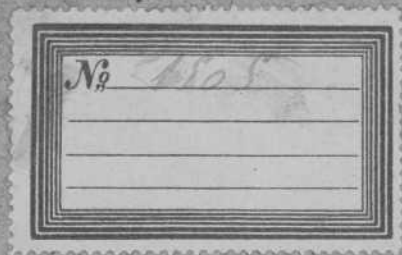

LIBRERIA JIMENEZ

Mayor, 66

MADRID

R. J. C.

A. 00001533420

Q. 137392

PA. 141

SAMVELIS PVFENDORFII
ERIS
SCANDICA,
QVA
ADVERSVS LIBROS
DE
IVRE NATVRALI
ET GENTIVM

OBIECTA DILVVNTVR.

ANNO M DCC XLIII.

SAUVAEUS PATENDORFII

ERIS

SCANDIA

QVA

ADVERSUS LIBROS

DE

IVRENTAVALI

ET-GENITIVM

OBICTA DILVNTVR

ANNO MDCCLXII

IVLIUS RONDINVS
LECTORI BENEVOLO

S. P. D.

T alienae fabulae prologum agerem, amicitia in causa est, quae mihi cum editore horum Scriptorum intercedit; cui cum placeret ista denuo publicae luci tradere, a me rogauit nonnulla praemitti, quae aliquid lucis hisce controuersis adferre queant. Ipse enim Auctor aliis negotiis intentus satis habuit aduersariorum calumnias depulisse, ac sententiarum suarum veritatem atque innocentiam adstruxisse, inglorium de caetero atque indecorum existimans cum hominibus rixosis vltius, quam necessum fuit, contentionis ferram reciprocare. Cui cum id semper fuerit propositum, vt pro modulo ingenii aliquid in commune conferret, quoquo se non inutilem reipubl. literariae ciuem fuisse testaretur; repente a maleuolis eo se redactum apprehendit, vt tantum non de vita & fama certandum sibi foret. Origo ipsi molestiarum ab inuidia, quod in Academia Carolina recens tunc instituta lautiore quam caeteri salario frueretur, ac magnam partem nobilis iuuentutis a se haberet pendente. Ea res cum primis male habebat *Nicolaum Beckmannum*, hominem fatuum iuxta ac rudem, sed cui immensos spiritus dabat vocabulum Doctoris in Schola Aurelianensi triginta scutatis emtum; & quia collegium Pandectarum Marpurgi dictante quodam Professore exceptum in Gallia sumtibus suis publicasset titulo *Medullae Iustinianae*. Is cum nullo se numero fore crederet, quamdiu Lundini Pufendorfius floreret, ad eum subruendum omnes cogitationes intendit. Iis destinatis perficiendis idoneam sibi occasionem oblatam putauit, quando istius Libri de Iure Naturae & Gentium Lundini imprimerentur, quos in typographia subinde inspectos, cum supra stuporem suum sentiret, nouitatis crimine arguere instituit, eo securius, quod ipse Pufendorfius non inficias eat, se nunquam in verba Magistrorum nostrorum

rum iurasse. Sed cum, quae Anser iste notauerat, nusquam cohaerent, nec aliam idem rationem adferre nosset, quare illa damnaret, quam quod eadem non caperet; Igitur paulo solertior assumitur calumniae architectus *Iosua Schwartzius*, qui expeditissimam sibi viam inuenisse visus est ad Pufendorffium perdendum, si Theologos isti negotio immiscere posset. Igitur scelesto artificio non modicum Indicem errorum Theologicorum contexuit, nefario modo detortis, aut interpolatis sententiis innoxiiis, & ad Theologiam nihil plane spectantibus. Instigabatur Scaniae tunc Episcopus, senio iam in puerilitatem vergens, vt a Rectoribus Regni postulare auderet, sibi censuram scripti Pufendorffiani committi. Eo foro constituto nil praeter rogum manebat Pufendorffium, actore iuxta ac iudice Schwartzio: qui & eo facilius a reliquo Clero applausum sibi sperauerat, quo pauciores ex illo sunt qui operae quid posuerunt in eo studiorum genere, quod Pufendorffius excolendum sibi sumserat. Sed cum improbum ausum Rectores Sueciae non sine indignatione damnassent ac silentium turbulentis hominibus imposuissent ad tenebras perpetuas damnato Indice Schwartziano, nondum a furore quietem sibi imperare *Nic. Beckmanni* malitia potuit, publicato contra interdictum Regis in Germania isto Indice, diffamandi Pufendorffii gratia, & quia crediderat, praecipites aliquos, rixosos aut maleuolos homines ibi inuentum iri, qui bellum isti mouere non sint dubitaturi. Quo praecudicio armati in Suecia denuo impetum in Pufendorffium daturi erant. Enimuero sceleris conuictus iste praemium accepit, quale merebatur, infamem e Regno Sueciae relegationem; ex qua tamen id boni affectus videbatur, vt deletae iam semel existimationis nullam amplius rationem habendam sibi duceret; eoque postea libellos famosos publicare ausus est, quibus stolidiores iuxta atque impudentiores seculum hoc non vidit. Et quia e Protestantibus nemo homini infami & insulso panem gratis praebiturus erat. eiuratis, quibus innutritus erat, Sacris, Ecclesiam Romanam vno morione fecit auctiorem. Diuersa Iosuae Schwartzii in non dispari scelere fortuna fuit. Silere quantumuis a Superioribus iustus, mussitauit tamen, & cum primis dignum sacerdote facinus patrasse sibi visus est, si e cathedra sacra velut e plaustro conuitia iactaret, & ibi latraret, vbi a fustibus cautum sibi credebatur. Post bello inter vicinos Reges exorto, cum Pufendorffius in tuta se subduxisset, iam plenam calumniandi libertatem nactum se iudicauit. Itaque coram aurigis & olitoribus, eorumque vetulis, idoneis scilicet talium rerum arbitris, impudentissimas conciones eructauit, quas post typis diuulgauit, quod eruditio ipsius non vterius assurgat, quam ad compilandam miseram homiliam. Sed eo flagitio non contentus ad grauiora descendit, & publica itidem concione ciues a legitimo suo Rege in hostium partes pertrahere instituit; prorsus quasi ciuis fide sua exsolueretur hoste ingruente, vbi adhuc praecipua munitionum praesidio regio tenebatur; & ipse Rex cum exercitu indies expectabatur, cum hoste manum conferturus. Vnde mox hoste victo periurii & rebellionis poenam formidans in pedes se dedit, & transfugam egit, apud hostem sola flagitii commendatione, & odio in nationem Suecicam panem primo, mox & nouam functionem nactus. Ac demum pro eo facinore, quo alii funem merentur, aliquod temporariae insulae insigne reportasse dicitur; eodem

eodem, vt videtur, fato cum meretricibus Londinensibus gauisus, quas in patria quidem haerentes mox ergastulum aut nosocomium, vel etiam sustigatio manebat; vbi in Iamaicam, aut alias partes Noui Orbis delatae sunt, matrimonii vocabulo veteres sordes obumbrante, post honestas se matronas ferunt. Caeterum Index iste Schwartzianus Beckmanno obstetricante in lucem editus, vti auctoris circa calumnias concinnandas dexteritatem orbi satis prodidit; ita primo intuitu, & antequam Pufendorffii strigilem idem expertus esset, in erubescendum errorem induxerat graue alias Collegium, quod ex illo sinistrum de libris Pufendorffii iudicium ferre non dubitauerat. Cuius dignitati nisi Pufendorffius pepercisset, in procliui fuisset ipsi ostendere, quam turpe sit eiusmodi viris, ex solo libelli famosi testimonio iudicium ferre de scripto, quod ipsi nunquam se inspexisse fatebantur. Post & alii quidam in controuersiae huius partem venerunt, sed diuerso fine, nec eodem modo. Nam non multum a furore Beckmanniano abiere *Fridericus Gesenius*, Garlaeae Praesul. & *Valentinus Velthemius*, barbarici apud Ienenses columen non infimum. Caeteri pro hypothesisibus suis a Pufendorffiana discrepantibus pugnare videri voluerunt. Occursum est vtrisque ad eum fere modum, quem lacescendi impudentia, aut disceptandi modestia merebatur; nec puto vilum fore, qui iure queri possit, Pufendorffium in aere ipsius esse. Vnicus *Valentinus Albertus*, Lipsiensis Theologus, nondum adquiescere videtur, velut turpe sibi foret, inane litigium non in infinitum protrahere. Etsi in eo vehementer laudandum sit viri ingenium, quod cum vtique extremam personam in hac fabula agere pertenderet, ita inficetam defensionem aduersus Iulium Rondinum adornauit, vt nemo cordatus naenias istas responso dignaturus sit: quod aduersarii silentium ipse post velut concessionem victoriae interpretaturus sit. Sane enim cum nihil praeter crambem bis coctam apponat, rancidis quibusdam distinctiunculis, & pedantico plane pipere conditam, primo statim intuitu lectorem nausea opplet, nedum vt quis in eam se obfirmare patientiam queat, vt commentis istis operose destruendis horam impendere possit. Etsi vt verbo praecipuas hominis vanitates notemus, forte non abs re fuerit, si forte istum permouere possimus, ne suis sibi naeniis tantopere placeat. Sic quam putidum est, quod post tam perspicue deductam status naturalis indolem, nondum desinat coccyllare Albertus, a Pufendorffio *pro primario haberi principio statum hominis miserum, fictum illum atque communitum, in quo hominem, tanquam proiectum vtcunque aut vndecunque in hunc mundum imaginatur sibi*. Nuspiam quippe a Pufendorffio haec hypothesis assumitur, hominem vndecunque aut vtcunque in terram proiectum: sed cum vellet demonstrare, quantum boni ex societate in hominem redundet, & quam miser sit homo sibi soli relictus, etiam a parentibus fuit abstrahendum, seu ab illo auxilio, quod nati homines a parentibus suis experiuntur, nisi hoc per peculiarem Numinis curam suppletum fuerit. An haec est hypothesis, aut principium, si al cuius rei vsum demonstrarem ex eiusdem remotione? Aut an tali modo demonstrandi admittitur aliquid homini Christiano indecorum? sed & nati parum sibi esse Albertus ostendit, quod non sine gratiarum actione acceptet, regulas, quas ipse commentus est, cum illis comparari, quae de in-

uentione medii termini in Logicis iactantur; cum vtraeque istae regulae vanitatis arguantur. Sane si quis vel millies regulas istas Logicas voluat reuoluatque, nihil sibi mediorum terminorum pullulare videbit ad probandam aliquam thesin, ni aliunde eiusdem probationem didicerit. Sicuti nec hilum quidem regulae Albertinae ad eruenda officia legis naturalis conferunt, ni quis eorundem antea habuerit notitiam. Porro auctor rixae & ille habendus est, qui alterum etiam intra priuatos parietes multis arbitris vellicat. Et quomodo alias Pufendorffio de ista Philosophia Christiana, quam Albertus meditabatur, innotescere potuisset? Per miracula concedit Albertus Physicam haud fieri locupletio-riorem, quia illa sint res plane supernaturales. Et tamen per propositiones personales atque sacramentales Logicam locupletari contendit. Atqui Logica est Disciplina rationalis, & quae indolem ratiocinii nostri naturalis tradit. Circa dictas autem propositiones oportet captiuare rationem sub obsequium fidei. Nec ideo ista Logici, vt ita dicam, sunt commercii, qui constant subiecto & praedicato, sunt categoricae & affirmatiuae. Haec enim etiam dici possunt de hac propositione: Homo est lapis. Et eo ipso, quod inusitatae dicuntur, sphaeram Logices transcendunt, & ad sublimiorem disciplinam vnice spectant. Id vero nimis incogitanter ab Alberto positum, quod dicit, *Aquas supracoelestes, quas scaeva interpretatio vculae Hebraicae meal peperit, quomodocunque locentur aut ordinentur, tanquam supracoelestes esse altiores, vt perinde sit, quodcunque mundi systema praesupponatur.* Nam si quis ex illis, qui vortices Cartesianos statuunt, quaerat, vtrum aquae istae singulis vorticibus sint circumfusae, an vero non nisi vniuersis; & hoc posito, quam figuram habeant, aut quem motum, aut num nihil aerae aetherae illis superius sit, plus difficultatum Albertus inueniet, quam vt tam imperioso responso defungi queat. Sicuti & magnam gratiam a curiosis rerum naturalium scrutatoribus inibit, si v. g. fontes Albis, aut Rheni, *per continuam aquarum particularium progressionem vel reptionem in materia terrestri ad loca vicina fonti exsurgere* demonstrauerit. Sed nimirum ad phaenomena physica explicanda liquidiore demonstratione opus est, quam conglomeratione quorundam vocabulorum sensu carentium, & a natura rerum abhorrentium. Ad eundem gustum reliqua sunt misellae defensionis, quorum vanitatem quilibet deprehendere vltro potest, qui isthaec Pufendorffii scripta legit, quae heic coniuncta damus. Et tantum sibi de aequitate iuxta atque ingenio Lectorum pollicetur Pufendorffius, vt ad liquidum istis super controuersis iudicium ferendum nullas amplius apologias desideraturi sint. Quin saepe malae causae suspicionem praebet, circa defensionem suam nimis trepide satagere. Nec minus in eo facilem Beneuoli Lectoris aequitatem sperat Pufendorffius, quod salem paulo asperiores quandoque adhibuerit, defricandis aduersariis. Nam pro horum indole ac meritis calamus temperandus fuit. Et vti circa quaestiones mere literarias valde stomachari impotentis est animi; ita salutem atque existimationem nostram improba ratione impugnantes acriter repulisse, apud aequos rerum arbitros vel applausum strenuae defensionis, vel veniam iusti doloris habet. B. V.

✻ ✻ ✻

POST SCRIPTVM.

7

ISTA cum iam in chartam coniecissem, allatus est Viri Illustris Dn. Viti Ludouici a Seckendorf liber, cui titulum idiomate Teutonico fecit *Christenstaat*: in quo super controuersia inter Pufendorhium & Albertum agitata sic pronunciare ipsi placet; *Addit: p. 315. de Iure Naturali, prout id ex Verbo Dei solidius docendum, e D. Valentino Alberti, & alius. Ex iisdem rationibus, inquit, quibus professionem Moralem in Academiis emendari optarim, vt nempe loco Ethicae Aristotelicae Theologia Moralis tradatur, id quoque suaserim, vt Ius publicum vniuersale, siue id naturale, siue Gentium vocitetur, e principiis Christianismi deducatur, aut saltem, quae e lumine rationis promanant, ad ista exigantur & attemperentur; vti D. D. Valentinus Alberti in erudito & ingenioso Compendio Iuris Naturalis Orthodoxae Theologiae conformato, & Anno 1678 Lipsiae edito facit. In quo etiam multos egregios auctores & suffragatores habet; quos inter merito honoris gratia nomino Io. Henricum Boecklerum p. m. cuius excelsa gloria apud eruditum orbem indelebilis erit, & quo ego ante quadraginta annos Argentorati praeceptore vsus sum: vti & solide doctum atque eximium ICtum D. Casparem Zieglerum. Equidem methodum illam, quam Dn. Samuel Pufendorfius a principiis reuelatis abstrahendo secutus est, in se reuicere nolim. nec ipsius hypothesein eandem cum Hobbesiana iudicare, multo minus aculeatis disceptationibus, quae inde surrexere, me ingerere cupiam: pro modico tamen ingenio meo tantam utilitatem e separatione principiorum naturalium a iure diuino reuelato, seu quod eodem fere recidit, a Decalogo quaeritur, perspicere non possum, quanta prima fronte videtur. Etsi enim verum sit, quod Ethnicus, qui S. Scripturam pro vera, aut regula actionum humanarum non habet, ex sola ratione. & illo lumine, quod saltim apud plerasque & cultissimas nationes agnoscitur, informandus sit: Tali tamen modo in Christiano Orbe scribere, & fundamentum iuris diuini reuelati postponere aut negligere non adeo necessarium est. Turcae atque Ethnici libros nostros Latinos aut alia lingua conscriptos non legunt; cum illis efficacius disceptatur machinis & gladiis; aut si quid cum iisdem super commerciis & similibus negotiis tractetur, principia iam nota sunt; & horum praecipuum, nempe utilitas mutua subtili disceptatione haud constat. Haec ubi claudicat aut cessat, frustra ratiocinari instituas. Enimuero e recentibus hypotheseibus (contra mentem quidem & scopum Auctorum) proterua nostra, & verbum Dei quotidie magis fastidians iuuentus ansam arripit, vt veteres regulas, quae apud ipsos tanquam Christianos merito valere debebant, non amplius magni aestimet, recentibus autem haud constanter fidem adhibeat, & non vterius, quam quatenus expedit. Vnde & hodie plures quam vnquam alias dantur homines, qui Principum ac Rerumpublicarum destinatis qualibuscunque e laxis illis, & per probabilitatem corruptis principiis facile assentiri, coloremque allinere possunt. Non dubium est, quin ex hoc iudicio Viri inter suos non exiguae auctoritatis Alberto non modici Spiritus accesserint. Sed quia in istum, quantum mihi constat, a partibus non fuit compromissum, ac in republica Literaria lex ea vigeat, vt si quis vltro circa controuersiam quampiam sententiam pronunciare*

aggre-

aggrediatur, vbi superfit qui respondere velit, huic quoque e tribunali descendendum, ac aequo animo ferendum sit, vt iudicium suum iudicio subiiciatur: igitur nihil iniqui fecisse videbimur, si parem libertatem, quam in alios sibi sumit Seckendorffius, in ipsum quoque exerceamus. Pufendorffius igitur mens est, Ius Vniuersale deducendum esse e principiis lumini rationis cognitis, quo illud sit ad captum omnium hominum, quamcunque circa sacra persuasione foueant, quo idem idoneum sit ad dirigendas omnium inter se hominum actiones nullo religionis discrimine. Istoc autem Iure vniuersali rite adornato & stabilito licebit ad specialia progredi, & disquirere, an & quatenus ab hocce abeant, quidue eidem superaddant tum religio Iudaica vetus, & Christiana, tum singularum ciuitatum statuta. Sicuti & methodi lex hoc requirit, vt generalia praemittantur, sequantur specialia. Et vti Medicus dicitur incipere, vbi definit Physicus, ita Theologus Moralis, & certae Ciuitatis ICTus incipit, vbi Iuris Vniuersalis Doctor definit. Vnde intelligi nequit, quid religionis Christianae intersit, vt disciplina sua natura prior eadem religione, nec ei aduersa aut repugnans, sed amice potius conspirans, praeter natiuam suam indolem alteretur, aut particularis reddatur per assumtas e religione Christiana hypotheses, quae alii non Christiani ignorant aut non agnoscunt, imo ex ipsis Christianis aliqui in dubium reuocant, quibus tamen vniuersali iure vtique opus est. Vtque adeo pro limpidis & homogeneis fontibus substituatur mixtura Albertina, quae neque pro compendio Theologiae Moralis haberi potest, neque vicem sustinere disciplinae iuris vniuersalis, quae iuri civili substerni queat; quem posteriorem vsum inter alios potissimum Pufendorffius respexit. Et si cura promouendi Christianismi vtique eo extendenda est, vt Philosophia Moralis e solo rationis lumine deducta e Christianorum Scholis plane proscribatur, (ad quod maiore auctoritate quam Seckendorffii opus est,) inque eius locum Theologia Moralis subrogetur; in diuersam plane formam compendium Albertinum refingendum fuerit, quod longe infra ambitum Theologiae Moralis subsistit. Enimvero hoc modo existet duntaxat disciplina iuris particularis, quam plusquam dimidia pars generis humani repudiabit, quae religionem Christianam non amplectitur. Ac valde dubito, an ICTi disciplinam suam regulis Albertinis superstruere possint aut velint. Ne nunc multis arguam, quod Seckendorffius non recte hypothese Albertinam eandem iudicet cum sententia illorum, qui Decalogum iuri naturali substernendum iudicarunt. Nam Decalogus, quin tota religio tam Christiana quam Iudaica vetus, ac omnium populorum leges, peccatum & statum hominis corruptum praesupponunt. Quae ipsa res Albertum subegit ad absurdam illam & ridiculam analogiam confingendam, per quam etiam, si Diis placet, bellum nunc ad analogiam status integri gerendum est, & carnifex Lipsiensis iam non quidem formaliter, normaliter tamen ad statum Paradisiacum meretrices virgis caedere iubetur. Caeterum vbi Ius Vniuersale genuinis e principiis deductum fuerit, nemo repugnat, quo minus eiusdem scita in Theologia Morali ad dogmata religionis Christianae examinentur, & si quid ad regendas hominum actiones quolibet in casu deesse videatur, inde suppleatur. Alia attemperazione opus non est. Videamus nunc rationes,

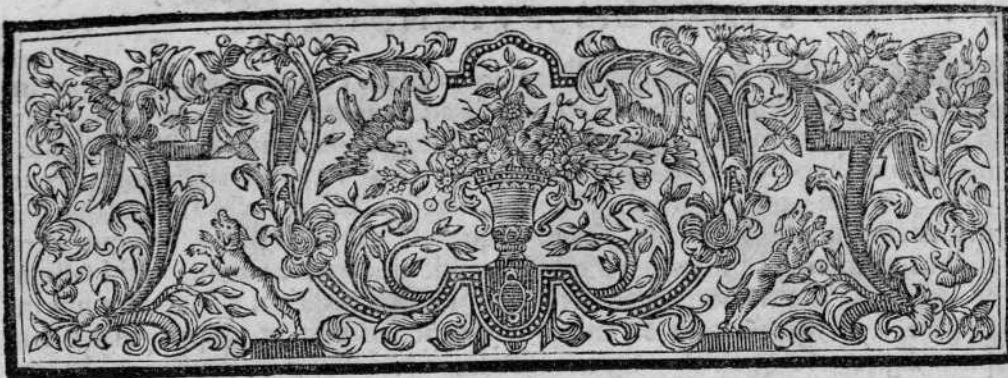
ob quas Albertinum commentum Pufendorfianae hypothefi praeferat Seckendorffius. Negat igitur insignem vsum se perfpicere eius instituti, vt nempe decreta Iuris Vniuerfalis deducantur e principiis per naturalem rationem suggestis, abstrahendo ab illis, quae reuelatio diuina suppeditat. Nam apud Ethnicos, S. Scripturam ignorantes, hac docendi via procedendum; in Orbe autem Christiano ea methodo vti necessum non esse, postposito aut neglecto fundamento iuris diuini reuelati. Enimuero finis & scopus S. Scripturae tum Veteris, tum imprimis Noui Instrumenti non est tradere principia, aut disciplinam Iuris Vniuerfalis. Et quanquam eadem passim praecepta morum ingerat; non minus tamen disciplinam ista ex professo tradentem praesupponit, aut saltem non impedit, quo minus haec ad leges genuinae methodi constituatur. Sic *Roman.* I. & II. gentes arguuntur voluisse se per vitia lumini rationis repugnantia, habuisse legem inscriptam cordibus, non agnouisse Deum, qualem poterant, & debebant e contemplatione naturae rerum. *1 Corinth.* V. accusatur quis flagitii Ethnicis inauditi. Cum autem ista, & infinita eius generis alia diuinae literae ex professo, & ad formam disciplinae aut artis non deducant, non repugnant, quo minus eiusmodi disciplina adornetur, vbi ista e lumine rationis explicentur; quin non obscure eandem praesupponunt. Nec merito Ethnici legem naturalem violasse argui possent, si haec ad methodum Albertinam vtique formanda foret, cuius regulae cordibus hominum inscriptae non sunt. Deinde Ius civile Romanum, cuius iam vsus in magna parte Orbis Christiani est, ab Ethnicis primo conditum est. Ad eiusdem solidam cognitionem multum conducit discrimen nosse inter ea, quae sunt iuris naturalis seu perpetui, & quae iuris positui. Ad hunc finem plus conducere hypothefin Pufendorffii, quam Alberti nemo inficiabitur, nisi cui inuidia mentem plane corrumpit. Vnde vel hic vsus sufficere possit, vt ius vniuersale ad Pufendorffianam formam adornatum in scholis Christianis tolerari debeat. Ne nunc dicam quanti sit, ope istius disciplinae iudicare posse de legibus quarumuis ciuitatum, sanae rationi congruant, an minus, adeoque in imitationem ab aliis trahi, an damnari plane debeant. Non autem negligit fundamentum iuris diuini reuelati, qui ex hocce quae promanant peculiari disciplina, vniuersali Iuri contradistincta tractandum vult, nempe Theologia morali, quae quod respectu ordinis & natiuae methodi hoc sequatur, non magis contentum aut neglectum aliquem arguit, quam quod cognitio linguarum & philosophiae studio Theologico praemittenda dicitur. Nec id ratiocinium cohaeret; quia Turcae & Ethnici nostros libros non legunt, igitur ius vniuersale non est aptandum ad captum omnium gentium, sed superstruendum est hypothefi, quae a magna parte generis humani non agnoscitur. Sane artes ac scientiae formandae sunt, prout indoles ipsarum requirit, paucos an multos Lectores inueniant. Medici non eo minus scita sua formant ad captum omnium hominum, seu vt omnium gentium morbis inseruire queant, vtut Moscis allium fere panaceae loco habeatur. Quin si vel maxime illiteratis gentibus ne vocabulum quidem Iuris Vniuerfalis auditum sit, non minus, quae cum istis a Christianis exercentur actiones ad normam istius iuris moderandae sunt. Nec ideo populis Christianis pauca negotia cum Muhammedanis & Gentilibus intercedunt,

Pufend. Eris Scand.

b

cedunt,

cedunt, si vel maxime inter Sudetes montes ac saltus Thuringicos tractus a solis Christianis habitetur. Praeterquam autem quod & bello sua sint iura, falsum est, solis armis aduersus Turcas & infideles opus esse, nisi quando indictum cum ipsis est bellum. Nam pacis tempore utique communia humanitatis iura aduersus istos sunt exercenda. Et hominem ideo hostili modo habere, quia circa sacra diuersam a nobis, falsamque fouet opinionem, & religioni Christianae, & sanae rationi repugnat. Sic, verbi gratia, Germaniae non minus armis opus est aduersus Regem Christianissimum, quam Turcas: nec ideo tamen nullus Iuris naturalis vsus aduersus Gallos est. Ista quoque se non consequuntur; si quis cum Turcis & Ethnicis super commerciis & similibus negotiis tractet, principia iam nota sunt; igitur superuacuum est disciplinam Iuris Vniuersalis adornare ad captum omnium hominum. Sicuti non sequitur; etiam rustici norunt, quid sit emere & vendere: igitur superuacuum est in disciplina iuris de istis contractibus tradere. Sic haud ideo Euclides & subtilia Mathematicorum tradita proscribenda sunt, quia fabri dimensiones suas ad instrumenta sua parum operosa exegisse satis habent. Quin plerarumque artium principia sunt planissima; nec eo minus inde deducuntur propositiones haud quibusuis obuiaae. Denique utilitas mutua, quae haud subtili disquisitione constare dicitur, non est regula actionum inter diuersas nationes susceptarum, sed causa, quae has ad negotia inter se contrahenda impellit: quae ubi cessat, negotii nihil contrahitur, quia prudentis non est, frustra quid suscipere. Sed quid inde aduersus necessitatem atque utilitatem Iuris Vniuersalis concludi potest? Querela autem, quae subnectitur, de fastidio iuuentutis circa Verbum Dei, disciplinam Iuris Vniuersalis ad ductum sanae rationis adornatam non tangit. Qui enim ius istud cum Theologia morali non confundi vult, haud impedit, quo minus pietati operetur iuuentus. Quin potius pietatis studium commendatur, si demonstraretur, ordini in ipsa rerum natura constituto repugnare, qui vitiis immergitur. Quod hypotheses in se innoxiae in alium ab Auctorum mente sensum trahantur, culpa penes calumniatores est, qui alios morsicando famam sibi qualemcunque quaesitum eunt. Quid per *veteres regulas* intelligat Seckendorffius, haud satis assequi possum. Veteres alias regulae, si falsae & inutiles sint, merito non amplius aestimantur: si verae sint, nimirum valde stupidos oportet Doctores esse, qui earundem auctoritatem factam tectam conseruare nequeant. Recentibus autem regulis, vbi idonea demonstratione nitantur, qui constanter fidem non adhibet, morbo mentis laborare censendus est. Laxa denique & per probabilitatem corrupta principia quaenam sint, distinctius debet exprimi. Sane eiusmodi principiis Pufendorffii scripta superstructa non sunt. Igitur longe solidioribus rationibus opus est, ut credamus, rem Christianam libello Albertino magnopere promoueri, aut Ius naturale ad folium rationis humanae captum adornatum e Christianorum scholis proscribendum esse.

SAMVELIS PVFENDORFII
A P O L O G I A

PRO SE ET SVO LIBRO, ADVERSUS AVCTO-
REM LIBELLI FAMOSI, CVI TITVLVS, INDEX QVARVN-
DAM NOVITATVM, QVAS DN. SAMVEL PVFENDORE
LIBRO SVO DE IVRE NATVRAE ET GENTIVM CON-
TRA ORTHODOXA FVNDAMENTA
LONDINI EDIDIT.

Q. D. B. V.

DIFFICILIS & anceps sane habetur disceptatio, quid cordato viro sit faciendum, vbi existimatio ipsius ab impuris nebulonibus per disseminatos in publicum famosos libellos laceratur; silentione & contemptu aduersus eos sit vtendum, an vero eorundem vanitas, auctorumque improbitas stylo in iustam indignationem laxato sit vlciscenda. Qui enim eiusmodi scripta pari cum latratu canum dignatione habenda censent, differere solent; superuacuum esse circa ista discutienda laborare, quae ipse scribendi modus vanitatis arguit; quippe cum veritas aperta via incedere gaudeat, mendacium furtiuus tramitibus grassetur. Dignationem vltro istis furciferis addere, qui iisdem respondere aggreditur. Conuicia spreta exolescere; si irascare, agnita videri. Esse pusilli animi, ad cuiusuis maleuoli gannitum commoueri. Conscientiae suae securo famae mendacia ridenda esse. Falsum crimen in castam vitam iactum perire, sicut ignis in aquam coniectus contino restinguitur. Praesertim vbi non in obscuro aliquo angulo, sed in luce & celebritate vixeris, innocentiaeque tuae infinitos testes excitare queas.

Ex aduerso constat, non semper famae nostrae satis caueri tacito calumniarum contemptu, quae aliqua probabilitatis specie adornatae vestigia fere relinquunt, nisi curiose abstergantur. Quae & ipsa causa improbos homines ad audacter calumniandum impellit, quod vulnere curato cicatricem remansuram sperent. Canes quamdiu latratu tantum personant, negligi possunt: vbi dentes quoque cruribus imprimere instituant, fustis vtique est expediendus. Neque vero omnibus adeo cogniti sumus, vt per se liquido discernere norint, quid falso in nos iactetur. Multis non vacat, ex nostris scriptis malitiam calumniantium inuestigare. Plerisque non ea talium rerum peritia est, vt proprio Marte aera lupinis dignoscere queant. Quo si accedat, vt his velut cuniculis ad subruendam nostram fortunam aditus quaeratur; nimirum non amplius tacendum est, sed in hostem, faedum licet, arma vibranda. Neque vero summis ducibus in latrones, piratas, aut fugitios pugnasse inglorium fuit. Atque istae rationes me quoque iam subigunt, vt stylum in nefarium illum *Indicem* ipse stringam; vtut fortasse non defuturi sint alii, qui nebulonis istius ruditatem & improbitatem sint castigaturi. Nam nemo mentem meam meipso accuratius nosse & interpretari potest; & multa ad huius negotii illustrationem insigniter faciunt, quae extranei alicuius notitiam fugiunt, vtpote heic locorum inter paucos gesta. Licet etiam velut embryo huius *Indicis* iamdudum a me stricturis confosus, & a Superioribus improbatus sit: tamen cum, qui haecenus erucae instar tacite circumrepsit, nunc nescio quo interpolante & fouente alas sumpserit, & tanquam papilio longe lateque circumuolitet, non abs re fuerit alas isti amburere, vt in sterco, ex quo enatus fuit, relabatur. Licet quoque *Serenissimo & Potentissimo Regi*, Domino meo Clementissimo, qui existimationis & fortunae meae summus heic post Deum est arbiter, satis de innocentia mea constet; nemo quoque ex Illustrissimis Regni Proceribus non agnouerit, iniuriam mihi ab *Indicis* compilatoribus factam, quorum auctoritate & patrocinio munitus facile possum impuri alicuius scurrae maledicta despiciere: videtur tamen ex dignitate gloriosissimae Nationis, vt ne quis ab Ipsa probatus sibi impune insultari patiatur, vtque opinionem, quam apud Eandem habet, apud quosuis quoque alios tueri valeas. Cumque qui hunc *Indicem* a Sacra Regia Maestate iam suppressum interpolare & in lucem protrahere non exhorruit, hoc ipso eiusdem supremam auctoritatem enormiter violauerit, nec minus existimationem eorum, qui primum librum meum adprobauerant, proterue suggillauerit; officii mei est, apud omnes, in quorum manus infamis ille *Index* inciderit, ostendere, vtrisque iudicii sui rationem constare. Quid de caetero praemii tam faedi facinoris auctoribus debeatur, publica Nemesis prospiciet. Illud igitur hoc scripto nobis agetur, vt & pudendam Auctoris inscitiam, quam passim in hoc *Indice* prodit, paulo distinctius omnium oculis repraesentemus, & nefarias calumnias atque mendacia in nos iacta repellamus. Quanquam enim multorum literis moneat, a cordatissimo quoque *Indicem* istum, tanquam Idiotae & nebulonis alicuius foetum contemni: tamen quia ex aduerso constat, inuidos aliquos & maleuolos se hoc *Indice* delectare, nonnullos complura sibi exemplaria afferri curasse, quibus credo parietes suos sunt exornaturi in vicem pictarum tabularum, aut

vti rustici in Germania prodigia ianuis hypocaustorum affigere solent: efficiendum est, ne isthaec voluptas hisce sit nimium diuturna; simulque specimen aliquod exhibendum, non impune mihi viuenti barbam quantumuis minutam vellicari. De caetero hoc in medio relinquemus, beneuoli lectoris arbitrio decidendum, ruditati an improbitati in *Afinio Tenebrione* (hoc enim vocabulo calumniatorem insignire tantisper placet,) prior debeatur locus. Nam vt haec quoque disquisitione me exerceat, operae pretium vix videtur.

§. II. ANTEQUAM autem ad ipsum *Indicem* castigandum accedam, obiter heic visum fuit, querelam mouere super iniuria, abs duobus aliis viris nomini meo in Germania proximis temporibus illata. De qua vt publice constet, itidem existimationis meae non parum interest. Et circa priorem quidem ita res habet: Triennium abhinc est, cum Holmiae Epistolam super diuortio conscripsit *Dn. D. Balthasar Menzerus*; quam postea hoc infcio turbidus quidam sacerdos impressam diuulgauit. Aliquanto post prodiit Dialogus de Polygamia, epistolae illi oppositus, sub ficto nomine *Sinceri Wahrenberg*. Eius dialogi Puffendorffium esse auctorem per non pauca Germaniae loca disseminauit. Vir quidam non obscurae alias famae, & non infimi subsellii: cuius nomen heic adponere per modestiam, & in respectu certi cuiusdam Principis parco. Quo ipso grauis mihi ab illo iniuria fuit illata, dum apud multos ea res credita non parum sinistrae de me opinionis excitauit. Quamobrem existimationis meae tuendae necessitas, quae optimo cuique maxime curae est, subigit, vt heic publice contester, Virum istum, dum me auctorem praedicti dialogi sparfit, turpiter fuisse *mentitum*. Nec excusabitur a calumniae crimine, si dixerit, se ab aliis id accepisse. Nam facile fuerat viro erudito iudicare, scriptum istud neuiquam ab ingenio meo promanasse, vtpote ab indole caeterorum scriptorum meorum plane abhorrens. Neque vero sum iudicio adeo infelici, vt negotio ad me nihil spectanti me immiscerem aduersus virum, quem amicum mihi credebam; aut famam antea eruditorum fauore quaesitam eiusmodi libello vltro destructum irem, meque hominibus importunis exagitandum exponerem. Et sane, si quis cordatus scriptum istud penitus expenderit, facile ibi deprehendet genium viri haut quidquam literas professi, sed naturali iudicio fere subnixi. Quod si autem iste reponere velit, sibi non de me, sed de Fratre meo sermonem fuisse; tunc ipsius nomine itidem *mentitum* eum pronuncio. Nam habet profecto alia Frater meus, quibus tempus suum impendat. Et si libris scribendis ille voluisset inclarescere, splendidior & plausibilior materia defutura non erat.

§. III. ALTERA iniuria priore non paulo atrocior videtur, dum quidam valde musteus scriptor, qui sibi fictum *Christiani Vigilis Germani* vocabulum indidit, in *Dissertatione super Polygamia simultanea Sincero Wahrenbergio opposita*, aperte me sub isto Wahrenbergio latitare arguit. Qui licet forte rumorem a priori disseminatum causari velit, non eo minus tamen calumniae & mendacii est reus; cum haut quidquam fas sit, vtcunque audita chartis illinere, & publice pro suis asserere. Et eo grauius est scripto publico, quam priuato sermone mendacia de aliquo spargere, quo plurimum in manus ista perueniunt. Accedit praeter supra adductas rationes, quae ipsum ab hac calumnia mihi impingenda

reuocare debebant, quod in opere meo de *Iure Naturae & Gentium* L. VI. c. 1. §. 19. clare perspicere poterat, me polygamiae neutiquam esse fautorem. Quae ergo ratio mouere me posset, vt alio scripto eius me propugnatorem ferrem, & dicta Sacrarum Literarum cauillari aggrederer? Praesertim cum mihi semper visum fuerit, vbicumque potius, quam circa oracula diuina, ingenium exercere. Equidem iste *Vigil* humaniter valde mecum agere velle videtur, dum inuidiosus me encomiis onerat; sed quae facile ipsi potuissem remittere. Pessimum inimicorum genus laudantes, qui palpum obtrudunt, vt eo acrius mordeant. Apage istas viperino velle adspersas blanditias. Abi, & aliam quercum excute, ac vide, num quem inuenire possis, qui abs te ad errorem suum reuocandum compellatur. Nam mihi quidem cum *Wabrenbergio* nihil commercii est. Et hoc meae humanitati beneficium debe, quod nomen tuum, de quo optime mihi constat, dissimulauerim, ne publice mendacii exprobrationem deglutire cogaris. Quod si excipere velis, non mihi, sed Fratri meo *Wabrenbergium* abs te adscribi, idem tibi, quod priori, dictum puta. Atque haec isto loco inferere placuit, quod omnino dicenda forent, nec commodior iam occasio eadem publicandi occurreret.

§. IV. His obiter expeditis, ad *Indicem* euoluendum accingimur; qui in ipso frontispicio non obscure prae se fert, qua classe eiusdem Auctor censeatur, dum *Nouitates* libri mei notare instituit. Quod vocabulum familiare valde est hominibus indoctis & stupidis, quorum omnis scientia vno & altero compendio memoriae mandato absoluitur; abs quo quicquid discesserit, hoc solo nomine damnatur, quod ignorantiam ipsorum arguit. Sicut isti hominum generi *nouitatis* vocabulum non errorem aliquem in altero, sed in ipsis ruditatis confessionem notet. Hoc vbi insonuit, statim velut ad commune incendium restringendum concurrunt vniuersa semidoctorum turba, ludimagistrorum colluies, & ex sacerdotum ordine, qui postillas tantum euoluere callent. Et sane si quaeuis noua doctrina ab ipsorum compendiis & tabellis discrepans inualuerit, ad idiotarum classem redigi ipsos manifestum est, qui haec magno cum fastu definitiones & regulas suas crepauerant. Iudicant quoque isti homines, vocabulo *nouitatis* magna cum inuidia iactato subtile inesse stratagemata pedanticum, sequestrandae rationi, & declinando oneri ad aliorum argumenta respondendi; simulque vt postquam vanitatis conuicti sunt, aliquid saltem causae proferre queant, quare tumultum mouerint. Enimvero nouimus in vera religione, verbo DEI nixa, nihil esse nouandum. Crimen quoque est in republ. res nouare. Ast in disciplinis, quae rationi subiectae sunt, eo ampliorem ingenii ac industriae laudem merentur scriptores, quo plus nouitatum inuenerint. Contra qui nihil continet liber, quod non ab aliis dudum ad nauseam fuit inculcatum, is relegandus est ad piper, & quidquid chartis amicitur ineptis. Est quoque circa titulum famosi libelli non insuper habendum, quod istae nouitates *contra Fundamenta orthodoxa* editae ferantur. Cur non apertius loquebaris, Afini Tenebrio: contra Scripturam Sacram, & symbola Suecanae Ecclesiae? Scilicet olent & ista *Fundamenta orthodoxa* dictionem hominum indoctorum, quibus hoc nomine venire solet, quidquid communiter a Theologis traditur circa

circa quaestiones philosophicas passim systematibus Theologicis admisceri solitas. Atqui cum circa talia dogmata Theologi nondum reliquos omnes, qui sana ratione aequae ac ipsi possunt uti, sacramento suo adegerint; non nouitatis aut heterodoxiae maledictum, sed rationem opponere debent, si quis a tralatiis ipsorum dogmatibus discesserit.

§. V. IN vniuersum autem circa modum, quo in consarcinando isthoc famoso libello auctor usus est, obseruandum; Alinium vtut protritissimae eruditionis, ab artibus tamen sycophantarum vberime instructum deprehendi, ac imperitorum animis sat solerter adreperere. Qui alterum non per calumniam erroris arguere instituit, ei primo statuenda est certa thesis, extra dubium vtrunque posita, vel ab ipso immotisrationibus abstruenda. Tum ostendendum est, alterum huic thesi directe contradicere; simulque si quas idem rationes affert, solide destruendae. Ast nihil horum a sycophanta isto fit. Tantummodo Sociniani, aut Calviniani, aut Pontificii scriptores allegantur. Aliquando ne hoc quidem additur; quasi immota foret haec consequentia. Alinius Tenebrio dicit Pufendorfium hoc statuere: Igitur hoc falsum est. Atqui praeterquam quod nostra tradita toto coelo a Socinianorum, Calvinianorum ac Pontificiorum commentis abeunt, etiam maximus imperitis fit fucus insidiosa ista heterodoxorum allegatione. Id enim genus hominum, quod proprio ex iudicio inter rectum & prauum discernere nequit, quodque odium erga certos scriptores, sectasque ex auditione duntaxat hausit, statim, vbi eiusmodi inuisum nomen insonuit, exhorrescunt, ac de Ecclesia iam conclamatum arbitrantur. Nec mora, auctor liberque inclementi censura notatur, praeunte calumnia primarii cuiusdam sycophantae, cuius ob reuerendum schema ab istis omnia, quae hic per inconsultos affectus, aut inscitiam eructauerit, velut oracula inclinatio in terram capite adorantur. Ast quis tam imperitus est, qui nesciat, scriptores extra Ecclesiae nostrae communionem constitutos non vndiquaque ab orthodoxae religionis scitis dissidere, in multis amice conspirare; quaestiones autem extra fidem, ac reliquas disciplinas non minus feliciter quam nostros tractare; in non paucis nostratibus palmam praeripere. Si quis igitur Pontificii alicuius Logicam magis, quam manuale Scharffii, aut tabellas Stirii cuiusdam sequatur, num ideo orthodoxiae ipsius aliquid decedere iudicandum est? An & iam in philosophiam, medicinam, & iurisprudentiam inferentur odia, quibus Christiani ob discrepantiam religionis inter se flagrant? Quin potius hanc viam insistimus, vt dogmata fidei a nostra orthodoxia abeuntia damnemus: circa caetera, quae isti praeterea in re literaria elaborarunt, saltem non deteriore eos quam ethnicos loco habeamus, quibus quotidie omnia pulpita resonant. Illud autem improbum & inficetum habeatur, si cum aliquo heterodoxo in quaestione extra fidem conuenias, argui, quasi & eiusdem errores circa articulos fidei adprobes. Sic, exempli gratia, in nuperrimo *Commentario ad prima iuris fundamenta* ab Amplissimo Auctore Nicolao Beckmanno p.678. quaestio sane lepidissima, & rarissima *ingenii acuendi causa* ventilatur, *vtum mulieres sint homines. vel non?* quam pari felicitate, atque Alexander nodum Gordium soluit hoc modo: *Quanquam mulier quidem non est καὶ ἐξοχὴν homo, sicut mas, est tamen homo,*

cum

cum anima rationali sit prædita. Atqui eodem tendit effatum Muhammedis in *Alcorano capite de Vacca.* Quis tamen ideo magnum Virum Muhammedanum pronunciauerit, aut praepetium eius in dubium reuocauerit? Enim vero ad hæc nobis confugere non est necessum, quod dogmata nostra a Socinianorum, aliorumque placitis plane diuersa sint, vti ad singulos articulos clare ostendemus.

§. VI. EXAMINEMVS nunc singulos errores, quorum me reum peragit Afinius Tenebrio. I. *Statuit, ciuitatem eiusmodi doctrina personare debere, quæ cum sine & vsu ciuitatum congruat; explicatque hoc ipsum non tantum de scientia humana, sed etiam ea, quæ est circa cultum Dei.* Sic enim pag. 910. *Inde expedit, vt publice &c. confer. p. 911.* Debuerat etiam conferri p. 1013. §. 4. Circa hunc articulum etsi non opus erat aliquid reponi, cum omnes boni Christiani, bonique ciues eandem mecum foueant sententiam; vel ideo tamen quedam erunt monenda, vt eo liquidius in apricum protrahatur, quid veneni monstrum istud intra præcordia sua alat. Ac illud initio manifestum est, me de ciuitate, eiusque natura, deque summo imperio ciuili non alia tradere, quam quæ ex dictamine rectæ rationis, ipsaque adeo lege naturali promanant. Sic & quod de recto duntaxat & legitimo vsu summi imperii ciuilis sermo mihi sit, *caput vltimum Libri VII. de officio summorum imperantium* satis arguit. Cum eiusdem abusu, prauisque imperantium artibus nihil mihi negotii est. Deinde vsque adeo a me nulla repugnantia inter genuinam politicam, & sinceram, doctrinaeque & praxi Seruatoris nostri & Apostolorum conformem religionem Christianam adferitur, vt potius d. p. 1013. non obscure innuam; nullam religionem tam perfecta continere praecepta moralia, & quæ magis ad tranquillitatem & decus ciuitatum adaptata sint, quam Christianam. Præterea & hoc mihi persuasum est, ideo Seruatorem nostrum, Apostolosque nihil nouorum scitorum circa politicam architectonicam doctrinae suæ admiscuisse; quod isthanc satis liquido ex rationis lumine mortales eruere possent, ita vt si illud heic rite sequerentur, voluntati Numinis nihil aduersi sint facturi. Quo spectat quoque Augustanae Confessionis effatum: *Euangelium non abolet politias.* Ex quibus omnibus tuto videor concludere posse; officia boni ciuis, politicique, ac boni Christiani haut quidquam sibi inuicem repugnare. Qualem porro *finem, vsusque ciuitatum* statuam, perspicue satis exposui L. VII. c. 1. §. 7. vt nempe praesidia sibi homines circumponerent contra mala, quæ homini ab homine imminent. Ad hunc finem obtinendum vnionem & imperium necessarium esse demonstraui L. VII. c. 2. & 4. Hanc vnionem quæ destruant aut perturbant dogmata, & *quæ ius naturale, & sanæ politicae scita conuellunt, adeoque exitiabiles morbos in republ. producere apta sunt,* e ciuitate proscribenda censeo, siue *sub specie religionis, siue alio modo obrudantur.* Vbi probe notandum, non esse hanc meam thesin; *cultum Dei ad vsus civitatum aut regulas politicas formandum,* vti Afinius Tenebrio innuere videtur. Nam cultus Dei pressè consideratus ex altiore principio est deriuandus. Sed hoc dico; nulla dogmata moralia; qualia omnem fere religionem comitantur, contra ius naturale & sanam politicam pugnantia, *sub specie religionis obrusa,* in ciuitate esse toleranda. Qualia sane pestilentissima sub religionis larua alicubi irreplisse nemo re-

rum

rum humanarum peritior est, qui ignorat. Ex eo genere sunt isthaec dogmata: dari potestatem extranei alicuius sacerdotis, quibus summi imperantes ciuiles sint subiecti, quique ipsos folio deicere, ac ciues obligatione aduersus eosdem absoluere queat: omnibus sacerdotibus cuiuscunque reip. Christianae necessario dependendum ab sacerdote aliquo extraneo: in sacerdotes summo imperio ciuili nullam esse potestatem: sacerdotibus necessario competere immunitatem ab oneribus reip. vt tamen ipsis in infinitum suas opes cumulare liceat: quemlibet ciuem actiones suas exteriores, & ad statum ciuitatis spectantes iuxta propriae conscientiae dictamen posse regere, etiam contra leges publicas & iussa summorum imperantium: non dependere abs cuiusque arbitrio actiones, super quibus in foro humano solet ratio exigi: illicitos esse homini Christiano aliquos actus ad conseruationem ciuitatum in isthac mortalium conditione necessarios; aut dari aliquod vitae genus ciuitati necessarium, quod per se vitio & impuritate laboret: fanaticorum hominum deliria & commenta pro oraculis diuinitus inspiratis; & si quae sunt eius farinae alia. Cum igitur Asinius Tenebrio meam sententiam haecenus expositam, tanquam orthodoxis fundamentis repugnantem damnet; necessum est, vt ipse hunc articulum fidei fundamentalem statuatur: *Debere ciuitatem eiusmodi doctrinis personare, quae cum fine & usu ciuitatum non congruunt, animosque ciuium a puero istis imbuendos, etiam talibus, quae siue sub specie religionis, siue alio modo obruduntur, ius naturale ac principia sanae politicae conuellunt, adeoque exitiabiles morbos in ciuitate producere aptae sunt.* Hoc tam egregio fundamento substrato superest, vt nouus ille doctor pro sublimi ingenio suo integrum systema eiusmodi dogmatum adornet, vt homines turbulenti, inter quos ipse non obscurum nomen decusque gerit, in promptu semper habeant praetextus, ob quos tumultus in rep. excitare queant. Hoc tam praeclarum opus cuiuscunque Principi obtulerit, quam parcus ille sit, praemii tamen loco laqueum scriptori offeret. Caeterum ne sine ratione meam doctrinam damnasse, suamque pro articulo fidei venditasse videatur, addit: *Qui error Theologiam Gentilium ἠδυνῶν sequitur; quippe quae etiam utilitati publicae respondere debebat.* Haec primo exorandus est Asinius Tenebrio, vt explicet nobis, quaenam sit illa Gentilium Theologia moralis. Cum enim Theologia moralis notet doctrinam de regendis moribus & actionibus, depromptam ex principio illo, quo cultus diuinus traditur, (sicut Theologia moralis inter Christianos est doctrina de formandis moribus & vita hominis Christiani, prout super iis diuinae literae docent: velim scire, vbinam extent eiusmodi velut biblia gentilium, ex quibus praeter doctrinam de cultu deorum peti queant officia hominis Ethnici vt talis, seu quomodo idolorum cultor sese debeat gerere, vt professione idololatriae suae dignus habeatur. Equidem id tralatitium est, Romanis quondam non nisi inter instrumenta status adhibitam, cuius ope animos vulgi per laetitia, metum, spem, confidentiam, timorem, similesque affectus versare possent, prout praesentibus reip. temporibus expedire videretur. Quam ob causam quoque sacerdotes ibi non constituebant peculiarem ordinem, a politicis separatam; sed qui amplissimis in rep. muneribus, iisdem & sacerdotiis fungebantur, ne forte circa temperandam religionem, vel

Pufend. Eris Scand. c supersti-

superstitionem potius a commodis reip. aberraretur. An tamen super hac re peculiare caput in Theologia Romanorum morali extiterit, adparebit, quando Afinius Tenebrio Catechesin Pompili Numae, qui liber diu in bibliotheca eius rarissimis instructa codicibus latitauit, publici iuris fecerit. De caetero dubito, an haec rite consequantur; quia gentiles religionem non ad perturbandam remp. sed potius ad eiusdem vtilitatem promouendam adhibuerunt, ideo fas esse sacerdoti Christiano cornua imperio ciuili obuertere, & plebem in principes concitare, aut peculiarem sibi factionem in republica formare. Sicuti non, quia gentiles mendacium & calumniam pro foedissimo vitio habuerunt, ideo iam hominem Christianum decet, Indices nouitatum in aliorum libros conscribere. Videmus iam, quomodo impurissimus nebulo ex isthoc articulo ansam arripuerit, dirissimam in me calumniam euomendi. *Corrupta hac doctrina*, inquit, *luculemter innuit, sicut sibi proficuum fuit Heidelbergae agere Caluinistam, ita in Suecia sub specie pietatis Lutheranum fidei profiteatur.* Male pereas, infame caput; ita ambiguum est, vtrum oratio tua sit vitiosior, an calumnia detestabilior. Ego Heidelbergae Caluinistam egi? Atqui impudentiam huius mendacii norunt non solum omnes eius vrbs incolae; sed & maximus numerus egregiae iuuentutis ex omnibus partibus Germaniae, ac imprimis Illustres, nobiles, ac praestantissimi iuuenes, ex Suecica natione, qui per septennium, quo ego professoris ibi munereungebar, magno numero Heidelbergae degebant; quorum aliqui contubernio ac mensa, plurimi informatione mea utebantur. Neque vero is est locus Heidelbergae, vt vlla quempiam causa subigat hypocritam agere, suamque religionem dissimulare. Imo vltro irrideretur, & pro vanissimo homine haberetur, qui simulationem reformatae religionis ad fortunas suas ibi stabiliendas aut augendas adhibere institueret. Extruxerant sibi ciues nostrae religioni addicti nouam ibi aedem sacram, cui primum lapidem ipse SERENISSIMVS PRINCEPS ELECTOR sua manu posuerat. Heic pari nos libertate nostram religionem exercebamus, atque reliqui suam. Nisi quod hoc vehementer conscientias nostras angeret, quod sonitu Caluinianarum campanarum ad nostra sacra euocaremur. De caetero pari gratia cum aliis apud Optimum & Sapientissimum Principem florebamus, cui citra discrimen religionis acceptus erat, quisquis recte faceret. Id tamen non abnuerim, me aliosque Lutheranos cum Reformatis amice & iucunde conuersatos fuisse. Nullae in congressibus nostris feruidae disceptationes super religione audiebantur; non maledictis nos & conuiciis eo nomine infectabamur; non inuicem nos diaboli filios in contestationem Christianae caritatis salutabamus. Tali modo me Heidelbergae vixisse nec caeteros poenituit, & meipsum nunquam poenitebit. Et vero valde dubito, an maior laus illi debeatur, qui obtentu singularis cuiusdam zeli eiusmodi turbas dat, vt ni patria sua profugiat, vita sub carnifice sit ipsi ponenda; aut qui moribus est ita tetrus, vt vbicumque pedem posuerit, rixas Furiae alicuius ad instar ferat, societatemque, in quam malo sidere coniectus est, continuis turbis exercitam teneat. Quod superest ego vti in religione Lutherana natus educatusque sum; ita eandem & Heidelbergae, & in Suecia non *fidei*, sed sincere & ex animo profiteor, & ad vitae finem

nem

nem profitebor. Fictam pietatem illis occine, mi Afini Tenebrio, qui schema Pharisaicum prae se ferunt; qui irreprehensibiles sese vndiquaque crepant, qui precum suarum horam aeris campani pulsu diuulgant; & interea pectus ambitione, superbia, contumacia, inuidia, aliorumque horridorum affectuum sentina turgidum gerunt, quae quotidie intolerabilem mephitim cum bonorum omnium detestatione eructat. Sed & ita hactenus SERENISSIMI AC POTENTISSIMI REGIS SVECIAE gratia, ac gloriosissimae nationis Suecicae fauor mihi allubuit, & in posterum quoque de se sperare iubet, vt non opus futurum mihi sit in *Muschouia benigniorem fortunae auram* captare; in cuius extremas partes potius auctor famosi Indicis deportari meretur, vt cum zobellis & martibus bellum ibi gerat, in praemium bellorum, quae nullos sane habitura triumphos gerit. Caeterum infra pluribus exponam, quo fine hocce mendacium contra propriam, si quam habet, conscientiam finxerit *niger ille calumniator, nigrae scholae primipilus, nigri magistri niger discipulus, nigrae scholae tiro niger, calumniatorum omnium antesignanus, vel potius orci aut inferni monstrum, monstrorum omnium teterrimum*; quo elogio luculento sane id genus homines mactat Generosissimus atque Reuerendissimus Dominus, Dominus PETRVS WINSTRVPIVS, Dominus Aulae Lundensis & Weringae, Theol. Doctor, Episcopus Scaniae, Academiae Carolinae Procancellarius, Consistorii Ecclesiastici Praeses, vndiquaque eminentissimus &c. &c. Poëta & Orator sine aemulo, cum multis aliis nominibus, tum imprimis vasto opere Pandectarum sacrorum propriis sumtibus & citra vllam lucri spem editorum de Ecclesia meritissimus, in elegantissima sua *Oratione Synodica de Calumniis & Calumniatoribus* anno 1667. habita; cuius alteram editionem nonnullis annotationibus auctiorem libenter adornarem, si pace Auctoris fieri posset; quia pleraque ibi contenta ad praefens hocce negotium leui facta immutatione adplicari apta sunt.

§. VII. CIRCA secundum articulum Indicis prius sententiam nostram, prout libro nostro exprimitur, perspicue declarabimus. In *capite igitur I. Lib. II.* docetur, quod hominis quidem naturae non congruat, vt viuat exlex; Deum autem supra leges positum, bruta infra leges abiecta. In Deum porro §. 3. omnimodam, & omnis defectus ac impedimenti nesciam libertatem cadere asseritur, quae & ipsa cum omnipotentia est coniuncta. Vnde quod Deus quaedam non agit, v. g. quod non plures Lunas circa terram, vti circa Iouem & Saturnum creauit, aut quod non omnia semper agit, v. g. quod quotidie noua corpora mundana, aut nouas species non creat; id non est ex defectu libertatis, sed ex proprio beneplacito. Hanc enim solam rationem circa similes quaestiones reddere simplicius, & in maiestatem diuinam reuerentius duco, quam subtilia commenta curiose adornare, quibus omnipotentia diuina in ordinem redigitur. Quod autem Deus quaedam non posse agere dicitur, v. g. mentiri, aut promissa sua destituere; id non prouenit ex aliquo impedimento extrinsecus accedente, naturali aut morali, id est, illud non ideo non posse dicendus est, quod ens aliquod extra Deum constitutum ipsius facultatem agendi vinculo quopiam constringat; sicuti qui homo vinculis & compedibus oneratur, ei fa-

cultas quoquo versus sese mouendi adimitur, aut quod ab ente aliquo extra ipsum constituto obligatio quaedam ei sit iniuncta, cuius vi a certo actionum genere abstinere sit eidem necessum. Nam qui naturale vinculum alteri iniicit, robustior, aut dexterior & astutior est illo, cui vinculum iniicitur. Qui autem morale impedimentum agendi alteri asserere potest, superior est illo, cui id impedimentum affertur. Ergo alterutrum horum asserere, ponit aliquid Deo potentius, aut superius, ipsamque adeo omnipotentiam & summam Dei maiestatem destruit. Imo ex Deo facit non Deum. Qui enim non est summus, Deus non est. Add. Lib. I. c. 6. §. 4. 8. Quae cum ita sint, nil aliud relinquitur, quam vt dicamus, ex proprio beneplacito Dei prouenire, quod is quaedam agere non posse dicatur; *quod beneplacitum ad magnitudinem & praestantiam ipsis attemperatum concipimus.* Quae verba Asinius Tenebrio omisit, vel quod ea non caperet, vel quod per ipsa ansam calumniandi sibi praeripi animaduverteret. Scilicet quando mortales de Deo loquimur, non solum id reuerenter faciendum, & citra omnem petulantem curiositatem, ac dictatoriam definiendi insolentiam: sed etiam locutiones, quas a rebus humanis commo-
 to velut sumtas, & ad modulum rerum humanarum primitus formatas, Deo adplicamus, ab omni velut imperfectione depurare debemus, ne Deum angustiis, queis humana natura circumscripta est, includere velle videamur. Inde quando de homine sermo est, solemus eius voluntatem, potentiam, & agendi necessitatem seu obligationem saepe sibi inuicem opponere. Sic saepe dicimus; homo vult aliquid supra vires seu potentiam suam positum; vult quod est contra ipsius obligationem: agit quod est contra eandem. Idque ideo, quia in facultatibus hominis non est eiusmodi perfecta vnio, vt omnes semper amice conspirent; sed illae saepissime in diuersa abire, sibi que inuicem repugnareprehenduntur. Ast in attributis diuinis, quae ad analogiam facultatum in homine vtunque solemus concipere, perfectissima vnio & velut conspiratio est intelligenda; sic vt voluntas Dei eiusdem magnitudini, praestantiae, iustitiae, sanctitati, bonitati nunquam repugnare possit, & consequenter voluntas Dei nunquam eiusdem bonitati, sanctitati aut iustitiae sit opponenda. Sic quando dicimus, Deus non potest mentiri, quia non vult; non hic est sensus, quasi Deus mentiri quidem posset, modo vellet, aut quasi hoc agendi obiectum ab ipsius magnitudine non abhorreret, modo voluntas versus illud se moueret; (sicuti hominibus saepe naturalis facultas peccatum aliquod patrandi adest, in quod tamen voluntas ipsorum heic & nunc non fertur:) sed quia voluntas Dei nunquam eius magnitudini & perfectioni aduersatur. Sic vt ista assertio plane conspiret cum hac thesi: Deus non potest fidem fallere, aut mentiri, quia hoc repugnat eius veracitati & iustitiae. Eodem inquam redeunt hae duae assertiones, quando Deo adplicantur: quae tamen si de hominibus enunciarentur, diuersae sunt, & aliquando vna earum falsa. Perinde inquam est, siue dicam; mentiri repugnat iustitiae Dei essentiali: siue dicam, idem repugnat eius voluntati, quae ad magnitudinem & praestantiam ipsius attemperata concipitur. Vbi autem de libertate Dei sermo est, conuenientius meo quidem iudicio eiusdem perfectioni exprimendae videtur, voluntatem, qualis in perfectissimum
 ens

ens cadere potest, velut principium ipsius actionum assignare, quam iustitiam; quod hoc vocabulum simplicioribus facile insinuare possit, quasi in Deo existeret obligatio extrinsecus accedens, quae prohiberet certas ipsum obire actiones, abs quibus alias, ipsius natura & voluntas per se non abhorreret. Ex quibus ita explicatis eiusmodi resultat interpretatio tralatitii illius; *Deus sibi ipse est lex*: hominum quidem voluntas legibus est circumscribenda, ne ad ea patranda aberret, quae ipsis indigna sunt. Enimuero Deo lege aliqua extrinsecus accedente opus non est, sed voluntas eius ita sancta, ita perfecta est, ut in omnibus exactissime, prout diuina magnitudine & perfectione dignum est, sese velut moueat, non secus ac si exquisitissima quadam lege regeretur. De caetero manifestum est, siquidem istud dicitur proprie accipiatur; inde secuturum maximum hocce absurdum: Deum seipso esse superiorem, cum lex decretum superioris sit. Conferamus cum hisce articulum II. Indicis: *Deum, eo quod agens liberrimum est, naturae suae legibus ita non teneri docet, ut hoc vel illud (intellige peccata) agere non possit, affirmatque omnia illa, quae non agere posse dicitur, non per naturale impedimentum, sed ex placito vel voluntate non agere, legemque; sibi ipsi non nisi ex placito esse*, p. 133. §. 3. *Quod autem & p. 166. §. 6. sicut & valde ἀνεως. ibid. Sed nec citra animaduersionem &c.* Hunc articulum si considero, sane mediocris mihi videtur fraus diaboli, quando in allegando Scripturae dicto vnum & alterum vocabulum insidiosè reticebat; ita ut si comparatur cum detorsionibus heic adhibitis, vix pro specimine primae laureae in facultate calumniandi haberi queat. Enim vero Asinius Tenebrius Licentiatum & Doctorem se in eadem facultate iam exhibet, ad cuius pedes tiro ille adhuc putato diabolus tanquam discipulus sedere, & biennium suum absoluere debebat, si cum honore vellet in ea facultate locum obtinere, abs qua ipsi nomen est inditum. Primo enim haec verba, *Deum legibus suis non ita teneri, ut peccata agere non possit*, a deterrimo sycophanta ita sunt concepta, ac si docerem: Deum per leges suae naturae non impediri, quo minus peccare possit, adeoque Deum reuera posse peccare. Quae blasphemia tantum a verbis & mente mea abest, quantus ad aetherium coeli suspectus Olympum. Neque dictis locis, neque alibi in meo libro haec extat thesis: *Deus naturae suae legibus ita non tenetur, ut hoc vel illud (nempe peccata) agere non possit.* Sed haec sunt mea verba: *Quod Deus quaedam non posse agere dicitur, est ex proprio placito, quod mortales ad magnitudinem & praestantiam ipsius attemperatum concipimus.* Sed nec illa mea est thesis: *OMNIA illa, quae non agere posse dicitur, non per naturale impedimentum, sed ex placito vel voluntate non agere.* Verum ita se habent verba mea: *Quod Deus QVAEDAM non posse agere dicitur, id non prouenit ex aliquo impedimento extrinsecus accedente, naturali aut morali.* Quid discriminis inter hasce theses intercedat, caecus sit qui non videat. Quod si autem aliquis quaerat, quare ego thesin meam particularem posuerim; causa est, quia caetera peccata, quae in homines cadunt, quaeque nos animo concipere possumus, ideo in Deum non cadunt, partim quia illa exercentur actu aliquo corporeo; Dei autem essentia est spiritalis: partim quia patrantur aduersus superiorem, Deus autem superiorem non habet; adeoque quia obiectum eiusmodi

actionum in Deo citra contradictionem fingi non potest. Et sic Deus peccare non potest, quia quaedam peccata sanctissimae, iustissimae, & perfectissimae eius voluntati aduersantur, reliqua contradictionem inuoluunt. Denique nec haec thesis vsquam in libro meo extat: *Deum sibi ipsi legem non nisi ex placito esse.* Quae & ipsa tam absurda, nulloque plane sensu est, vt non nisi in cerebro Asinii Tenebrionis nasci potuerit. Neque vero consequitur; si homo legibus naturae tenetur, Deum quoque suae naturae legibus teneri. Nam quod homini dictamina rectae rationis leges sint, causa est, quia Creator O. M. homini praecepta sua per ista insinuat, sic vt iisdem imperium Dei vim legum tribuat; vti ostendimus *lib. II. c. 3. §. 20.* Sed si vel maxime essentiam diuinam ad modulum nostrae rationis vellemus exigere, quod nempe & ipse, quando actionem aliquam est suscepturus, velut reflexionem faciat super essentia & attributis suis, an haec eandem deceat, vel non: tamen illud ipsum, quod ita concipitur, velut dictamen, lex proprie dicta vocari nequit, vt pote quae necessario a superiore proficisci debet. Nec ad rem faciunt, quae Asinius deinceps blaterat; (*Ex quo posteriori loco nempe p. 166. §. 6. vbi dixi, intolerabile esse homuncionem oggannire suo Creatori, Deus debet necessario aliquid facere*) *intelligitur fundamentum erroris esse, quod existimat, legibus naturae adstrictum esse, maiestati omnipotentiae incongruum esse: cum tantum quidem absit, vt vel omnipotentiae vel beatitudini diuinae hoc quidquam derogat, vt etiam perfectionem & immutabilitatem Dei quam maxime confirmet.* Equidem maiestatem terreni alicuius Principis non dedecet, legibus, quae alias per fastigium suum exemptus videri poterat, vltro se subiectum profiteri; quia omne regnum humanum sub grauiore regno est. Ast hoc vtique maiestati diuinae derogat, legibus proprie dictis obnoxium esse; quia si Deus legibus proprie dictis tenetur, habet superiorem; si superiorem habet, Deus non est. Claudid demum sycophanta hunc articulum: *Sequitur autem Pufendorfius in errore hoc Zwinglianos, qui etiam legibus Numen non teneri ideo docent, quia libere cum creaturis agere licet.* Atqui ego nequaquam assertionem meam ex eo fundamento deduxi, quia Deo libere cum creaturis agere licet. Deinde etsi mihi iam non vacat inquirere, quid illi, quos iste Zwinglianos vocat, super iure Dei in creaturas statuunt: hoc tamen mihi persuadeo, neminem eorum tam stupidum esse, vt ita ratiocinetur: *Numen legibus non teneri, quia libere cum creaturis agere licet.* Cum potius inuerso ordine dicendum fuerat: ideo Numini libere cum creaturis agere licere, quia legibus non tenetur. Caeterum non obscurum est, quo sine nequam calumniator isthanc clausulam addiderit. Vult quippe aliis persuadere, me errore isto, tantopere a nostratibus exagitato, teneri, quasi Deus citra vllam velut reflexionem magnam partem hominum ad aeternos inferni cruciatus condiderit. Abs quo dogmate tantopere abhorret mea mens, vt illud manifestam in se contradictionem inuoluere iudicem: ex absoluto placito aliquem ad aeternas poenas damnare. Quia omnis poena iusta demeritum praesupponit: nec bonum dixeris creatorem, si hoc sine creat, vt creaturae infinites peius sit, quam si creata non fuisset.

§. VIII. ARTICVLVS III. paucis verbis expediri potest. *Quando p. 133. docet, ex placito vel voluntate, non autem ex naturali vel essentiali impedimento prouenire, quod Deus quaedam agere non posse dicatur; voluntatem vtique & essentiam Dei non vnum idemque, sed distincta esse cum Vorstio T. de Deo docet.* Heic verba mea mutilata adduci adparet; quae ita sese dicto loco habent: quod Deus quaedam non posse agere dicitur, id non prouenit ex aliquo impedimento *extrinsecus accedente naturali aut morali*, sed ex proprio placito, quod mortales ad magnitudinem & praestantiam ipsius attemperatum concipimus. Vbi manifestum est, furciferum omittere verba haec, *extrinsecus accedente*, & pro *morali* substituere *essentiali*, quasi inter duo haec nihil interesset. Et res ipsa loquitur, me voluntatem Dei opponere coactioni validioris, & imperio superioris; nequaquam autem vel essentiae, vel sanctitati, bonitati, aut iustitiae diuinae. Eat igitur, & alium quaerat, quem cum Vorstio heic consensisse mentiatur.

§. IX. CIRCA articulum IV. prius nostra sententia liquido erit repraesentanda, vt eo clarius omnibus adparere queat, qua fide in meo libro Afinius Tenebrio sit versatus. Verba mea haec sunt, p. 134. *Hinc & quando Deo tribuitur iustitia, non illa est intelligenda respicere aliquam obligationem, aut ius in altero, sicut iustitia humana id infert. Sed quia talem agendi modum perfectissimae suae naturae congruere ipse operibus & per reuelationes ostendit: inde eidem mortales id vocabulum adplicamus, quo, quae recte a nobis aduersus alios aguntur, exprimimus.* Adstruitur eo loco haec thesis, quod libertas Dei nullis legibus proprie dictis circumscribatur. Obiici heic poterat, Deum vtique esse iustum. Iam autem iustitiam tam personae, quam actionis inuoluere respectum ad legem; ad quod reponitur; iustitiam Dei, & iustitiam humanam disparis esse indolis. Nam iustitia humana respicit obligationem, quae legem & superiorem ponit: ius autem, si perfectum sit, notat facultatem alterum cogendi ad praestandum vi propria, aut actione in foro intentata; aut vbi imperfectum sit, saltem probabilem rationem super alterius inhumanitate conquerendi. Atqui quae Deus agit, haud quidquam ex obligatione aliqua, aut dictante lege agit, quia Deo superior non datur; & nemo ius aduersus Deum valiturum iactare potest. Quis enim vel vi aduersus Deum contendet, vel in quo foro actionem aduersus eundem instituat, vel qua fronte creatura super inhumanitate creatoris expostulabit? Quia autem Deus constantissime sua promissa seruat, & supremi legum latoris & assertoris, atque iudicis munere incorrupte fungitur; idque quia hic agendi modus cum perfectissima ipsius natura congruit, quicum & voluntas eiusdem perpetuo conspirat: inde istud attributum diuinum solet exprimi vocabulo iustitiae, quia & iustitiae humanae non postrema pars est promissa seruare, & ius *ἀπρὸς ὡπολήπιως* dicere. Sic & p. 166. §. 6. & p. 177. §. 12. nihil aliud inculcamus, quam iustitiam Dei, & iustitiam hominum non eodem modo esse metiendam. Nam iustitia commutatiua & distributiua magnam humanae iustitiae partem absoluit. Atqui iustitia distributiua versatur circa contractum societatis; commutatiua circa pacta reciproca de rebus & actionibus in commercium venientibus. Vid. Lib. I. c. VII. §. 9. 10. Quis vero mortalium cum

cum Deo contractum iniuit societatis circa habendum pro rata parte lucrum & damnum? Quis Deo quid vendidit, quis ab eo quid emit? quis pecuniam ipsi credidit. Vid. *Pfalm. L, 10. 11. 12. Roman. XI, 35.* Add. quoque p. 164. 165. Audiamus iam Afinium Tenebrionem, qui heic utique dat sine mente sonum. Bellua visa loqui, rudere visus homo. Et sane monstri similis est in eodem animali astutia plusquam diabolica, & stupor sesquialfininus tam mire inuicem mixtus & confusus. *Statuit, inquit, Iustitiam ad Deum propter similitudinem saltem, talem nempe agendi modum, qualis est in hominibus, ad Deum adplicari, Deoque ἀνώτερος, imo etiam minus Deo quam hominibus competere* p. 134. *Hinc & quando &c. inter homines sanctum.* p. 166. §. 6. p. 177. §. 13. *Istis locis &c.* Heic patet, priora verba mutilate esse adducta, & prout heic ponuntur, nullum plane exprimere sensum. Per horribilem quoque calumniam affingitur mihi, quod ego scripserim, *Deo iustitiam ἀνώτερος competere*: quod dictum nullibi in meo libro extat. Ego doceo, Deum eminentissime esse iustum in feruandis promissis, & exercendo velut munere iudicario: alios actus iustitiae humanae in Deum propter perfectissimam eius naturam non cadere. An qui ita de iustitia Dei docet, ἀνώτερος seu improprie, Deum esse iustum docet? Par mendacium est, quod addit, me statuere, *iustitiam minus Deo quam hominibus competere.* Vbi ista verba in libro meo legisti, furcifer? An, si dicam, in Deum non cadit iustitia, quae contractus onerosos regit, quippe qui inuenti sunt ad subleuandam indigentiam humanam; ideo dico, Deo minus competere iustitiam, quam hominibus? Perinde ac si velles inferre: Dei scientia non paratur per discursus humano ratiocinio similes, a notioribus ad ignotiora procedendo; igitur Deo scientia minus quam hominibus competit. Ex quibus omnibus constat, nihil meam sententiam commune habere cum Socinianorum commentis; quos passim nebulo in famoso suo libello ad fucum simplicioribus faciendum, velut illi mecum conspirarent, adducit.

§. X. ARTICVLVS V. inauditam nouitatem continet. *Deum non principaliter propter essentiam, sed propter potestatem, voluntatem & beneficia coli.* Vbi miseret me Brochmanni, & aliorum, qui hactenus orthodoxi crediti, nunc ab Afinio Tenebrione in Socinianorum classem compinguntur. Ita enim ille *Artic. de Praedestinat. cap. 3. quaest. 7. Omne ius, quod Deus sibi vindicat in creaturas veluti aequitate temperatum est, ita nititur aliquo Dei in creaturas beneficio. Si enim quidquam in rerum natura esset, quod per actionem nullam diuinam esset id, quod est, nullo certe iure illud Deo subditum dici posset, eo quod a Deo non dependeret, ac ea propter sui iuris esset.* Et sane ita clare a me ea res d. p. 91. 92. est exposita, vt non nisi asinus eam non capere, non nisi fycophantarum princeps calumniari queat. Exponitur ibi, vtrum haec sola ratio sufficiat imperio in alterum sibi arrogando, quod quis natura praestantiore, quam alter, sit praeditus? id quod a nobis negatur; quia praestantior gradus essentiae per se non inuoluit necessario, dependentiam minus praestantis gradus. Ad dicitur, etsi impia sit Epicuraeorum thesis, Deos felicitati suae immerfos, humana non curare, probam tamen eorum ratiocinationem, illa thesi posita religionem inanem fore. Nobilitatem enim essentiae admirationem excitare posse,

se,

se, cultum non posse. Cultus enim diuini præcipuae partes sunt ex religione naturali, Deum diligere, timere, in eum sperare, eidem parere. Ast quomodo diligere eum possumus, qui nihil boni nobis fecit, aut qui nullo modo ad nos quid spectat? quomodo timere, qui nihil acerbi nobis inferre vult, aut potest? quomodo in eum sperare, qui nulla nostri cura tangitur? quomodo ei obsequi, qui regimen in nos nullum exercet? Sed res tam clara est, vt putidum sit, verbum amplius addere. Et qui contrarium afferunt, horrendis sese absurditatibus inuoluunt. Statuendum quippe illis est; Deum propter solam essentiae suae praestantiam debere coli etiam ab illis, qui ab eodem dependent. Atqui isti, quos citra vllum a Deo acceptum beneficium sola eius essentiae nobilitas ad cultum obligare dicitur, erunt Deo vel aequales, vel inaequales. Si aequales, sequetur, plures esse Deos, aequales & inuicem independentes: sequetur, cultum ab aequali in aequalem proficisci posse; cum tamen omnis cultus inuoluat agnitionem eminentiae in eo, qui colitur. Sin inaequales, sequetur: Deum non esse conditorem omnium substantiarum; & existere aliquid in hoc vniuerso non summum, quod tamen a Deo non dependeat; darique entia finita, quae vel ab alio quopiam Deo praeter eum, qui est creator coeli & terrae, sint condita, vel a seipsis originem suam duxerint. Quae sunt theoremata digna Afinii Tenebrionis theologia, abs cuius singulari ingenio orbis eruditus curiosissimum iam opus expectare incipit, *Systema Theologiae eorum hominum, quorum Deus non est creator*. Sed nec citra animaduersionem transmittendum est, quod vocabulum *voluntatis* thesi suae infercit. Neque enim in meo libro dicto loco aliquid de voluntate extat; & nullum sensum haec propositio habet: *Deus est colendus propter voluntatem*, Solennis tamen haec ipsi ars est, verba mea suis assumentis interpolare, vt demum thesis calumniae capax procedi queat. Velim quoque considerari ea verba, quae in Indice sequuntur: *Idque primum implicite his verbis p. 79. Adeoque legibus obeditur non principaliter propter rem ipsam, sed propter voluntatem praecipientis*. Iubeo, vt omnes aciem mentis suae intendant, an possint capere hanc consequentiam: legibus non principaliter propter rem ipsam, sed propter voluntatem praecipientis obeditur; Ergo Deus est colendus non principaliter propter essentiam, sed propter beneficia.

§. XI. SEQUUNTUR errores circa hominem in statu integritatis, qui in Afinii Tenebrionis male temperato cerebro sunt enati. Quos vltro euanescere deprehendet; qui considerauerit, mihi propositum fuisse, disciplinam iuris naturae & gentium non ad mores vnus aut alterius populi, aut ad genium certae religionis accommodare; sed ita vniuersaliter eam concipere, vt sit ad captum quarumcunque gentium, quamcunque religionem foueant, modo locum aliquem sanae rationi apud se relinquunt. Quae causa etiam fuit, vt eiusmodi fundamenta & principia forent assumenda & constituenda, quae apud omnes populos citra vllum religionis discrimen admitterentur, aut saltem ad quae admittenda isti ope solius rationis naturalis adigi possent. Nisi enim in principio conueniamus, frustra omnis opera circa persuadendas alicui conclusiones impenditur. Atque hoc ipsum satis clare professus sum in praefatione

Pufend. Eris Scand.

d

ad

ad Lectorem circa finem hifce verbis: *Cum haec disciplina non solos Christianos, sed vniuerfum mortalium genus fpectat; tale sane principium conftituere conuenientius fuerit, quod nemo, modo rationis fit compos, abnuere queat* Inde quando nobis de ftatu hominum naturali fermo eft, id eft, quando confideramus, qualis futura effet hominum vita, fi nihil auxilii, nihil communicationis ab aliis hominibus accederet; fingimus nobis animo conditionem alicuius hominis folitarii, vndecunque in hanc terram ab omni humano cultu vacuam proiecti; vt eo clarius conftet, quantum auxilii & folatii homini ab alio homine accedat. Nequaquam autem loquimur de ftatu Adami, quem Scriptura facra nobis feliciffimum describit, de quo hifce quidem temporibus liquido conftare non potest, nifi ex facris literis: poftquam quae fuper eodem traditio in genere humano primis feculis viguiffè videtur, lapfu temporum apud plurimos plane exoleuit, apud reliquos tenuia quaedam, multisque fabulis admixtis confufa veftigia reliquit. Ex quibus patet, inter ea, quae Sociniani de ftatu Adami tradunt, & inter ea, quae nos fuper conditione cuiuspiam plane folitarii meditamur, tantum intereffè, quantum verus homo a fictitio diftat. His praemiffis excutiamus articulum VI. *Docet illum ftatum in quo homo absque vlla cura vel ope ab alio homine accedente confideratur, longe miferiffimum effe; ne illo quidem excepto, in quo homo iufta ftatura ac robore praeditus fuit, quam primum exfiflere coepiffet. hoc eft, ftatum Adami ante Euam creatam.* p.140. § 2. Conferamus cum hifce nofta verba; & definemus mirari, quare ex eodem flore apif mel, aranea venenum trahat. *Per ftatum hominis naturalem intelligimus heic illam conditionem, in qua homo per ipfam natiuitatem conftitutus CONCIPI- TVR, prout ABSTRACTA INTELLIGVNTVR inuenta atque inftituta humana quibus aliam velut faciem vita mortalium induit.* Hunc ftatum ita conceptum & abftrahendo intellectum dicimus miferiffimum fuiffè futurum *fi igitur CONCIPIAMVS,* funt verba nofta dicto loco) *hominem in hunc mundum proiectum* fi, inquam, fingamus nobis aliquem hominem vndecunque demum in hunc mundum delapfum, & non praeditum pluribus dotibus, quam prout nunc homines nafcuntur; non autem Adamum a Deo in Paradifo collocatum, vbi veftibus non erat opus, & vbi delicatiffimos cibos arbores vltro velut porrigebant: Si inquam fictum iftum noftum hominem concipiamus *citra illam curam opemque ab alio homine accedentem, & prout plurimae partes naturae rerum nondum per induftriam humanam ad vsum hominis erant excultae ac difpofitae;* tunc de eiusdem ftatu pronunciamus, eum fore miferiffimum. Idque non folum, fi ponamus iftum hominem effe infantem, cui fine dubio pereundum fuerit; fed etiam *fi ponamus eum vel maxime iam iufta praeditum ftatura ac robore, quum primum,* ita nempe in mundum proiectus *exfiflere coepiffet.* Id fi Afinius Tenebrio capere non potest, age, exuamus eum omnibus veftibus, adimamus ei omnia instrumenta, cibi potusque nihil relinquamus, & in defertam aliquam, ac ab omni humano cultu vacuam infulam deportemus; ibique folum deftituamus. Ni intra annum faffus fuerit, a fe miferam ibi vitam trahi, tunc ego bonum & doctum virum eum fatebor. Et tamen Afinius multarum in ea folitudine rerum notitiam habebit, quae ifti, quem fingimus, homi-
ni

ni deest. Vid. quae de Petro Scarano tradit Ynea Garcilaffus de Vega Comment. Regii L. I. c. 8. Ex hisce omnibus manifestum est, quomodo foedissimus sycophanta verba mea in talem sensum detorserit, de quo mihi nunquam in mentem venerat. Cum enim haec sit mea thesis: si fingatur homo solitarius in mundum incultum proiectus, etiamsi ponatur iam iusta statura & robore esse, cum tali modo existere coepisset, eius status erit miserrimus; ex hac talem ille concinnat propositionem: status illius hominis, qui iusta statura erat praeditus, quam primum existere coepisset, erat longe miserrimus. Quae profecto maior est transmutatio, quam cum ex asino fit Doctor.

§. XII. QUANTVM articulo VII. sit ponendum pretium, patebit, si sententiam meam declarauero. Postquam igitur d. p. 140. ostenderam, statum hominis alicuius solitarii in mundo inculto destituti fore miserrimum, inde ulterius infero; si aliquis sacrarum literarum cognitione carens, & solo naturali lumine subnixus considerauerit mortalium primaevam indigentiam & imbecillitatem, quam debiles sint, quam indigi omnium rerum, ubi nascuntur; cum is utique rationis ductu colligere possit, aliquando genus humanum initium cepisse: non aliter sibi persuadere potest, quam peculiarem curam Numinis circa primam hominum stirpem interuenisse, quousque ipsi usu & meditatione, ac coniunctis inter se operis necessitatibus suis prospicere didicissent. Atque hoc ipsum etiam auctoritate sacrarum literarum confirmatur. Postquam enim Adamus in eam conditionem fuerat redactus, in qua iam genus humanum est constitutum, (nam hanc conditionem semper praesupponimus, quando ex solo rationis lumine differimus, cui status hominis in Paradiso est incognitus.) sane legitur, Deum ipsi confecisse vestimenta ex pellibus. Ac dum ad agrum colendum eundem ablegat, quis dubitauerit, quin Deus docuerit ipsum naturam seminum, tempora sementis, quo modo, quibusque instrumentis terra femini accipiendi praeparanda foret. Quarum rerum scientiam utique ex Paradiso efferre non poterat, ubi hortus vltro ad victum necessaria proferebat. Et si propria demum meditatione & experientia hoc debuisset addiscere, dudum fame fuerat pereundum. Igitur in malam crucem abeat iam cum suo articulo Asinius Tenebrio: *Docet, primum ac recentem orbis incolam, hoc est, Adamum, seruari non potuisse, nisi Deus ipsum necessaria etiam vitae media adhibere peculiariter docuisset.* p. 140. §. 2. *Inde licet de originibus &c.* Nam de conditione Adami in paradiso plane mihi sermo non fuit.

§. XIII. IN articulo VIII. repraesentatur horridum quodpiam somnium cerebri graui intemperie laborantis, quo ex varie velut discerptis ac mixtis speciebus male cohaerens imago deformatur. *Quod homo prout ex creatione physice perfectus extra societatem existit, sine lege, ordine & decore reluctanter habuerit voluntatem, brutisque ipsis inferior ac prauior fuerit, quae causa, quamobrem lex illi superaddita sit.* Hoc sibi vult pag. 3. Nobis illud §. 3. Exinde p. 4. §. 4. p. 136. §. 5. & 6. p. 138. §. 8. Vah mi Asini Tenebrio, quam multitudine & malitiam tuam ignorare poterant, ni male consultata mens, poe-

naeque suae imminens, ad Indicem Nouitatum compilandum te stimulasset. Nunc quia hac potissimum via inclarescere voluisti, age efficiam, vt voti tui compos fias. Cum igitur Afinio librum meum legenti somnus obrepsisset, visus est sibi videre speciem hominis primitus quantum ad substantiam suam creati perfecti, qui tamen foret exlex plane, & horridus, prauisque cupidinibus scatens, sic vt brutis inferior & prauior existeret; donec ea conditio hominis Deo displiceret, qui ad ipsam dispellendam legem ei superaddidit. Credo ad eundem modum, vti qui parietes ex rudi lapide extruxit, postea eorum asperitate offensus tectorio eosdem inducit. Mox cum somnus placide discussus esset, putauit se id in libro meo legisse. Atqui antequam tua somnia chartae illineres, debueras denuo librum meum legere, vt constaret, num Morpheus forte tibi illuserit. Sane enim a me nuspiam scriptum est, *hominem physice perfectum sine lege, ordine & decore vnquam extitisse*. Contrarium a me docetur p. 6. & p. 312. 314. Nuspiam a me scriptum fuit, *hominem ab ipsa creatione reluctantem rationi habuisse voluntatem, brutisque ipsis miseriores ac prauiores fuisse*. Contrarium potius insinuo p. 136. vbi rationes, quare exlex vita hominem non decuerit, petuntur ex conditione hominis *primigenia, aut post superueniente*. Quare primigeniae hominis conditioni non conuenient vita exlex, exponitur dicto loco §. 5. Quare eadem non conuenient conditioni hominis post superuenienti, docetur dicto loco §. 6. 7. 8. Quando autem necessitatem legis ex conditione subiecti demonstratum eo, non statim suppono, subiectum illud aliquando a lege immune fuisse. Sicuti verbi gratia, si dicam, congruum valde esse & vtile homini pedes habere, ne tanquam vermis humi repere cogatur; non statim praesuppono, hominem aliquandiu pedibus caruisse, & deprehensa reptationis deformitate pedes ipsi superadditos. Quo sensu autem entia moralia rebus & motibus physicis superaddita dicantur, sequenti §. tradetur. Inde & adparet, quam ridiculum sit, quod addit: *Talia vero Socinianorum & Hobbesii principia secutus docet*: cum satis constet de illis, quae Tenebrio heic comminiscitur, nemini mortalium vnquam in mentem venisse.

§. XIV. ARTICVLVS IX. ita se habet: *Attributa vel Entia moralia originatus homini physice perfecto, superaddita saltem, non concreata esse*, p. 3. §. 3. & 4. Video isti homini parum cum entibus moralibus conuenire; tentabo, an possim illum cum hisce in gratiam reducere. Quod si aliquis dicat, me operam ludere, dum asinum docere aggredior; excusabit me ille nescio quis ex Sanctis minorum gentium, qui anseribus concionatus memoratur. Trado igitur dicta p. 4. §. 4. modum originatus producendi entia moralia vocari *impositionem*; sicuti modus originarius producendi substantias physicas ex vsu Theologorum vocatur creatio; licet Latini auctores vocabulum creationis productioni personarum moralium frequentissime adhibeant. Causa autem, quare impositionis vocabulum nobis heic potissimum arriserit, est, quia non solum illud a Philosophis in simili materia adhiberi coepit; sed & quia magis appositum nondum dispicere potuimus. Cum enim entia moralia sint modi, seu si ita maui, accidentia, quae vtique subiectum aliquod praerequirunt; & vero accidentia phy-

lica

sica ipsam substantiam rerum physicam perficiant, alterent, aut alio modo disponant & afficiant, eamque velut ingrediantur; entia moralia contra rebus quoad substantiam physicam perfectis velut superaddita intelliguntur. Exemplum proponemus, ex quo illa impositio, in omni classe entium moralium, (quarum quatuor potissimum nos facimus, statum, moralem personam, quantitatem & qualitatem,) liquido perspicui queat. Est igitur aliquis studiosus, Nicolaus Beckmannus, non quidem auream, sed plumbeam in literis, mediocritatem sectatus, qui ad munus aliquod inuolandum non parum sibi doctoris titulum profuturum sperat. Is abit in Galliam, pecuniam Professoribus offert. In cathedram ducitur; per sesqui horam silet & erubescit, quod disputationis inauguralis loco habetur. Post mitra imponitur, Doctor creatur, renunciatur, proclamatur, ab omnibus pro tali haberi & honorari iubetur. Heic, ne comœdiam actam credamus, repente ex omni entium moralium genere aliquid ipsi fuit superimpositum. In nouum *statum* seu ordinem iam protruditur, in quo antea non erat. Noua quoque *persona* ipsi imponitur. Qui enim antea simpliciter Dominus Nicolaus erat, iam Dominus Doctor Nicolaus, & quidem Vtriusque Iuris factus est. Ex classe *quantitatum* moralium noua quoque existimatio ei superadditur. Qui enim antea frater ignorantiae habebatur, iam vbi nomen Doctoris insonuit, a rusticis creditur herniam posse curare, aut putridos dentes extrahere, aut lumbricos intestinis elicere. Ex classe *qualitatum* moralium superadditur eidem nouus titulus, vt Doctor audiatur, qui Asinus est. Confertur potestas publice docendi, si vocationem nanciscatur; salarium eo nomine accipiendi, si detur; de Iure respondendi, si quis consulere ipsum velit. Denique obligatio ei iniungitur, vt quando de Iure consulitur, in principia iuris ne impingat. Tanta moles entium moralium imponitur & superadditur homini, qui iam physice erat perfectus, id est, qui corpus & animam, oculos & aures, manus & pedes, ventriculum & iecur habebat. *Superadditur*, dico, quia substantiam & qualitates eius physicas per se entia moralia non afficiunt, aut alterant. Postquam enim Doctor renunciatus fuit, non fit longior aut crassior, nec accipit nouum membrum corporis; si antea habuit caput acuminatum, illud non fit deinceps rotundum; non fit quoque vel pilo melior & doctior, non saltat elegantius, quam antea, non digladiatur dexterius, non leuius ineptit. Ex accidenti tamen fieri potest, vt entia moralia occasionem praebeant qualitates physicas augendi aut deprauandi. Nam quibusdam titulus incitamento est ad eruditionem parandam, vt fiant, quod audiunt; aliorum ruditas augetur, dum tituli inani sonitu adquiescunt. Nonnullis grauitas & modestia, aliis fastus & stolidi iactantia accedit. Mouet aures meus auditor, credo quod iam aliquid de entibus moralibus quasi per nebulam sibi cernere videatur. Et quia iam aliquod vestigium docilitatis in eo animaduerto, scrupulum, qui ipsum vrgere videtur, eidem adimam; num igitur nulla dantur entia moralia concreata? Quippini, mi Asini? Nam ego nusquam *superadditum* esse, & *concreatum* esse opposui; nec nostrae sententiae repugnabit, qui aliqua entia moralia homini concreata, id est, in ipsa creatione superaddita dixerit. Imo & ego de statu naturali p. 6. & de obligationibus congenitis p. 312. trado.

Quod autem substantia modo vel accidente, subiectum adiuncto, ut ut tempore simul, natura tamen prius sit, etiam tirones philosophiae norunt. Sic ut nihil repugnet, statum aliquem aut obligationem homini esse concreatam aut congenitam; & tamen eidem physice perfecto velut superadditam concipi. Audiamus nunc, num & antehac entia moralia probe intellexerit Asinius Tenebrio. *Intelligit autem, inquit, per entia moralia illos etiam modos, (ut loqui amat,) quibus homo creatura esse debet, auctorem sui agnoscens, colensque, quibusque diuersa plane a brutis ratione vitae eidem exigenda est (hoc est, legem naturae.) Sic enim entia moralia ipse explicat pag. 5. & 6. §. 6. & 7.* Tu qui in meum librum nefariam tibi censuram arrogabas, tantopere coecutiebas, ut non animaduertes, me nusquam legem in genere, aut legem naturae inter entia moralia referre. Equidem *normam actionum moralium* eam nuncupo Lib. I. c. 6. At ut norma cum normato eiusdem naturae sit, necessarium non est. Ad ferream normam etiam lapides & ligna exiguntur. De caetero quid planius est meis verbis p. 6. § 7. dum doceo, statum naturalem absolute consideratum vocari illam conditionem, in qua homo constitutus esse intelligitur, dum eximium prae aliis animantibus eum esse voluit Creator, id est, dum legi eum naturali obnoxium fecit, a qua bruta sunt immunia. Ex quo statu fluit, (id est, quia Deus hominem constituit in tali statu, in quo lex naturalis ipsi foret obseruanda, & eiusmodi dotibus ornauit, quibus bruta carent, consequitur,) quod homo debeat esse creatura auctorem sui agnoscens, colensque, & cui diuersa plane ratione a brutis vita sit exigenda. Pergit Asinius: *Illud vero, nempe quod entia moralia originitus superaddita saltem, non autem concreata homini sint, quando docet, cum Papis maxime facit. Et his enim Bellarminus cap. 6. de gratia primi hominis eundem in modum scribit. Creatio refertur ad naturam, indumentum virtutis ad superaddita dona. Et mox: Innocentia autem ad illius vestem non naturalem.* Atqui virtutes illae, & innocentia primi hominis, de quibus inter nostrates, & Pontificios disceptatur, non sunt entia moralia. Imo ne ipsa quidem virtus moralis ens morale est, sed pertinet ad classem qualitatum physicarum; quod Asinio paradoxum videri non miror. Quod autem *Bellarminus* dona primi hominis vocat superaddita, & ego entia moralia homini superaddita doceo, exinde non magis ego cum isto conspiro, quam haec consequentia est bona: calceus induitur, thorax induitur, ergo calceus est thorax. Subiungitur demum huic articulo emblemata aliquod, non quidem Tribonianum, sed furciferianum. *Ut multa paucis exprimantur, inquit, si quis penitius inspexerit Pufendorffii opus, non diffitebitur, Pufendorffium non modo entia moralia, verum etiam totum ferme librum primum, tam obscure tractare, ut ipse vix intelligat, quid infirmis suis nouitatibus sibi velit, nisi ut eas imprudenti iuuentui sub terminis metaphysicis & fictitiis venales indigne exponat.* At mihi nimium stolide furcifer, si refera paucis multa volebas exprimere, id debueras dicere; te & alios, qui Pufendorffii librum allatarunt, fuisse asinos ad lyram. Et quis cogebat te tuosque complices omnino librum meum legere, aut ad eum carpendum prouolare, si prae obscuritate ipsum non intelligebatis? Quod alias obscuritatem attinet, cum illa duplex sit, dictionis, & rerum; de illa sane ne-

mo queri potest, qui Latine nouit. Hanc autem amoliri non semper est penes scriptores. Et quid afinis satis clarum esse possit? Quod si quae in genere super entibus moralibus traduntur, obscuritate quadam videantur laborare, culpa fere penes philosophos est, qui vix leui brachio ista attigerunt. Ac decedet obscuritas, si ista vsu trita fieri incipiant. Imo desinent & tibi entia moralia obscura videri, modo per aliquod tempus inter auditores meos assidere velis; qui te eo libentius in coetu suo ferent, quod dum longas tuas aures subinde motitas, eadem opera muscas a vicinis sis depulsurus, aut lenem ventulum facturus.

§. XV. ARTICVLVS X. est. *Primos homines, prout in origine ac statu suo primaueo se habuerunt, non tantum mortalium nomine appellat, sed tantam etiam illis imbecillitatem tribuit, vt sine peculiari cura seruari non potuissent. Mortalitatibus etiam causa genus humanum diuersitate sexus, propagandique sese facultate creatum esse, p. 140. §. 2. Inde licet, pag. 750.* Huius articuli priori membro supra §. II. satisfactum fuit; vbi satis patet, nos primos homines in statu integritatis haut quidquam *mortalium* vocabulo insignire; cum de istis eo loco sermo non sit. In posteriore membro calumniator pro more suo verba mea foede corrumpit, quae p. 750. §. 2. ita se habent: *Postquam igitur morti obnoxium fuerat redditum genus humanum, ne aut noua semper stirps creando esset sufficiens, aut tam nobilis speciei duratio vnius aevi spacio extingueretur, sapientissimus Creator prospexerat discrimine sexus, & naturali facultate indita commixtis corporibus sese propagandi.* Heic animaduertere debebat sycophanta, non frustra verbum plusquam perfecti temporis, *fuerat, prospexerat*, esse positum, ad significandum, genus humanum non ab initio fuisse morti obnoxium, sed postea ad eam conditionem deuolutum & in hunc euentum, quem Deus vtique praeuiderat, velut prouisionaliter diuersitatem sexus, & facultatem se propagandi humano generi inditam eo quoque fine, vt idem morti obnoxium factum citra nouam creationem durare posset. Idem alio modo efferi potest. Ab initio par hominum diuerso sexu creatum fuit, vt stirpem ex se propagare possent morti non obnoxiam. Postquam homines morti fuerant obnoxii redditi, illa propagandi se facultas huic quoque fini inferuiebat, vt non subinde noui homines essent a Deo immediate creandi, neue intra spatium vnius aetatis genus humanum foret extinguendum. Eique rei sapientissimus Creator quasi euentualiter prospexerat per diuersitatem sexus, quae tam in statu integritatis, quam corruptionis vsu haberet. Non credo esse, qui luculentiozem heic declarationem desideret.

§. XVI. ARTICVLVS XI. ex prioribus iugulatur. *Recentem & solitarium orbis incolam attonitum, hoc est, consternatum fuisse, p. 140. §. 2. Quid tum? Ille recens orbis incola non est Adamus, sed quem fingimus, animoque concipimus in mundum vndecunque proiectum. Quem si ponamus ita repente solum in orbe inculto destitutum, quis negauerit subita rerum imagine confusum, & attonitum fuisse circumspexitur vastam mundi machinam, corporum coelestium splendorem; nec non anxie meditaturum, quid sibi inter omnia ignota & noua*

noua agendum foret. Hoc si capere non potest Asinius Tenebrio, per me in Morboniam abeat.

§. XVII. ARTICVLVS XII. non firmiore, quam prior, stat talo. *Illud autem, quod primus homo extra societatem sine lege, ordine ac decore miserrimus fuerit, probari illo posse dicto putat: Non est bonum, hominem esse solum. Praefat. fol. 3. fac. 1. Caeterum &c. Inprimis vero p. 138. §. 8. Igitur quod homo non miserrimam, &c.* Taedet me toties repetere, dicto loco, non esse mihi sermonem de Adamo in statu primaeuae felicitatis. Sed quando p. 36. §. 6. feqq. adduco rationes, quare homini non conueniat, vt viuat exlex, earum aliquas defumo *ex conditione naturae humanae post superueniente, quae verba extant, dicta pag. 136. lin. 9. 10.* Inter has rationes p. 138. §. 8. adducitur quoque *hominis imbecillitas, quae miserrimum ab omni aliorum auxilio & societate destitutum effectura erat. Quem locum hisce verbis claudio: Igitur quod homo, ex conditione scilicet post superueniente, non miserrimam vitam inter omnia animantia degit, a coniunctione sui similium habet.* Non est bonum, hominem esse solum, *non ad matrimonium duntaxat, sed ad societatem cum aliis hominibus in vniuersum pertinet.* Quis non videt, istam sententiam a natua sua fede & intentione ad aliam materiam transferri & adplicari; qualis adplicatio ne a sacris quidem literis aliena est. Sicuti fas mihi est plerasque sententias Psalmi LII. & CXX. ad conditionem meam, qua heic inter maleuolorum quorundam calumnias per annum & amplius conflictatus sum, adplicare. Quae cum ita sint, plane praeter rem Asinius Tenebrio tanto cum supercilio heic febriculosam suam philosophiam expromit. *Quasi vero, inquit, externa illa socialitatis felicitate deficiente naturalis etiam & essentialis hominis deficeret felicitas.* Quasi vero non ipse Deus declarasset, felicitatem primi hominis etiam in paradiso non futuram fuisse omnibus numeris perfectam citra societatem: *Quasi vero, inquam, pergit coaxare rana, bonis fortunae deficientibus bona statim animi & corporis deficerent.* Quasi vero, inquam, aliquis magnopere gauisurus sit animi & corporis sui bonis, ab omni humana ope in solitudine destitutus. *Alicuius, non autem omnis humanae felicitatis causa est socialitas; augmentum, non fundamentum.* Argute dictum, & supra Asinii captum. Quasi vero ego alicubi asseruerim, omnis felicitatis humanae causam esse socialitatem. Nam non statim cuius absentia me miserum reddit, eius praesentia omnem mihi felicitatem conciliat. Si tua vxor in capillum tibi inuolat, miser es: si eadem blando tibi arridet vultu, non ideo albae gallinae filius es.

§. XVIII. SEQVITVR LOCUS de homine in statu corruptionis. Nam tanta fuit nebulonis istius circa calumniam mihi instruendam sollicitudo, vt etiam quos ipse somniauerat errores, velut sub locos Theologicos redigeret, ad fucum simplicioribus faciendum, quasi ego integrum systema nouae cuiusdam & inauditae Theologiae procudere instituissem. Heic igitur primo occurrit articulus XIII. *Entia moralia eorumque effectus originitus etiam considerata amitti, vel deleri pro lubitu posse, sine vlla mutatione aut corruptione eius rei, cuius antea fuerunt, pag. 4. §. 4. Ac per eadem, p. 19. §. 23.* Credit heic Asinius, hac assertione negari labem illam, quae ex amissa imagine Dei per lapsum in genere humano

humano consecuta est. Sed vno verbo illi somnium hoc excutiam. Quae per lapsum Adami amissa sunt, haudquidquam erant entia moralia, sed longe sublimioris indolis. Qui amisso rationis vsu in delirium incidit, qui amissa valetudine horridis morbis corripitur, qui amisso visu excoecatus est; in eo hautquidquam ens aliquod morale periisse aut mutatum esse dicimus. Quod si tamen stupor Asinii capere non possit, vera entia moralia, eorumque effectus deleri posse, nulla mutatione physica in re, cui erant superaddita, proueniente, seu vt ipsa rerum substantia physica hautquidquam immutetur; age afferamus exemplum, quod Asinius Tenebrio manibus palpare queat. Fingamus Asinium Tenebrionem, si diis placet, professorio munere fungi. Fingamus eundem ob quaedam scelera, puta, ob famosos libellos editos, munere dimoueri & infamem fieri. Quot haec entia moralia perierunt? Periit ipsi status, in quo hactenus egit, periit persona, quam gessit, periit obligatio ad legendum & disputandum; periit denique titulus, vt deinceps audire cogatur Dominus Exprofessor. Et tamen eiusdem iam intra nebulonum classẽ coniecti substantia physica nullam sentit mutationem. Statura eius non contrahitur; crura priorem retinent longitudinem; stolidum manet caput antiquo loco positum, manent aures, (nam praesupponimus illas per carnificem non abscindi,) manet facies lurida & cicatricosa; manent qualitates physicae, manet eruditio, si quam habuit, manet vox graculis aemula, manet libido saltandi; manet ars digladiandi, circumforaneis lanistis non concedens. I nunc Asini Tenebrio, & de entium moralium obscuritate querelam moue.

§. XIX. IN articulo XIV. extremum proponitur, quousque aut brutalis stupor, aut dirissima calumniandi libido progredi possit. Sic enim facerrimus index: *Negat quaedam per se citra omnem impositionem honesta vel turpia esse, omnesque actiones hominis, adeoque ipsum furtum, homicidium, incestum, adulterium, blasphemiam &c. natura sua actiones esse indifferentes.* pag. 25. 26. NB 27. *Hoc enim modo, conf. pag. 47. §. 14. pag. 167. §. 4.* Ad hanc calumniam dispellendam, etsi nihil amplius necessarium sit, quam vt quis loca adducta in meo libro accurate legat; explicare tamen paulo clarius ibi tradita placet, vt eo manifestius constet, Asinium Tenebrionem omnibus sycophantis & nebulonibus palmam praeripere. Quando igitur a Scholasticis inquirebatur, quodnam discriminis esset inter ea, quae naturali, & quae positua lege vetantur aut praecipuntur; id demum ab vno vel altero pronunciatum in tralatitium dogma inualuit, vt quae lege naturae praecipuntur, aut vetantur, in se & sua natura honesta aut turpia esse; quae vero positua, per voluntatem & imperium legislatoris talia fieri dicerentur. Et admisisse vt haec fortasse commodam explicationem, modo certum constituisent γνώριμα, ex quo liquido constaret, an & cur aliquid in se esset honestum vel turpe. Id dum non fecerunt, necessum fuit prouenire definitionem legis naturalis, quae non posset non in circulum reuolui, & petere id, quod est in principio. Si enim quaeras ex istis hominibus, de quibusnam lege naturae disponatur? respondent; de iis, quae per se sua natura honesta & turpia sunt. Sin vterius quaeras, quaenam autem sunt illa; per se & sua natura honesta vel turpia? nihil aliud habent, quod respondeant.

Pufend. Eris Scand.

e

deant,

deant, quam ea, de quibus lege naturae disponitur. Ex quo & aliud horribile absurdum consequitur; si nempe datur aliquid honestum & turpe in se antecedenter ad Deum, vel admittendum esse fatum Stoicum, cui & ipse Deus sit alligatus; vel dari aliquod principium Deo prius aut coaeternum, formas rerum quasi determinans & specificans, cui ne Deus quidem contrauenire debeat, aut possit. Quo cum nihil stolidius fingi posse videatur, saepe miratus sum, non Grotium solum, sed & plerisque ex nostratibus Theologis istam assertionem citra ullam dubitationem passim assumere. Contra id mihi fixum sedet, discrimen honesti & turpis utique a Deo, eiusque definitione esse petendum, nec idem ab alio extra ipsum principio dependens fingendum esse. Quo posito consequitur, necessitatem illam, quae actionibus ad honestatem & turpitudinem tribuitur, non esse absolutam, sed hypotheticam, supponentem nimirum, creationem animantis rationalis, quam nemo est, quin liberrimae Dei voluntati adscribat. Id est; quod quaedam dicantur necessario honesta aut turpia homini, hoc semper est intelligendum cum relatione ad naturam hominis tanquam animalis rationalis & socialis; & consequenter cum relatione ad voluntatem Dei, qui uti omnia, ita & hominem, & quidem tale animal liberrima sua voluntate creauit. Cui coniunctum est, ut si consideremus actiones hominum, prout sunt nudi motus facultatis alicuius physicae, aut eiusdem negatio, antecedenter ad legem, seu abstrahendo ab omni lege circa eum motum aliquid disponente, esse indifferentes, id est, neque bonas neque malas: bonitatem autem & malitiam, quae in illis deprehenditur, oriri a conuenientia & disconuenientia cum lege. Et annon ipsa Scriptura sacra peccatum seu actionem malam definit per ἀνομίαν, seu discrepantiam a lege? Ac nullus rusticus est tam stupidus, quin intelligat & adplicare norit tritum illud: Vbi non est lex, ibi non est transgressio. Enimuero heic probe obseruandum, quid sit notus motus physicus; & quod hautquaquam omnia vocabula actionem exprimentia notent nudum motum physicum, sed quod pleraque expriment actiones cum relatione ad legem. Toto quippe coelo differentes propositiones sunt; actio, prout consideratur tanquam nudus motus physicus, citra & ante omnem respectum ad quamcunque legem, est indifferens, id est, nec bona nec mala: & omnia vocabula actionem exprimentia notant nudum motum physicum, seu actionem in se indifferentem nec bonam, nec malam. Prior propositio mea est, quam ut arbitror inuictis rationibus stabiliui. Altera nulli mortalium praeter Asinium Tenebrionem, in mentem vnquam venit. Quis enim est tam stupidus, qui nesciat, quasdam voces aut locutiones notare nudum & indifferentem motum physicum, a respectu ad legem abstractum; alias & quidem longe plurimas notare actionem cum respectu ad legem, seu actionem bonam aut malam, vero gratia, loqui, scribere, manum extendere, lapidem emittere, arma vibrare, concumbere, rem de loco in locum transferre, ignem excitare, & plurima alia, expriment meros & simplices motus physicos, qui citra respectum ad legem, & ullam designationem obiecti, aut alterius circumstantiae considerati, utique indifferentes, id est, neque boni neque mali sunt. Sed mentiri, blasphemare, calumniari, Indices Nouitatum scribere, lapide vulnerare,

rare,

rare, armis laedere innocentem, homicidium committere, scortari, moechari, incestum committere, furari, incendiarium agere, & infinita alia, non notant nudum motum physicum & indifferentem, sed motum aliquem lege vetitum. Pari se modo res habet circa motus animi. Amare, honorare, sperare, probare, gaudere, dolere, & similia, citra respectum ad legem vtique indifferentia sunt. Prout autem illi motus versantur circa obiectum legibus probatum aut improbatum, boni vel mali fiunt, verbi gratia, Amare Deum, honorare Deum, sperare in Deo, probare bonum, gaudere bonis euentibus bonorum, dolere ob peccata, sunt bonae actiones. Contra amare vitia, honorare idola, sperare in diabolo, probare peccata, gaudere calamitatibus innocentium, sunt actiones malae. Impossibile autem foret, vt verbi gratia, *amare* pro diuersitate obiecti fieret bonum aut malum, ni illud extra obiecti aut legis considerationem esset indifferens. Et quid clarius verbis meis p. 26. *Haec ipsa vocabula, nempe malevolentia, impudentia, inuidia, adulterium, furtum, homicidium, non notant nudos & simplices motus actusue physicos, sed tales, qui legibus repugnant.* Sic & nuda intermissio motus alicuius physici citra respectum ad legem vtique est indifferens; verbi gratia, non dare, non facere, quiescere, non moueri. Ast eadem cum respectu ad legem, obiectum, tempus, locum, modum determinante, mala fit; verbi gratia, non dare mercedem operario, non reddere mutuum, commodatum, depositum, opus sibi iniunctum non facere, quiescere quando laborandum erat, non obedire seu non facere, quod a legitimo imperante iubebaris. Iudicet nunc cordatus lector, num mica probitatis aut eruditionis insit illis, qui affingere mihi non erubuerunt, me omnia peccata statuere indifferentia, seu (vt horridum vocabulum faedae calumniae conueniens fingerent) me indifferentissimum velle introducere. Caeterum quasi impudentiae nondum fatis foret litatum, allegatur quoque contra me disputatio quaedam Vltraiectina. *Qui Hobbesii error Vltraiecti nuper publica disputatione refutatus est.* Extat ea disputatio subiuncta libello Gisperti COCCYII, cui titulus: *Hobbes ἐλεγχόμενος, siue Vindicias pro Lege, Imperio, & Religione;* editus Vltraiecti anno 1668. Ne taedeat, quaeso, disputationem illam penitius inspicere. Illa igitur p. 12. proponit sententiam Becani, *statuentis actus quosdam, vt Deum colere, proximum diligere, parentes honorare, esse ex se & natura sua bonos, eosque praecipere lege naturali, & contra, furtum, falsum iuramentum, homicidium &c. esse actus ex se & natura sua malos, ac proinde lege naturali prohiberi.* Hanc sententiam dicit magis esse tolerandam, quam quae HOBBSIO traduntur de Ciue cap. 14. artic. 9. Sed mox sequenti p. 14. addit: *Nec tamen Becani sententia simpliciter probanda est. Quare vt intelligatur, quid in hac materia statuendum sit, notare iuuat, dupliciter tantum se habere posse actiones humanas, 1. in statu possibilitatis, prout sunt in potentia obiectiua, 2. in statu actualis existentiae, prout scilicet subiectiue, vel potius effectiue sunt a Petro vel Paulo. At vero neutro modo sunt actiones per se & natura sua bonae vel malae: non primo quidem; quia ne sic quidem entia realia sunt proprie, sed tantum ex hyporhesi, & ἡκατάχρησις; eodem igitur modo neque bonae aut malae proprie dici possunt, non posteriori modo, quia vt sic plusquam manifestum est, habere eas*

*suam bonitatem & malitiam moralem a lege; quoniam moralis earum bonitas in conformitate cum ea, malitia autem in difformitate ab ea formaliter consistit. Non ergo hi actus, Deum colere, diligere proximum, parentes honorare, sunt boni ex se & sua natura; sed fluit eorum bonitas, ut iam dixi, ex imperio & voluntate Dei, qui de regulandis his actionibus leges naturales menti creaturae rationalis impressit. Atque hactenus in thesi verum est, quod HOBBS dicit c. 12 art. 1. omnem actionem natura sua esse adiaphoram, & quod actio aliqua iusta vel iniusta sit, a iure imperantis provenire. Sed in hypothesis hoc falsum est, nimirum ante leges civiles iustum & iniustum non existisse. Quem errorem Hobbessii & ego confutavi lib. 8. c. 1. §. 5. Locum quantumvis prolixiorum huc transtuli, non quod mea interesse putem, quid Cocquius Ultraiecti disputet; sed ut hoc specimen manifestum exhiberem, aequè in aliorum scriptis, quam in meo libro Asinium Tenebrionem caecutisse. Etsi in eo Cocquius ille graviter erret, quod actus illos, Deum colere, parentes honorare, putet in se indifferentes; cum illi non sint nudi motus physici, sed inuoluant respectum ad legem. Nam colere, honorare, sunt tantum motus physici in se indifferentes; sed dum obiectum additur, statim simul insinuatur actus lege praeceptus. Cum igitur disputatio illa Ultraiectina contra Asinium Tenebrionem faciat, neque ut contra me esset, magnopere ego Cocquii auctoritate terrerer: non aliam causam dispicere possum, quare ea haec iam sit adducta, quam quod Cocquii vocabulum vetus ipsi gentilitium nomen Coquinorum e Gallia oriundorum perspicua allusione repraesentat. Nam in Asiniorum familiam adoptione transit. Sub finem magnus ille vir sollicitudinem suam pro salute reipublicae testatur. *Quantum mali, inquit, ex tam impiis novitatibus in rempublicam redundare, incautaeque iuventutis animos opinione citius corrumpere possit, norunt Theologi.* Atqui mihi nimium caute Asine, illas impias novitates non liber meus continet; sed tu istas somnasti, & incautae iuventutis animos inani terrore agitas, ut etiam in clarissima luce spectra sese cernere arbitrentur. Miror quoque, quare furtifer nunc aliquid interesse putet, quid ex dogmate aliquo mali in rempublicam redundare queat, cui in articulo 1. ethnica opinio videbatur, civitatem personare debere doctrinis cum fine & usu civitatum congruentibus. Nec illud satis digero, quare Theologi potius, quam Politici melius intelligant, quae dogmata reipublicae noxia sint. Nisi hoc fortasse dicere vis, Illustrissimos viros, qui nomine S. Regiae Maiestatis librum meum adprobarunt, minus perspicaces fuisse, quam illos eruditissimos viros, qui Londini in Scania Indicem Novitatum in eundem moliti sunt, quorum triumphos inferius tangemus.*

§. XX. ARTICVLVS XV. *Peccatum alienum exsequi, peccatum non esse, p. 1028. 1029.* non sine maxima fraude ita indefinite proponitur, ac si in omni casu cuilibet citra ullam considerationem liceret alteri ministerium suum ad peccatum exsequendum exhibere. Cum tamen fermo mihi sit de peculiaribus tantum casibus, ac quibus rigidissimae limitationes adduntur; puta, ut imperans se solum auctorem facinoris haberi velit, & alteri meram executionem iniungat; ut quis ministerium, quantum potest, deprecetur; utique eo praefracte denegato

gato grauiſſimum ſibi periculum vitae immineat. Neque vero habet Afinius, quod contra ſolidiſſimas rationes opponat; niſi quod, ne nihil plane dixiſſe videatur, gannit. *Quemadmodum in plurimis aliis, ita & in hoc caſu, amplam fouet conſcientiam, & nouitatis cum piorum offenſione eſt ſtudioſiſſimus.* Scelertum caput! De conſcientia etiam aliquid mutire audes, qui edito famoſo libello, ſi quid ſcientiae, aut conſcientiae forte habueras, prodegifti? Aut quinam ſunt illi pii, qui offenduntur? Credo vetus aliquis calumniarum inſtitor, qui compendioſam valde viam inuenit, quaeuis dogmata proſcribendi; *ſe ſe hac propoſitione offendi, hoc ſibi nouum videri.* Ne tamen forte quis obiiciat, fruſtra eſſe quaeſtiones nulli futuras vſui anxie diſceptare; paucis monere lubet, quaeſtionem iſthanc tanti eſſe momenti, vt ni ea rite decidatur, conuulſio diſciplinæ militaris, & obſequii ciuiliſ inde ſecutura ſit. Id quod vno & altero exemplo declarabimus. Sine dubio peccatum eſt, bello alium ſine iuſta cauſa inuadere. Peccatum etiam eſt, cum commodiore via controuerſia componi poſſet, ad arma prouolare, tanto malorum prouentu exuberare ſolita. Denique & hoc peccatum eſt, fiducia ſuorum armorum alteri denegare, quae ipſi debentur. Heic ergo, ſi nullo caſu quis alienum peccatum citra ſuum peccatum exſequi poſſet, neceſſario ſequeretur, vel ſalua conſcientia nullum ciuem poſſe arma ferre, vel cui obtentu ſuae conſcientiae licere operam militarem reipublicae denegare. Scilicet eſt non leuis diſquiſitio, num aliqua cauſa ſit iuſta, & ad mouendum bellum, quod infinitam poſt ſe malorum ſegetem trahit, ſufficiens. Longe altioris indaginis eſt illa diſceptatio, an heic & nunc reipublicae noſtrae neceſſaria & vtiliſſima ſit via, controuerſiam cum altero armis exſequi; quae etiam ſummos viros, & vſu rerum praetantiſſimos anxios ſolet habere. Circa tantae molis diſceptationes non poterit non maxima vulgi pars, tanta rerum momenta ponderare neſcia, grauiſſima dubitatione inuolui; & quia id, de quo dubitas, non eſt faciendum, obtentu conſcientiae omnem operam bello denegabit; caeteri ex timiditate aut taedio belli ſcrupulos fingent. Quam facile de num foret ciuibus ad militiam vocatis obtendere; ſe vereri, ne fiducia exercitus ſui rex abutatur ad iniuriam alteri inferendam; ſe nolle oblato ſuo miniſterio efficere, vt Rex animum peccandi concipiat: ſi nemo ciuis militare velit, neceſſario Regi quieſcendum, & ab iniuriis inferendis abſtinendum eſſe. Add. L. VIII. c. l. §. 8. Hoc nouum Euangelium ſi quis ruſticis noſtratibus annuſciare velit, maximam ſine dubio gratiam ab iisdem inibit, qui ad coetium vſque tam pium, tam anguſtae conſcientiae doctorem efferent, cuius concionibus nixi moleſtiam militiae plane ſubterfugere poſſint. Alio quoque exemplo oſtendemus, quid abſurdi ſecuturum ſit, noſtra theſi non admiſſa. Sine dubio peccatum eſt, innocentem in carcerem compingere. Nocens autem quis ſit, ante cauſae cognitionem ſciri nequit. Ex doctrina igitur Afinii Tenobrionis, meae vtique theſi oppoſita, neceſſum erit, vt quando magiſtratus aliquem comprehendere vult, prius cum lictoribus in concilium eat, & ipſorum ſententiam exquirat, num ſufficiens ipſis cauſa videatur ad eſſe ad iſtum hominem comprehendendum. Aſt vt de hoc ſolidi quid pronuſciare queant, neceſſum fuerit, vt non ſolum prima iuris fundamenta delibauerint, ſed & vt

ipsam Iustiniani medullam exorbuerint. Et quid aliquid relictum erit, quam ut deinceps ex ipso Ictorum ordine lictores petantur? Cui fini aptissimus sane erit, non tam prout quisque subtili legum peritia, aut insigni docendi, disputandique facultate prae caeteris fuerit instructus, quam prout proceritate corporis, virium vastitate, ac cum primis artis gladiatoriae dexteritate reliquos sui ordinis eminuerit, ut si forte resistere velit reus, manum cum ipso conferre, aut si idem fugae se dederit, cursu superare eundem queat. Quibus omnibus si accedat horrida ad terrorem incutiendum apta facies, perfectissimi instar lictoris inde resultabit. Sic ut Afinii Tenebrionis dogma non leue argumentum ad illustrandam Iurisconsulti in republ. necessitatem afferre possit. Addamus tertium exemplum, si forte priora nimis obscura fuerint visa, peccatum utique maximum est, de innocente supplicium sumere. Quod si igitur nemo posset villo casu meram alieni peccati executionem facere, non sufficere carnifici, ne conscientiam nimis laxam videatur fouere, & piorum animos offendat, sententiam a iudicibus pronunciatam audire. Sed quia iudicis iniquam sententiam ex ignorantia iuris, aut per affectus pronunciare possunt, necessum plane fuerit, viros illos, quibus tam facile est hominem iugulare, quam vulpes pirum comest, in omnibus tribunalibus, ubi de rebus capitalibus agitur, assessores facere, saltem supernumerarios aut honorarios, quo ipsi certo intelligant, ab initio ad finem causam rite fuisse disceptatam. Ne autem velut *καθα προσωπα* isti hominum mactatores affideant, & inani tantum tituli sonitu superbi circumvolitent, non paulo plenius, quam lictores, Iustiniani medullas liguriisse debent. Sic tandem eo res redibit, ut aut carnifices debeant fieri Iureconsulti, aut Iureconsulti carnificum munus exercere. Quod dogma si in rempublicam introducendum sit, gratulor sane mihi de iudicio illius viri, qui sub finem libelli famosi allegatur, cuius auctoritate freto, inter philosophos latitare licebit.

§. XXI. I AM sese nouus iterum locus aperit *errorum circa liberum arbitrium*; ubi articulus Indicis XVI, ita habet: *In ipsa facultate apprehensua & in iudicio naturalem inesse rectitudinem, vel intellectum hominis naturaliter esse rectum*, p. 37. §. 3. p. 72. Si Afinius Tenebrio integra excerptisset verba mea, tuto poteram omni responsione heic supersedere. Primo enim protestatus sum, non esse mihi sermonem de viribus intellectus circa res a peculiari diuina reuelatione dependentes, sed de aliis viribus, quae sufficere possunt actionibus legi naturali attemperandis, quantum fori humani vsus, & ratio vitae humanae iam fert. Heic assero intellectum hominis naturaliter, (id est, non accedente peculiari deprauatione & corruptione ex mala educatione & assuetudine) esse rectum, id est, recte adprehendere posse, & iudicare, quid honestum, quid turpe sit; neque tam facultatem adprehensiuam, quam iudicium ita deprauatum esse, ut inuincibilis error aut ignorantia circa dictas actiones semper versetur. Addo tamen, *debita adhibita attentione, & praemissa debita inquisitione*; ne quis etiam circa hasce plenam perfectionem intellectui a me tribui arbitretur. In aliqua autem facultate inesse rectitudinem, cui tamen cultura etiam laboriosa sit adhibenda, nihil repugnat. Caeterum intellectui humano tantum rectitudinis, quantum ad hunc finem sufficit, etiam post lapsum esse tribuendum, manifestissime inde colligitur;

tur; quod alias necessum foret, ethnicos contra legem naturalem ex ignorantia inuincibili peccasse, & sic non potuisse illis aduersus eandem admissa imputari. Quod non solum sacris literis repugnat, vbi saepe numero ethnici propter eiusmodi peccata grauitur reprehenduntur; sed etiam res ipsa loquitur, ethnicos vtique circa agenda & omittenda in plurimis rectissimas fouisse sententias, quas magno numero passim inuenire est. Atqui si naturalis in ista facultate esset detortio & obliquitas, non magis recte homines talia adprehendere & iudicare possent, quam per vitrum fractum aut distortum rectae rerum imagines videntur, aut per idem coloratum veri rerum colores adparent. Allegatur dictum ex *Articulis Schmalcaldicis loco de peccato*. Verum istud explicandum est ex *Apologia Augustanae Confessionis* p. 217. (qui locus etiam in margine citatur.) Vbi ita traditur: *Neque vero adimimus humanae voluntati libertatem. Habet humana voluntas libertatem in operibus & rebus deligendis, quas ratio per se comprehendit. Potest aliquo modo efficere iustitiam civilem &c. Cum enim reliqua sit in natura hominis ratio & iudicium de rebus sensui subiectis, reliquus est etiam defectus earum rerum & libertas & facultas efficiendae iustitiae civilis. Redditur dein ratio additae restrictionis aliquo modo. Quanquam tanta est vis concupiscentiae, vt malis affectibus saepius obtemperant homines, quam RECTO iudicio, & diabolus, qui est efficax in impiis, non desinit incitare hanc imbecillem naturam ad varia delicta.* Apparet igitur, ideo iustitiam civilem imperfectionis argui, quod prauis affectibus rectae rationi tam saepe & valide oblectentur, vt videant quidem homines meliora, probentque, deteriora sequantur. Fatendum tamen est, Asinio Tenebrioni constare rationem, quare recto iudicio intellectus tantopere in se ipsum sese ferat. Nam si vel mica recti iudicii honestatisque, qualis etiam in maxime barbaros homines cadit, in eo fuisset, nunquam ad eiusmodi Indicem Nouitatum compilandum animum adplicuisset.

§. XXII. SEQUENS articulus XVII. paris cum priori notae est. *Omni-
bus affectibus vel passionibus imperare hominem posse, ne in actionem erumpant ver-
bis Cartesii, quae sua facit, statuit, pag. 55. Illud instituto nostro &c.* Quousque ego homini imperium in affectus suos asseruerim, satis explico, L. VIII. c. 3. §. 14. nimirum ne erumpant in actionem aliquam, in quam poena fori humani solet constitui. Et sane si omnium gentium leges euoluamus, nullibi reperietur illa delicta plane excusari, quae ex violentia affectuum fuere patrata. Quod certissimo argumento est, omnes legislatores praesupponere, penes hominem esse, affectus sistere. Quanquam facile agnoscamus, hunc laborem, hoc opus esse, & vti *Cartesius* quoque innuit, multum industriae adhibendum ad homines instituendos & dirigendos, quibus imperium in affectus suos esse debet. Non omnibus enim hanc Corinthum adiri, indicio est, quod mihi sane noti sint homines, non iuuenta feruidi, sed prouecta aetate, magnoque sapientiae & pietatis fastu turgentibus, ac in tali officio constituti quo aliis exemplo moderationis praere debent; qui tam violentis agitantur affectibus, vt aetatem, & dignitatem, & munus suum saepe turpissime prostituunt; & non magis se amabiles, quam vrsos, aliasue mordaces belluas reddant.

§. XXIII.

§. XXIII. NUNC in ipsa fundamenta nostri libri inuadit Asinius Tenebrio, Reatini, Arcadicique agri grandissima bestia, & *Errores circa legem naturae* proponit; immemor tam fidelis moniti, quod certis hominibus in praefatione libri mei occinebam; ne futor ultra crepidam. Est igitur articulus XVIII. *Genuinum, sufficiens, & adaequatum principium cognoscendi legem naturae esse socialitatem*, p. 181. §. 14. p. 183. §. 15. NB. p. 188. §. 9. Atqui hoc ipsum ita me demonstrasse arbitror, vt nemini cordato amplius super ea re dubium superesse queat. Quod si autem aliquis ita ingenio polleat, vt ex sola ratione inuestigare possit aliud principium, quod omnes gentes, quamcunque habeant religionem, admittant, aut ad idem admittendum euidencia rationum adigi possint; illum & vehementer mirabor, & multum ab eo me didicisse profitebor. Neque vero erat, quare Phylsignathus tanto cum fastu suum illud *quasi vero*, crepare inciperet. *Quasi vero*, inquit, *Paulus Rom. i. ex professo iuris naturalis principia enumerans ignorauisset ac omisisset principium maxime genuinum, manifestum, sufficiens & adaequatum*. Quid audio? An igitur *ex professo* Paulus iuris naturalis principia enumerat; & ex doctore gentium iam repente factus est doctor iuris gentium? Ohebetes tot eruditos viros, qui principia eius disciplinae tam clare ibidem exposita perspicere nondum potuerunt! Sed nimirum referuabatur inuenti huius gloria Asinio Tenebrioni, abs cuius illustri ingenio eruditi propediem expectant nouum iuris naturalis Systema, ex solo *capite i. ad Romanos* deductum; quod sine dubio reliquorum omnium, qui hactenus circa eam disciplinam aliquid elaborarunt, luminibus obstruet. Equidem dicto loco Apostolus ostendit, gentiles inuisibilem Dei maiestatem ex contemplatione creaturarum ita clare potuisse colligere, vt facile iisdem fuerit animaduertere, indignum esse, Deum sub imagine hominis, aut brutorum animantium coli, aut haec in Dei velut locum substitui. Inde Deum quoque ex iusto iudicio eos tradidisse cupidinibus suis, vt infandis se flagitijs macularent. Hoc tu igitur principium solum assume, & ex eo omnia officia hominum inter se perspicue deduc, & ita quidem, vt non solum ipsa praecepta, sed & praeceptorum rationes liquido adpareant, & pro Tenebrione deinceps Lucifer mihi eris.

§. XXIV. ARTICVLVS XIX. est: *Legem naturae insitum quendam vel connatum habitum esse negat*. Vti adparet, magnopere nobis sudandum erit, vt ostendamus, infantes non nasci Iureconsultos. Videamus primum verba nostra: *Quam ad rem* (vt nempe ex lumine rationis leges naturales inuestigentur,) *vix necessarium arbitramur praepraete contendere, animis hominum ab ipsa natiuitate congenita & velut impressa esse iuris naturalis saltem generalia praecepta, ad modum distinctarum & actualium propositionum, quae statim atque vsus sermonis accessit, citra ulteriorem informationem aut meditationem abs homine possint exprimi*. Heic adparet, thesin meam esse hanc: posse ex lumine rationis demonstrari legem naturalem, etsi actuales & distinctae propositiones circa illam animis infantum ab ipsa natiuitate non inhaereant. Sic vt per me nemini sit interdictum, quantum velit habituum connatorum credere. Quia tamen Asinius Tenebrio pro imperio iubet me statuere, quod ipsi aliquam calumnian-

di ansam praeberere queat, age ostendamus pecori isti, non ita facile esse in infantibus aliquos habitus intellectuales asserere. Per habitum igitur legis naturae nihil aliud intelligi potest, quam systema aliquod propositionum, officia hominis exprimentium, animo infantis actu inhaerens. Illum quippe habitu verbi gratia Theologiae praeditum dicimus, in cuius animo haerent propositiones dogmata theologiae exprimentes. Ast quomodo quis demonstrauerit, in animo infantis haerere propositiones actuales? Omnis enim propositio constat nomine & verbo; affirmando vel negando inter se combinatis. Atqui infantes nascentes neque nomina neque verba sciunt, multo minus haec per affirmationem aut negationem coniungere norunt. Quod si autem quis peculiare genus imaginum in animis infantum fingere velit, quae agenda aut fugienda repraesentent, non tamen ad modum propositionum nomine & verbo constantium; is optime sese captui lectorum accommodabit, si id genus imaginum schemate aliquo repraesentauerit. Et sane manifestum est, quibus incrementis scientia infantum procedat. Primo enim omnium ex frequenti auditione addiscunt nomina rerum, quae quotidie in oculos ipsorum incurrunt. Inde progressus fit ad verba, communissimas actiones exprimentia, sed quae primo in infinitiuo modo, tanquam simplicissimo, efferuntur. Dein paulatim nomina, & verba infinitiui modi combinantur. Inflexiones verbi & nominis, aliaeque particulae pedetentim addiscuntur. Ac talibus incrementis etiam imagines rerum, quae per propositiones exprimentur, procedere videntur. Cum porro praecepta legis naturalis sint, verbi gratia homicidium non est patrandum, non moechandum, non furandum, non mentiendum; scire velim, quomodo in animo infantis existere possint imagines homicidii, furti, falsi testimonii; quae etiam a maiusculis demum pueris intelliguntur. Neque vero satis hisce difficultatibus sese extricare videntur, qui habitus istos connatos *imperfectos* iactant. Arbitror enim tanta eosdem imperfectione laborare, qua laborant propositiones, in quibus neque nomen, neque verbum, neque copula adparet. Quin ergo satius fuerit, minus monstrosè philosophari, & iuxta receptam plurimorum veterum & recentiorum sententiam statuere; intellectum hominis nascentis esse tabulae nudae similem, cui quiduis possit inscribi; seu habere naturam facultatem recipiendi & retinendi imagines, quae per sensus sese insinuant; ex quarum tamen collatione inter se idem aptus fit nouas quasdam imagines formare, & quam ope sensuum recepit cognitionem in se ipso multiplicare. Caeterum habituum connatorum assertores patet velut arcem causae suae collocasse in phrasi illa *Roman. II, 15. inscriptum esse cordibus*. Sed cum illa phrasis sine dubio sit metaphorica, ex aliis S. Scripturae locis caeterarumque linguarum vsu videndum, quid eadem significet. Vid. 2. *Corinth. III, 3 Prouerb. III, 3. VII, 3. Ierem. XXXI, 33 conf. XXIV, 7. Hebr. VIII, 10 X, 16. Ierem. XVII, 1. Aeschylus Prometheus vincito: Σοὶ πολὺδαὸν πλάνην φεράσω ἢν ἐγγράφῃ σὺ μνήμοσι δέλλοις φρενῶν. Tibi edisseram multiplicem errorem, tu inscribas tabulis firmis mentis.* Quibus omnibus probe perpensis hic demum dicti loci ad *Rom. II.* sensus emergit: Legis naturalis cognitionem ex dictamine rationis haustam ita firmiter animis gentilium impressam, eosdemque tam euidenter de eius certitudine fuisse

Pufend. Eris Scand. f con-

conuictos, vt nunquam eandem excutere potuerint, si vel maxime ad fopien-
das conscientiae vellicationes illas plane animo eiicere conati essent. Igitur
a me quidem dictum illud nequaquam *in falsam sententiam detorquetur*, vt A-
finius Tenebrio mentitur; sed genuino suo sensui vindicatur. Neque obstat,
quod fortasse Sociniani istis habitibus connatis parum detulerint. Nam & hoc
ipsum faciunt multi ex Theologis & Philosophis orthodoxae religioni addictis.
Et quid aliud insinuat Scriptura sacra, quando infantes negat discernere posse
inter bonum & malum, *Esaiæ VII, 15, 16.* inter dextrum & sinistrum *Ionæ*
V, 4. vlt.

§. XXV. Etsi articulo XX in superioribus satisfactum fuit; tamen, quia
ita vult Asinius Tenebrio propter eandem crambem bis adpositam, bis quoque
vapulabit. *Essentialem Dei iustitiam prototypum iuris naturalis esse negat*, p. 163.
& 164. Si aures paulisper vis immobiles tenere, experimentum capiam, an
forte aliquid humani sensus sub ista pelle delitescat. Quod alicuius prototypi
ἐκτύπωμα vocari potest non solum omnes eius partes, & veram similitudinem
repraesentare; sed & reuera ad eundem expressum esse debet, non autem per
accidens tantum cum eo conuenire; vtut de caetero prototypus nobilior aut
amplior sit, quam *ἐκτύπωμα*. Hoc posito, dico, *difficile probatu fore*, legem
naturalem esse *ἐκτύπωμα* iustitiae Dei essentialis, id est, praecepta legis natu-
ralis, quae officia hominum inter se praescribuntur, expressa esse ex iustitia Dei
essentiali, omnesque eius partes accurate repraesentare. Iustitiam vocamus il-
lud Dei attributum, iuxta quod promissa sua firmiter seruat, ac munere supre-
mi iudicis, legumque suarum velut assertoris incorrupte fungitur. Ea iustitia
essentialis dicitur, quia ut ita agat, non lege aliqua a superiore iniuncta com-
pellitur, neque disciplina ad id assuefactus est; sed quia perfectio essentiae di-
vinae non alium heic agendi modum fert; quippe cum diuerso modo velle &
posse agere cum imperfectione sit coniunctum. Atqui praeterquam homini of-
ficium suum a superiore sit iniunctum, sane iustitia humana longe pluribus par-
tibus absoluitur, quam sola promissorum expletione, & incorrupta iurisdictio-
ne. Accedit, quod iustitia diuina exerceatur a supremo domino in creaturas;
iustitia autem humana ab iis, qui natura inter se sunt aequales. Vnde patet,
quanta absurditate se se inuoluant, qui nostram sententiam oppugnatum eunt;
quippe quibus hoc asserendum est: Iustitiam Dei, & iustitiam hominibus inter
se exercendam sibi quoad omnes partes inuicem respondere, Deoque eadem,
quae hominibus officia incumbere. Addidi praeterea dicto loco, non videri
mihi firmam hanc consequentiam: homo est creatus ad imaginem Dei; ergo
iustitia hominibus inuicem exercenda est expressa ad iustitiam Dei essentialem
tanquam ad prototypum. Rationem subnecto; quia imago Dei per lapsum
amissa est, lex autem naturalis & eius sensus atque cognitio in hominibus ad-
huc superest. Hisce argumentis, an ego *iustitiam Dei cum eius imagine, vel*
eo, quod ei conforme est, confuderim, vt Asinius Tenebrio nugatur, eruditi
iudicent. Gannit insuper, *hunc errorem etiam legi in Elementis iuris vniuersi,*
esseque grauissimum, quippe quo fides Christiana de imagine Dei ex ipso funda-
mento euertitur. Id priusquam Asinius ex doctrina mea exsculperit, proban-
dum

dum ipsi est, ad hoc, vt homo ad imaginem Dei conditus dici queat, requiri, vt homini Deus per omnia sit similis, vt omnia attributa Dei in homine sint expressa, vt denique Deus iisdem quibus homo officiis obstrictus teneatur. Carpit porro, quod scripseram; *imaginem Dei amissam, cum tamen sensus legis naturalis remanserit.* Gratis a me hoc addi dicit: *Quandoquidem ita simpliciter amissam esse imaginem Dei non credimus, vt nullae eius supersint reliquiae, quae nunc lex naturae sunt. Neque praeterea valet consequentia haec, Imago essentialis Dei iustitiae est amissa. Ergo lex naturae non potest esse ἐκτύπωμα Dei iustitiae. Nam simpliciter illam quoad spiritualia amissam esse credimus, nihilominus tamen spiritualia illa, quibus ad imaginem Dei renouamur, ἐκτύπωμα essentialis Dei sapientiae, iustitiae & sanctitatis sunt.* Heic non pauca sunt, quae fustem merentur. Inepte dicitur; lex naturae est pars imaginis diuinae. Si enim utique imago Dei ad legem etiam naturae pertinet, ita dicendum fuerat, liquida & perfecta cognitio legis naturalis erat pars imaginis Dei. Sicuti corpus luris non est pars luris consulti, sed Doctore ad cathedram ambulante famulus illud pone sequens sub brachio gestat. Deinde liquido probandum est, imagine Dei amissa reuera aliquas eius particulas remansisse, & quaenam sint illae particulae, & quod inter illas particulas fuerit sensus & cognitio legis naturalis. Denique demonstret Asinius Tenebrio, quod quaeuis imago, quaeuis similitudo, etiam inadaequata & imperfecta, sit ἐκτύπωμα, quale supra descripsimus, ex amissim prototypo respondens; seu quod homines per regenerationem & renouationem fiant ἐκτυπώματα seu imagines adaequatae & expressae ex sapientia, iustitia & sanctitate Dei, id est, homines fide Christi imputata iustificatos, & paululum quid in diuinis vel vt per speculum in aenigmate cernentes, & mores suos utcunque emendare conantes, esse ἐκτυπώματα seu imagines sapientiam, iustitiam & sanctitatem Dei vndiquaque repraesentantes. Quae dogmata an Ecclesiae orthodoxae probentur, mihi nondum constat.

§. XXVI. ARTICVLVS XXI. est: *Negat legem naturae esse aeternam, p. 25. §. 6. Et sane, p. 28. Ex quibus apparet.* Circa aeternitatem legis naturalis res paucis expediri potest. Qui primi legem naturae aeternam dixere, eidem opposuerunt legum ciuilium recentem originem ac mutabilitatem, quasi diceret, lex naturalis non a Solone, aut Minoe coepit, sed ipsis ciuitatibus antiquior & generi humano coaeva est. Nec ea mutationibus est obnoxia, sicut leges ciuiles, quae ob mutatam reipublicae vtilitatem, aut ex libidine imperantium rogantur, aut abrogantur: sed vna & eadem perpetuo durat, quousque genus humanum supererit. Hanc aeternitatem & nos legi naturali tribuimus, p. 28. Vt autem lex naturae Deo coaeterna statuatur, id mihi necessarium non videtur. Cum enim illa Deum non spectet, vt supra ostendimus, sed humano generi diuinitus data sit: quid opus est, fingere istam legem actu extitisse, antequam homines, quibus ferretur, existerent. Quod si autem quis cauillari velit, eius legis ideam ab aeterno in praescientia Dei fuisse, ille hoc modo legi naturae nihil peculiare prae caeteris rebus tribuit.

§. XXVII. ARTICVLVS XXII. verbo potest expediri. *Entia moralia, (adeoque etiam leges naturae) mutabilia esse docet*, p. 19. §. 23. Nuspiam enim leges a me inter entia moralia referri supra dictum est. Et immutabilitas legis naturalis a me satis adstructa est p. 163. §. 5. Sed huic articulo additum epiphonema miram quandam affectuum prae se fert mixturam, dum primo quidem turgidum liuore pectus pro more in calumniam despumat; mox sublimiori & velut prophetico spiritu inflatur, & incipit loqui ore non suo. *Haec noua, inquit, plus veneni, quam commodi iuuenibus asserunt.* Atqui in meo libro venenum non inuenit Asinius, sed pestilentissimo suo pectore depromptum intulit, dum circa res, quas stupor ipsius non capiebat, stolidi sibi somnia finxit. Miror quoque, cur tantam vbique ostendet iuuentutis sollicitudinem. Mitte quae-so hanc de pectore curam. Nam pro speciminibus, quae tu edidisti, ne bubulcus quidem filium suum tuae disciplinae est commissurus. Caeterum repente in aliam se formam mutat turgida mens, & os sacrum in oracula soluere incipit. Vbi tamen illud minus ex decoro, quod lectorem citra praeparationem, & ita incompositum ad ista mysteria admisisti. Exclamandum prius fuerat: procul o procul este profani; aut quod magis pietatem tuam decebat, sursum corda! aut Dominus vobiscum. *Beati, inquit sanctissimus vir, qui simplici via ius naturae & decalogum tractant, & entia moralia, eorumque mutabilitatem Pufendorfio soli voluenda ac reuoluenda relinquunt!* Eat nunc aliquis & hisce temporibus vates, somnia atque miracula deesse queratur. Heic enim, ni fallor, oraculum adparet Dauidico compar, aut sublimius. Beatus qui non ambulauit in consilio impiorum, obsoletum prope iam est. Heic nouus sese pandit μακαρισμός, & augustior quaedam via ad perfectionem Euangelicam emergendi. Et quia protrita iamdudum sunt illa consilia Euangelica, ex quibus veterum ambitiosa pietas noua sibi vitae genera comminifcebatur; igitur iam vt adparet, auspice Asinio Tenebrione (quod felix faustumque sit,) super isthoc oraculo fundandus erit nouus ordo Equitum sanctae simplicitatis, qui praeter tria vsitata vota Ruditatis, Stultitiae & Inuidiae, hoc quarto loco velut summam perfectionem daturum emittant, inexpiabili bello entia moralia, (sicuti equites Melitenfes infideles) persequi, & non nisi simplici via ius naturae & decalogum tractare. Et sane videtur hic ordo breui tempore futurus numerosissimus, quo minus laboris est, non in naturae solum iure, sed in omni scientiarum genere rudem, & plus quam simplicem deprehendi. Quia tamen hocce tempore plerorumque Principum & priuatorum liberalitas in pias causas refrixit, valde metuendum, ne nouus iste ordo patrimonio fruatur satis tenui, sic vt plerique sine stipendio & tanquam honorarii militare cogantur. Saltem plerique donationes suas videntur suspensuri, quousque constiterit, quem euentum prima Asinii Tenebrionis in entia moralia expeditio sortita fuerit, in qua nisi aliquot millia eorundem trucidauerit, aut ad remum dederit, parum gloriae nouo suo ordini erit circumpositurus. Interea dum Equitum S. simplicitatis insignia, (& quae alia, quam crux nigra in campo griseo, quam notam asinis natura impressit) habitus & leges publicantur, & quoad de successu nouae huius militiae liquidius constiterit, licebit mihi in Asinium Tenebrionem μακαρισμόν

μακαρισμόν

καρισμὸν illum retorquere, haut paulo verius: *Beati, qui non scribunt Indices Nouitatum, quia non confundetur facies eorum in conspectu omnis populi.*

§. XXVIII. IN articulo XXIII. singulari studio eruditionem suam ostentare conatur Asinius Tenebrio. *Principium essendi, inquit, vel fundamentum legis naturae non naturam hominis ponit, quantenus integra & incorrupta ad imaginem iustitiae & sanctitatis Dei essentialis velut prototypi creata erat, (quod recte qui sentiunt cum Maeuii Prodrōmo secundum Scripturas & Formulam Concordiae de tertio vsu legis, thesi 1. Etenim ne primi &c. faciunt) sed legis naturae fundamentum, quatenus a Creatore socialis facta est, adeoque ipsam socialitatem cum duce suo HOBBSIO Haeretico ponit esse, idque statim in praefat. fol. vlt. Caeterum id quoque monere visum, ibidem: quid porro planius est, quam hoc &c. Adde p. 167. Sic quod &c. Heic moneo, me nuspiam in ista materia terminum illum, principium essendi adhibuisse, & cum non nisi ineptissime idem heic applicari queat, me nolle quid cum ipso habere negotii. Deinde ego nuspiam socialitatem opposui naturae humanae, prout a Deo integra fuit creata. Quis enim dubitauerit, quin homines in statu quoque integritatis persistentes futuri fuerint sociabiles. Ergo opponit Asinius, quae non erant opponenda, seu vt magis ad captum tanti Philosophi loquar, committit elenchum oppositorum. Quare autem a statu integritatis abstraxerim, & considerauerim hominem prout nunc est, non attendendo an primitus aliter se habuerit; rationem attuli satis grauem, quia propositum mihi fuit hanc disciplinam ita generaliter tractare, vt & eadem ad captum ethnicorum foret. Qui vtique statum integritatis ignorant, quem ex folis diuinis scripturis licet addiscere. Socialitatem autem omnes agnoscunt, aut ad eandem agnoscendam euidentibus argumentis adigi possunt. Displicet haec ratio Asinio Tenebrioni, vt tantopere sibi adamatam quasi vero eruētandi iterum habeat occasionem. *Ratio ipsius est, inquit, quod nostrum Orthodoxorum illud fundamentum illi tantum ex Christianis admittunt, qui peccatum Originis agnoscunt, non autem vniuersum mortalium genus. Quasi vero ab ignorantia illius fundamenti ad negationem eius descendendum sit; praesertim cum ista sit ignorantia non facti, sed iuris vniuersalisissimi, quod scire omnes & debent, & possunt, secundum illud Apostoli Roman. X. v. 16. 18. Multi qui Euangelio inobedientes sunt. Ego vero dico annon audiuerunt, &c.* Heic primo quaerere lubet, quo in concilio, aut quo Symbolo definitum sit, quod omnes orthodoxi circa deducendam disciplinam iuris naturalis, etiam ethnicis accommodatam, debeant fundamenti loco substernere; hominis naturam ab initio integram fuisse creatam? Sed nec video, quare HOBBSIVS, si nullo alio errore tenetur, hoc tantum nomine Haeticus audire debeat, quod fundamentum legis naturalis socialitatem constituit. Nisi si ea Asinio Tenebrioni in socialitatem odiorum causa est, quod ipse reuera animal infociabile videatur, omnibus vitiis scatens, quae societatem perturbare apta sunt, vera Alectus soboles, paci infecta, turbis mouendis vnice occupata. Deinde non impugno ego illud Asinio dictum *nostrum orthodoxorum fundamentum*; sed tantum dico illud non idoneum esse attemperaturo se enim ethnicis; quia nisi principia vtrinque confessā*

constituantur, frustra omnis disceptatio sumitur. *Atqui ethnici debebant scire hoc Principium & poterant; adeoque versantur in ignorantia non facti, sed iuris universalissimi.* Quid audio? Hactenus credideram Asinium Tenebrionem nil nisi Theologastrum esse, & quidem uti isthoc specimine ostendit, ab ortu in istius ordinis opprobrium & dedecus elisum. Nunc etiam video eum in titulo de ignorantia iuris & facti non mediocriter versatum; nisi forte cum aliquo ICto societatem coiuerit, quo suggerente haec mysteria hausit. Enimvero mi Asini, sit ignorantia iuris, sit facti, quod ethnici statum primaeuae integritatis ignorant; non eo minus tamen nihil aget, qui antequam ipsi diuinas literas agnouerint, ex hoc fundamento officia hominis apud eosdem deducere aggrediatur. Addit denique: *Quanquam fundamentum illud nostrum materialiter etiam gentes ex parte admittunt, quando principia connata, quae nihil aliud sunt, quam reliquiae imaginis diuinae, nobiscum agnoscunt.* At ego te cum materiali & partiali tua admissione in malam rem abire iubeo; ita non materialiter & ex parte, sed formaliter & in totum rudissimum iuxta & ad vitiligandum proiectissimum monstrum es.

§. XXIX. IN articulo XXIV. sollicitus esse videtur Asinius Tenebrio, ne forte aliquando pro meritis suis poenae loco duas domum ducere simul vxores cogatur. *Plures vxores quam vnam, inquit, domum duxisse contra ius naturae (vel decalogum) non esse implicite docet p. 776. §. 16. ubi dicit 2 Sam. XII. v. 8. Deum Dauidi tanquam insigne beneficium imputasse, quod ei complures vxores dederit. Nam singulare Dei beneficium si fuit aliquando polygamia, nunquam contra ius naturae, quod aeternum & immutabile est, esse poterit, add. pag. 778. §. 17. p. 782. §. 19.* Heic repono, me a pag 776. ad 782. §. 16. 17. 18. tantum referre, quae ab aliis in vtramque partem disceptantur. Sed p. 782. §. 19. quid mihi super polygamia videatur, explicare. Quod eo redit, etsi ex adductis contra polygamiam argumentis liquido & citra omne dubium colligi nondum a me potuerit, eandem directe legi naturali repugnare; sicuti caedes, adulterium, furtum, calumnia, confectio Indicis nouitatum, & alia eidem repugnant: id tamen etiam ex sola ratione perspicui, *optimum & maxime decorum, simulque ad quietem domesticam accommodatissimum esse, vnum vna viuere contentum; adeoque hoc matrimonii genus sine dubio perfectissimum habendum.* Quid amplius postulas ab eo, qui disciplinam iuris naturae non aliter tractat, quam quatenus ratio sola iam pertingere potest? Intende ergo tu neruos tui ingenii, quod sentio, quam sit exiguum, agita aures tuas, & tenta, num tua ratione ulterius possis progredi. Attingo praeterea sub finem dicti loci rationes politicas contra polygamiam tam prauas, ut licet illa omnibus diuinis legibus absolute & semper fuisset permessa; tamen legibus ciuilibus tanquam plerisque ciuitatibus exitiosa proscribi debeat. Caeterum illud circa hanc quaestionem de polygamia cordati facile vident, postquam animaduersum est, multos ex sacerdotibus ad eandem tantopere commoueri, non paucos in priuatis sermonibus paulo liberius heic philosophari coepisse, ut istis hominibus aegre faciant. Nam quod foeminae ad hanc quaestionem statim incalescant, id inde est, quod nunquam digerere queant illud Hesiodicum: Dimidium plus toto. At profecto uti aliquos

quos nonnullam divortiorum licentiam serio optare non abnuerim; ita paucifimos ex Christianis dari crediderim, qui duas pluresue iustas habere simul uxores cupiant. Et valde simplex est, cui persuaderi potest, vllum esse principem Christianum, qui polygamiam in rempublicam introducere velit, aut serio velle possit. Sicuti nec capio, quod per licentiam potissimum polygamiae, vti aliqui arbitrantur, atheismus aditum sibi sternere moliatur. Nam ad mendicitatem ea quidem certissima via est; & si ad excitandam pietatem aliquid calamitates domesticae faciunt, longe maximum videtur pietas incrementa sumptura per introductam polygamiam, dum miseri mariti in remedium tantorum malorum beatam analysin ardentissimis precibus indefinenter sunt optaturi. Quod autem attinet Elementa Iurisprudentiae vniuersalis circa hanc quaestionem, eorum patrocinium commendabo celeberrimo Theologo D. Iohan. Adamo Osiandro, qui in *Observat. ad Grot.* p. 748. eandem propugnat sententiam. In quem itidem Indicem Nouitatum adornare licebit Asinio Tenebrioni, si nondum heic satis vapulat.

§ XXX. SEQVUNTVR iam errores circa Decalogum, ex quibus miror quare peculiarem voluerit locum formare Asinius Tenebrio, cum tamen ipsius naturae cum decalogo idem videatur. Sub isto loco articulus XXV. Indicis est *Deum praecepta, prout duabus tabulis insculpta, & per Mosen populo Israëlitico promulgata fuerunt, ciuiles (vel forenses) leges eiusdem populi fuisse,* p. 1015. §. 4. Heic satis adparet, Asinium Tenebrionem non legisse, aut percepisse eius capituli §. I. p. 1018. vbi *lex ciuilis dici* traditur duplici modo, *vel respectu auctoritatis, vel respectu originis.* Priori sensu *ciuiles leges vocari possunt omnes leges, iuxta quas in foro ciuili ius dicitur, ex quacunque demum origine promanent.* In §. 4. autem dicti capituli proponitur & reiicitur sententia HOBBSII, qui ideo praecepta decalogi ciuilia, non naturalia vocat, quod ante ciuitates nihil proprium, nihil alienum, nullum matrimonium, & quidlibet in quemlibet fuerit licitum. Haec inquam HOBBSII sententia a me refellitur. Addo autem alio sensu praecepta decalogi leges ciuiles posse vocari; nempe *respectu auctoritatis*, quam in republica Israëlitica obtinuerunt, dum iuxta istas in foro eius populi ius dictum fuit, eademque sanctionibus poenalibus, in foro eius populi valituris, fuerunt munitae. Quod nemo ignorat, qui pentateuchum inspexit. Poterat autem facile animaduertere Asinius Tenebrio, leges *ciuiles & forenses* mihi non esse vnum & idem: adeoque me non attendere heic diuisionem legis, Theologis vsitatam, qua illam intuitu materiae diuidunt in moralem, ceremoniam & forenses. Debuisset igitur prius discere Asinius quid a me lex ciuilis vocaretur, antequam rudere inciperet. Nam quantam calumniandi rabiem hoc arguit, quod in eo ipso loco *in tantum sequi me* Hobbesium addit, *a quo tamen perraro discedere soleo.* Quid ais carnificis victima? Ego perraro ab Hobbesio discedo? Ostende ergo aliquem, qui errores Hobbesii in politicis, (nam Theologiam, quam iste sibi finxit, aliorum est destruere) magis ex fundamento euerterit, quam ego in libro meo feci. Nam ex illis qui ita in vniuersum eundem damnauerunt, plerique eius mentem non sunt affecuti; aliqui eum, quem damnant, ne quidem legerunt. Sicuti constat,

stat, vnum ex illis non imi subfellii, qui negotium mihi heic faceffuerunt, cum primum de Hobbefianifimo mihi impingendo inter socios agitaretur, tunc prima vice Hobbefii nomen audiuiſſe, & eius librum de Ciue velut nouum ex Africa monſtrum adſpexiſſe.

§. XXXI. ARTICVLVS XXVI. eſt: *Nudam illam & vniuerſalem cognationem, quae ex ſimilitudine naturae reſultat, cauſam & fundamentum eſſe propter quam homo hominem diligit*, p. 6. §. 7. *In ordine autem*, p. 187. §. 18. *Nam reuera*. Quod attinet priorem locum, p. 6. §. 7. ibi verba noſtra haec ſunt. *In ordine ad alios homines conſideratus naturalis ſtatus ille dicitur, prout intelliguntur homines ſeſe inuicem habere ex nuda illa & vniuerſali cognatione, quae ex ſimilitudine naturae reſultat, ante factum aliquod aut pactum humanum, quo peculiariter vnus alteri redditus fuerit obnoxius*, id eſt, Illi homines in ſtatu naturali inuicem viuere dicuntur, qui nullo alio vinculo praeter communem illam cognationem iuncti ſunt. Quid hoc ad fundamentum dilectionis, Afini Tenebrio? In altero autem loco p. 187. haec verba extant: *Nam reuera ad communem iſtum amorem nulla alia requiritur ratio, quam quod quis homo ſit. Natura quippe ob cauſas ſupra dictas* (p. 183. §. 15.) *reuera generalem aliquam amicitiam inter omnes homines conſtituit*. Vbi ſane patet, rationem illam communis dilectionis, *quod quis homo ſit*, plura complecti, praeter nudam illam naturae ſimilitudinem. Et ſi vel maxime ſolam naturae ſimilitudinem cauſam communis dilectionis ſtatuereſſemus, quid abſurdi inde ſequeretur? Annon Adamus cauſam dilectionis erga Euam allegabat, quod eſſet caro de carne, & os de offibus ipſius? Nam quod additur, (*ita vero ſentit contra illud Genef. IX, 6. vbi imago Dei fundamentum mutuae charitatis eſſe ponitur*) ad hoc regero; ſoli rationi, ex qua ego hanc diſciplinam deduco, ignotam eſſe doctrinam de imagine Dei, quae articulum Theologiae Chriſtianae conſtituit. Deinde dicto loco, *Genef. 9.* non dicitur, cauſam dilectionis eſſe, quod homo ſit conditus ad imaginem Dei; ſed hoc eſſe cauſam abſtinentiae a caede humana. Quae duo non ſunt idem, nec ex ſe neceſſario conſequentur. Non, inquam, neceſſario ſequitur; quae cauſa eſt, quare ego hominem non debeam occidere, eadem etiam cauſa eſt, quare ego hominem debeam diligere.

§. XXXII. ARTICVLVS XXVII. eſt: *Dictum Saluatoris, quo iubemur proximum noſtrum diligere ſicut nos ipſos, explicandum eſſe non tam de gradu dilectionis, quam eiusdem ſinceritate*, p. 226. Ad hoc reſpondeo; diſputari a me dicto loco, deſenſionis licentiae non poſſe opponi notiffimam ſententiam Saluatoris. Nam certe, ſi illa eouſque valeret, vt in pari caſu periculi ego potius, quam alter perire debeat, vtique iuberemur proximum magis diligere, quam nosmetipſos. Ac generale eſt illud Saluatoris eſſatum, ex quo peti non poteſt decifio caſus alicuius particularis, ſingularibus circumſtantiis veſtiti; quid nempe faciendum, ſi ego meipſum & alterum ſimul diligere nequeam. Nam caeteris paribus proximum cedere nobis ipſis expreſſe traditur *2 Corinth. VIII, 13.* Quid ergo aliud inde ſequitur, quam quod in illis caſibus, vbi meipſum recte praeferre aliis poſſum, *τὸ ſicut teipſum* de gradu dilectionis intelligi nequeat; adeoque

adeoque illud *sicut* in genere de dilectionis sinceritate interpretandum; sed quid in collisione salutis nostrae cum aliis sit faciendum, ex aliis fundamentis deducendum. Nam uti casus dantur, ubi ego meipsum recte praefero aliis; ita vice versa casus dantur, ubi mea incolumitas aliis postponi debeat. Hos casus tam diuersos quomodo quis ex solo illo dicto deduxerit; diliges proximum tuum sicut teipsum? Add. OSIANDER ad Grotium, p. 615.

§. XXXIII. ARTICVLVS XXVIII. est: *Neminem sibi ipsi obligatum esse, nisi respectu socialitatis, quo respectu etiam homo Dei seruus est, p. 86. & Praefat. fol. vlt. fac. 1. dantur sane.* Haec patet Asinium Tenebrionem pro more suo affingere mihi thesin, quae mea non est. Haec enim sunt verba mea, dicta p. 86. *Hactenus homo seipsum conseruare tenetur quatenus Dei seruus, & societatis humanae pars est, cui sese vtilem iussu Dei praestare debet.* Quae verba ab Indice multum discrepant. Neque in praefatione haec thesis extat; homo respectu socialitatis seruus Dei est. Sed hoc tantum dicitur: *Cum religio, quatenus ad disciplinam iuris naturalis pertinet, intra sphaeram huius vitae terminetur; eo quoque intuitu ad socialitatem referri potest, quatenus illa societatis hominum efficacissimum vinculum praebet.* Quae assertio nequaquam repugnat illi thesi, quod causa obsequii, Deo ab homine debiti, sit creatio, & alia beneficia, quae a Deo in hominem conferuntur. Caeterum illud obiter obseruandum, dum in hoc & quibusdam aliis articulis Asinius Tenebrio nihil causae allegat, quare assertionem meam reiiciat; non obscure ipsum hoc sibi auctoritatis arrogare, quasi quod ipse non capit, aut quod etiam absque ratione ei displicet, aut quod in obsoletis suis compendiis non reperit, citra vltiorem inquisitionem damnari debeat. An tanta auctoritas Asinio Tenebrioni sit tribuenda, si nullum aliud praeter hunc Indicem Nouitatum specimen ediderit, vehementer dubito.

§. XXXIV. ARTICVLVS XXIX. est: *Nullam esse morum honestatem & innocentiam vbique & extra societatem seruandam, seu citra reflexionem ad alios homines in praefat. fol. vlt. fac. 1.* Est vir constans Asinius Tenebrio; ad finem vsque Indicis retinet morem meas theses detorquendi. Nam nusquam a me dicitur: nullam morum honestatem vbique & extra societatem esse seruandam. Sed ita dico: *Quaenam sit illa morum honestas & innocentia, vbique & extra societatem seruanda, seu citra reflexionem ad alios homines, nondum dispicere potui.* Si ergo quid voluisset agere, debebat exemplum eiu modi morum honestatis afferre. Et tunc meum fuisset, vltro tam ingenioso viro pro communicata sua sapientia gratias agere.

§. XXXV. POSTQVAM Asinius Tenebrio dudum omnem pudorem confumserat, circa finem nihil interesse putauit, quid infelicibus chartis illineret. In naturali statu, est articulus XXX. *neminem altero superiorem esse, cuius arbitrio voluntatem suam, suumque iudicium submittit, p. 143. & 763. Sic pater filium, & maritus uxorem non regerent, nec iis dignitate, iudicio, robore corporis, animo, & aetate praeualerent.* Quis liquido iurare potest, ista ab homine pronunciata esse? An oblitus es, stipes, te paulo ante allegasse paginam 6. ubi
Pufend. Eris Scand. g status

status naturalis in ordine ad alios describitur, prout homines sese inuicem habere intelliguntur ex nuda illa & vniuersali cognatione; quae ex similitudine naturae resultat, *aut factum aliquod aut pactum humanum, quo peculiariter vnus alteri redditus fuerit obnoxius.* Aut si haec obscura tibi videbantur, an non legisti p. 146. §. 5. illos a me dici in naturali statu viuere, *qui neque communem dominum habent, neque vnus alteri paret, aut imperat.* An nondum adhuc capis, inter maritum & vxorem, inter patrem & liberos pactum & factum humanum intercedere, ob quod vnus alteri peculiariter redditus fuit obnoxius, & arctiore vinculo coniunctus, quam communis illa cognatio, ex similitudine naturae resultans, ferebat? An nondum inquam intelligis, maritum cum vxore, patrem cum liberis non viuere inuicem in statu naturali; quia maritus vxori, & pater liberis imperat. An forte haec ideo noua tibi videntur, quia quid sit vxori suae imperare ignoras?

§. XXXVI. OPINIONE citius destituit nos Asinius Tenebrio. Expectabamus integrum systema Theologiae nouae, per omnes locos deductum. Nunc repente finem mimo imponit, promulgato tamen prius *ingenti errore circa magistratum politicum. Principi (absoluto puta) iniuriam subditis inferenti, si euitandi locus non sit, vi occurri posse,* p. 1004. 1006. & 1007. *contra illud 1 Petri II, 18.* Vbi primo notandum, in hac quidem quaestione a me Principes absolutos & limitatos, seu qui in certas leges fundamentales & pacta cum populo suo conuenerunt, non distingui, modo reuera habeant summum imperium. Ergo ex Asinii Tenebrionis doctrina nihil obstat, quo minus principibus limitatis a subditis resistatur. Deinde falsum est, quod ego definitiue aut positiue asseram, Principibus iniuriam inferentibus vi occurri posse. Verba mea haec sunt, p. 1004. *Dum hostem pro Principe induit, cui quoque obligationem, qua is ei deuinctus tenebatur, remississe intelligitur. Etsi fuga heic, quantum potest, sit arripienda, ac tertii alicuius patrocinium quaerendum, cui nulla aduersus Principem istum obligatio. Quin & si fugae via non datur, moriendum potius, quam occidendum est, non tam propter ipsius Principis personam, quam propter totam rempublicam, quae tali occasione grauibz fere turbis solet inuolui.* Sic & verba paulo post sequentia satis ostendunt, me nihil heic positiue definire. *Est insuper & illud obseruandum, si vel maxime concedatur, interdum alicui cui nefas non esse, salutem suam vi contra atrocissimas iniurias superioris defendere, &c.* Pagina 1006. reiicio perniciosum illud dogma politicae Graecanicae de tyrannorum caede licita: *Illi sane ferendi non sunt, qui ita crude iactant, regem, vbi in tyrannum degenerauerit, posse a populo exui imperio & puniri.* Pagina 1007. §. 7. recensetur a me GROTIJ mens super hac quaestione, vbi isthaec potissimum sententia a me probatur; *nulli Principi competere potestatem ex mera libidine innocentem occidendi, vt huic nullo modo resistere liceat; seu, quod eodem redit; nullus Princeps, quando innocenti cui vltimum exitium intentat, suo iure postulare potest, vt innocens ille sibi non resistat.* Ex qua assertione tamen non arbitramur sequi hanc, aut eidem aequipollere: subditus principi extremam iniuriam intentanti recte potest vi resistere. Non inquam sequitur; ille suo iure postulare nequit, vt ipsi non resistam: ergo ego eidem recte possum resistere. Nam

Nam ex alia ratione, praeterquam ex iure iniuriam inferentis, illa resistentia fieri potest illicita. Probatur autem ista assertio duplici argumento; tum quia eiusmodi potestas ad salutem ciuitatis nihil facit, ex qua sane amplitudo imperii ciuilibus est metienda; tum quia illa a ciuibus imperanti collata intelligi nequit. An autem sacrae literae in hac quaestione peculiare quid disponant, aliorum est inquirere. De caetero ea mihi doctrina ciuitatibus vtilissima videtur, vt ciuibus quidem inculcet, personam Principum esse sacrosanctam, eorumque ingenia ferenda; Principibus contra diligentissime imprimatur, non solum homines se esse, sed & hominibus imperare, quorum ea indoles, vt atroces & continuatae iniuriae eos demum ad desperationem adigere queant. Sed & valde dubito, an in hac quaestione recte allegetur dictum *1 Petri II, 18*. Sane enim Apostolus in genere ibi docet, etiam *σκολιως*, asperis dominis parendum esse, qui colaphis & flagellis per morositatem plus quam par est in seruos saeuiant: nequaquam autem eam quaestionem definit, an seruus iugulum quoque praebere immotum debeat domino, trucidare innocentem volenti. Et nescio quam indignum videtur, conditionem liberi alicuius populi mancipiorum conditioni aequare; parique modulo metiri seruum exiguo aere emtum, quem pro lubitu Dominus vendere iterum possit, cum populo aliquo ex multis myriadibus virorum fortissimorum constante; qui ex singulari affectu, aut ob merita maiorum, propriaeque opinionem & spem virtutis summum imperium in aliquem vltro contulit. Denique qui citatur ab Asinio GERHARDVS plane mecum facit, *Articulo de Magistratu politico*, inprimis §. 483. circa finem.

§. XXXVII. DESTRVCTO Indice superest, vt etiam conclusionem tanto opere dignam consideremus. Ex qua sole meridiano clarius patebit, quem scopum sibi perditissimus furcifer propositum habuerit. Quanquam enim fortasse alius articulorum istorum sit auctor; alius autem appendices maledicentissimas addiderit, opusque tam nobile in lucem protraxerit: tamen ista iam ita curiose mihi discernere non vacat, & tantisper Asinius Tenebrio vniuersi libelli famosi auctor habebitur. Ille calido mihi sanguine, aut puluerulento potius tergo poenas dabit. Ille erudito orbi prostituetur tanquam monstrum ex ignorantia & malitia conflatum, quod ex inuidia furore mixta tam nefario modo, probisque omnibus detestando famam meam maculare, & ad fortunas meas subruendas viam sibi aperire voluit. *Quem, inquit bellua, corruptarum nouitatum pruritus praepostere instigat contra iuris naturae & diuini solida fundamenta, is vnicum omnium instar sibi commendatum habeat Pufendorsium, a quo vnius anni spatium tam immensum nouarum opinionum cumulum sibi comparabit, quos omnes orthodoxi Theologi per omnem vitam ei adimere non valebunt. Quin desinis latrare nouitates nebulo? quo ipso aut ruditatem tuam debuccinas, aut meum ingenium aut industriam commendas. Quid enim non in omnibus artibus & disciplinis aliquando nouum fuit? Quod si eo solo nomine fuisset proscribendum, vniuerso generi humano intra barbariem erat haerendum. Cum porro hoc seculo tanta bonorum iuxta ac malorum sit librorum copia, nil nisi ludibrium eruditis debet, qui libros edere vult, in quibus nihil plane noui occurrat, aut saltem vbi quae ab alijs minus exacte traduntur, curiosius non discutiuntur.*

cutiuntur & expoliuntur. An credis, si quis ex quatuor aut quinque libris sextum compilauerit, aut ex quadraginta codicibus in machinam versatilem dispositis, quam ipse in sella versatili sedens in vertiginem det, ad eum fere modum, quo Peripateticorum Intelligentiae orbis coelestes rotant, farraginem aliquam sine iudicio congesserit: illum aliud agere, quam vt tabernas aromatariorum cucullis instruat? Caeterum quod istae, quae a me tradi arguuntur nouitates aut corruptae sint, aut solidis iuris naturae & diuini fundamentis repugnent, ex Indice isto expurgatorio haecenus nondum adparuit. Et si quis alius sit eruditus, qui honesto modo quaedam a me tradita in disquisitionem vocare velit, sentiet non defutura mihi, quibus mea defendam. Eiusmodi enim stolidorum Indicum confectores, ac famosorum libellorum architectos non magis inter eruditos numero, quam asinos inter citharoedos: quibus displicere bonis & cordatis placere est. Abite sues, nihil vobis oleo. Illa vero furiosi plane & mente mori vox est, intra vnius anni spatium tam immensum nouarum opinionum cumulum a me posse addisci, quas omnes orthodoxi Theologi per omnem vitam alicui adimere non valebunt. Quaero enim ex te, totius Arcadiae auritissima bestia, illae nouitates, quae ex me intra spatium hauriuntur, suntne verae, an falsae? Si verae sunt, quid circa illas orthodoxis Theologis negotii est? Aut cur illi circa eas conuellendas aliquid operae fumant? Nisi forte Theologorum esse credis, barbariae sese defensores praebere, obsoletis naeniis scholas occupatas tenere, bona ingenia opprimere, importunissimam dictaturam in omnes eruditos exercere. Sin autem falsae sunt meae nouitates, tunc tu vero nescio quam miseros & stupidos homines mihi narras, qui vniuersi per tantum temporis spatium non possint subuertere falsa dogmata viri neque proceritate corporis eminentis, neque prolixo barbitio venerabilis, neque vim miracula faciendi aut diabolos expellendi sibi vindicantis, neque somniorum suorum praesagia, neque doctrinae suae papalem infallibilitatem iactantis, & quod maximum est, qui nunquam per somnum carmina fecerit. Post tam stolidam sententiam Asinius Tenebrio iam demum intima pectoris sui recludit, & quid ad famam meam infestandam ipsum compulerit, non obscure fatetur. Nimirum illi Magnatum & Nobilium filii, qui informatione mea vsi sunt, & adhuc vtuntur, Asinium eiusque complices tanta inuidia aduersus me impleuerunt, vt crepandum ipsis fuisset, nisi hac via virus suum ex parte euomere licuisset. Hos vt abs me auerterent, non alia potior aut magis compendiosa via fuit visa, quam de nouis dogmatibus religionem tangentibus rumorem spargere. Quo audito quis amplius suos filios mihi commendaret? Praesertim cum matres eo vocabulo audito mirum in modum soleant exhorrescere; & trepidae pressere ad pectora natos. Et spes erat, plerosque concionatores aulicos, qui fere circa dirigendam puerilem informationem Palinuri vice funguntur, in patres descensuros. Vis tu filios tuos commendare Pufendorfio? Per omnes Deos Deasque ne feceris, si ipsorum salutem amas. Ille Heidelbergae vixit, vbi Lutherani aequae ac Calviniani vinum libentius quam cereuisiam bibunt. Ille habet mira principia; non credit amplius in quatuor elementa, nec in sanctissima decem praedicamenta. Ab isthoc viro liberi tui
ita

ita corrumpentur, vt compendium logices & rhetorices, quo recitari audito tanto solebas gaudio perfundi, deinceps nauci sint facturi. Et habet entia moralia, quibus conspectis asini in rabiem aguntur. An non audisti, quod Monzambanum legit, qui tamen Iesuitis tantopere est inuisus, & Hobbesium, qui librum de diabolo scripsit. Imo credit ille, horresco referens! multos asinos binis pedibus incedere. Quin tu ergo potius commendas eos alicui viro pio & simplici, qui ab antiqua pedanteria ne latum vnguem discedit, qui iuxta suam in re literaria simplicitatem nulla entia moralia intelligit. Qui meris medullis discipulos suos pascit, sicut quondam Chiron Achillem, ex quo cibi genere magni heroës proueniunt, qui Troiam vel biduo expugnare queant. Ac qui insuper recreationis causa cum filiis tuis lectiones saltatorias repetere poterit, circa quas ipsi subtilissimum iudicium, non minus quam circa generosissimas species aquae vitae. Quis iam dubitauerit, quin confestim quicquid est nobilis iuuentutis Pufendorfio vale sit dicturum, & ingenti agmine pium illum doctorem. Equitum S. simplicitatis Commendatorem magnum, stipaturum, eiusque crumenam maniis turgentem auro oppleturum? Ast mi nimium odiose obtreceptor, credas hoc mihi velim ex animo loquenti. Si vel maxime ego in Moschovia, vt tu auguraris, Knescius factus fuero, tu tamen profecto Asinius Tenebrio manebis. Ergo brutalibus tandem tuis affectibus fraenum impone, & si quid in caduca hac mortalitate curas, id vnum cura, vt ne deinceps vnquam Indices Nouitatum edas. Et vt videas, me calumnias tuas nauci facere, en verba tua bona fide repraesento. *Multos quidem, (non obstantibus istis nouitatibus) Magnatum, & Nobilium filios Heidelbergae olim habuit discipulos, (quo nomine etiam nemo, qui arces suas extra lunam possidebat, ibi me oderat,) & iam Londini in Suecorum Vniuersitate habet, (vt fama fertur.) Attamen eorum neminem ex abortu suo Monzambano & damnato Hobbesio, quos ipsis continuo inculcare studet, quidquam praeclari docuit. Hos accepta eorum pecunia, splendide inanes domum remittit, sic suae crumenaë, & non ingenio eorum consulit. O tempora o mores! Vbi miror impuri nebulonis belluinam incogitantiam, quod cum nuper tantam doctrinae meae efficaciam tribuisset, vt ab omnibus Theologis per totam vitam extirpari nequeant, quae a me vno anno hauriuntur; iam omnes a me discipulos splendide inanes dimitti ganniat. Sed talis est Asinius, vt sua mendacia ipse destruat. Discipulos meos quod attinet, eorum duas possum facere classes; alii publicas tantum & priuatas meas frequentarunt lectiones; alii insuper peculiari meae commendati fuerunt curae. Circa priores nos, qui publice in Academiis docemus, pari cum concionatoribus iure fruimur, vt si quod nostri est officii fecimus, de profectibus auditorum rationem non reddamus. Qui capere vult, capiat. Et tamen multos eorum nominare possum, qui honorificam adhuc mei memoriam retinent. Ex iis qui priuata mea disciplina vsi sunt, quidam ad insignem eruditionis gradum peruenerunt, amplisque muneribus & in hoc regno, & in Germania admoti sunt; qui summum in me amorem quauis occasione testari non intermittunt. Qualem si Asinius Tenebrio vnum haberet, dudum eius effigiem in domus suae insigne publice suspenderit. Fuit vnus & alter, qui minores profectus fecit.*

Et quis vnquam fuit doct̃or, qui omnes suos discipulos quantum cuperet erudit̃os praestare potuit? Certum tamen mihi est, neminem eorum vnquam culpam in me collaturum. Imo vt videas, Asini Tenebrio, quam parum tuis mendaciis mouear, iam publice denuncio, si quis tales meae informationi commendare velit adolescentes, qui vel stupidissimo sunt ingenio, vel animum a literis plane auersum gerunt, nil nisi arma & venationem spirantes, aut qui sub prioribus praeceptoribus nulla fundamenta posuerunt, & intra annum abs me vniuersam eruditionem deglutire habent, aut qui dimidiam partem temporis domi apud parentes, reliquam heic in Academia consumere volunt, aut qui formosarum amore puellarum flagrantes maximam diei partem dulcissimis confabulationibus absument, per reliquum tempus domi mellitorum labiorum & felibrium mammarum memoriam ruminantur; hos omnes denuncio apud me parum aut nihil profecturos; quin me fusque deque habere, an tales mihi commendentur vel non, praesertim vbi culpam deinde in me conferre velint. Quin & hoc insuper addo, si quis semicruda adhuc studia abruperit, & praematuris sese peregrinationibus vel discursationibus potius dederit, apud eundem paucissima literarum vestigia, vbi domum reuersus fuerit, adparitura. In primis autem arguit Asinius, quod ex Monzambano & Hobbesio discipulos meos nihil praeclari doceam. Ergo sufficit, quod ex caeteris libris, quos ipsis praeterea inculco, aliquid praeclari doceam. Priorem autem ne deinceps quoque discipulis meis commendem, Asinius quidem Tenebrio me nunquam prohibebit. Hobbesium autem & Grotium, qui tam multa a religione nostra abeuntia suis operibus immiscuerunt, ne amplius iuuentuti praelegere cogerer, librum meum praecipue edidisse me professus sum; in quibus non omnia a me probata fuisse, ille ipse meus liber satis testari potest. Quod autem furcifer Monzambanum abortum meum vocat, ad id repono, me nunquam id scriptum pro meo agnouisse, vtut nolentem volentem publica me fama eius auctorem ferat. Inde mea nihil refert, an ab Asinio iste liber abortus vocetur. Id tamen dicere non verear, non erubescere auctorem, quisquis is est, eo foetu debere, qui tanto cum applausu per cultissimam Europae partem a cordatissimis quibusque sit receptus; & cuius impugnatores non multo ampliorem gloriam reportarint; quam confectorem Indicis Nouitatum manet. Illud tamen nescio, an quis mihi sit suafurus, vt, ne Asinio Tenebrioni prae inuidia illa rumpantur, repudiare debeam liberalitatem quorundam Magnatum, & aliorum, qua operam meam, si non semper euentu, tamen fide aestimandam profecti sunt; praesertim cum tam raro nostri ordinis homines aureus imber inundare soleat. Neque tamen erat, quare Asinium tantopere mea crumena angeret; quippe cum hanc praecipuam mearum diuitiarum partem ducam, quod nemini debeam. Cui rei tamen non parum contulisse iudico, tum quod vxor mihi contigit parum sumtuosa, tum quod nullos libros propriis sumtibus edidi. Caeterum illud optime in rebus humanis comparatum est, quod inuidia sibi ipsa supplicium est; quae tunc demum asperrima tormenta admouere est censenda, quando ad confessionem doloris sui inuidos cogit. Et quantopere istum nebulonem excruciaci arbitramur, qui continere sese amplius nequit, quin

excla-

exclamet; *o tempora! o mores!* Quid enim heic clamor aliud arguit, quam dirrissimos morsus, quibus iste proprium sibi pectus lacerat, dum me aliquo inter eruditos numero, se non nisi Asinium Tenebrionem videt. Perge igitur inuidia aestuare, furcifer, angere dies noctesque, excoque infidum istud pectus, pallefce, exarefce, a laqueo demum vefaniae tuae remedium pete, vt ista impura anima per dignam se portam triumphalem exitum inueniat.

§. XXXVIII. RESTAT vt etiam executiamus auctoritatem magnorum virorum, quos Asinius Tenebrio aduersus me testes excitat, quibus & ego & liber meus vehementer displicuit; ne forte solus Asinius ex inuidia aut ruditate nos allatrare videatur. Grauisimum sane praecudicium, vel doctrinae valde irregularis, vel morum plane difficilium, caetera dissentientes in me improbando conspirare. Eo curatius horum testimonia discutienda mihi erunt, vt quatenus Asinii causa per ista subleuetur adpareat. Primo igitur loco prodeant Professores Londinenses. *Nobis insuper a fide dignis nuperrime relatum est, ipsos Professores Londinenses praesertim Theologos Lutheri animositate Pufendorfium iamdudum multorum errorum accusasse, quem tamen Procerum gratia penes Regem contra omnium insultus adhuc conseruauit, &c. Relatum est, inquit, nobis nuperrime.* Vbi credamus Asinium Tenebrionem aulam suam habere? Nam illam longe abhinc sitam esse arguit, quod *nuperrime* demum audiuit rem, quae iam ante annum non sine strepitu gesta est; cum tamen istum nebulonem plus satis curiosum circa rumusculos de me captandos fuisse adpareat. Et tamen dum dicit, *illos iamdudum* me errorum accusasse, cum mihi demum paulo ante editum superiore anno librum meum innotuerit, illos nescio quid in me machinari; suspicionem excitat Asinius, quasi dudum arcana quaedam commercia ei cum istis intercefferint, vt quid iidem aduersus me parturirent, longe ante ipsi innotuerit. *Relatum est nobis,* inquit. Quo argumento probabis, *Asini Tenebrio,* tibi non potius haec fuisse verba adhibenda; quaeque ipse miserrima vidi, & quorum pars magna fui? Num etiam ex te scire possumus, quinam sint isti *viri fide digni*; num fortasse mendacio tibi illuserint? Nam si neminem habent praeter te; abs quo commendentur, non erit, qui magnam istorum verbis fidem est adhibiturus. Cur etiam aut tu fuisti tam incuriosus; vt quinam forent isti errores non inquireret? aut si de istis intellexisti, quare erudito orbi tantorum virorum obseruationes inuideres, quae magnum lumen Indici tuo potuissent afferre? Sed quid multis ambagibus vtor? Mi Asini Tenebrio, affatim quidem est tibi improbitatis, vt sis nebulo; sed ad id parum tibi esse astutiae patet, vt scelera tua paulo tectius possis expromere. Nam hic ipse Index a Theologo quopiam Londinensi confectus est, qui iam dirrissimis sese execrationibus deuouet: illum sibi ab Asinio Tenebrione furto subductum, ac quibusdam in locis interpolatum, seque incscio typis exscriptum. Sic vt iste quidem satis tenuem tibi referat gratiam pro tuo elogio, quo Lutheri animositatem ei tribuis; cum ipse vice versa palam iactet, te vt furem & nebulonem egisse. Verum super hac re in iudicio videbimus. Caeterum postquam ad hunc locum peruectus sum, solenniter prius protestandum est, me, quae

quae mox narraturus sum, non referre animo iniuriandi; sed ex ineuitabili necessitate famam meam ab omni sinistra suspicione purgandi apud omnes, in quorum manus Index iste facerrimus peruenit; ad quod plurimum facit, si ipsi intelligant, quodnam heic loci Indicis fuerit fatum. Neque vero crediderim illum fore cordatum, qui vitio mihi vertat, quod nihil eorum dissimulem, quae ad tuendam meam existimationem faciunt. Concessit mihi Deus, vt quantulumcunque nomen inter eruditos nactus sim, ac largitus est stationem, vltra quam ambitionem meam non profero. Sed cum tam illud, quam haec diu stare nequeat, si talis sum, qualem Asinius Tenebrio mentitur, indignus sane & diuina illa gratia forem, & tanto summorum iuxta ac mediocrium hominum fauore, si vnus vel alterius inuidi calumniis opprimi me per silentium paterer. Sed & cognatis atque amicis, quin vniuersis meis popularibus merito erubescendus haberer, ni tantum mihi inesset facultatis, vt rudissimi hominis deliria dissipare possem. Seponatur ergo paulisper respectus aliorum, quoad meae famae & quae inde dependet fortunae consultum sit. Iacturam alii faciant existimationis suae merito suo, qui immerentem foedissima labe adspargere non erubuerunt. Frustra quis dignitatem suam mihi occinit, quando ipse ferrum iugulo meo intentat. Id tamen mihi gratulor, quod nullus Professorum ex natione Suecica huic sese negotio immiscuerit, vt ne mihi necessum foret, quaedam parum honorifica memorare de villo ex ea natione, cuius fauorem in me meosque semper sum expertus pronissimum. Quod si illis, qui me tam atroci modo impugnarunt, acerbum videatur, sua facta propalari; habent quod Asinio Tenebrioni indignentur, qui scrinia ipsorum expilauit, & iam obelo confossum Indicem in lucem protraxit. Istum nebulonem, istum plagiarium, istum calumniatorem, istum famosorum libellorum architectum mecum exsecrentur. Duas tamen vias videre videor, qua excusari possint ea, quae in me isti egerunt, sane a communi iure, & modo inter honestos viros agendi non parum abeuntia. Vna est, si heroico sese spiritu actos dicant, quem ad vulgares agendi regulas non alligatum, creditur, cuique adeo iura nata non sint. Atque hoc ipsum non obscure insinuat Asinius Tenebrio, dum *animositatem Lutheri* illis tribuit; quem sane virum animos supra communem sortem gessisse nemo est ex nostratibus, quin agnoscat. Dicant ergo, se habuisse heroicum Lutheri spiritum, sed qui per diurnitatem temporis vehementer degenerauerit, aut qui in impura vasa infusus ex generosissimo velut vino in mordacissimum acetum abierit. Ni malint vti dicto Poetae: aetas Parentum peior auis tulit nos nequiores, mox daturus progeniem vitiosorem. Accedit & hoc, quod vnus ex illorum numero quondam de altero, qui non parum ad conflandum hocce negotium contulit, pronunciauerit istud dictum; Deum, si insigne opus efficere velit, excitare ingenia heroica; (ita *Winstrupius de Nicol. Beckmanno*.) Id quod in vulgus heic notum est. Imo & vnus eorum (*Iosua Schwartzius*) cum proximo anno ipsi mitra doctoralis inter tubarum clangores imponeretur, a quopiam studioso, qui in eius culina diu ossa arroserat, inter enormia alia elogia *pretiosus Dei filius* (*Ottes werther Sohn*) nuncupatus fuit; quod nomen soli Seruatori nostro in lingua Teutonica tribui omnes linguae eius periti norunt.

runt.

pro mea promotione tam sollicitum sese exhibuit, dignas gratias ago; vicissimque opto, ut ille aliquando Martyrum corona potiatur, quae iam iam capiti eius quondam imminabat, ni fuga sibi consulisset; quo ipsius nomen deinceps pro nigro rubrum in Calendario stet. Simulque rogo, velit eiusmodi commendatione mei ad splendidius officium deinceps superfedere. Cum ergo & caeteris sociis mea promotio tantopere cordi esset, ut finem suum obtinerent, nullam faciliorem viam sibi relictam iudicant, quam ut calumniam mihi intarent, cui semper apud semidoctorum fecem eruditissimus quisque patuit, me noua habere principia, me iuuentutem ita corrupturum, ut non amplius antiquum Donatum sit veneratura. Accendebat ista vnus ex sociis, qui subinde in typographiam currebat, & cum pleraque pro sua simplicitate, quam ille tantopere in iure naturali commendare solet, non caperet, mire eadem traducebat. Augebat suspicionem, quod ego prohibuissem, ne antequam opus perfectum foret, singulae paginae hinc inde raptarentur. Hinc certa fides monstruosum esse, quod tam solcite a me occultaretur. Quid multis? Indicitur concilium solenne Ceruiae. Pontificiae ditionis oppido, missa Spiritus sancti cantatur, & post aliquot sessiones vnanimi Patrum consensu statuitur, Pufendorffium haereticum esse faciendum. Offertur decretum Concilii Pontifici ratificandum, (nam ut ipse Conciliis interfit, recentiores doctores eius maiestate indignum ducunt.) Ille laudata patrum pietate decretum approbat, & annulo piscatoris obfignat. Hoc facto duo quidem ex sociis in latibula sua se recipiunt, nec apertius deinceps negotio immiscentur, ex euentu animos sumturi, aut si secus res cadat, extra periculum subducti. Reliqui duo negotii executionem in se recipiunt; somniaturi haereses, si non inuenirent. Noua tamen spes oritur, fore, ut si diligenter inquirerent, magnam vim nouitatum sint deprehensuri, quod certus homo duo folia de praefatione, digitis forte fortuna adhaerentia, e typographeio attulisset; in quibus occurrebant ea verba, quae concilio isti expresse opposueram; quibus tritum illud, ne futor ultra crepidam, occinebam iis, quos ad fumendam in eiusmodi scripta censuram factus, ignorantia, aut petulans πολυπραγμοσύνη impellit. Interea liber absoluitur, ego Holmiam proficiscor. Et iam in publicum emergere incipiunt, quae hactenus in me cusa fuerant consilia. Primo in prologi vicem epistola Holmiam scribitur, hoc fere argumento, insignem grauitatem praeferente: Prodire iam in publicum Pufendorffii librum, quem ipsi tamen nunquam viderint, quod is noluerit quenquam nasum suum in eo exercere, priusquam S. Regiae Maiestati, cui inscriptus est, offerretur. Quia tamen sibi eius libri censura non fuisset oblata, se excusatos haberi velle, si quid iste orthodoxae religioni, quae ipsorum humeris, tanquam Atlante coelum, potissimum nitetur, con rarium contineret. Petebant praeterea, ut sibi denuo liber iste censendus committeretur; in quo negotio ipsi magna cum circumspectione essent progressuri, & nullam mihi iniuriam illaturi. Nam illos Illustrissimos Regni Senatores, qui iussu S. Regiae Maiestatis librum meum adprobassent, tam profunda non instructos fuisse sapientia, ut de iure gentium iudicium ferre potuerint; cum politicorum nemo tam demens vnquam fuerit, ut priuilegium in-

fallibili-

fallibilitatis sibi arrogaret. Adduntur & quaedam de Monzambano, quem ego auferem priuatim heic legere. Eum in Germania publico Caesaris edicto proscriptum, (quod sibi solis sit conspectum.) Cum autem hoc regnum prouincias possideat in Germania, metuendum esse, ne haec belli causa arripiatur, & Croatis, milite ferocissimo, Septentrio inundetur. Respondebatur ad has literas a superioribus leniter & humaniter: quiescerent, & rerum suarum satagerent. Librum meum esse politicum, nec ad Theologos quidquam spectare. Iam S. Regiae Maieftatis censuram & adprobationem accessisse. Neminem in ipsos ob eum librum culpae quid collaturum; nec rationem eius rei ab illis reddendam, quae nunquam ipsis foret commissã. Tanta lenitas istorum hominum pertinaciam magis accendit; nec ita facile concilii sui decreta eludi debere arbitrantur; praesertim cum iam dirissima quaeque de libro meo in vulgus spargere coepissent, quae ita repente vana deprehendi auctoritati suae parum conducere censebant. Interea ne ipsi in me ex inuidia rapi aut consueto vitilitigandi morbo agitari viderentur, aliae literae scribuntur ad certum Theologum, tunc Holmiae agentem, in quibus aliqua loca libri mei quasi errorem fouentia annotantur, ac iste rogatur, vt pro eo seruore, quo circa religionem flagret, hanc rem apud Illustrissimos Regni Proceres diligenter insinuet, & quantum ex meo libro verae religioni periculum immineat, solcite demonstret. Easque literas iste vni & alteri ex praecipuis regni officialibus recitauit; qui facile infami fraude animaduersa, auctorem earundem & foedas calumniandi artes grauius sunt detestati. Nullam enim aliam subscriptionem illae literae praeferebant quam hanc: *Hafniae, Tuus quem ex fama nosti.* Qua epistola etiam Theologis Hafniensibus, viris sane cordatissimis, non leuis iniuria fuit illata, quasi ipsi, vbi quid in libro meo desiderarent, non ingenue & aperte, prout viros bonos & doctos decet, fuissent monituri, sed per tramites non nisi nebulonibus vsurpatos forent grassaturi. Enim verone quis aliquem Hafniensem in suspicionem vocet, istae literae Londinum habent patriam; ac retulerunt mihi aliquot viri, qui earum literarum autographum apud dictum Theologum huc reuersum viderunt, sese manum probe agnouisse. Nec difficile erit; eum scriptorem obscurarum epistolarum in lucem protrahere, si quidem in eam rem serio inquiratur. Vbi miror inficetam plane astutiam illius scriptoris, quod speraret, sese tam prudentibus viris ita facile illudere posse; cum potius vel sola haec fraus istos conatus plane redderet suspectos. Iam tertius a publicatione mei libri mensis labebatur, & Index in formam embryonis coalescere videbatur, ac non obscura vitae signa dabat; cum alius ab istis insultus (vt Afinii Tenbrionis vocabulo vtar,) tentatur. Obstabat quippe adhuc censura & adprobatio regia, quae non sine specioso aliquo obtentu proculcanda erat. Qui facile inueniri poterat ab hominibus, quibus conscientia qualitercunque informata regum iussis longe potior est. Neque enim ignotum est, maxima scelera sub larua conscientiae, & inter allegata passim seu profane potius detorta dicta sacra expromi. Scribit ergo epistolam senior ad professores Theologos huius Academiae; adiungit elenchum errorum, qui in libro meo deprehendantur; adiurat ipsos per omnia sacra, per tremendum vltimi iudicii diem, velint

super istis articulis ingenue & libere suam confessionem edere; prout id ipsorum munus, & communis Christianorum obligatio requirit, qua ab Apostolo parati esse iubentur ad respondendum cuilibet petenti rationem eius spei, quae ipsi est. Isthoc tam horribile carmen duo priores ex Theologis surdis auribus accipiebant, certi alieno sese furori socios non addere. Tertius autem, in cuius vtero Index ille conceptus erat, magna cum pietatis & conscientiae contestatione profitetur; se vtiq; illis articulis gravissime offendi, seque adeo posse, & debere, & velle confessionem suam edere, prout pium virum & Theologum decet, quantacunque mala ipsum eo nomine sint mansura. O inauditam animositatem! O genuinam Lutheri sobolem, Asinio Tenebrione encomiasta dignam! Vbi nescio an magis miranda sit subtilitas commenti, per quod obtinuisse sese arbitrabantur, vt in eodem negotio ipsi actorum, iudicum, ac testium loco esse possent; an vero argutissima ratio per compendium de errore aliquem conuincendi, dum *offendi* aliqua se doctrina iactant. Lubet tamen quaerere, cum fieri possit, vt quis eiusmodi offensam mentiatur, quo indicio liquido deprehendatur, teneram eius conscientiam reuera laedi? Nam barbitium, & togam, & faciem ac verba in grauitatem composita, & deierationes multis velandae nequitiae inseruire, etiam in vulgus notum est. Deinde non dispicio, an satis dignum sit viro, per quem Seruatori nostro titulum suum non amplius retinere licet, profiteri, doctrina se aliqua *offendi*. Vulgarium hoc animarum, & humi repentium videtur, & qui nullam aliam rationem, quare sibi quid displiceat, allegare queunt, quam inscitiam & stuporem suum. Magni isti & animosi Lutheri, qui clauem scientiae possident, quosuis errores folis ronchis dissipare debeant. Infirmi in fide, & qui lacte adhuc indigent, super offensione queri solent. Denique nescio an ad rei literariae incrementa multum faciat, si bonis & alacribus ingeniis hanc velimus legem dicere, vt ne quid in disciplinis rationi subiectis eruere, aut olim tradita limae subiicere laborent, ne fortasse aliqui ista nouitate offendantur, aut potius, ne in pudorem dentur antiquae pedanteriae consulti, dum vident sua compendia, ex quibus ipsi aliquot regulas & definitiones memoriae mandarunt, inter quisquilias deinceps habenda. Si tamen haec ratio superioribus placet, age & nos mentum mentemque syluescere patiamur, proscribamus bonos libros, inspidas naenias per totam vitam cantillemus, denique ordini equitum S. simplicitatis nomina demus; & sub auspiciis Asinii Tenebrionis internecinum bellum in entia moralia geramus. Caeterum cum confessio vnus, (*Ios. Schwartzii*), qui & antea turbulenti ac vani ingenii non pauca specimina ediderat, parum ponderis habitura videretur, a seniore conuentus Theologorum indicitur, an tunc fortasse caeteri, vt offendi se quoque faterentur, permoueri possent. Tunc enim conclamatus plane erat meus liber, si abs tota Facultate, (quae cur non pari iure atque Concilium Tridentinum immunitatem ab erroribus sibi arrogare posset?) fuisset damnatus. Conueniunt; confidetur. In mensa expositus erat meus liber, & protocollum magnae molis recens compactum, cui nihil adhuc inscriptum erat. Postquam a seniore causa conuentus exposita fuit, prima erat quaestio, quis secretarii vices obire deberet; quia protocollum seipsum conscri-

conscri-

conferribillare non didicerat. A senioris dignitate id alienum erat. Duo priores Theologi nullam eius negotii partem attingere volebant. Vltimus ob imperitiam linguae Danicae ei scriptioni inhabilis iudicabatur. Sic protocollum tunc quidem virginitatem suam immaculatam retinuit. Quanquam autem hoc modo nulla futura erant acta Confessionis Lundensis; hortatur tamen senior, vt nihilominus annotatos in scheda articulos ordine excutiant, & vbi singuli istorum in libro meo extarent, inspiciant. Enim vero alter eorum negat, se iudicium ferre posse de libro, quem nondum legisset. Alter causabatur, sese vnum vel alterum locum inspexisse, nec deprehendere potuisse, meam esse sententiam, quam ipsi mihi vellent impingere. Heic statim senior non sine ronchis fremere; tu ea non intelligis; ille tertius, qui istos articulos non sine labore enixus est, haec optime intelligit. Ad quae & iste incalescebat; ergo solus, inquit, iste intelligat. Et sic irritatis animis fellae crepant, confurgitur, & confessui finis imponitur. Interea regiae aduenerant, hoc argumento; si quis vtique ius sibi competere crederet aliquid circa librum meum monendi; vt mecum priuatim conferret, sententiamque & declarationem meam audiret. Si nondum adquiescere vellet, ad Consistorium Academicum referret; quod cognosceret, an digna res foret, quae ad Illustrissimum Academiae Cancellarium remitteretur. Omnia tamen placide & modeste peragerentur, citra turbas, & infestas concertationes. Et mox quoque adest Illustris vicinae prouinciae Praefes, ad negotium illud cominus inspiciendum. Auditque primo auctorem Indicis, huncque scripto sibi exhiberi postulat. Inde & me audit, ac vt itidem scripto responsum meum ad Indicem paucis verbis concipiam, iubet. Vtrumque scriptum in aulam transmittitur. Ex quo cum facile vanitas accusationis intellecta fuisset, aliae literae a S. Regia Maiestate huc veniunt, queis silentium aduersariis meis iniungitur, & ne quis super libro meo deinceps quid mouere audeat, seuerè interdicatur, praeter grauem comminationem addito & hoc; S. Regiae Maieitati alias curae fore, vt si vtique iste liber noua censura opus videatur habere, ea res committatur viris idoneis, & qui dextre eandem obire queant; nec vnquam id censendi munus illis deferendum, qui tam praepostere hactenus circa id heic versati essent. Cum ne istae quidem literae ferociam Indicificis comescere valuissent, tertiae demum literae Regiae mense Ianuario huius anni huc mittuntur, quibus denunciatur: meritum eum esse, vt seuerè in ipsum animaduertatur, hac tamen vice adhuc ipsi veniam dari; caueat deinceps clementia regia abuti. Mihi quoque vt actione aduersus eundem supersedeam, iniungitur. Ac sane pessimum sortita esset exitum spuria ista Lutheri animositas, ni singularis quaedam S. Regiae Maiestatis clementia meritis poenis subtraxisset virum, nescio an per mollia remedia emendandum. Sane diuino iure calumniatorem manebat eadem poena, quam proximo suo intentauerat. Igitur cum ipse fateatur sibi propositum fuisse ab Academia hac me dimouere, deprecari non poterat, quin ipse abhinc in patriam suam relegaretur. Petebantur porro per meum latus Illustrissimi Regni Senatores, quibus libri mei censura commissa fuerat, quos iste vel crassissimae inscitiae, vel faedae negligentiae proterue accusabat; proculcabatur priuilegium Regium, ac saepius re-

petitae literae Regiae vix tandem contumaciam hominis vtcunque frangebant. Quibus omnibus quae poena debeatur, leges huius regni non obscure definiunt. Adparet igitur Asinium Tenebrionem parum subleuari auctoritate Theologorum Lundensium. Nec credo magnam ab ipsis eundem iniuisse gratiam, vtut alias decempedalibus elogiis immane quantum videantur titillari, quod necessitatem mihi attulerit animosa eorum facta publice iam exponendi. Praefertim cum ipse Asinius Tenebrio sui oblitus stupenda mentis vertigine mox meam causam agere incipiat. *Quem tamen*, inquit, *Procerum gratia penes Regem contra omnium insultus adhuc conseruauit.* Contra *insultus* dicit. Atqui solenne est Theologis diaboli in pios molimina insultuum vocabulo nuncupare. Sicuti profecto ex eo genere fuerunt insultus, quos animosi isti viri in me sunt moliti. Quos cum Proceres Illustrissimi tam gratiose depulerint, ac innocentiam meam aduersus maleuolorum improbas calumnias protexerint, immortales iisdem eo nomine gratias ago. Et sane cum isti viri me probent, parum puto referre, quid Asinius Tenebrio, & reliqua inuidorum turba, qui famam meam allatrant, de me sentiat. Spes quoque est insultatorum istorum importunitatem, quae haecenus molli tantum ratione repulsa fuit, aliquando ita castigatum iri, vt mihi & probis omnibus negotium deinceps facessere sint desituri.

§. XXXIX. VLTIMO loco producantur quoque aduersus me Professores Heidelbergenses. *Nec mirum*, inquit, *periculosas & inauditas Pufendorffii nouitates Theologis orthodoxis vehementer esse iniusas.* *Periculosas* dicit nouitates, quia si quis illas eo modo attigerit, quo Asinius Tenebrio, ei maximum infamiae periculum imminet. *Inauditas* addit. Atqui quos Indicis auctor mihi affinxit errores, obsoleti sunt, & ab Ecclesia Orthodoxa dudum proscripti, & in omnibus auditoriis Theologicis exagitati. *Theologis orthodoxis*, ait, per quos intelligit κατ' ἐξοχήν compilatorem Lundensis Indicis, quem iam iam repraesentabimus, hominem nomine suo obscuriorem, & qui, quid probet aut improbet, nemo sanus cicum interdui; & alterum illum, cui specimen senilis puerilitatis visum, damnare, quae non legerat aut intellexerat, ac negotio tam insulto barbitii sui auctoritatem, velut tutelare aliquod numen, accommodare. Nam quod vllus praeterea Theologus periculosas in meo libro somniauerit nouitates, nondum audiui; & ne vllas cuiquam deinceps somniare in mentem veniat, hoc scripto efficiam. *Cum iam ante multos annos*, pergit *furcifer*, *ipsis etiam Calvinianis Professoribus Heidelbergensibus, tam Theologis, quam Iureconsultis, vt & Cancellario Blumio propter nouas rerum formas, fictitios terminos, monstrosa entia moralia &c. valde displicuerit, quem vt Philosophum & Philosophiae Professore magis in studio historico, quam in Theologico vel Iuridico versatum autumarunt.* Vsq; adeo, bellua, omnem tibi memoriam consumpsit mentiendi libido, vt propria tua commenta ipse destrueres? Supra enim Heidelbergae me Calvinistam egisse ganniebas, id est, talem, qui Theologis istis maxime placere laborauit: nunc iisdem me valde displicuisse nugaris. Etsi reuera heic lupum auribus teneam. Si enim dicam, me istis viris non displicuisse, Calvinistam oportebit me esse apud illos, qui summam hanc orthodoxiae perfectionem arbitrantur, coelum nolle introire, si Calvinistis quoque eodem
aditus

aditus pateat. Sin autem agnoscere velim, quae furcifer blaterat, indignum sane foret candore praestantissimorum virorum amicitiam vnquam abnuere. Sed ea de re supra iam dictum. Fui ego plerisque ibi carus; fuerim vni vel alteri inuisus. Quid tum? An cuiquam contigit, omnes pariter habere amicos? An non vbique vnum vel alterum *piperis granulum* occurrit? Id tamen certum est, neminem toto, quo ibi fui, septennio vllum verbum super ea displicentia ad me fecisse. Nullumne mihi amicum aut inimicum ibi fuisse, qui tanto temporis spatio super tam horribilibus rebus aut me moneret, aut easdem mihi exprobraret? Nam quam atrocia sunt ista, ob quae Heidelbergensibus displicuisse arguor? *Nouae rerum formae*, seu irregulares rerum publicarum formae, ingratum valde pedanticis palatis ferculum, *fictitii termini*, quia nupero Imperii recessu prohibitum est, nullos amplius novos terminos procudere, & *monstruosa entia moralia*, Equitibus S. Simplicitatibus tantam triumphorum materiam praebitura. Nec isthoc satis. *Autumarunt etiam, eum vt Philosophum*, (vt ignominiam eius vocabuli declaret Asinius Tenebrio, sanae rationi bellum indixit:) & *Philosophiae Professore* (atqui etiam ipsi iustitiae sacerdotes Vlpiano veram, non simulatam Philosophiam affectare dicuntur:) *magis versatum in studio historico*: (quia iam magno cuiquam ICTO gloriosum scripsisse ad prima iuris fundamenta; *Aegyptii reges suos partim Ptolomaeos, partim Pharaones, partim ARSACIDAS nominarunt*;) *quam in Theologico*, (ad hoc enim docendum me Heidelbergenses euocauerant;) *vel Iuridico*. (Quid in hoc studio praestiterim, vel non praestiterim, scripta mea ostendunt. Id tamen non diffiteor, cum anno 1660 a Serenissimo Electore Palatino professio institutionum iuris mihi clementissime oblata fuisset, me eam recusasse; quod iudicarem, non adeo splendidum exerendi ingenii campum esse, si post nongentos nonaginta nouem Institutionum Commentarios, ego millesimum adderem.) De *Cancellario Blumio* nil habeo, quod peculiariter addam, quem vix credo agnoscere tale suum de me iudicium. Quicquid tamen ille de me iudicauerit, sane vt ego cuique suam in iudicando libertatem relinquere cogor; ita & mihi contra fas est, & de istis iudicibus, & de eorundem iudicio iudicare. Neque enim heic quaesitor Minos vnam mouet. Audiamus demum conclusionem tam lepidi scripti. De *hisce nouitatibus*, inquit (sane in meo libro non natis) *quas vnico obolo venales nimis care vendi emique credimus*, (ingenue agit Asinius, qui merci suae non enorme pretium statuit;) *suo tempore prolixius agam*, (nimirum quando a carnifice tergum tibi pro nauata hac opera virgisse publice fuerit conscribillatum.)

§. XL. CORONIDIS loco addere necessum iudicavi illos ipsos articulos Lundenfes, de quibus supra mentionem feci; qui huic negotio non parum lucis afferre possunt; simulque multos, qui in Germania ob istum libellum famosum immerito in suspitionem vocantur, liberabunt. Eorum compiler est *Iosua Schwartz, Theologiae Doctor & Professor in hac Academia*. Qui tamen publico programme d. 17. Kal. Iul. heic publice circa mutationem Receptoratus affixo testatur, illos per Asinium Tenebrionem plagio sibi subductos, & aliquot in locis interpolatos, seque inficio typis excryptos. Verba ad isthanc rem ex dicto

dicto programme haec sunt: *Homo rudis quidam & prauus illa non solum, de quibus esse aliqua dissensio coepit, per apertissimum plagium, tantumque non calumniandi nocendique studio typis nuper diuulgare, sed ineptis etiam suis & improbis commentationibus adpersis, infamare omnia sustinuerit; quando ita meum, ut bonorum omnium de isto, est votum illud Pauli ad Galatas, ὄφελον καὶ ἀποκόψονταί οἱ ἀνασκατῆρες ὑμᾶς!* Repraesentabo autem illos articulos de verbo ad verbum, prout illi superiori aestate Illustri vicinae prouinciae Praesidi fuerunt ab Auctore exhibiti. Ex quo adparebit, quid politurae illis articulis post accesserit, & quam improba metamorphosi illud innoxium ante & eruditum scriptum in faedissimum libellum famosum abierit. Vt hoc exemplo moniti eruditi accuratius sua scrinia obserare discant, ne tam facile eiusmodi Harpyiae, quae contactu suo omnia faedant, eadem diripere queant. Quod enim antea meram ambrosiam spirabat scriptum, postquam in Asinii Tenebrionis manus incidit, nil nisi oletum est.

Index praecipuarum Nouitatum, quas Dn. Prof. PVENDORFIVS libro suo de Iure Nat. & Gentium hic apud nos edidit.

DE THEOLOGIA IN GENERE.

I. DOCEAT, quod in articulos fidei non abeant, quae proprie ad Ius Naturae pertinent, idque in praefatione fol. 2. fac. 2. Neque enim si qui ex illis &c. Ad hunc articulum ego in stricturis extemporaneis ita reposueram: *Per articulos fidei Auctor intelligit capita religionis saluificae, ex reuelatione diuina profuentia, & ad salutem aeternam spectantia. Ius autem Naturae, quod hoc libro traditur, ex lumine rationis cognoscitur, & tranquillitatem huius vitae pro fine habet. Igitur demonstrandum Schwartzio est, articulos fidei esse, qui ex lumine naturae demonstrari possunt, & non ad salutem aeternam, sed ad tranquillitatem huius vitae ultimato tendunt, adeoque vniuersam Philosophiam moralem & Iurisprudentiam esse articulos fidei. Probet quoque statim articulum fidei fieri, quicquid Theologi quidam sibi tractandum sumunt, etiam dum falcem mittunt in alienam messem. Adparet puto ratio, quare primogenitum suum iugulauerit ipse Indicis pater. Sicuti primogenito asini, quod oue redimere dominus nolebat, ceruices frangebantur, Exodi XIII, 13.*

II. STATUIT, Ciuitatem eiusmodi doctrina personare debere, quae cum fine & vsu ciuitatum congruat; explicatque hoc ipsum non tantum de scientia humana, sed etiam ea, quae est circa cultum Dei. Sic enim p. 910. Inde expedit vt publice &c.

DE SCRIPTURA SACRA.

I. QVAESTIONEM facti hoc esse docet, de quo non nisi ex diuinarum literarum auctoritate constare potest: vtpote doctrinam de statu integritatis & corruptionis. In praefat. fol. vlt. fac. 2. Enimuero praeterquam &c.

(Ego

(Ego repofueram: *Heic nulla effiet nouitas, fi Schwartzius intelligeret, quid fit quaestio facti.* Quo audito patrem sua proles parum decere uifa fuit, eo-que illam expofuit.)

DE DEO.

I. **NEGAT** Deum naturae suae legibus teneri, ut hoc vel illud agere non possit; affirmatque omnia illa, quae non agere posse dicitur, ex placito non agere, legemque sibi ipsi non nisi ex placito esse, p. 133. §. 3. Quod autem idem quaedam &c. confer p. 166. §. 6.

II. **IUSTITIAM** ad Deum propter similitudinem saltem, talem nempe agendi modum, qualis est in hominibus, applicari, Deoque ἀνύβως, imo etiam minus Deo, quam hominibus competere, p. 134. Hinc & quando &c. p. 166. §. 6. pag. 177. §. 12. istis locis argumentum a minori ad maius ductum videtur, conf. p. 164.

III. **DEVM** non principaliter propter essentiam, sed propter potestatem, voluntatem & beneficia coli. Idque primum implicite p. 79. his verbis: Adeoque legibus obeditur, non principaliter propter rem ipsam, sed propter voluntatem praecipientis. Deinde explicite pag. 92. Inde etsi impia sit Epicureorum, &c.

DE HOMINE IN STATV INTEGRITATIS.

I. **DOCET**, illum statum, in quo homo absque vlla cura vel ope ab alio homine accedente consideratur, longe miserrimum esse, ne illo quidem excepto, in quo homo iusta statura ac robore praeditus fuit, quum primum exsistere coepisset, hoc est, statum Adami ante Euam, aliosque homines creatos exsistentis, p. 140. §. 2. Si igitur, &c. (Ad vltima verba huius articuli ego monue-ram: *Obiter petit, ut Schwartzius sibi ostendat, quinam sint illi alii homines, praeter Adamum & Euam a Deo creati.* Ne igitur Praeadamitas videretur introducere velle, ea verba expunxit.)

II. **DOCET** primum ac recentem orbis incolam, hoc est, Adamum seruari non potuisse, nisi Deus ipsum necessaria vitae media adhibere peculiariter docuisset, p. 140. §. 2. Inde licet de originibus &c.

III. **QVOD** homo prout ex creatione physice perfectus extitit, sine ordine & decore, reluctanter habuerit voluntatem, brutisque ipsis prauior fuerit, quae causa, quare lex illi superaddita sit, pag. 4. §. 4. Nobis illud iam &c. p. 3. §. 3. Exinde &c. p. 136. §. 5. 6.

IV. **ATTRIBVTA** vel Entia moralia originitus homini physice perfecto superaddita saltem, non concreata esse, p. 3. §. 3. 4.

V. **PRIMOS** homines prout in origine & statu suo primaeuo se habuerunt, non mortalium tantum nomine appellat, sed tantam etiam illis imbecillitatem tribuit, ut sine peculiari cura seruari non potuissent. Mortalitatibus etiam causa
Pufend. Eris Scand. i genus

genus humanum diuerfitate fexus, propagandique facultate creatum eſſe, p. 140. §. 2. Inde licet &c. p. 750. §. 2. Poſtquam &c.

VI. RECENTEM & folitarium orbis incolam attonitum, hoc eſt, conſternatum ſtetiſſe.

(Ad vltimum vocabulum huius articuli repoſueram: *Probet Schwartzius fundamentalem hunc articulum fidei: quod Adamus quando primum hanc mundi machinam mirabundus adſpiciebat, ſteterit non vel iacuerit vel ſederit. Hinc illud ſteriſſe mutatum in fuiſſe.*)

DE PECCATO ORIGINIS.

I. ENTIA moralia, eorumque effectus originitus etiam conſiderata amitti vel deleri pro lubito poſſe, ſine vlla mutatione vel corruptione eius rei, cuius antea fuerunt, p. 4. §. 4. Ac per eadem ipſis & p. 19. §. 23.

II. NON poſſe nobis imputari, quae ex cauſis extra directionem noſtram poſitis proueniunt, vel vires noſtras excedunt, p. 64. porro vt aliqua actio &c. p. 66. §. 8. p. 37. §. 3. nec vitio nobis verti &c.

(Quia reſponderam, hanc regulam tantum ad forum humanum pertinere, ergo & hic articulus in manus Afinii Tenebrionis non incidit.)

DE PECCATIS ACTVALIBVS.

I. NEGAT quaedam per ſe citra omnem impoſitionem honeſta vel turpia eſſe, omneſque actiones hominis, adeoque ipſum furtum, homicidium, & familia natura ſua actiones indifferentes eſſe, p. 25. 26. NB. 27. Hoc enim modo &c. conf. p. 47. p. 14. p. 161. §. 4.

II. QVOD coeli ſolique genius, & humorum in corporibus temperatura voluntatem hominis ad peccata vergere faciat, p. 53. Inter illa igitur &c.

(Hic repoſueram: *Auctor non dicit coeli ſolique genium diſponere homines ad peccata, ſed ad certum genus actionis: Hoc ipſum autem qui credere non poſteſt, parum ſeſe peregrinatum fateatur.* Haec cauſa fuit, cur articulus hic in cunis elideretur. Nam Schwartzius per integrum octiduum Pariſiis fuit; & in Hollandia cum crumeniſecis ludens viaticum amiſit.)

III. PECCATVM alienum exſequi peccatum non eſſe, p. 1028. 1029.

DE LIBERO ARBITRIO.

I. IN ipſa facultate apprehenſiua & iudicio naturalem ineſſe rectitudinem, vel intellectum hominis naturaliter eſſe rectum p. 37. §. 3. p. 72. Nam id vtique &c.

II. OMNIBVS ſuis affectibus vel paſſionibus imperare hominem poſſe, verbis CARTESII, quae ſua facit, ſtatuit, p. 55. Illud inſtituto noſtro &c.

DE

DE LEGE NATVRAE.

I. **GENVINVM**, sufficiens & adaequatum principium cognoscendi legem Naturae esse socialitatem, p. 181. §. 14. p. 183. §. 15. NB. p. 188. §. 19.

II. **LEGEM** naturae insitum quendam vel connatum habitum esse negat, primum quidem implicite toties, quoties entia moralia naturae perfectae superaddita saltem vel superimposita esse statuit, item quoties discrimen honestorum, aut turpium ex informatione, assuetudine & discursu esse docet, id quod potissimum p. 179. 180. 190. facit. Deinde explicite p. 178. §. 13. Quam ad rem &c. adde p. 19. Nunquam enim.

III. **ESSENTIALEM** Dei iustitiam prototypum vel fundamentum Iuris naturalis esse negat, p. 163. §. 5.

IV. **NEGAT** igitur Legem naturae esse aeternam, p. 25. §. 6. & sane p. 28. Ex quibus adparet.

V. **ENTIA** moralia omnia, adeoque etiam leges naturae, mutabilia esse docet, p. 19. §. 23.

VI. **PRINCIPIVM** essendi vel fundamentum Legis Naturae socialitatem esse docet, vel Naturam, quatenus a Creatore socialis facta est, idque statim in praefat. fol. vlt. Caeterum id quoque monere visum, &c. Quid porro planius est, quam hoc.

VII. **PLVRES** vxores quam vnam domum duxisse, contra ius naturae, quod materialiter decalogus est, non esse. p. 776. §. 16. Sic 2 Samuel. XII, 8. Add p. 778. §. 17. 782. §. 19.

DE DECALOGO.

I. **DECEM** praecepta, prout duabus tabulis inscripta, & per Mosen populo Israëlitico promulgata fuerunt, ciuiles leges eius populi fuisse, p. 1025. §. 4. Quando tamen.

II. **NVDAM** illam & vniuersalem cognationem, quae ex similitudine naturae resultat, causam vel fundamentum esse, propter quod homo hominem diligit, p. 6. §. 7. In ordine autem &c. p. 187. §. 18. Nam reuera.

III. **DICTVM** Saluatoris, quo iubemur proximum nostrum diligere, sicut nos ipsos, explicandum esse non tam de gradu dilectionis, quam de huius sinceritate, p. 226.

IV. **VALDE** dubium esse, an inuasor aliquis sub proximi nomine venire possit, ibid. p. 226.

(Heic regefferam: *Si Schwartzius probauerit ex Lucae X, 36. 37. latrones viatoris istius seminecis proximos fuisse: Auctor quoque credet, ipsum & socios bonorum virorum officio functos, dum eum tanquam haereticum infamare instituunt. Credo posthaec matrem suam conterruit infans.*)

V. NEMINEM sibi ipsi obligatum esse, nisi respectu socialitatis, quo respectu etiam homo Dei feruus, p. 86. & praefat. fol. vlt. fac. I. Dantur sane &c.

VI. NVLLAM esse morum honestatem & innocentiam vbique & extra societatem feruandam, seu citra reflexionem ad alios homines in praef. fol. vlt. fac. I.

VII. IN naturali statu neminem altero superiorem esse, cuius arbitrio suam voluntatem, suumque iudicium submittat, p. 143. 763.

DE MATRIMONIO.

I. QVICQVID iuris habet mas in faeminam, ex ipsius consensu habere, p. 763.

(Ego regefferam: *Adde tanquam ex causa secunda & proxima, quae restrictio extat, p. 770. lin. 15.* Et sic iste embryo vitalis esse desit.)

DE MAGISTRATV POLITICO.

I. IMPERIVM Magistratus in subditos ex pactis, Deumque causam saltem adprobantem, hoc est, moralem esse, p. 897. 898. 899. 900. 902.

(Hic reposueram: *Sine dubio ad finem properanti Schwartzio somnus obrepfit, quando istum articulum fidei excerpfit. Nam expresse Auctor pag. 899. sententiam Grotii reiicit, quasi Deus ex postfacto tantum civile imperium adprobauerit: & antecedenter Deum id introduci voluisse asserit. Praeterea eo loco de causa proxima & secunda imperii ciuilibus agit. Inde probabile est, somno discusso a matre proli manus illatas; ne per Afinium Tenebrionem pars libelli famosi fieret.)*

II. PRINCIPI iniuriam inferenti, si euitandi locus non sit, vi occurri posse, p. 1004. 1006. 1007.

DE MINISTERIO ECCLESIASTICO.

I. SI minister suo iure, seorsim sibi competente, hoc est, ita vt hoc ius non dependeat a magistratu, agat, dominium mundanum contra magistratum sibi fumere, p. 913. Denique penes &c.

(Ego reponebam: *Cautius vt animum suum in Principes Schwartzius obtegat, suadet Auctor. Interim vbi Schwartzius distince explicauerit, quousque illud ius ministris seorsim competens extendat, Auctor ab illis, qui ipsius librum adprobarunt, percunctabitur, quid ad hunc articulum sit respondendum. Hoc audito Schwartzius abortum fecit. Et inde est, quod Index iste, capite & cauda truncatus in nefarii plagiarum manus inciderit.)*

Hactenus Lundensis Index Nouitatum.

Vt puto ita depexum dedit Afinium Tenebrionem, vt cuius in procliui sit futurum iudicare, quo loco & Index Nouitatum, & eius auctor editorque sit habendus. Sed & illud quiuis cordatus agnoscat, ex ineuitabili necessitate ad existimationis meae defensionem isthaec mihi fuisse publicanda. De caetero quid praemii mereantur, qui tam foedo exemplo grassantur in famam bonorum virorum, & qui pro modulo ingenii Spartam, quam fortiti sunt, ornare laborant, magistratui curae erit; cuius auctoritas ne a ciuibus suis ludibrio habeatur, ipsius quam maxime interest.

SAMVE-

 SAMVELIS PVFENDORFII
 EPISTOLA

A D

PLVRIMVM REVERENDVM ATQVE CELEBER-
 RIMVM VIRVM

DN. D. IOH. ADAMVM SCHERZERVVM,

THEOLOGVM APVD LIPSIENSES PRIMARIVM,

SVPER CENSURA QVAPIAM IN LIBRVM SVVM
 INIQVE LATA.

PLVRIMVM REVERENDE, ATQVE CELE-
 BERRIME VIR,

ANTIQA est ista eruditorum fors, qui prius inuentis aliquid adde-
 re, aut polituram adhibere sunt aggressi, vt primum fere hunc la-
 boris sui fructum percipiant, varia variorum iudicia incurrere; ac
 saepe maleulorum aut sciolorum dentem lassare. Scholastica cum-
 primis ingenia quibus morbis agitentur, quis est qui ignoret? In-
 uidere alterius famae, arreptam semel opinionem mordicus defendere; carpen-
 dis aliis auctoritatem sibi conciliatum ire, clarorum virorum inimicitii inelaresce-
 re velle; intemperie litigandi laborare, velut epidemica isti ordini labes semper
 fuit. Quid ergo mirum, si & mea scripta vnus vel alterius supercilio non
 omni ex parte se potuerunt adprobare? Et qua fronte postulare velim; vt omnia
 mea in oraculorum vicem ab aliis adorentur; cum ipse nunquam circa res ra-
 tioni subiectas in vllius magistri verba iurandum mihi duxerim? Aut cur aegre
 feram; quam ego in alios innoxiam libertatem mihi sumsi, eandem alios in me
 quoque exercere? Enimvero quae in me tentata sunt, postquam illustrandae
 disciplinae iuris naturalis meam quoque symbolam conferre institui, nescio ad
 quam morbi speciem referenda sint. Vt enim inter officia heroicae pietatis re-
 ferre velis, sententias non intellectas, aut maligne interpolatas distortasque
 haeresium vocabulo diffamare; tamen libellos famosos publice edere, in duel-
 lum prouocare, de sicariis immittendis minas iactare, supra ludimagistrorum
 rabiem est. Sic facile est, vt *Vigilis* alicuius vecors maledicentia contemnatur.
 Ast quod abs tam graui Collegio apud populares meos liber meus tam atroci

notatus sit censura, id plane praeter omnem meam opinionem accidisse fateor; cum potius in istis non leue mihi praesidium positum aduersus aliorum iniquitatem arbitrarer. Et sane cum viderem, tantos viros ex libello famoso de me sententiam tulisse, non poteram non grauius commoueri, non tam quod apud intelligentes ea res existimationem meam laesura esset; quippe cum facere iniuriam, non pati, turpe sit: sed quod necessitas mihi foret imposita secus sentiendi de illis, quos sincero affectu prosequi perpetuo cupiebam. Animus tamen erat tantam iniuriam tacite concoquere, eamque natali solo, quod me ac mea studia quondam tam benigne fouit, condonare; imprimis quod spes esset, obliuione eandem paulatim sepeliendam, diemque temere praecipitata iudicia emendaturam. Ast id non amplius integrum est per importunitatem *Christiani Vigili*, sub quo vocabulo *Dn. Fridericum Gesenium Superintendentem Garlebiensem* latitare fama publica & amicorum literae indicant; qui in impudenti suo scripto tam odiose Saxonicae censurae mentionem iniicit, vt in me, meosque iniurius sim, si eiusdem iniquitatem vltius diffimulem. Praesertim cum apud imperitos tam speciosa nomina a maleuolis magna cum ambitione iactentur, velut quibus ipsorum causa immane quantum subleuetur. Quod autem isthoc scriptionis ad Te potissimum, *Vir Celeberrime*, dirigam, eius ratio inferius satis adparebit. Visum est enim iam vna fidelia duos parietes dealbare, & ad maledicum *Vigili* libellum pauca quaedam reponere; vt agnoscas, quam turpe Tibi sit futurum, si ab istorum partibus stare videaris, qui ruditatem & malitiam suam tam impudenter apricantur.

PRAETER Sycophantias igitur & maledicta, quae impuro scripto passim spargit *Vigil*, tria sibi praecipue agenda sumit, vnum est, vt *iniquitatem in ius naturae* me admisisse arguat, quod retorsionem ipsi impegerim ob attributum Fratri meo aut mihi *Sinceri WARENBERGII de diuortio dialogum*. Heic si quid efficere volebat *Vigil*, probandum erat, vel plane id scripti a se nobis non fuisse tributum, vel vere tributum. Horum cum neutrum praestare possit, nugas tamen agere mauult, quam delictum suum agnoscere. Ac sane nulla erat causa, quae *Vigili* necessitatem imponebat ieiunum illud scriptum emittendi. Horribile mendacium est, in *Suecia controuersiam agitari super coelesti monogamias praeecepto; triuiales ibi discursus in congressibus publicis ac conuiujs sollemnioribus* ea super re frequentari. Sane illis qui in Suecia habitant, de hoc nihil auditum fuit. Neque *Dn. D. MENZERI epistola* tale quid tradit. Non enim, si vnus vir super epulis, incertum serio, an ingenii exercendi, vel informationis petendae causa cum erudito viro quid differuerit, id statim triuialis & publica erit controuersia, vt non solum fato huius Regni sit indolendum, sed & vicinis a contagio periculum immineat. Et quidem vt *Vigil* potissimum ingruenti malo obuiam ire debuerit; cui potius incumbere, auditores suos monere, vt probae notae cereuissiam coquant. Sane enim si quid heic in moribus aut dogmatibus labet, non deerunt idonei emendandi auctores: nec vnquam eo nobiscum res redibit, vt Praefulis Gardelebiensis opera Ecclesiae nostrae indigeant. Vtut non sine fastu crepet; *se a Deo Ecclesiae non ita vni destinatum,*

ut non totius etiam salutem quaerere debeat. Nam valde dubito, an Pontifex Romanus Praefulem Garlebiensem aequo animo collegam sit admissurus. Quid porro opus erat *Vigilis* scripto, cum iam dialogus iste a *Dn. D. Menzero*, quem ea res propius spectabat, abunde esset confutatus? Cuius tamen aemulum se ferre per modestiam abnuit, dum ait: *ab initio se sibi potius quam aliis scripsisse*. Credas graues stimulos carnis sensisse hominem, ut aegre a pluribus vxoribus ducendis abstinere se potuerit, nisi demum emphasin phraeos, & erunt duo in carne vna, sibi ad nauseam inculcaret, ardoribusque suis ab aquis diluuii, & igne Sodomorum, syllogismisque in forma propositis medicinam peteret. Sed si tanta scribendi libidine miser aegrescebat, cur Pufendorfium nomen vellicandum sibi fumebat? Cur non *Dn. D. Menzeri* prudentiam imitabatur, qui rem ipsam tractasse contentus, de auctore parum sollicitus est? *Fama publica*, inquit, *sufurrabat*, Pufendorfium esse auctorem triuialis discursus in Suecia de polygamia diuinitus non interdicta. Ast antequam *sufurris* fidem adhiberet praesul, euoluisset debuerat illud *Siracidis* XIX, 15. Quin ipse *Vigil* agnoscit, a me non potuisse Holmiae discursus disseminari, qui in Scania dego, in quam eo tempore vix biennium erat cum adpulisset. Fratrem autem meum eius opinionis auctorem & professorem fuisse, effrons plane commentum erat: quem constat proximis nouem annis apud exteros perpetuis legationibus detentum, hoc spatio non nisi semel paucos per menses Holmiam inuississe. Quod ipsum aequae facile nosci poterat; quam quo munere is quondam in Suecia functus esset. Nil ergo habet, quod indignetur *Vigil*, si ad famam nostram vindicandam retorsione in ipsum usus sum. Cur enim remedium iuris communis nobis solis non pateat? Neque vero in ea retorsione dictum quid est, quod leges non permittunt. Nam ad ipsum solus §. 3. *Apologiae* spectat. Et quod *Vigil* in Afinii Tenebrionis elogia inuolare velle videtur, id si vel maxime ego non inuideam, ipse tamen Afinius intercedet, qui per ista martyrum se coronam meritum arbitratur. Frustra porro ad famam *Vigil* prouocat, cuius falsitas facillime deprehendi poterat; & quae nondum inueterata, aut longo meo silentio confirmata erat. Frequens autem est; ut ubi plures de aliquo finistri quid sparserint, ut ille talitrum accipiat, qui primus id publice spargere ausus est. Ergo caueat deinceps *Vigil* nasum suum ante primum, agmen protendere. Ridiculum autem est; quod scribit, me debuisse scandalum, quod *Warenbergii* scripto Ecclesiae obuenerat, tollere. Nimirum quia iam scandalum dat is, de quo mendacia sparguntur, non is qui mentitur. Sed nec dignitas sua *Vigilem* tutum praestabat, quo minus retorsionem audiret. Non enim credit Pufendorfius, Praesulatum Garlebiensem id habere fastigii, ut iniurias inde profectas tacite deglutire debeat. Intentio pia, quam iactat, excusare *Vigilem* potuisset, si priuatim scripta epistola me monuisset. Sed ubi publice fama nostra laeditur, defensio nobis patet etiam aduersus stolide credulum, aut inconsultae pietatis specimen edere parantem. Quin si *Vigil* aliquem ex suis cereuisiae coctoribus, famae mendacio deceptus, grauis cuiusdam facinoris pro suggestu nominatenus arguisset, iniuriarum postulari poterat. Et mihi vitio vertetur, si in conspectu Orbis eruditi scriptum uti vocat *atheum*, venena-

tum

tum & perniciosum falso impingenti retorsionem opposuero? Nisi forte negare velit, se vnquam id scriptum mihi attribuisse; sed tantum illi, qui mihi *alter ego* sit. Atqui ipse fatetur, *in sua scriptione ex publica fama Pufendorffiorum nomen menti obseruasse*, (quae ipsius est latinitas,) & suum scriptum forte *Bessiauum fortunam habuisse*. Ergo vel meo nomine, vel eius, qui mihi alter idem est retorsionem cape. Quis denique credat, sensum communem illi homini inesse, qui me iubet *illam calumniam, illudque mendacium ea, qua par est, euidencia probare?* Adparet Garlebiae incognitum esse, quod auctori probatio incumbat. Quanto satius ergo fuerat *Vigili* aegrotos imitari, qui amaras pilulas non diu intra dentes reuoluunt, sed confestim deglutiunt. Nam haerebit iure impacta ipsi retorsio, quousque ingenue iniuriam suam agnouerit.

ALTERAM partem scripti defensio Asinii Tenebrionis occupat; de qua vel ideo non magnifice sperare possumus; quod ipse clientem suum ignorat. *Plurima dixit in laeuum conuersus; at illi dextra iacebat Bellua*. Sane enim quem tam suauis fratris & socii vocabulo compellat Asinium *Vigil*, ne pilum quidem Theologi habet; sed *Vtriusque Iuris Doctor* est. Ictus inquam est, qui *Indicem Nouitatum* ipse veterator iam perpetuis damnatum tenebris denuo protraxit, & nefariis modis interpolatum edi curauit. Hoc igitur parente iste foetus, a primis suis genitoribus abdicatus, deinceps censetur. Nec vllum vnquam sani sincipitis Theologum tam absurda ambitio vexabit, vt isthanc deformem prolem sibi velit vindicare. Et quia tanta rerum nouarum prurigine laborat Praesul Garlebiensis, quaedam circa hoc negotium ipsi antehac ignota pandam. Cliens igitur ipsius vocatur Nicolaus BECKMANNVS *Heida Hofatus I. V. D. & in Academia Carolina Ex-professor*; qui & antea edita *Medulla Iustinianaea, & Commentario ad prima Iuris fundamenta* suam in exscribendis libris solertiam satis ostendit. Huic viro regentium Indicem Nouitatum orbis debet. Quam tamen operam non gratis insumsit. Nam & ipse iudiciali sententia infami relegatione est damnatus, & *Index Nouitatum* manu carnificis comburendus insigne lumen auctori foenerabit. Dignum ergo iam adparet patella operculum Asinii clientis patronus *Vigil*. Quem quod asinum subinde & furciferum salutauerim, mitius irascetur *Vigil*, si ingenii mei simplicitatem cogitare velit, quod scapham scapham, & ficum ficum vocare amat. Sed & illud mali aduocati specimen exhibet *Vigil*, quod si vel maxime daremus, ipsius clientem ex sacro esse ordine, eius causam turpi praeuaricatione destituat. Si enim agere quid volebat, macilentus iste Iudex, in iustum systema inauditae cuiusdam Theologiae erat redigendus. Aut si hoc specimen calumniae ingenium ipsius superabat, saltem ab impudentia subsidium erat petendum, & importune clamandum; illos errores vtique in meo libro adstrui. Quorum cum neutrum faciat, sed nil nisi *Atlantem ipsi incumbentem*, ac intemperiem Zeli crepet, & pauculas propositiones philosophicas imperite vellicet; videri potest, virum istum non obscure arguere, quasi per incitiam aut praecipitantiam circa horrendos errores tumultum mouerit, qui nusquam nunc adparent. Sed & videtur nouus iste caudidicus quasdam sententias ponere, quas nescio an omnes

citra

citra granum falis sint admissuri. Veluti quod de censura Theologorum in disciplinas rationi subiectas iactat. Sane enim peculiaris disciplina est Theologia, tum ab aliis scientiis, tum ab ipso quoque iure naturali distincta. Licet enim Theologia moralis plurima inculcet praecepta, quae & ipsa ius naturale tradit: huius tamen, non illius, disciplinae est, eorundem necessitatem ex ratione demonstrare. Vnde sane nihil repugnat, dari Theologum, articulo- rum fidei Christianae gnarum, sed qui in aliis scientiis sit plane hospes. Hinc sane impudenter censuram sibi arrogabit in ea, quae non didicit. Quod si autem quis cum Theologia alias quoque disciplinas se coniunxisse gloriatur, illi tamen nec alia via in hisce addiscendis, quam caeteri, progressus est, nec ideo quod Theologus audit, peculiare quaedam inspirationes sensit; cum & ipsa Theologia non alia iam ratione, quam caeterae disciplinae, addiscantur. Vnde si circa alias disciplinas moliri quid velit Theologus, non pro imperio, sed rationibus rem geret, & ex principiis cuique disciplinae peculiaribus; nisi ea principia falsa esse demonstrare possit. Tum si quid a recentioribus tradatur, quod in ipsius dictatis & collegiis manuscriptis non inuenitur, non statim haeresin & atheismum proclamet; sed num illud reuera ita se habeat examinet. Denique si imperite procedat, non minus eruditus ludibrium se credat debere, quam si alium ratio fugiat, praesertim si cum ignorantia factum aut pertinaciam coniunxerit. Vbi porro summis ciuitatum Rectoribus ipsorum Theologorum scripta sub suam censuram reuocandi ius est, quo obtentu isti in aliarum scientiarum doctores dictaturam exercebunt, nisi quatenus sibi ab istis peculiariter sit delegatum? Praeterea nisi Theologos supra communes leges ponere vellet *Vigil*, non erat, quare tam indignum facinus clamitaret, si cuiuspiam sacerdotis iniuria & vesania ab aliis fortiter repellatur. Equidem merito prudentes rixas cum sacerdotibus vitare monent. Sed si ipsi vltro in nos irruant, num ceruices nostros pedibus eorum calcandas profernemus? Aut si vnus vel alter Ecclesiae minister hostili in nos animo feratur, num ideo caeteris minus amicis vti nobis licebit? Sane enim vt & ipsi inter se capitalibus odiis diffideant, nihil noui est. Quae insuper *Vigil* de persecutione philosophiae Cartesianae gannit, me non tangunt. Non enim, quia sacerdotes in *munitissima* Heluetia eam ex scholis suis exturbarunt, ideo acu rem tetigerunt, qui Indicem Nouitatum architectati sunt. Et dubito, an quicquid vbique est eruditorum, Heluetiis sit assurrecturum. Sane mea sententia praestabat inquirere, num ea Philosophia cum rerum natura congrueret, quam quousque illa a vulgatis scholarum dogmatibus discedat. Nouum quod si dogma, an vetus, modo verum, nihil interest. Et si veritas noua fuerit eruta, non difficile erit, eandem cum antiquis veritatibus conciliare. Maneat porro vsus, tollatur abusus; abs quo ne vulgata quidem philosophia immunis est. Et fallor an plerique non tam pro veritate pugnant, quam ne noua philosophia introducta ipsi in tironum classem reiiciantur. Sed, quid Cartesio fiat, eius sectatores viderint. Denique nec id operae, quod ego in falsis Hobbessii sententiis destruendis collocaui, ideo minoris est, quia *Richardus Cumberlandus* eodem anno in diuersa regione in eundem arma mouit. Ergo haecenus nihil attulit *Vigil*, quo clientis sui causa

Pufend. Eris Scand. k fubleua-

subleuaretur; nisi forte in eo sibi vehementer placet, quod sacra dicta tam profane adplicare calluerit, aut protritum illud Zeli pallium tam putide iactet, quod nunquam non velando sacerdotum furori inseruit.

AD extremum tamen non vulgaris caudicinae specimen exhibet *Vigil*, dum saltem sibi comparatum Asinium probum atque eruditum virum haberi debere pertendit. Et sane si confidero, qua via *Vigil* suam in eruendo naturali iure felicitatem voluerit ostentare, iam Asinius sublimi vertice sidera ferire videtur. Ac primo quidem carpit, quod socialitatem (non *ad petitum socialitatis*) constituerim fundamentum legis naturalis. Per fundamentum ego intelligo primariam propositionem in disciplina iuris naturalis, extractam ex observationibus a natura rerum & hominum petitis, sub qua caeterae propositiones facile possint subsumi & in eandem resolui. Eodem sensu, quo in Sacris Literis dilectio summa legis dicitur. Sicuti & ea sententia Platoni, Aristoteli, ac cum primis Stoicis est familiarissima; ac fundamento HOBBSII de conseruatione sui ipsius praecipue opponitur, quod & ipse CUMBERLANDVS mecum oppugnat. Vnde neque socialitas natura humana prior constituitur, neque ab hac via ius naturale inquirendi ratio, & quicquid luminis homini post lapsum adhuc superest, excluditur; vti *Vigil* sibi persuadet. Ea porro socialitas non in illis tantum terminatur, qui peculiari nobiscum societate iuncti sunt, sed ad omnes omnino homines porrigitur. Et leges vniuersalis istius socialitatis quarumuis particularium societatis leges antecedunt, iisque limitationem & exceptionem addunt. Id quod ex *Operis* mei p. 185. 186. & L. III. c. 1. ac passim apparet. Vt nullus plane locus sit *pessimis* illis *consequentibus*, quas *Vigil* neccit, quibus iam a me occursum est. L. II. c. 3. §. 10. 11. Quin & iisdem consequentibus Saluatoris nostri sententia de dilectione proximi obnoxia est, si Garlebiensis ratiocinatio valet. Sic illud quantum malitiam arguit, quod *Vigil* haecce verba nostra calumniatur: *Religio quatenus ad disciplinam iuris naturalis pertinet, intra sphaeram huius vitae terminatur*: quae latius explicantur in *libello nostro de Officiis* L. I. c. 4. §. 8. 9. Ergo ni fallor Garlebiae noua iam religio surgit, quae citra operam Saluatoris nostri ex sola illa notitia circa cultum Dei, quam in hac conditione ex rationis lumine haurimus, salutem aeternam confert. Habent Garlaeae coctores, quod sibi de tali praesule gratulentur. Pari rabie carpitur dictum, iam Asinii supercilio notatum; *Expedire, vt publice ciuitas eiusmodi doctrinis personet, quae cum fine & usu ciuitatum congruunt, simulque animi ciuium a puero istis imbuantur*. Quae sententia ex L. VII. c. 4. §. 8. desumpta de directione duntaxat doctrinarum, quae ex lumine rationis profluunt, ac praecipue moralis philosophiae & iuris naturalis, agit. Nam de potestate summorum imperantium circa sacra Christiana tractare consulto abstinui, nec id ratio operis mei ferebat. Caeterum quo minus ego deinceps quoque ita doceam, neque Iesuitae, neque Anabaptistae, neque Millenarii, neque Quackeri, neque vniuersa Fanaticorum cohors, neque Asinius Tenebrius, neque *Vigil* me prohibebunt; qui omnes heic amice conspirant, & facultatem turbas in re publica mouendi hoc dogmate subtrahi indignantur. Nam quod aliqui afferunt

runt

runt dictum *Matth. X. 34. 35.* id quale sit, etiam pueri vident. Nisi forte isti homines in Sacra Biblia Indicem Expurgatorium moliuntur, in quo primo omnium Saluatoris nostri elogium, *Princeps pacis*, expungatur; tum praeter ea virtutes, caritatis, veritatis, humanitatis, mansuetudinis, humilitatis, patientiae, facilitatis, ad condonandas offensas, & similes, quae ad pacem alendam faciunt, longe exesse iubeantur; & in eorum locum Christianis commendetur odium proximi, superbia, morositas, turbulentia, ardor vindictae, pertinacia, libido calumniandi, & similes, quae fini & vsui ciuitatum, *Vigili* & fociis tantopere inuiso, quam maxime repugnant. Nec dubium est, quin tunc *Vigil* cum suo cliente illustre Christiani orbis lumen sit futurus.

DENIQUE circa quaestionem de origine moralitatis in actionibus humanis nil nisi nugae & virus eructat *Vigil*. Eum *moralitatem antecedenter ad voluntatem Dei se habere* absque sensu dicitur. Cum enim Deus liberrima voluntate creauit hominem, id est, animal rationale ac sociale; quomodo voluntas Dei excludi inde queat, quod eidem obligatio obseruandi legem naturalem sit iniuncta? Si ad totum subiectum producendum voluntas Dei concurrat, cur eadem a praecipua istius affectione remouetur? Sic quando dicitur: ea de quibus lex naturae disponit, *per se* sunt honesta aut turpia: istud *per se* opponendum est dispositioni legislatorum humanorum; nequaquam autem vel dispositioni Creatoris, qui legis naturae auctor est, vel congruentiae aut aberrationi istorum actuum a natura hominis rationali ac sociali, ex qua lex naturalis intelligitur. Ac fateor, me non ita esse perspicacem, vt videam, quod periculum rebus humanis imminet, si dicatur: Deum eo ipso, dum hominem creat, animamque eidem inspirat, simul eidem legem naturalem tulisse & insinuasse; cui qui congruunt actus honesti, qui non congruunt turpes sint. Sic & (vt obiter hoc addam,) ille *Professor Ienensis*, qui nuper eandem quaestionem ventilandam sibi sumpsit, non multum a *Vigile* abit: dum absurdas aliquot propositiones mihi de suo affingit, & mox postquam propria figmenta operose destruxit, vacuo sibi ipse plausus theatro dat, verbi gratia: Haec erant mea verba: *Postquam Deus destinasset creare hominem animal rationale ac sociale, non poterat non lex naturalis ipsi congruere non ex necessitate absoluta, sed hypothetica. Si enim Is (in hac vocula mirifice se iactat,) ad contraria officia fuisset adstrictus, non sociale animal, sed alia ferri & horridi species animantis fuisset producta. Ex hisce verbis Ille fingit, me respondisse, hominem dupliciter spectari posse, 1. vt Deus eum destinauit creare animal rationale ac sociale; 2. vt Deus eum potuisset ferum & horridum animal producere. Item: postquam Deus decreuerat creare hominem, in liberrimo Dei beneplacito fuisse, qualem naturam homini voluerit assignare, num animalis rationalis ac socialis, an naturam animalis horridi & ferri. Item: Deus potuit creare hominem & potuit velle creare, vt tamen in beneplacito ipsius adhuc fuerit, qualem naturam homini vellet assignare, num animalis rationalis ac socialis, an ferri & horridi.* Felicia ingenia, quae somniare possunt, quod volunt! Quid istis faciemus, qui ex tam plana sententia eiusmodi monstra comminiscuntur? Sane enim vno eodemque decreto Deus

constituit caeteris eminentius animal creare, idemque facere rationale ac sociale, cui animali vocabulum hominis inditum: nequaquam autem primo quidem decreuit creare hominem, & post interpositam deliberationem de forma ipsi assignanda constituit. Vnde postquam Deus isti animali hanc formam attribuit, non potest non eadem isti competere, hoc quippe sensu essentiae rebus necessario conuenire, & aeternae dicuntur, quia quam formam Creator illis dedit, eam non possunt non habere; & si quis diuersam formam rei alicui velit affingere, non illam ipsam rem, sed diuersam concipiet. Vnde si quis per superfluum curiositatem quaerat: Quid si Deus creasset animal, forma externa hominem, qualis nunc est, referens, quod & ipsum tantisper hominem vocabimus; sed ut idem non foret rationale ac sociale? Ei respondemus, istud animal non futurum verum hominem, qui animal sociabile est, sed aliud ferum & horridum animal, non obstante externa figura inter bruta referendum. Igitur vocula Is dicto loco, non notat mihi verum hominem, quales nos sumus, sed id animal, quod superfluae quaestionis gratia tantisper fingitur. Neque vero eiusmodi locutio plane insolita, aut inaudita est; sed vbicunque similes quaestiones proponuntur, responsio aliter concipi nequit. Sufficiat vnum exemplum adduxisse. Ponamus constare de diuersa natura scarabaei, & grylli campestris seu cicadae. Ponamus moueri hanc quaestionem: num ex gryllo campestri potuerit fieri scarabaeus? Respondeo minime; quia si Is, qui iam ita petulca & obstrepera est indole, tetricam & inficetam scarabaei naturam sortitus fuisset, non amplius gryllus campestris foret, sed purus putus scarabaeus, pomis voluendis vnice occupatus. Plura addere nihil attinet. Neque enim operosam responsionem istae naeniae merentur. Sed nec *Vigilem*, qui in furias plane abit, amplius morabor, postquam hoc duntaxat addidero; ne si clamando rumpatur, ipsum heic vesaniae suae socios inuenturum. Nam & eius similes heic Anticyras nauigare iubentur; neque moris apud nos est, innocentes viros rabioforum hominum seditiosis clamoribus ad supplicium dedere. Hoc vnicum tamen *Vigil* sua scriptione est consecutus, quod nemo vnquam ipsum *canem mutum* sit appellaturus, (a quo conuicio mirum quantum abhorret.) Nam quantum latratu valeat, non amplius puto obscurum est.

A P P E N D I X.

QVONIAM animaduerto nonnullis circa doctrinam nostram *de Origine Moralitatis in actionibus humanis*, de quibus solis disquirere nobis propositum fuit, scrupulum haerere, nonneminem quoque inficetis clamoribus eandem impugnatum iri; visum est hoc loco mentem denuo quantam fieri potest perspicuitate exponere, si forte quibusdam hominibus pudor incuti possit. Primo omnium igitur distinguimus inter id, quod in actione humana est physicum, & quod in eadem est morale. Physicum istud, seu actionem hominis quatenus praecise consideratur ut motus alicuius facultatis naturalis, abstrahendo a rectitudine & prauitate, dicimus esse moraliter indifferentem,

ferentem, id est, neque bonam neque malam. Id quod omnes Theologi agnoscunt, quando circa peccatum distinguunt inter motum physicum, & *αταξίαν*, & hanc soli homini tribuunt, ad illum autem Deum tanquam conservatorem naturae influere docent; quod citra blasphemiam asseri non posset, ni motus iste physicus moraliter foret indifferens. Et res ita manifesta est, vt nemini sano dubium heic oriri queat. Cum enim dentur actiones, in quibus motus physicus plane vnus est & idem, quae tamen moraliter sunt diuersissimae, & vna in bonarum aut licitarum, altera in malarum classe locum fortiaur; necessum sane est, vt motus ille physicus sese ad bonitatem & malitiam indifferenter habeat. Sic occidit hominem latro, carnifex, miles, occidit alius defendendae aduersus vim suae vitae. Latronis actio scelus est; caeterorum factum bonum, aut saltem licitum. Igitur actus physicus in caede est utique aliquid indifferens. Et sic in caeteris.

DEINDE distinguimus inter vocabula & phrasas, quae nudum motum physicum notant, & quae integram actionem moralem, seu motum physicum moralitate iunctum exprimunt. Ad priorem classẽ pertinet verbi gratia colere, honorare, opus facere seu laborare, homini vitam eripere, concumbere, rem loco mouere, loqui, cupere, edere, bibere, & similia. Eorum autem, quae ad alteram classẽ pertinent, plenum indicem texere operosum iuxta foret, atque superuacuum, cum nemo sit tam stupidus, quin intelligat, actiones morales bonas aut licitas esse, verbi gratia, Deum colere, honorare parentes, Reges, opus facere suae vocationis & recto tempore, fontes punire, fortiter se gerere in bello iusto, vxori suae cohabitare, rem suam alienare, loqui veritatem, cupere virtutem, edere & bibere moderate, &c. contra morales actiones malas esse, colere diabolum, aut idola, fatagere circa aliena, opus facere die sabbati, homicidium, latrocinium committere, scortari, adulterium, incestum patrare, furari, mentiri, calumniari, cupere vxorem alterius, edere, bibere immoderate &c. Quae cum ita plana & perspicua sint, mirum est, tantam vel calumniandi rabiẽ in vllum mortalium posse cadere, vt clamare non erubescat; *adulterium, homicidium, furtum a me pro actionibus indifferentibus haberi.*

QVOD si autem vterius inuestigemus, in quonam consistat actionis humanae moralitas, seu quidnam sit illud, per quod motus physicus indolem actionis moralis induat; deprehendimus id nihil aliud esse, quam quod ista a principio libero vt tali procedat, cui tamen insit necessitas quaedam intrinseca, seu obligatio, actionem certo modo ad certam normam dirigendi. Ea directio vbi ab agente debito modo facta fuerit, sic vt actio examussim ad normam congruat, ea bona & honesta vocatur; vbi a norma aberratum fuerit, mala & turpis audit. Si enim peccatum seu mala actio est *ἀνομιὰ*; etiam bona actio erit aliquid legi seu normae congruens.

CVM porro in homine praeter obligationes, quae ex imperio aliorum hominum proueniunt, circa factum quoque humanum obligatio ad certas

actiones suscipiendas aut omittendas deprehendatur; circa inuestigandam huius originem vltimo demum ad Deum O. M. tanquam conditorem generis humani recurrendum nobis videtur. Huic enim cum pro immensa sua bonitate & sapientia placuisset, hunc orbem terrarum non a solis brutis incolis, sed etiam abs tali creatura, quae Ipsum agnosceret, coleretque, ac certo inter se more viueret; inde istam creaturam idoneis ad hunc finem dotibus instruxit, regendisque actionibus obligationem legemque praescrisit. Neque enim vlllo modo nobis videtur congruere, vt haec obligatio ex alio fonte, quam ipse homo, deriuetur. Sed qui conditor est humani generis, auctor quoque obligationis in homine, legisque naturalis habetur, & qui hominem erectos ad sidera vultus gerere iussit, idem quoque data ipsi lege effecit, vt non omnes actiones huic forent indifferentes. Vbi tamen non est cogitandum, distincta per decreta Deum constituisse primo creare hominem, ac velut ex interuallo, & praemissa noua deliberatione, idem rationalis ac socialis, an vero animal irrationale ac infociabile sit futurus, socialem esse demum iussisse, vt tamen eundem infociabilem quoque potuerit creare & exlegem. Nam hoc modo per summam absurditatem Deus sibi ipsi repugnare fingeretur. Caeterum vti omnes fatentur, Deum ex liberrimo beneplacito Vniuersum hoc condidisse; ita & eidem acceptum refert homo, quod a Deo conditus sit. Et quia nullum principium extra Deum statui potest, quod ipsi formas rerum suggererit: inde vti quaelibet creatura a Deo habet quod sit, ita & ab eodem habet, quod talis condita sit. Adeoque in homine obligatio ad obseruandam legem, & ipsa lex, & quod istius actiones certas inde affectiones possunt fortiri, non ex diuerso principio debent deriuari, quam ex beneplacito Dei, cum sapientia & bonitate summa coniuncto. Sic vt quicquid est necessitatis in homine ad moderandas certo modo suas actiones & quicquid in ipsis actionibus est habitudinis. Iuxta quam ad legem componi queat, vltra creationem non sit retrahendum, abs qua diuina voluntas, nequaquam excludi potest. Neque tamen eo minus & obligationi hominis & legi inconcussa stat firmitas. Non enim Dei voluntas ita vaga & desultoria cogitanda est, sicut hominum in diuersa & saepe sibi repugnantia volubilis animus; sed ad quem finem semel eadem sese determinauit, ad eum assequendum pro ipsius sapientia & bonitate constituta media non minore quam ipse finis, firmitate gaudent. Istanc ergo sententiam, scriptis nostris sat perspicue propositam, oppugnare aperta via instituit *Valentinus Velthemius* Professor Ienensis. Cui quidem si ad hanc disceptationem vel ingenii quid & eruditionis, vel saltem candorem attulisset viro honesto dignum, vltro gratias agerem, quod occasionem praerberet tam nobili quaestioni illustrandae. Sed cum eundem audiam diris clamoribus & calumniis in tam celebri loco meae famae insultare, non mirabitur, si talis a me habeatur, qualem sese exhibet; qui scilicet in sola stentorea voce, & impudentia omne suum praesidium collocat, securus existimationis, quam nullam habet. Iste igitur voluntatem Dei ab origine obligationis in homine, legisque naturalis humanae, nec non moralitatis in actionibus humanis exturbare omnibus viribus connititur; & contra tanquam lapidem angularem omnis naturalis ponit hanc sententiam: *dantur actus PER SE honesti ac turpes.* VT

UT igitur haec lis super vocula *per se* ordine disceptetur, primo omnium videndum est, cuiam rei ista opponatur. Si enim haec propositio accipitur ex mente Aristotelis, qui τὸ δίκαιον φυσικὸν opponit legibus ciuilibus & positiuis, quae non vbique valent, quaeque ex impositione humana, conuentione, aut opinione oriuntur, mihi non contradicitur. Sed si τὸ *per se* nostrae sententiae opponitur, eo termino excludetur voluntas Dei cum sapientia, & bonitate coniuncta, eiusque beneplacitum, definitio, atque impositio tunc facta, cum Eidem libere genus humanum condere placeret. Ergo ex mente Velthemii Deus quidem dedit homini vt sit; sed vt talis sit, nempe legi obnoxius, non dedit. Num igitur homo citra Dei voluntatem semetipsum in animal sociabile finxit? Aut num aliud extra Deum fuit principium, quod formas rerum ipsi inuito obtruderet, eique nil nisi materiae adaptationem relinqueret? Aut actus illi citra vllam operam legislatoris seipfos determinant? Aut vt quis sit subditus, legique obnoxius, non amplius legislatore opus est?

DEINDE reuera inepte propositio haec concipitur sine mentione subiecti, cui actus illi honesti aut turpes esse dicantur. Nam sane nulli dantur actus, qui pecori per se, aut alio modo sint honesti vel turpes. Sed addito subiecto habili omnis controuersia tollitur. Nam ambabus manibus largimur hanc propositionem: dantur actus, qui per se Deo non conueniant, seu qui salua ipsius perfectione, & citra contradictionem in eum cadere non possunt. Amplectimur etiam hanc: dantur actus per se honesti & turpes homini, id est, quae posita hac conditione & natura hominis non possunt non eidem congruere vel non congruere. Et reuera qui istam propositionem ita nude enunciant, non animaduertunt, sese tacite istorum actuum honestatem & turpitudinem ad naturam hominis referre, ac eandem iudicio humano, vtique sensu legis naturalis imbuto, metiri. Imo id ipsum aperte profitentur, dum huic propositioni probandae ad rectae rationis iudicium prouocant; quod sane non aliunde, quam ex collatione certi actus cum conditione humana promanat. Quoniam autem conditio hominis primaeva beneplacito Creatoris ipsi assignata est, quicum comparati actus humani honesti aut turpes dicuntur, frustra principium mortalitatis in actibus humanis fingitur, quod voluntatem Dei anteuertat. Imo cum ipse VELTHEMIUS Dissertat. suae §. 28. & 29. ius naturale diuidat in *creatum* & *increatum*, quomodo ab isto voluntas Creatoris excludi possit; nisi Stoica necessitate ipsum ad creandum coactum dicas?

RATIO autem, quare tanto ardore isti homines ab origine moralitatis voluntatem Dei exclusum eant, non alia est, quam quia isthanc ad humanae voluntatis modulum exigunt, quae rectae rationi crebro solet oblectari. Inde metus est, ne forte absurda aliqua mutatio in lege naturali existat, Deo voluntatem suam mutante: eoque aliqui consequentias, iuris naturalis firmitatem destruentes, stolide admiserunt; quidam ab aliis sibi tales per calumniam obtrudi sunt questi. Enimuero mihi non est dubium, quin sapientia, bonitas & perfectio diuina diuinis placitis sat firmitatis addat. Ac si a libertate voluntatis diuinac

diuinæ mali quid mortalibus immineret, non iussisset nos Saluator orare; *fiat voluntas tua*. Nisi forte Velthemio pro illa clausula substituere placet; fiant quæ per se & sua natura sunt necessaria. Sicuti quondam in Anglia Cromwellii tempore nonnullos tantum odium gubernationis regiae ceperat, vt nollent amplius dicere *adueniat regnum tuum*; sed potius videbatur; *adueniat respublica tua*. Et sane quantam hoc vesaniam arguit, quod VELTHEMIUS dissertatione quadam *de iusto dolore* non exhorruit dicere; *scite differi* a GROTIUS in Prolegomenis, fore vt ius naturale fringat gentes, etiamsi daremus, Deum non esse, aut non curari ab eo negotia humana. Ergo & hoc scitum dogma Velthemio videbitur; huic vniuerso integritatem & ordinem constare posse, si vel maxime Deus hoc vniuersum non creasset, aut si idem plane extra mundum relegetur. Eo absurditatis demum deuoluuntur, qui circa calumnias aliis intentandas tantopere laborant!

VIDEAMUS nunc, quid VELTHEMIUS in *priori dissertatione super hac quaestione* nobis opponat. In cuius prooemio monet, maxime appositam sibi viam videri ad inuestigandum ius naturale, *contemplari naturas actuum*, qui obiectum eius iuris constituunt, in iisque fundatam obligationem. Ast ni actus illos compares cum conditione humanæ naturæ, nihil ages. Nec obligatio in actibus, sed in iussu legislatoris fundatur. In §. 2. explicat terminos quaestionis. Ac circa vocabulum *actus* infausto omine eadem se fraude illigat, ob quam alius iam non mediocriter vapularat, dum exempli loco subiicit, *colere Deum, honorare parentes, omittere furtum, homicidium*. Si enim hanc thesin oppugnat Velthemius, quod motus physicus sit indifferens; per summam ruditatem aut malitiam adducuntur exempla actionum quam maxime moralium. Sin vero id displicet, quod ab origine moralitatis in actionibus humanis voluntatem Dei non excluderimus, tunc ex Velthemio scire velim, an non lumen intellectus requiratur in eo, qui cultum & honorem alteri exhibiturus est. Sane enim inter bruta neque cultus diuinus, neque honor parentum reperitur. Num ergo citra voluntatem Dei homo lumen intellectus nactus est, cultui diuino subseruiturum? Aut num vsus istius luminis citra beneplacitum diuinum per se prouenit? Sed & propriam causam destruit Noster, dum §. 3. *honestum* dicit id, *quod rectæ rationi vt tali conuenit*. Nam quando ad rectam rationem prouocatur, praesupponitur, eam cognitione legis naturalis imbutam. Neque eius rectitudo aliunde potest aestimari, quam quod ex contemplatione conditionis humanæ legis naturalis dictata, adeoque iussum & beneplacitum Creatoris, bene ratiocinando colligat. Vnde etiam si indifferentia motus physici oppugnatur, contradictorie status quaestionis formatur. Sin beneplacitum diuinum ab origine moralitatis remouetur, nimirum inuito Numine rationem suam possidet Velthemius. Vocabulum *debiti & moraliter necessarii*, vbi de homine sermo est, principium vtique velut debitionis & necessitatis inuoluit; quod sane non est vocabula *per se*, sed decretum & voluntas legislatoris, per legem declarata.

PORRO

PORRO circa statum controuersiae, qui proponitur in §. 4. & 5. notandum, quaestionem restringendam esse ad hominum actiones, de quibus solis mihi sermo est. Vnde male VELTHEMIVS ita indefinite loquitur; *num ab agentis libero arbitrio qua tali procedentes actiones dentur, quae ratione sui citra impositionem conueniant rectae rationi.* Nam si actiones Dei & hominum eadem classe vult censere, & in maiestatem diuinam iniurius est, & improbe dicta nostra cauillatur. Deinde & hoc probe notandum, vocabulum *impositionis* non ita stricte, vt a plerisque, a nobis accipi pro eiusmodi determinatione, quae citra fundamentum in re ex solo lubitu imponentis prouenit. Sed ea quoque ex impositione nobis esse dicuntur, quae exposita voluntate ac dispositione auctoris non possunt non consequi, siquidem ille sibi constare debet, verbi gratia: Ponamus architectum constituisse domum extruere inhabitationi hominum feruituram. Heic necessum utique est, vt eius aedificii partes aliter disponantur, quam harae aut ouilis. Quis negauerit tamen, istam constructionem esse ex impositione architecti? Qui si haram aut ouile ex mera sua impositione praetorium esse velit, delirare censebitur. Vnde alia nobis impositio est, quae nil nisi merum placitum imponentis praesupponit; alia est, quae prouenit ex necessitate hypothetica, siue per consecutionem necessariam eorum, quae prius ab eodem determinata sunt. Quarum haec in actibus humanis ad legem naturalem spectantibus, illa in legibus & institutis posituius cernitur. Sic vt Velthemium ratio vehementer fugiat, dum putat; si nulli actus sunt per se honesti aut turpes citra impositionem diuinam, aequae facile Deum quaeuis peccata posse licita declarare, atque Princeps gladii vsus aut bombardae disputationem in vrbe vetare aut permittere potest. Vnde fatius erat quaestionem ita formari: Num natura hominis ita sit a Deo formata, vt posita ea conditione non potuerit non necessitas moralis ipsi iniungi certos actus suscipiendi aut omittendi? Sic enim nulla futura erat controuersia, cum hoc ipsum nos passim inculcemus.

CAETERVM iam copias suas contra nos in aciem producit VELTHEMIVS, & in §. 8. recoquit obiectionem in meo opere propositam, L. II. c. 3. §. 4. p. 162. ad quam dum ego dicto loco respondeo, putat me contradictione inuolui hisce verbis: *Postquam Deus destinasset hominem creare animal rationale ac sociale, non poterat non lex naturalis ipsi congruere, non ex necessitate absoluta, sed hypothetica. Si enim IS (in hac vocula Nostra omnis spes victoriae reposita est,) ad contraria officia fuisset adstrictus, non sociale animal, sed alia feri & horridi species animantis fuisset producta.* Inde VELTHEMIVS §. 12. exclamat: *me respondisse, hominem dupliciter spectari posse, 1. ut Deus eum destinarit creare animal rationale ac sociale. 2. ut Deus eum potuisset ferum & horridum animal producere.* Ast mi Velthemii, iniuriam tibi non facio, si dubitem, num non modo rationis vox & sensus, sed & probitatis quid ac frontis tibi adsit, quousque liquido ostenderit, vbinam locorum in meis scriptis ista duplex hominis consideratio occurrat. Ibidem ponitur & haec assertio: *Postquam Deus decreuerat creare hominem, in liberri- mo Dei beneplacito fuisse, qualem naturam homini voluerit assignare, num animalis rationalis ac socialis, an naturam animalis horridi & feri.* Item: *Deus potu- Pufend. Eris Scand.*

it creare hominem, & potuit velle creare, ut tamen in beneplacito ipsius adhuc fuerit, qualem naturam homini vellet assignare, num animalis rationalis ac socialis, an feræ & horridi. Quæ asserta quod Velthemius *vanissima ac falsissima* pronunciet, magnopere proba; cum mea non mea sint, sed ad ipso conficta. Ac mirum est, quam vniuersa fycophantarum natio in hoc amice conspirat, quod ex aliorum verbis mire contortis falsam thesin concinnet, quam dein magis clamoribus impetant, reuera propriis cum laruis luctati. Et quantum vel stuporis vel malitiæ in talem cadit, qui tam planam sententiam vel capere non potuit, vel ita foede detorquere non erubuit. Sane postquam Deo placuit post caetera animantia eminentius hisce creare, vno eodemque decreto, & vt esset, & vt talis esset, constituit. Nequaquam autem decreuit prius creare hominem, & ex interuallo, postquam de conditione ipsi assignanda in ambiguo haesisset, demum decreuit eundem facere rationalem ac sociale. Est enim hoc ex imperfectione intellectus humani, vt priori loco genericam alicuius rei naturam, & inde specificam concipiamus. Quale quid de Deo circa creationem hominis fingere diuinæ essentiae perfectioni repugnant; & in se absurdum est. duo heic decreta comminisci, cum *τὸ* rationale ac sociale esse, in definitione hominis contineatur. Quod si *Paræus* aut alius absurdi quid heic admisit, eoque nomine conuictus fuit proscissus, id me quidem profecto non tangit aut angit; quin iure optimo maximo ista elogia Velthemius sibi vindicare potest. Caeterum si quis nolit adquiescere, quod sciat; ideo legem naturalem honesti & turpis, necessario in hominem cadere, quia Deus ipsum creauerit rationalem & sociabilem; sed ex superuacua curiositate quaerat: quid si Deus creasset hominem adstrictum ad eiusmodi legem naturalem, quæ ei, quam nunc habemus, contraria præcepta contineret? ei respondemus, hanc quaestionem absurdam & contradictoriam esse. Si enim ponere velis, eum ad contraria officia fuisse adstrictum, non is homo, qui ex destinatione Creatoris animal sociale est, sed aliud horridum ac ferum animal esset. In qua responsione vocula *IS* neque notat, neque notare potest verum hominem, qui vtique rationalis ac socialis est, sed fictum aliquid, quod absurdae quaestionis ergo tantisper supponitur, hoc sensu: si vel maxime ponas animal membris & forma homini qualis, nunc est, simile; is non verus homo erit, sed aliud ferum & horridum animal. Exemplo rem illustrabimus, si forte quis ingenio sit ita stupido, vt hæc capere nequeat. Ponamus figulum constituisse amphoram effingere. Si quaeras, vtrum is amphoræ possit formam vrcei tribuere; negamus id fieri posse: quia, si ista vrcei formam haberet, amphora non esset. Quis heic dixerit, amphoram duplici modo considerari; vel vt habet figuram amphoræ, vel vt potuerit habere figuram vrcei; Afferamus aliud exemplum, quod fortasse magis sit ad captum Velthemii. Vt Velthemius Ienæ Professor Moralium esset, necessarium non erat. Postquam tamen ex isto ligno Professore sculperem Collatoribus placuit, danda ipsi vtique fuit, instructio impacto muneri conueniens. Ponamus iam superfluum quaestionem moueri; num Velthemio inter partes officii Professorii potuerit iniungi, vt cum histrionibus per Germaniam circumuagaretur, & in comoediis morionis personam ageret? Respondeo, minime. Quia

Quia si ad hoc exercitii adstringeretur, IS non amplius Professor esset, qui impudenti clamore Ienae doctorum virorum famam laceraret; sed non minus histrio esset, quam frater ipsius, qui lauream Magistralem Lipsiae obtentam per publica theatra non sine vocis stentoreae gloria circumfert, ac versatili iam pileo non minus quam olim liripipio sibi placet. Quis iam dixerit, Velthemium heic dupliciter considerari, i. prout factus est Professor Ienensis; 2. prout idem simul cum professione potuit histrioniam facere? Aut postquam Collatores professorium munus in ipsum conferre decreuerant, adhuc in liberrimo horum beneplacito fuisse, vtrum auditorium Ienense, an theatra vociferationibus ab ipso oppleri vellent?

QVEMADMODVM autem error ab histrionibus in primo actu commissus totam fabulam refrigerat; ita destructo primo Velthemii commento, tota eius dissertatio vltro corruiat. Atque secundum argumentum itidem ex nostro opere loco citato desumit: *Si non dantur actus per se honesti aut turpes, sequitur, Deum si voluisset potuisse ita constituere, vt inter officia hominis esset Deum blasphemare, inter vetita Deum colere.* Ego reposueram, hoc ratiocinium contradictionem implicare. Heic nihil habet quod regerat Velthemius, nisi vt cantilenam iam explosam instauret, ac suas sycophantias mihi obtrudere impudenter laboreat. Nusquam enim mea haec est assertio, sed Velthemianum somnium; *Deum ita potuisse creare hominem, vt idem non esset animal rationale ac sociale.* Ergo quo magis de absurditate huius dogmatis declamat, eo magis propriam stultitiam flagellat. Neque opus est repetere, *colere Deum* non esse motum mere physicum & indifferentem, sed actionem quam maxime moralem; quippe quae supponat subiectum rationale creatum, & inuoluat respectum ad dependentiam creaturae a Creatore. Nam data creatura rationali, necessarium ipsi est Deum colere. Sicut posito, Deum post caetera animalia voluisse creare hominem, necessum erat, ipsi legem naturalem congruere. Quod genus necessitatis vt mihi quidem tantisper hypotheticum vocare liceat, si qui sunt terminorum scholasticorum dictatores ἀντιπεύθουσι, supplex veniam rogo. Si enim Deus hominem non creasset, non erat necessarium Eundem ab homine coli. Ergo necessitas cultus diuini ab homine praestandi actum creationis praesupponit.

CIRCA tertium argumentum strategema iocosi histrionis Velthemius expressit, qui repente in aliam se personam transire arbitratur, si pileum versatilem & palliolum inuerterit. Sic & primum argumentum leui sub mutatione iterum in orchestram prodit. *Si non dantur actus per se honesti aut turpes, sequitur, quod inter hominis debita possit esse seipsum perdere, seipsum odisse, gustus elementa per omnia quaerere, &c.* Sed velut de sibilo praesagiret, ita repente post si parium sese hoc ratiocinium recondit.

QVARTO loco metuit Velthemius, ne posita nostra sententia nullum amplius sit discrimen inter legem naturalem & positiuam. Istum metum demere poterant, quae a nobis traduntur L. I. c. 6. §. 18. & L. II. c. 3. §. 23. Sed quia hic actus valde ieiunus erat futurus, ideo interscenii loco duas sententias promulgat

mulgat valde inficetas. Prior occurrit §. 20. *Vt libera voluntas hominis, penes quem maiestas est, legem voluntariam ferre & mutare potest: Quidni diuina maiestas cum voluntas Dei sit summe libera, aequae, imo multo magis, ac in legibus positivis fieri solet, legem naturae mutare, imo contrarium eius praecipere possit?* Adparet Velthemium de voluntate Dei non optime sibi polliceri. Inde tam anxie vincula eidem iniicere, aut moderamine rerum dimouere ipsam laborat, ne forte in licentiam degeneret, & absurdas leges hominibus promulget. Quales opiniones istud animal de Deo habere credamus? Quod ne tertiam quidem petitionem orationis Dominicae nouit. Per posteriorem autem sententiam nihil sibi rationis & frontis esse Velthemius testatur. Nam in §. 22. scribit: *me non erubisse statuere, ac si Deus ad contraria officia hominem potuisset adstringere. Ita enim aperte loco supra cit. p. 162. tradit: Si ad contraria officia (puta ad furandum, moechandum, calumniandum) homo fuisset adstrictus, non sociale animal, sed alia ferri & horridi species animantis fuisset producta.* Quid ais Velthemi? Ego qui statuo, *si creatura sub figura humana fuisset producta, ad contraria legi naturali officia adstricta, non ea sociale animal & homo, sed bellua futura erat; ideo statuo, quod homo potuerit fieri bellua, id est, quod animal, de cuius essentia est rationalitas, potuerit esse irrationale?* Optionem tibi relinquo, Velthemi, stuporem tuum an rabiem calumniandi accusari malis.

QVINTO argumento ita *insurgit* Velthemius, vt & quinque cadat. *Si Deus sua natura iustus est, sequitur, quod actus dentur per se honesti, suaque natura debiti, itemque actus per se turpes ac ex sua natura illiciti.* Atqui ego non puto haec consequi: Si summus legislator natura iustus est, igitur actus creaturae rationalis vt motus physicus spectati, sunt honesti aut turpes ante omnem respectum ad legem a Creatore profectam. Nobis quippe propositum fuit inquirere in originem iustitiae humanae, a qua diuinam multis modis differre alibi ostensum. *Ius naturae in Deo* illis sapientiae Atlantibus definiendum relinquo, qui caput inter nubila condunt. Quae Velthemius ex mysteriis praedicatorum *de relatione eiusque fundamento ac ratione fundandi* gannit, nil nisi obstrepera vocabula, & in ambitiosum gyrum disposita sunt, rerum inania. Neque etiam illa, qua se non parum iactat, *obligatio ex ipsa rei natura*, contradistincta obligationi ex lege prouenienti, fatis adhuc ad liquidum deducta est. Sed & dubito, an ferri possit, a Velthemio *sanctitatem & iustitiam in Deo* vocari *morales perfectiones*. Nam hactenus credidimus moralem perfectionem esse, quae disciplina, vsus, aduetudine comparatur, ad modum habitus acquisiti animo inhaerentem. Porro quando de imagine Dei mentionem inieci, vnice prae oculis habui proximam eius & specialem significationem, qua notat eam hominis perfectionem, quae per lapsum amissa est, & in cuius locum corruptio illa, quae iam sentitur, successit. Quibus praeterea respectibus homo imaginem Dei referre dicatur, mihi inquitum non fuit. Denique quantum velit Velthemius distinguat inter *conceptum formalem & materialem*; ac sapientiam, iustitiam, virtutes, & ius Dei atque hominum quoad illum communia, quoad hunc

hunc diuersa asserat. Nam licet ista vera esse ponas; ratio tamen mihi constat, quare ius naturale isthac via inuestigare non placuerit.

ILLVD autem minus ex legibus artis comicae, quod fabulam nobis det Velthemius quinto actu productiorem. Nam sexto loco quaestionem mouet: *Num Deus vlllo modo possit velle, vt inobedientia erga Deum formaliter & in se spectata non sit peccatum?* Ego respondeo, stolide quaestionem hanc institui, ni simul ponatur subiectum, cui inobedientia sit tribuenda. Nam posita creatura rationali, negamus Deum hoc velle posse, ni eum sibi ipsi repugnare absurde fingas. Nulla autem posita creatura rationali, Deus super obedientia in neutram partem decernere intelligitur. Quomodo enim Deus possit velle, vt sibi obediatur, si nullos condiderit, qui obedire possint? Sint, quibus imperet

DENIQUE vt sacro numero paralogifimos suos terminet Velthemius, septimo loco argumentatur: *Si nullus actus per se honestus ac suapte natura illicitus, sequitur Deum posse facere omne possibile realiter a se distinctum, nullamque in genere naturae in Deo importans imperfectionem.* Huius ratiocinii vanitas planior fiet, si idem pressius ad praesentem quaestionem formaueris, hoc modo: si motus physicus in actionibus humanis citra respectum ad legem est indifferens, aut si voluntas diuina concurrat ad hoc, vt homo legi sit obnoxius; sequitur, quod Deus possit mentiri. Id enim exemplum rei, quae in genere naturae nullam imperfectionem importat, a Velthemio adfertur. Quis ita ratiocinantem ferat? Ne dicam, quod *mentiri posse* in genere naturae maximam importet imperfectionem. Qui enim mentitur, vel alteri furtim nocere vult, quod malitiae est cum degeneri quadam ignauia coniunctae; vel non audet, sensa animi sui palam aperire, quod robustiorem metuentis est; vel plura promittit, quam praestare possit, quod vires suas ignorantis est. Inde patet ratio, quare diuinae scripturae negent, Deum posse fallere, aut mentiri, quia id repugnat perfectissimae ipsius essentiae. Ex quo tamen nihil, nostrae sententiae repugnans, concludi potest. De caetero vt foedum est mendacium, quod Velthemius eructare non erubuit, *me dicta Scripturae sacrae in alienum prorsus sensum detorquere*; ita nihil impudentius, quam dicere; propositionem, *Impossibile est Deum mentiri*, hunc habere sensum, *Deus non vult mentiri*. Cur enim tantopere arrident Velthemio sycophantarum artes, vt verba mea mutilate adduceret? Quae integra haec sunt: *Quod Deus mentiri non posse dicatur, est ex beneplacito istius, quod mortales ad magnitudinem & praestantiam ipsius attemperatum concipimus.* Id perinde est, ac si dicerem: Mentiri aduersatur perfectioni diuinae, a qua nunquam diuina voluntas discedit, sed cum ea semper amice conspirat. Sic igitur mimum huncce calumniarum egit Velthemius, vt vel iudice Gesenio pro plausu sibilum sit meritis. Altera dissertatione minatur se innumeras legiones *Gentium, Leumlatorum, ICtorum, Theologorum, Philosophorum, cum veterum, tum recentiorum* in aciem educturum, quae solo adpectu me exanimem darent. Nondum tamen adeo fortuna mihi fuit propitia, vt illud illustre ingenii Velthemiani monumentum conspiciere liceret. In-

terim circa auctoritates, quae iactantur, obseruandum, earum multitudinem nihil efficere, nisi rationibus suam sententiam adstruxerint, meam refutarint; & quatenus nemini eorum, vt ab omni errore sit immunis, cauetur, piaculum non esse rationem potius, quam numerum errantium sequi. Sic quam multae in rebus philosophicis erroneae opiniones per complura secula & scholas & populum occupauerunt, quas tamen posteriorum temporum accuratior inquisitio explosit? Heic si testium numerus momenti quid habuisset, in hunc vsque diem antipodes in coelum delaberentur, harmonia orbium caelestium aures nostras obtunderet, intelligentiae istis orbibus rotandis infudarent, ignis sphaera proximam Lunam ambureret, denique barbaries integro adhuc regno suo gauderet. Sic sane non difficile erit multas myriades inuenire eorum, qui pro sanctitate numeri denarii in praedicamentis mortem aequo animo subire velint; quae tamen caeteris puerilis superstitio videtur. Deinde ex testibus illis integrae legiones deficient, si consideretur, plerisque nunquam in mentem venisse vocabulo *per se* Deum ab origine iuris naturalis excludere. Denique omnia ista testimonia demum in auctoritatem vnus ex antesignanis barbariei, puta Thomae, aut Scoti resoluuntur, quorum commenta demum in popularia dogmata eualuerunt, postquam caeteri ista sine debita inquisitione in sua scripta translulerunt; & vno anseris bibente reliquos omnes sitis corripuit. Praesertim cum notitia iuris naturalis valde confusa & ieiuna fuerit, antequam hoc demum seculo de isto in formam artis redigendo a quibusdam eruditis labor fuscipere-tur. Id tamen retulit vnus & alter, qui recens ex istis oris aduenientes heic me salutarunt, in publico conflictu eius disputationis Velthemium clamore Martem Homericum superasse, & ignea facie, horridis capillis, oculisque ardentibus furiam aliquam egregie expressisse. Quin non erubuisse in tam frequenti coetu vel decies exclamare; *me nulla agnoscere officia hominis erga Deum & seipsum*. Ergo vel scripta mea non legit Velthemius, vel impudentissimus est mortalium, qui sunt & fuerunt. Pari rabie multoties fuisse ingeminatum; *adulterium penes me haecenus saltem turpe haberi, qua supponeret creationem animalis rationalis & socialis; adeoque secundum mea principia adulterium non turpe dari inter vaccas & boues vel inter caseum & butyrum*; qui sunt flosculi Velthemiani. Quid est furere, si hoc non est? Ergo cum neget Velthemius, adulterium supponere creaturam rationalem & socialem, ex ipsius mente adulterium dabitur inter creaturas, in quibus nulla est diuersitas sexus, & ad se multiplicandum potentia, nec minus inter creaturas, quae fidem coniugalem neque intelligunt, neque dant. Quin & deinceps homicidium non turpe erit, si felis murem occiderit. Quod porro erat opus, vt Velthemius tanta contentione asseueraret, adulterium in se & sua natura turpe esse; cum idem a me adstruatur L. I. c. 2. §. 6. p. 26. & in *Apologia* p. 38. Quo tamen non obstante certissimum manet; non dato homine, adulterium non dari; sicut non dato homine, Velthemius Ienense auditorium rugitu suo non erat impleturus. Sed nec omitti debet, quod cum vnus opponentium vrgeret, *cum actiones hominum per circumstantias, id est, res extra ipsam actionem, fiant morales, non videri, quomodo actio in se & sua natura moralis esse possit*; Velthemius respondebat:

debat: *Praecellens Dn. Magister, adiuro conscientiam tuam, eloquere, an firmiter credas cum venerandis nostris Theologis, dari actus per se honestos.* Quod ille Magister praemissa contestatione obseruantiae suae erga *Maxime Spectabilem* (magis adhuc audibilem) Dn. Decanum affirmabat. Et sic argumento erat plenissime satisfactum. Quid hac disputandi via compendiosius? Quae tamen alteram istam dissertationem inuidit fortuna, alio me ingenii Velthemiani specimen beavit, dum donante amico dilectissimo obtinere licuit *Synopsin Institutionum Iuris naturalis* manuscriptam, quam is auditoribus suis ad calamum dictavit. Cui ipse auctor non vile pretium ponit, quando eam *Nucleum iuris naturalis* indigitat. Quo scripto etsi nihil indoctius aut inficetius vidisse memini; veritatem tamen adhuc constare deprehendi *Pliniano* illi: *Nullum librum tam malum esse, qui non aliqua ex parte prodesset.* Ingens quippe operae pretium fuit didicisse flosculum illum Latinitatis Velthemianae, *in Analytices studio non magis versati sunt quam rana viridis in nucis arbore.* Nec minoris fuit definitionem legis cognouisse, qua immane quantum eum sibi placere audio. *Lex est, inquit, dictamen practicum in materia vniuersali, quo necessitas actionis exprimitur in genere morum.* In qua quid mysterii latitet, patebit, si aliis eam vocabulis extulerimus. Si igitur *dictamen practicum* enunciatio, quae non cognosci solum, sed & in actum deduci debeat, *in materia vniuersali*, id est, quae omnes illos tangat, ad quos enunciatio dirigitur; *quo necessitas actionis exprimitur in genere morum*, id est, quo significatur quid agendum, quid omitendum, vt actiones bonae vel malae, laude vel vituperio dignae haberi queant. Heic primo necessum erat exprimi subiectum, abs quo dictamen illud promanaret; num id intellectus sit diuinus, an humanus, an vterque. Dein ad cuiusnam actiones dirigendas id dictamen spectaret, ad proprias, an ad alienas. Denique vnde ea necessitas proueniret. Quam ex ipsa actione resultare absurdum dictu videtur; cum eadem aliter concipi nequeat, quam prius aliquid, & diuersum ab actione, quodque adeo in ipsam actionem operetur. An & quatenus illud, quod mortales dictamen intellectus diuini concipimus, Deo lex dici possit, alibi a nobis expositum fuit. Deum omnia quae agit optime agere, & per essentiae suae perfectionem non posse non optime agere, & quae cum ista non congruunt, non posse non omittere constat. Sed quia legem aliter concipere non valemus, quam aliquid extrinsecus necessitatem adferens certo modo actiones dirigendi; inde si quis velit Deum legi subiicere, faciat id suo periculo. Quod si igitur ad legem, quae in homines cadit, ea definitio restringatur, vitiosum est, quod ea legibus posituiis adplicari nequit. Quando autem lex naturae dictamen rectae rationis aut intellectus dicitur, nihil aliud inuitur quam medium, quo ista lex inuestigatur. Atque ea ratio vt recta sit, & talem sese intelligat, oportet vt firmo fundamento ratiocinia sua superfruat. Quod nullum aliud inueniri potest, quam conditio humani generis; nisi quis cuilibet persuasiones, saepe oppido quam irrationabiles, pro lege naturali velit venditare: sicut stolidum sit, vltimum hoc habere argumentum demonstrandi aliquid iuris naturalis esse; quod recta ratio aliter de hoc vel illo actu iudicare nequeat. Sed & illud constat, si definitio illa adplicetur iuri humano, inepte

a VELTHE-

a VELTHEMIO §. II. tradi, *dictamen intellectus esse aliquid prius, quam normam seu regulam iustini si dicere velis, hominem sibi ipsi legem naturalem ferre, aut intellectum humanum dictare quid posse, antequam obiectum adfit. Sane ponenda est lex naturalis tanquam norma iusti, antequam intellectus humani dictamina practica possint exsistere. Id autem nimis quam ingeniosum, quod Velthemius, tantopere alias a nouitatibus abhorrens, iuris naturalis nouam denominationem comminiscatur, quasi quod primo ac per se fundatur in natura actus, quam praecipit aut prohibet, ita vt propterea ius sit, quia hunc actum praecipit, aut prohibet, quia e sua natura debitus aut illicitus est. Quo commento vti nihil vanius, & per quod iuri naturali circa actiones morales non amplior tribuitur operatio, quam ephemeridibus circa motum planetarum: ita obiter scire velim, quomodo a contradictione sese liberare Velthemius possit, dum praecipit aut vetari a lege naturali dicit, quae iam in sua natura erant debita aut illicita? Quid enim praeepto opus est, si ista alias fieri vtique debebant? Aut ergo lex naturae superuacua est; aut si cum effectu praecipit ac vetat, vtique actus debitos aut illicitos facit.*

SED taedet quisquiliis Velthemianis diutius immorari, nisi quod obiter spectandum, quid in demonstrationibus valeat, qui tanto fastu peritiam Analyticis crepat; vt tandem discamus nostra ratiocinia in circulum (quae figura perfectissima vtique est,) disponere, & praesultore Velthemio in perpetuam vertiginem circumuolui. Si enim quaeras ex isto, quare verbi gratia adulterium iuri naturali repugnet, respondebit; quia in se & sua natura est turpe. Si quaeras, quid sit in se turpe, respondebit; quod rectae rationi vt tali non conuenit. Atqui rectae rationi qua tali non conuenire est iuri naturali repugnare. Igitur iuxta Velthemium adulterium iuri naturali repugnat, quia iuri naturali repugnat. Ac proinde falsum est, quod clamat, *turpe in puncto rationis prius esse, quam iuri naturali repugnare.* Sed & par erat, eum, qui viam praeepta iuris naturalis deducendi nobis placitam ita importune impugnat, ingeniosius quid aut planius asferre. Quid autem tanto hiatus dignum trifaux iste profert? *Principium primo primum, inquit est; honesta per se sunt expetenda; turpia per se sunt fugienda.* Atqui sane, ne nunc dicam, quod stolide sit omiſſa mentio subiecti, cui aliqua honesta aut turpia sint; circa hoc principium quaerere licet, non solum quid honestum aut turpe per se sit, quod non nisi congruentia aut disconuenientia cum recta ratione definiri a Velthemio solet; sed etiam eousque non potest adquiescere intellectus noster, vt rationem omnino nosse velit, quare & vnde vel in perfectitate, vel in dictamine rationis necessitas infit. Eoque Velthemio vel iterum circulus suus erit persultandus, vel si vertigine liberari cupit, demum nostrae methodo insistendum; ex qua ista propositio a priori demonstrari potest. Sicuti & illud nemo sanus abnuet, imperium Dei esse, quod hominem ad adpetendum honestum & turpe fugiendum primo mouet aut mouere debet, non autem perfectitatem Velthemianam. Deinde ne hoc quidem tantum demonstrandi artificem decebat, pro *principiis secundo primis* venditare sententias, verbi gratia, *neminem laedere, suum cuique*

que tribuere, veras quidem, sed multis determinationibus adaptandas, priusquam ex iis distincta & liquida scientia haberi possit. Sed & nimis quam iracundum, fustes statim intentare, si quis dictata Velthemiana in oraculorum vicem arripere detrectet. Quid enim si Reges, ac integri populi istorum veritatem in dubium vocent? Quid fustibus suis heic efficiet Velthemius? An clamoribus suis eosdem protelabit, qui norunt, animal Cumanum esse quam maxime vocale? Quibus porro argumentis hosce conuincet Velthemius, si nihil praeter dictamen suae rationis crepare possit apud tales, qui suam rationem diuersa dictantem non minoris aestimant, & legiones Scholasticorum a Velthemio in subsidium euocatas adunco naso suspendunt? Plura occurrunt in eo scripto emblemata, veluti quod §. 57. iuris naturalis *causam efficientem dicit hominem*. Aut quod §. 55. hominem tradit *tandiu viuere in statu animalis, non item in statu hominis, quamdiu vsus rationis se nondum exserat, aut ad annos discretionis homo peruenisse dicatur*. Cui adiungi debet inauditum haecenus dogma a Velthemii discipulo publica disputatione Ienae promulgatum; quod *maiestas sit non-Ens*. Nimirum quia ad maiestatem sufficit superiorem non habere, nec requiritur potestas gubernandi ciuitatem; & quia statim maiestate Velthemiana praefulget, qui in regionem desertam eiectus nec dominum habet, nec subditum. Quae monstra errorum aliis exagitanda commendamus.

RESTAT adhuc GESENIUS Garlaeae Praesul; de quo tamen eloquar, an fileam dubito. Nam ea est hominis ruditas, impudentia, & vesania, vt merito quiuis cordatus tam tetrici monstri contactum refugere debeat. Qui cum nil nisi obscaenam virulenti pectoris saniem eructet, passim impio abusu dictis sacris interpolatam, *benedictionem tamen Christianam* emittere videri vult. Prorsus vt reliqua fanaticorum natio tunc, cum maxime delirat, sacro instinctu agitari sese clamat. Verum, vt peculiare scriptum isti opponere superuacuum erat: ita poterit heic obiter caeteris, qui ex me oppugnato gloriolam inauspicato captarunt, subiungi GESENIUS tanquam vilis appendix, & in quem iactari queat illud tritum; *ultimum occupet extremum scabies*. Saltem ne in posterum arguat me criminationes, ad quas plane tacui, agnouisse. Ex decore igitur GESENIUS a mendacio scriptionis suae exordium capit, quasi ego *in suprema Regni curia enixe contra ipsum & famam eiusdem egerim*; qua super re monitum se dicit *ab eo qui procul habitabat, & bene cupiebat*. Dignus hoc Oreste Pylades; qui circa veritatem non nimis curiosum se ostendit. Equidem si eiusdem reipublicae ciues essemus, comes iuisset Gesenius editori Indicis. Nunc quid contra exterum incuria huius Regni agerem? Praesertim cum eius scripta tantum ruditatis ac vesaniae prae se ferant, vt famae suae neminem infestiorum, quam seipsum, hostem experiatur. In eo autem nihil a me peccatum est in reuerentiam, quam *Serenissimo Electori Saxoniae* debeo, quod modeste, & Gesenii demum, aliorumque maleuolorum importunitate coactus, super nimis praecipiti Ministrorum Ipsius iudicio questus sum. Nam de isthoc negotio nihil ad Ipsum relatum constat; & si Optimus Princeps consultus fuisset, haut quidquam decorum iudicasset, inaudita partis alterius defensione sententiam

Pufend. Eris Scand. m super-

superstruere libello famoso, per carnificem flammis dando. Quod si autem iniqui aliquid mea querela habet, sane is, quem publice prouocavi, suam existimationem non destituet, nec *Censurae* istius *sanctimoniam* Velthemio alicui aut Gesenio asserendam committet. Ac vel ideo istum omnibus ingenii sui copiis explicatis in aciem, prodire cupiebam, vt cum aduersario non erubescendo congredi liceret, ac tandem Gesenio similium hominum ruditus obticesceret. Quid porro ad rem praesentem, quod Gesenius de Monzambano gannit? Sane publicam famam extinguere penes me non est; & cui non sufficit, quod publice eiusdem me auctorem abnuerim, qua ratione isti os obturem? *Eiusdem caput 6.* exercitii gratia a me defensum aduersus eos, qui id impugnant. Quid praestiterim iudicent harum rerum intelligentes, & affectibus ac praeiudiciis vacui. Caetera quae carpuntur defensorem accipiant, an minus, mea parum interest. Praesertim cum quae liberius ibi quibusdam scripta videntur, auctoris, quisquis demum is sit, religioni aut pietati nihil praeiudicare queant; si cogitemus, quam ille sibi personam imponat, aut quales loquentes introducat. Et qui nescit, quam multum intersit, Dausne loquatur an herus; is quae so abtineat de eiusmodi scriptis iudicium ferre, ni inter Midae socios cenferi velit. Ergo fama illa de Monzambano, cui a me contradictum fuit, non obstat, quo minus adhuc Pufendorfius, quam Gesenius esse malim.

SED ne' folis conuitiis foedas chartas maculasse videatur, circa rem ipsam quoque aliquid nugari conatur Gesenius. Ac primo queritur, me ipsius demonstrationibus non respondisse modo tam scholastico, quam ipse proposuerat. Cuius quidem rei nulla alia fuit ratio, quam quia inficeti hominis vestigia legere nolui. *Iniquum me in ius naturae* arguebat, quod *atrocem ipsi iniuriam intulisset, mendacium & calumniam exprobrando*. Ego reponebam, me legitima *retorsione* usum fuisse. Adparet puto, me ad minorem respondisse. Tantum enim abest, mihi vnquam in animo fuisse Gesenium laedere, vt quid hominis ille esset, & quaenam inter fumos Garlaeae deliria eum agitent, perpetuo ignoraturus fuerim, nisi me epistola illa insipida vltro laceffiuisset. Puto autem satis grauem iniuriam esse, alicui falso tribuere scriptum venenatum, vt ipse vocat, & *atheum*. Eam iniuriam vt in me haerere paterer, nullum ius obligabat. Repellendi non expeditior via, quam vt mentitum esse dicerem, qui haec de me assereret. Praesertim cum nondum auditum foret de aliquo priuilegio, per quod Gesenio impune sit honestorum virorum famae insultare. Atqui in ea accusatione ipse mihi non consto. Modo enim a Gesenio scriptum Warenbergii *aperte* mihi, modo Fratri meo tribui queror. Nimirum quia Gesenius sibi non constabat, & aliquando Warenbergium ita delineabat, vt facile adpareret, me peti; aliquando talia ipsi tribuebat, quae non in me, sed in Fratrem meum cadere poterant. Ea causa fuit, cur retorsio alternatiue conciperetur. Sat *aperte* autem aliquem arguit, qui scripto publico id facit. Et licet haec verba non expresse sint posita; tu Pufendorfi eius scripti es auctor; extreme tamen stupidum fuisse oportet, qui non viderit, nostrum nomen abs Gesenio vellicari, quod & ipse menti suae *obuersasse*, dum ista scriberet, fatetur.

tetur. Et statim atque illa epistola prodibat, passim amici de iniuria nobis illata monebant. Id autem frequens est; ut & qui obliquis verbis alium pupugerit, directe & citra ambages vapulet. Neque vero mirum est, Gesenium titubanter scribere de viris, quos tam parum nouerat; cum solenne ipsi sit ad furiosi instar discrepantia sibi blaterare. Sicut *benedictio Christiana* eidem vocatur, qui spurcissimus libellus famosus est. Et qui modo nil nisi dicta sacra crepat, & schema hypocriticum ostentat, mox obscenitate conuitorum cum balatronibus & ambubaiis certat. Quae cum ita sint, fatis puto manifesta est iniuria, qua retorsionem meruit Gesenius. Ac superuacuum est istius verba heic producere, quae *vel κατὰ τὸ ἑστὸν, vel per aequipollentiam, vel per consequentiam planam, facile & apodicticam id quod volo arguant*. Ista enim quibusuis exposita sunt; & vehementer dissuadent Medici, ne istud scriptum denuo attingam; quod grauissima nausea, stomachique languor inde sit prouenturus. Recte porro ego a Gesenio postulauit, ut, si retorsionem meam abs se amoliti vellet, probaret, vel me aut Fratrem meum auctorem esse dialogi Warenbergiani, vel nusquam se id scriptum nobis tribuisse. Nunquam autem credebam, eo usque impudentiae processurum Gesenium, ut posterius negare aude-ret, quod in clara luce est positum; & postquam nostrum nomen scripto publico in conspectu orbis eruditi inuestasset, vltro postulaturum, ut ego hoc ab ipso factum probem. Et inde dubitaueram, num sensus communis illi inesset, qui probari adhuc sibi postularet mendacium & calumniam, quam scripto publico euomuerat. Quod si autem altera via retorsionem declinare volebat, tunc vtique probandum ipsi incumberebat, vere eum dialogum nobis tribui, mihi autem simpliciter id negasse sufficiebat. Quid ergo mea verba cauillaris, Geseni, nisi ut complusculas paginas numis & calumniis implere possis? Aut cur adeo tumultuaris, quod tua aequae ac famae mendacia proprio vocabulo a me fuerint designata?

SECUNDO loco negat Gesenius, Asinium Tenebrionem abs se defensum. Quod ergo aliud non modica parte sui scripti agit? Magnam vero vim *Christiani amoris*; per quam *contentim sentire* non potest Gesenius de Nicolao Beckmanno, quem *Regia Maiestas tanto munere dignata est*, vtut Eadem Regia Maiestas istum munere dimotum *propter Indicem editum cum infamia relegauerit*. Nisi forte arcana quaedam generis conspiratio ista illustria ingenia Tenebrionem & Vigilem iungit; quorum scripta quoque pares Gratias redolent. Cur porro Gesenius tam odiose altera iam vice cuculat iudicium Sarcmafii de meis Elementis Iurisprudentiae, eo tempore latum, quo iste in Parnasso somniabat? Cum alii iamdudum iniuriam mihi factam publicis scriptis ostenderint, & ipse auctor, uti amici retulerunt, aliam plane mentem postea induerit. Unde mihi nunquam curae fuit iniuriam istam persequi; & non degenerem animi duxi; qui errorem suum emendare potuit. Ergo quod nunc Gesenius ista dudum sepulta iterum in lucem protrahit, merito vapulare deberet, si noua plaga in homine, qui pudorem plane decoxit, locum haberet. Qui autem *Pacificum a Lapide* & eius scripta nouit, non multum referre agnosceret, quid ipse de aliis scribat aut iudicet. Qui Baium non odit, amet tua carmina Maeui.

Quaquam & deformes buccae suos basiatores quandoque inueniant, & similes labra lactucas adpetant. Praeterea ex alio me capite iniquitatis in legem naturae reum arguit Gesenius, quod *contemptim ac duriter habuerim legatos Dei, qui ex officio debite super periculosis nouitatibus monuerint*. Vbi primo quidem miramur, quare ardelio Garlebiensis tam importune sollicitus sit, quid in aliena republica geratur. Si quis enim apud nos alterum iniuria afficiat, sunt iudices, sunt tribunalia; nec vnquam ea cognitio Gardelebiam remittetur; vt plane cuculus iste non opus habeat tam taediose ingeminare, quid ab hoc vel illo recte, quid secus gestum fuerit. De caetero nunquam ego debitum honorem sacerdotibus detraxi, inter muneris sui limites versantibus, iisque vt in conuersatione ciuili amicis vtéret, operam dedi; ac si vnum vel alterum excipiam, neminem eorum noui, quem non amici loco habere possim. Id tamen firmiter mihi persuadeo, Deo propitio posse gaudere illum, quem vnus aut alter sacerdotum iniquis odiis persequitur. Nec minus fas esse, salutem famamque suam contra sacerdotem, quam alium quemuis, defendere. Sed & hoc statuo, censuram librorum ad eos pertinere, qui summum in ciuitate imperium habent, & quibus eandem hi delegauerint, Eam si quis alius proprio ausu inuolauerit, non magis ipsius ratio habenda est, quam praetoris, si extra limites iurisdictionis suae ius dicere aggrediatur. Quin & vbi in ea re malitiose aut imperite versatus sit, iniuriam non accipit, si digna facto suo vocabula audiat; praesertim cum ipse Gesenius, velut qui post longum delirium repente ad se redit, non absurde addat; *quamuis humanae illorum actiones humanorum errorum rubigine tangi & tentari facile potuerint: nec enim humani quidquam a se alienum putabunt*. Denique nec id saltem in dilucido isto intervallo negabis, Geseni, si quis vel ex officio vel ex amore veritatis, aut charitate Christiana alterum super errore omnino monendum sibi duxerit, illi esse obseruandum, vt reuera in altero haereat, de quo ipsum moniturus est; vt alterius errorem idoneis argumentis conuincat; vt denique amice eundem hortetur errorem suum exuere. Vbi nihil horum praecesserit, quid faciendum mihi suaseris tu, qui ob impactam retorsionem in furias abiisti? An censeres, cum silentio gladium iugulo fuisse excipiendum? Puto igitur ad demonstrationes Gesenii sic esse responsum, vt etiam acutissimis disputatoribus, qui *Gardelebiae habitant*, fatis fieri queat; quorum peritiam expressit supremus eorum choragus Gesenius, dum dicit; *quod Professor in publicis disputationibus illos, qui Thesibus tuis opponunt, iubere soles; responde ad Syllogismum*, &c. Nam quantum ego memini, hoc quandoque respondentem ingeritur, opponenti nunquam.

ENIMVERO VTI in conuitiis spargendis nemo Gesenium facundia superauerit; ita vbi ad seria tandem deueniendum erat, nihil ipso est aridius, sic vt non amplius latret, sed mussitet. Eo breuiori responsioni amolierur hominem rudissimum. Quam late ego socialitatem extendam, tradidi L. I. c. 3. §. 15. *de Officiis*. Eam in constituendo iuris naturalis fundamento rationalitati opponere, stolidum est. Mox, ne ob calumniam suam erubesceret, simulat se meum responsum non capere. Dixi, *religio quatenus ad disciplinam iuris naturalis*

ralis

alis pertinet, intra sphaeram huius vitae terminatur; id est, ex sola religione naturali iam nemo saluatur. Rationem attuli in libello de Officiis L.I. c. 4. §. 8. Hoc si quis negare velit, admittere cogetur, dari viam salutis aeternae extra Christum. Moue aures, Geseni, vt sciam, an haec iam intelligas, simulque fatere, nequissimum te calumniatorem esse, qui illud, quod ego de religione, quatenus ad ius naturale spectat, enunciaui, malitiose detorques ad religionem saluificam, quae ad iuris naturalis disciplinam nequaquam pertinet; quali nempe etiam saluifica religio a me pro nudo vinculo reipublicae haberetur. Denique antequam cum ratione mecum agere desinat Gesenius, hoc ratiocinium, ingenii & candoris sui monumentum nobis relinquit. Quia expedit, vt publice ciuitas personet doctrinis cum sine ciuitatum congruentibus, id est, quia, vti ego explicauit, solida & bona ethica & politica in ciuitate doceri debet; igitur ex mente GESENI parum interest, turpis sit siue honesta, siue vera siue falsa religio, modo huic ciuitatum fini apta sit & congruens. Quid hoc argumento solidius? Ne nunc multis ostendam, quod neque vera religio fini ciuitatum, quem ego designaui, quidquam obfit, neque falsa proficit. Caeterum vt bona fide rationi renunciaffe Gesenium credamus, ecce obsoletum suum carmen de polygamia recinit, quasi ego istam velut remedium promouendae pietatis commendauerim. Sane nunquam credidi, aliquem fore tam stupidum, quin intelligeret, id me dixisse; non esse, quare circa impugnandam polygamiam tantopere trepident certi homines, cum abs nullo vitio orbi Christiano imprimis in Europa minus periculi, quam ab hoc immineat. Vnde frustra tanta cum consternatione ad arma conclamari, vbi hostis non adparet. Praesertim cum nulla maior calamitas maritis obuenerit, quam si plures simul habere vxores cogantur, in cuius mali remedium mortem sint optaturi.

SED nimirum pauca haec a Gesenio obiter tantum adducta fuerunt. Summa autem laboris ipsi fuit specimen ostendere, in quantas furias homines fanatici possint ire. Cuius non minima pars est, illis, quos sibi infectandos sumere, gratia diuina velle interdiceret. Verum mi Geseni, postquam semel terrorem digessimus, quem quondam fulmina Vaticano emissa vertici solebant generare, non facile adducimur vt credamus, Praefuli Garlaeae clauis coeli erebique commissas. Sed nec ea, quae inter nos agitur lis, Ministerium Ecclesiae, eiusque sanctimoniam villo modo spectat. Tu venenatum scriptum mihi falso tribuis: ego iniuriam mihi fieri, addita retorsione, testor. Tu exandescis, & maledictorum atque calumniarum plaustra euomis: ego quantum ad meam defensionem, ac retundendae tuae impudentiae sufficere iudicatur, repono. An & in hoc casu qui sacerdotis furorem abs se repulerit, vnctos domini violasse iudicabitur? Quin potius si cui ex tuo ordine omnino placeat virus suum in alterum euomere, tucius cathedra sacra abutetur, vbi intemperies animi & affectuum malignitas speciosiore sub praetextu defaeuire potest. Ast vbi ad scripturam publicam idem prouolauerit, non est quod eximiae quid fortis prae reliquis sibi polliceatur. Si enim falsi quid asserit, erroris arguetur. Si fictis criminationibus de aliorum existimatione detrahare instituat, mendax &

calumniator audiet. Si inepta scripta edat, eruditis ludibrium debebit. Si rationem eierauerit, stolidus iudicabitur. Si quae conuitia eructet, nihil pensi habuerit, furere videbitur. Si imperite de rebus, quas non didicit, iudicium ferre instituat, Midae fraterculus nuncupabitur. Porro uti cum Praefulatu Garlaeano nihil mihi negotii est; ita quae pro salute mea cura vigilias tibi, mi Geseni, imperat, plane superuacua est. Neque enim tali nobis sacerdotum genere heic opus est, qui sub imagine precum foedam animi inflammati rabiem exhalant. Dira quoque ista carmina tuo potius capiti cane. Et si qui precando vales, ora, ut tuam tibi ruditatem & vesaniam agnoscere detur. De caetero uti hautquaquam timidum aut imparatum me offendent, si quibus forte deinceps calamum in me stringere placeat, modo inscitiam, iracundiam, & foedas calumniandi artes procul habeant: ita Gesenio id honoris sufficere debet, quod mea opera ad qualemcunque nominis celebritatem protractus fuerit, qui antehac in alta velut caligine Garlaeam bibebat. Si in posterum furere pergat, optimum responsi genus fuerit, contemnere & filere.

SAMVELIS PVFENDORFII EPISTOLA

AD

AMICOS SVOS PER GERMANIAM,
SVPER LIBELLO FAMOSO,

QVEM

NICOLAVS BECKMANNVS, QVONDAM PROFESSOR
IN ACADEMIA CAROLINA,

NVNC VERO CVM INFAMIA INDE RELEGATVS,

MENTITO NOMINE VERIDICI CONSTANTIS

SVPERIORI ANNO DISSEMINAVIT.

NON dubium est, *Viri amici*, quotquot vel collegio quondam, vel conuersatione, vel literarum commercio, vel benevolentia ex scriptis meis concepta, vel alia ratione mihi coniuncti estis, quin grauem dolorem atque indignationem conceperitis, prorepente in conspectum vestrum execrabili libello famoso, quo foediorum quidem orcus nunquam in opprobrium seculi euomuit. Quanquam enim & ipsa dictio hominem asinino stupore ac ruditate arguat, & tota nefarii scripti facies

facies nil nisi professam mentiendi rabiem prae se ferat: dolendum tamen videbatur, aduersus me potissimum fuisse exserendum; quousque furor, infernali agitatus oestro, procedere, & quid extremum in mentiendo atque calumniando foret. Sane multi in vicem mercedis pro vtilissimo labore suo maleferiatorum importunitatem sunt experti; in plurimos quoque innocentes viros foeda & absurda multa saepe numero iactata sunt; tamen quantum mihi ex historia literaria notum est, hoc certe seculo exemplum non extat viri eruditi, cuius verae & innoxiae sententiae per inscitiam aut prauitatem maleuolorum malignius detortae sint, vel qui obscenioribus mendaciis, modoque magis scelesto adspersus sit. Quin & cum haecenus creditum fuerit, penes monachos & missifices palmam impudentiae exitisse circa aduersarios suos foedis mendaciis & criminationibus onerandos; iam tandem repertus est nouus Alastor, qui calumniatorum antesignanis omnem ruborem possit abstergere. Quorum & hoc insigne est artificium, plausfra mendaciorum in alios iactare, ac dein postulare, vt ista falsa esse ostendantur; perinde quasi accusasse & conuitia sparsisse ad criminis probationem sufficiat. Caeterum eo iniquius fors mea comparata est, quod nec plane silere ad mendacia ista liceat, nec alius detur, qui horum vanitatem ita perspicue demonstrare queat & tamen honesto viro cum infami isto Alastore congrredi erubescendum sit, cui iam amisso honore & existimatione ea nouissima voluptas petitur, quam magnitudo infamiae apud desperatos gignere suevit. Equidem apud eos, qui me norunt, defensione nulla opus est, quibus de absurditate horum mendaciorum abunde constat. Honesti autem & cordati viri vltro eiusmodi sputeas chartas detestantur; improbumque iudicant, de viris integrae semper famae sinistri quid suspicari ex tali scriptionis genere, quod apud omnes populos moratiores infamiam & graue supplicium meretur. Et si eo res humanae redierunt, vt eiusmodi chartis aliqua fides habeatur, iam omnium atrocissimorum scelerum reus est, cui impudens & nequam inimicus obtigit. Est tamen non quibusuis tam candidus animus, nec id probitatis in plurimos mortales cadit, vt quae aliis infertur iniuria, eam abs se quoque non plane alienam iudicent. Alii vtut pleraque conficta agnoscant, tamen non omnia plane de nihilo esse suspicantur. Denique qui odio aut inuidia in nos flagrant, aut qui ex scriptis nostris oppugnatis laureolam aucupantur, saltem in sinu gaudent, quacunque via molestiam mihi creari, si non aperte eiusmodi scelus adprobare audent, quod non detestari impuri animi argumentum est. Visum igitur fuit hanc scriptionem publicare, non vt me ab obiectis criminibus purgem, quorum vanitatem Deus, cuius notitiam nihil fugit & multi honesti viri, queis vita moresque mei penitus perspecti sunt, norunt; aut quod cum tetrico cadauere hominis iam ciuilitate mortui luctari velim: sed vt Germaniae ob oculos ponam exemplum inusitati cuiusdam & humanam malitiam supergressi furoris, qui inter prodigia & ostenta huius seculi referri mereatur. Simul & haec inde proueniet vtilitas, quod aduersarii mei, qui tam inficetum mihi bellum mouere instituerunt, non magnopere crista erecturi sint, in lucem protracto suo antesignano, qui primus incentor fuit omnium barbarum, quae in me, meumque librum sub signis Insцитiae, Liurioris & Ca-

& Calumniae surrexerunt. Plurimum autem ad illustrationem totius negotii faciet, si Cerberum istum ex antri sui tenebris protractum in aperto velut campo publice spectandum destituam. De quo tamen nihil tradam, nisi quod in notitia omnium eorum inter quos isthaec scribo, versatur, & quod si opus sit, fide actorum publicorum, & literarum authenticarum probari possit. Neque enim vt Beckmannus deterrimus bipedum habeatur, figmentis opus est, qui dum vixit, hoc vnicum omni studio egit, vt stoliditas & prauitas sua in obscuro ne latitaret.

NICOLAUS igitur BECKMANNVS Heida apud Dithmarfos oriundus, cum eo tempore, quo bellum Suecicum in Polonia & Borussia deflagrabat, Regiomonte egisset, vbi miros profectus in Saltationibus Polonicis fecit, nescio qua occasione in familiam certi cuiusdam Comitis Suecici se contulit, vt eiusdem filium prima literarum elementa doceret. Holmiam post finitum bellum delatus nulla alia re, quam stoliditate potuit inclarescere, quae in faciem ipsi solebat exprobrari. Post sexennium in familia Comitis absumtum Marpurgum abiit, iuris studio se adplicaturus. Vbi dicitur *Medullam* suam *Iustinianaeam* ex priuato collegio Manuscripto Professoris cuiusdam compilasse, vel potius id paucis in locis interpolatum praefixo suo nomine Parisiis post edidisse. Certè vix triennium est, cum Nobilis quidam Suecus, qui Marpurgi aliquandiu haeserat, praesentibus quibusdam studiosis, & Professore vno heic loci diceret: Marpurgensem illum Professore Beckmanno plagii actionem intentaturum. Id certe patet, eam *Medullam* alium praeferre genium a *Commentario ad Instituta* aliquot post annos scripto; nec eam spirare ruditatem & vesaniam, qua hic scatet; cum tamen alias intra tantum temporis spatium in melius ire debuissent studia hominis. Quicquid huius sit, saltem descriptio eius libri non exiguo labore ipsi constitit, cuius intemperantia icterum Parisiis contraxit. Aurelius titulum Doctoris, qui miros homini spiritus dabat, praesenti pecunia emit. Commendatione Comitis, cui per sexennium inseruierat, professionem iuris Romani in Academia Carolina tunc recens instituta nanciscitur. In qua qualem personam acturus esset, ipso inaugurationis die luculento specimine praelusit, dum processione ad aedem sacram coepta super praecedentia cum Schwartzio, qui tunc extraordinarii Professoris Theologiae titulum gerebat, ita acriter contendit, vt ad manus res iamiam deuentura videretur, ni caeteri se interposuissent. Et haec ratio est, quare in libello famoso, dum *viros Magni Nominis* recitat, meos heic loci aduersarios, seipsum anteponat Schwartzio, vt vel nunc saltem dignitatem suam aduersus istum vindicet. Quid posthaec auspicia turbarum apud nos dederit, memorare superuacuum est. Quae me tangunt paucis recensuisse suffecerit. Ab initio igitur bonus ille vir amicum se mihi simulabat, & cum sub aduentum meum forte in Fionia abesset, cuius aedibus tantisper vti constitueram, ipse in domo sua conclaue vnum atque alterum per sex puto hebdomadas mihi concedebat, donec proprias mihi aedes emissem. Pro quo officio plus ipsi discedens donauit, quam quanti totius anni pensio esse posset. Quanquam autem stoliditatem hominis & pudendam ruditatem primo statim congressu deprehendebam, eo minus tamen collisionis ab

eo mihi metuebam, quod & curtae suae supellectilis conscium eum crederem, & cum in diuerso studiorum genere versaremur, vel Cuiacium peritia iuris superare posset, vt luminibus meis nequidquam obstrueret. Paulatim tamen deprehendere coepi, quam profunda inuidiae flamma istius pectus adureret; & quod omnes fortunae suae rationes heic loci in eo fitas crediderit, vt ego hinc abessem. Cum nondum huc adpulisset, (quod postea mihi cognitum est,) non dubitauit ab Illustrissimo Academiae Cancellario per literas petere; efficeret, vt ego Heidelbergae manerem; se enim cum collega suo facile partes meas suppleturum. Etsi responsum accepit, quo non magnopere gauisus fuit. Primis temporibus, dum amicum se adhuc simulat, subinde aures meas obtundebat, laborarem, vt in aula splendidiore munere potirer. Quod quò consilio caneret, facile adparebat, postquam non obscure aegrescere ipsum animaduerti, cum videret domum meam a nobilibus adolescentibus magis ac magis frequentari. Apertius sese liuor coepit exferere, cum intellexisset, librum meum iam ad vmbilicum deduci, & mox loco debito censurae subiiciendum. Ipse enim mire ardebat, primus huic loco scriptis suis famam conciliare. Igitur statim quatuor aut quinque commentarios ad Instituta in mensa sua disponit; ex illis nouum, si diis placet, commentarium generaturus; & vix paucis paginis vtcunque conscribillatis, eius imprimendi licentiam Holmiae per literas petit. Mox & bibliopolam sollicitat, vt eidem imprimendo sumtus suppeditet, spe praesentissimi lucri facta. Nam confirmabat fore, vt ita cupide iste liber emeretur, sicut calentes a fornace similiae solent; quae ipsius verba erant: (*Es würde abgehen, wie warme Semmeln.*) Cum isti persuadere non posset, vt pecunias suas perdere vellet, propriis sumtibus tam nobilem ingenii sui foetum in lucem protrahere constituit. Vt tamen omnino me praeuerteret, typographum in has leges adigere tentabat; nullam paginam imprimendam susciperet, antequam opus suum esset absolutum. Hoc quoque conatu depulsa miserrima ambitio eo acerbius indoluit, quod mihi postea iniungeretur, commentarium ipsius reuidere, ne quid legibus huius regni aduersum eo contineretur. Nam ruditatem & stultitiam suo periculo apricari concessum ipsi erat. Interea cum per triennium hominis vesania & prauitas ex variis litigiis ab ipso motis perspecta, patientiam superiorum consumsisset, initio anni 1671. salario priuatus est, quo insinuabatur, sedem furoris exferendi alibi esse ipsi quaerendam. Heic igitur iudicabat, vnicam sibi superesse viam heic locorum subsistendi, si qua me euertere valuisset. Etsi ego propalato iam eius in me liuore aperte iactarem; si vel maxime dudum sepultus ego forem, ipsum tamen Beckmannum mansurum. Exinde hoc potissimum parario conspiratio illa aduersum me coepit, de qua in Apologia mea satis expositum fuit. Et ipse, dum in typographiam subinde graditur, aliquot articulos, cerebro suo non quadrantes, annotauerat; sed quos caeteri focii tanquam ad rhombum nihil plane facientes reiiciebant. Ac Schwartzius illibatam gloriam ex confecto Indice Nouitatum sibi vindicatum ibat. Spes autem erat fore, vt si *tanti nominis viri* (ex elogio Beckmanni) supercilio me suo notassent, & vniuersus Sueciae Clerus in me insurgeret, & ego inauditus, indefensusque condemnarer. Sane tam certam victoriam animo

Pufend. Eris Scand.

n

prae-

praeceperant, ut is, penes quem praecipua factionis auctoritas, (*Winstrupius*) cuiuspiam amico his ipsis verbis diceret: *ne Regem quidem seruare me posse*. Et idem publice in Academiae Consistorio, me absente, pronunciauerat; omni mihi ingenio meo opus fore, ut hinc me extricarem. Credo equidem, si Beckmanno iudice causa esset disceptanda. Postea cum aduersariis meis silentium foret impositum, Beckmannus nondum sibi, quiescendum putauit; sed Indicem istum, abs se quibusdam in locis interpolatum, Giesæ Hassorum typis excudendum curauit, opera ad hanc rem usus cuiusdam bibliopolae Holmientis; qui cum interrogaret, quare non nomen suum scripto adponeret? respondit; exiguum id esse, nec dignum, cui nomen praefigatur; eoque duntaxat sine id conceptum, ut Pufendorfius intelligat, alios quoque homines praeter ipsum quid sapere. Ita homini persuasit tam turpem operam sibi nauare, cum viri candorem proceritate corporis, & titulo Doctoris metiretur. Curauit tamen, ut Beckmanni Manuscriptum sibi remitteretur, quo auctorem suum conuincere posset, si forte post eam in rem inquireretur. Caeterum an istud scelus solo Beckmanno auctore susceptum sit, an vero cuiuspiam alterius suafu, consilio, aut adprobatione, liquido asserere nondum possum. Et facile patior, ut Beckmannus solus ex eo facinore nebulonis titulum reportet. Nec si quis particeps fuit ideo poenam diuinam effugiet, utut humani fori seueritatem declinauerit. Causa autem istius flagitii suscepti manifeste adparet. Spes quippe erat, fore in Germania aliquem praecipitis animi, & male oculati Zeli Theologum, qui conspectis istis chartis, nulla disquisitione instituta, statim ad arma clamaret. Ex quo nouum prostratae causae fulcrum accessurum iudicabatur. Quis enim deinceps dubitaret, quin Pufendorfius statuisset, quae ipsi in mentem nunquam uenerunt, si doctor aliquis in Germania libellum famosum uelut Apostolicum monumentum adorasset, aut Pufendorffii tradita in tabellis suis & dictatis non reperiri assereret. Enimuero uti in eo Beckmannum sua spes non plane sefellit, quod utique infami suo scripto effecit, ut unus & alter tam turpiter se prostituerit; utque adeo iuxta Teutonicum adagium unus stultus multos stultos faceret: ita in eo falsus animi fuit, quod aut tanti ponderis apud nos fore putaret unius uel alterius uiri coecum iudicium; aut suum se scelus ita occulte instruxisse crederet, ut eius nunquam conuinci posset. Nam cum rescuissem, quis Francofurti id scriptum distribuisset, facile deinde fuit ad fontem sceleris penetrare. Noster autem Beckmannus, cum sentiret, me iam iam ad finem inquisitionis peruenisse, repente Holmiam versus iter arripit, & ex itinere ad uxorem rescribit, ut suppellectilem suam, quantum posset, venderet. In aulam delatus missionem suam petere coepit; sed praeuertentibus meis literis dilatus, cum interea Holmiae Manuscriptum ipsius coram magistratu prolatum esset, & iam lictores mandatum accepissent, ut postera die hominem in carcerem raperent, ipse rem subodoratus, an conscientia vecors, nocte concubia Holmia profugit, & accelerandae ueredariorum promptitudini, an occultandae fugae comitem sese per hospitia edidit. Et quanquam ad portus huius prouinciae mandatum erat, ut sisteretur; tamen pro conuiuentia militum, aut ex litore infrequenti in uicinam Zelandiam euasit. Hafnia mense decembri anno

1673. epistolam ad me scribit, in qua primo me Hamburgum in duellum prouocat, eo certiore sibi de me victoriam pollicitus, quod ipse dexteritatis suae in arte gladiatoria non obscurum specimen dederat, heic loci cum Lanista quodam circumforaneo, qui licentiam artis suae exercendae petebat, in magna studiosorum corona tantus Doctor & Professor congressus, vt ostenderet, Beckmannianam vesaniam non legibus solum armatam, sed & armis decoratam esse. Sed quia suspicabatur, aegre me adduci posse, tempore hiberno iter Hamburgum suscipere, vt cum nebulone ibi depugnarem, carnifici victimam debituro; eadem illa epistola minatus est, ni ab ipso persequendo desisterem, se mediate & immediate me aggressurum, etiam cum dispendio salutis suae aeternae, & illa ipsa mendacia, quae iam in recenti eiusdem libello famoso exponuntur, mihi publice obiecturum. Quam epistolam ego in Consistorio Academiae protuli, & quasdam ex ea sententias protocollo inferi curavi. Sic vt isthoc scelus, & vniuersus mendaciorum adparatus mihi dudum sit perspectus, qui ex illa ipsa epistola fere ad verbum est expressus. Etsi dolendum sit, obscura duntaxat vestigia adparere tam argutae sententiae, quam in epistola posuerat: se iam me prouocare, *quia nunc in statu naturali absque entibus moralibus constitutus esset.* Quo ipso candide in bestiam se degenerasse profitebatur. Nam in disciplina iuris naturalis bestia non aliter consideratur, quam animal in statu quasi naturali absque entibus moralibus constitutum. Ego tamen minas istius flocci faciens, & apud cordatos viros plus innocentiam meam, quam Beckmanni mendacia, valituram confidens, intrepide actionem aduersus ipsum persequerbar. Demum sententia a Consistorio Academico pronunciata, & in aulam transmissa a S. R. Maiestate quidem ratihabetur, vt tamen clementiam suam testaretur, addidit; veniam delicti Beckmannum obtenturum, si deprecatione, qua ego contentus esse possem, me placaret. Sed tantum aberat, vt ille tam insignem Regiam gratiam amplecteretur, vt potius impudentissimas literas, & quales nonnisi a Beckmanno conscribi possunt, ad Consistorium Academicum daret; in quibus post prolixos furoris vomitus demum concludit, se propter euitandam damnationem aeternam precibus vxoris hoc dare, vt lis illa vtrinque silentio sopiatur. De iniuria mihi facta, aut deprecatione nullum verbum. Minae tandem repetebantur, & quantum incendium aduersus me esset excitaturus. Subiecit tamen, fore vt vterque nostrum parum honoris inde sit reportaturus. Quod de ipso quidem verissimum est. Nam licet & mihi parum gloriosum sit, tam tetrae belluae furorem excipere; tamen apud superiores meos, & omnes honestos atque cordatos viros non magis existimationi meae detrimentum aliquod ex scelesto illo scripto metuo, quam si me furiosus aliquis luto adpersisset. Nam molestum quidem est circa eiusmodi sordes abstergendas occupari; sed quo minus alter insaniat, praestare meum non est. Compositione amica hoc modo abrupta, executionem sententiae omnibus modis impedire nitebantur, qui Indicem Nouitatum heic enixi erant; quod metuerent, ne aliqua scintilla ex istius infami rogo in ipsorum barbas transuolaret; quorum vnus (*Schwartzius*) per vulnera Iesu Christi obsecrabat, ne id fieret. Cum ea res in Senatu Regni in vtramque partem disceptaretur, S. R. Maiestatis effectum dubitationi finem

imposuit; *Pufendorffio petenti iustitiam denegari non posse.* Igitur mense Aprili anno 1675. sententia in Beckmannum heic publice in foro promulgata, & *Index nouitatum* per carnificem igni perquam luculento datus est; ex cuius cineribus nouus iam libellus famosus ad phoenicis instar surrexit. Et inde tutum iam est Beckmanno libellos famosos edere, & citra respectum Dei hominumque mentiri, qui semel in desperatum furorem induruit, vt seipso profitente malit iacturam salutis aeternae facere, quam aduersus me non insanire. Et honore iam omni exutus nihil nouae infamiae amplius capit. Nam ne suffigationem subeat, facile per hos belli tumultus capturum se sperat.

CAETERVM vt eo minus dubium restet illis, qui animal istud penitus non norunt, nullum mendacium tam absurdum esse, quo asserto Beckmannus erubescere possit; age vnum & alterum ipsius factum proferamus heic loci patratum, quo tempore adhuc inter honestos viros censebatur. Ac ne quid iam repetam de scelestâ illa epistola, sine subscriptione Holmiam missâ, de qua mentio fit in Apologia nostra p. 75. cuius Beckmannus auctor laudatur; anno 1669. honorato cuiusdam Viro, (cuius nomen, cum nesciam, an hoc gratum ipsi sit futurum, heic adponere superfedeo) furti crimen obiiciebat. Causa coram Commissariis, magnae dignationis viris, heic loci cognita, mendacii & calumniae conuincebatur noster Beckmannus, vtut syllogismis in forma adornatis magnos strepitus dedisset. Quo tamen tempore poenam magis, quam infamiam declinavit, tantam iniuriam interposito amici condonante isto viro; cui satisfactionis loco erat, quod innocentiam suam demonstrasset, & Beckmannum ad agnitionem iniuriae suae adegisset. Poterat hoc sufficere, ne inter honestos viros luridum suum os amplius ostendere auderet. Audiamus aliud eius factum non paulo foedius. Per longum satis tempus domi suae mola manuarum instructa Regis redditus defraudauerat Beckmannus. Re tandem per telonas deprehensa, furtiuo molitori multa centum thalerorum simplicium dicitur. Hic vt telonam vlcisceretur, publice ipsi peculatum, furtum, homicidium, aliaque crimina atrocia obiecit. Res coram Commissariis examinatur: Domino Doctore aqua vbique haeret. Quid heic tanti nominis Iurisconsultus ageret? qui vt vnus delicti poenam effugeret, pluribus se per vesanam malitiam induerat. Nihil iam restat, quam vt pudoris & existimationis iactura, ipsi vilissima, grauiorem poenam declinet. Interuentu amicorum Sueno Ionae filius (id telonae nomen est,) vtcunque placatur, postquam egregias Doctor literas reuersales scripisset in hanc sententiam: se crimina illa, quae longo ordine enumerantur, ipsi obiecisse, non quidem animo ea probandi, sed vt suspectum ipsum redderet, quasi & sibi ab eodem facta fuerit iniuria. Sed cum iam deprehendat, hanc rem sibi ad effugiendam multam prodesse non posse; igitur se ista retractare, & telonam ab omnibus obiectionibus immunem declarare. Telona vicissim iniuriam ipsi condonat, saluo tamen superiorum iure. Quomodo tantus Iurisconsultus malitiosum calumniatorem & mendacem disertius describere poterat? Aut quem sibi amplius locum inter honestos viros reliquerat? Extant adhuc illae litterae Beckmanni manu subscriptae, & exempla earundem

earundem in multorum manibus versantur. Quam facile ergo fuerat, post haec specimina famosum libellum procudere, insulsis refertum mendacijs, homini desperato, infami atque intestabili, cui vnicum hoc vitae pretium restabat, quacunq; via ardorem vindictae in me expromere? Nec est quod aliquem moueat temeraria illa asseueratio, qua mendacijs suis fidem adstruere conatur impurissimus bipedum. Cui enim erectis digitis & conceptis verbis post praemissam de poena periurii admonitionem iuranti de re, quam oculis se suis vidisse diceret, iuxta leges huius Regni fides haberi non deberet; illius execrationi aliquod pondus tribuetur ex infamibus suis tenebris crocitandi in tali actu, qui meri sceleris causa susceptus est? Perinde ac si quis magnifice de pietate alicuius furis sentire velit, ideo quod dum ad furandum se accingit, super successu Deum inuocat.

QUANQUAM autem aequi rerum arbitri ex dictis facile iudicaturi sunt, quo numero habendum sit ouum abs eiusmodi coruo exclusum: ne tamen Alastor voto suo vlla ex parte potiat, neue ex mendacijs ipsius vel minima suspicio haereat, quaedam ad libellum famosum annotare placet, quae ad impudentiam calumniae illustrandam aliquid videbuntur facere. Ac leuicula quidem illa & prope puerilia praetereo, quibus tamen Alastor putauit sese animo meo aegerrime facere: quod tam solícite *magistrum* me, & *philosophum*, ac *philosophiae professorem* vocitet. Ea enim erat non minima inuidiae causa in me, quod ego loco, & salario, quam ipse, gauderem splendidior, cum tamen titulum Doctoris nunquam appetiuissem, nec me purum putum Legistam tulissem. Quasi omnem eruditionem titulis scholasticis metiri necessum esset; aut quasi inter eruditos opprobrio foret, aliquid praeter aridas legum allegationes nosse. Sic & ridicule *risus* meus notatur a grauiissimo scilicet viro, qui repente iam tertius e coelo cecidit Cato. Quod vocabulum nescio quo instinctu iam inuaserit homo, qui per totam vitam risui aliorum praebuit materiam, nisi quod bona fide Porcius sit. Et si quod risui tam infestus sit, minus mirum videri iam debeat, vtpote qui vesania se sua eo redigit, vt ringendi potius quam ridendi causam habeat. Eoque iam, si Diis placet, nobis comminiscitur nouam *Academiam Catonianam*, cui ipse in Apollinis vicem praesideat, non quidem Musis Gratiisque, sed Infamia, Furore, Flagitio & Barbarie stipatus. Quo ipso collabuntur amicorum eius magnificae fabulae, heic magna asseueratione sparfae; eundem eiurata vita literaria Fuldae Cancellarii munere potitum; postea Marti se consecrassé, & tribunum militum, mox praefectum equitum factum; quasi ad vtrumque officium sat commendationis habeat cum infamia relegatum esse, aut a lanista circumforaneo vapulasse. Sed isthaec leuiora mittamus. *Athei* & *atheismi* conuitium & in libello famoso, & in epistola encyclica vtramque paginam implet. Quod cur Alastori potissimum placuerit, cum ad mentiendi impudentiam nihil interfuerit, an parricidium mihi & latrocinium, & piraticam, & veneficium, & plura alia obiecisset, in promptu causa est; vt nempe eius vocabuli atrocitate sacerdotes in me irritaret. Enimvero improbe plane de sacro ordine sentit Alastor, si credit, apud eundem ve-

fani hominis maledictum in libello famoso eructatum ponderis aliquid habiturum aduersus virum bonae semper famae, ipsumque statim ad nutum impuri calumniatoris in iras abiturum. Sane ego longe prolixius mihi polliceor de prudentia & circumspectione istius ordinis: nec facile spero vllum cordatum tam prodigum fore existimationis suae, vt sub auspiciis Beckmanni tam infami militiae nomen sit daturus, in qua nihil aliud quaeratur, quam vt innocentis viri fama variis mendaciis & calumniis maculetur. Sed excutiamus potius argumenta, quibus Alastor probare instituit crimen tam atrox, & tantopere abhorrens a professione & vita mea, & a praesumptione illa, qua dum vixi apud omnes bonos, qui me norunt, gauisus sum. Arguuntur primo *pestifera, noua & inaudita principia*: quae scilicet, ex consideratione rerum & hominum, operum vtique diuinorum, hausta, quam proxime ad sana tradita Stoicorum, ad religionem autem Christianam examussim quadrant. Circa quae excollenda laborem a me susceptum profiteor eo fine, vt quantum in me quibusdam Protestantium scholis exturbarem ieiunam illam Aristotelis Ethicam, circa euoluenda vndecim virtutum vocabula satagentem; & politicam eiusdem inutilem, ac quaedam dogmata reipublicae perniciosam continentem integritati & sanitati restituerem: vtque nostrates ex sana ratione, quam lacunis Moralistarum, quod iustum & iniustum sit eruere mallent. Quem meum laborem & scopum rei literariae & publicae salutarem existere, vel hoc argumento non parum confirmor, quod sentiam Satanam, per primarium suum satellitem tantum furorem in me effundere; vtpote cui dolet, regnum tenebrarum detrimenti quid capere. Qui & ipse non alio modo vsus est in persequendis purae religionis instauratoribus, quam vt doctrinam ipsorum iuxta & vitam pessimis calumniis oneraret. Et sane si Dei & veritatis causam ageret Alastor, eiusmodi artibus, quales in me sunt vsurpatae, haud quidquam opus erat. Iubentur quoque ab Alastore signum atheismi esse *entia Moralia*; quae vtique fuerunt, quamdiu genus humanum extitit. Sed quod eadem antehac in ordinem non sunt digesta, nec ipsorum indoles curatius tradita, philosophorum incuria in culpa est. Quae & ipsa iam a Viro ingeniosissimo D. Erhardo Weigelio, Mathematicum apud Ienenfes Professore, lingua Teutonica ita perspicue sunt exposita, vt ne a rusticis quidem obscuritatis amplius accusari possint *indifferentiam omnium actionum humanarum* a me traditam foedum est mendacium, vt crediderim, ipsum diabolum eo prolato erubescere posse, quippe quod plane belluinum stuporem arguit. Quid enim rationis illi inesse queat, qui discernere nesciat actionem humanam & moralem a nudo motu physico a lege abstracto. Inprimis velut sedes noui atheismi in epistola insimulatur *liber primus*; quem cum Beckmannus a se non intelligi ipse fateatur, quo atrocius contra istum exclamat, eo grauius furere est censendus. Per *Nouitates* meas nihil in iure naturali immutatum est, cuius praecepta perpetuo sunt & fuerunt eadem: sed disciplina eius iuris, modusque tractandi & demonstrandi culturam atque polituram capit. Et erroribus ac naeniis eiusdem facies exsplendescit. Sed nec illud ad atheismum pertinet, si quis contra ignorantiam, malitiam & inuidiam apud superiores suos praesidium petat & inueniat; aut si cordati Principes suorum hominum

num

num maleconsultum feruorem temperent, ne per inania litigia existimationem suam prostituunt. Id porro commentum non minus sceleratum, quam absurdum est, quod odium, quo HOBBSII nomen apud multos laborat, in me transfundere studet Beckmannus, & caeteri, qui me allatrant. Cum tamen non ea modo, quae iste in religione nouauit, expresse a me improbantur; sed & meum fundamentum, ex quo ego iuris naturalis praecepta deduco. Hobbesianae hypothese directe contrarietur. Ego enim Stoicorum sanae sententiae proxime accedo; Hobbesius autem Epicureorum hypothese recoquit. Et si quis Richardi CUMBERLANDI scriptum eodem anno in Anglia, quo meum opus in Suecia editum, cum meo accurate conferre velit, videbit omnia fere, quae iste in Hobbesio reprehendit, a me quoque fuisse notata; cum tamen idem ex professo hoc egerit, ut Hobbesii hypothese destrueret, ego autem in accessorii duntaxat loco habuerim eiusdem errores notasse. Id tamen non diffiteor, me quaedam Hobbesii loca conatum explicare; ex dextra interpretatione emollire; multa, quae cum recta ratione congruunt, retinuisse. Quod cur mihi non liceat, nondum adparet; nisi forte illud vehementer ad rem facit, quod Alastor istum *religione Calvinianum* (quem mox *atheum* designat,) & *natione Anglum* tam sollicitè inculcat. Quasi non infinita Christianorum multitudo tantum non in verba Aristotelis iuraret, qui & religione ethnicus, & natione Graecus fuit. Id tamen valde argutum; quod Beckmannus, ut eruditus orbis iam tandem quid de Hobbesio sentiendum intelligat, ad *praefationem commentarii sui ad Instituta* lectorem remittit. Id enim non ex ambitione tantum fit, ut *tanti nominis vir*, quem seipsum vocat, propria commendatione scripto suo auctoritatem conciliet; sed & hac ratione vnus vel alterius curiositatem irritaturum se sperat, ut eum librum emant, Beckmanni sumtibus impressum. Sed videte, quam non inuideam homini extremum famis remedium. Ipse ego quantum possum suadeo, hortor, oro obsecroque omnes, qui Asinii Tenebrionis sectam sequuntur, emant sibi istum Patriarchae sui foetum, & sacrosanctum habeant tanti viri monumentum, ex quo nostra aetas videre potest, quid vltimum sit in stoliditate. Nescio etiam an multum ad rhombum faciat putida illa fabula de pugna duorum Studioforum, mirandum specimen acuminis Beckmanniani: in qua illud elegenter ex ingenio Beckmanni est expressum, quod ea disputatio *inter pocula* feratur suscepta. Nam id habet noster. Post tertium poculum Syllogismi in forma rupto velut repagulo qua data porta ruunt, & mensam turbine perflant; ac totum tectum nil nisi Quicumque Atqui, Ergo resonat. Sed id valde praeter decorum, quod illi, qui a meis partibus steterat; victoriam tribuit, non sine scaeuo omine pro Beckmanno & caeteris, qui ipsius nouae militiae nomen dederunt. Circa *Monzambanum*, de quo magnam vim mendaciorum cumulat Alastor, quae alio loco a me dicta sunt, repetere taedet. Quem vsque adeo non capit stupor Beckmannianus, ut audere non erubescat, eo libello *euerfionem status publici per Germaniam quaeri*: cum tamen Seuerinus fundamenti loco substernat; statum Germaniae, pace Westphalica constitutum; esse conseruandum, nec contra eam quidquam nouandum. Quo ipso & libertatem Ordinum Germaniae, & securitatem religionis Protestantium inniti,

inniti, coecus sit, qui non videat. Vt mirari fatis non possim, illos potissimum id scripti impugnasse, qui hisce partibus fauere tenebantur. Audiamus tamen argumenta, quibus me istius libelli auctorem conuincere instituit. Ait, in tota Suecia *iuxta propriam confessionem* a Magnatibus me auctorem haberi. Ast ea confessio nulpiam extat. Eum *Magnatibus in Suecia & aliis in fidei & amicitiae tesseram a me datum esse*, impudentissimum est mendacium. Nuli mortalium vnquam libellus iste a me dono datus fuit. Imo ille ipse codex, quo ego vtor, ab ornatissimo viro Antonio Christiani Rigenfi, tunc meo Heidelbergae contubernali, ex nundinis Francofurtensibus dono mihi afferebatur. Quam ficulneum porro est ratiocinium inde desumptum, quod ego *ουκ εμπα* illud politicum de republica irregulari, ad statum Germaniae adplicatum, exercitii causa defenderim? De stylo nemo minus quam Beckmannus iudicare potest, quo nemo vnquam stolidius scripsit. De *Sphaera coelesti* Seuerino & Apologiae meae praefixa ridiculum est, quasi nulli alii libri hoc insigne praeferant. Apologia mea Lipsiae impressa est. Interroget Alaftor, num & Monzambanus ibidem impressus sit. Par caeteris mendacium est, *me ambitiose eo nomine gloriatum; quod Monzambanum scripserim*. Quis audiuit? Denique ad duorum Virorum testimonia prouocare nulla alia occasione Alaftori in mentem venit, quam quia norat, Perillustrem quondam Baronem Boineburgium insignem fuisse studiorum meorum fautorem; & cum altero me olim Francofurti frequenter conuersatum. Sed mittamus Monzambanum, cui vtique aliquis in Germania locus relinquatur, quoad libertas Ordinum, & religio Protestantium ibi firmo stabit talo. Pergit seipsum mentiendo superare Alaftor, dum scribit, *me nullam Religionem cum Platone*, (agnoscas hominem in omni antiquitate versatissimum,) *aut plane gentilem Romanam fouere*. Quippini? Nam *inter alia in opere meo publice scripsi, religionem statui reipublicae esse accommodandam, & quasi pro instrumento ad conseruandum statum publicum habendam*. Quid impudentius vnquam orbis audiuit? In manibus multorum versatur liber meus, versatur Apologia; postquam peculiaris adhuc dissertatio a me conscripta est eradicandae penitus isti calumniae: vbi ad oculum monstratur, id a me tantum doceri: prouidendum esse rectoribus ciuitatum, ne sub specie & obtentu religionis falsa & perniciofa dogmata politica disseminentur. Et tamen non veretur tantum mendacium reuomere Alaftor, cuius falsitatem deprehendere possunt omnes, qui legere norunt. Par mendacium est, *a me resurrectionem mortuorum non credi*. Si Beckmannus producere possit vllum mortalium, qui Deo teste asserere possit, se publice aut priuatim audiuisse, me vilo verbo articulum istum in dubium reuocasse, tunc optimus & veracissimus virorum Beckmannus a me declarabitur. Sic *non credam ego diabolum dari*, qui eiusdem satellitem tanta rabie in me fauere sentio? Nam quae Beckmannus in me patrauit: humanam malitiam longe excedunt. Sed quod *spectra* peculiarem articulum fidei constituent, nondum audiui. Super quibus si quis ad Inquisitionem me trahat, ita respondebo: me nunquam spectrum vidisse, nec vt videam cupere: Ab imperitis hominibus multa nocturno metu & errore caliginis, aut illusionibus aliorum fingi putare: Omnibus promiscue fidem detrahere temerarium censere.

fere.

fere. De *aeternitate mundi* nemo me vel differendi causa pro Ariftotele loquentem vnquam audiuit; & in libello meo *de Officio* eadem a me expresse damnatur. Porro vt ego plura fabbata celebrem, quam lex diuina & antiqua Ecclesiae confuetudo iubet, ratio muneris & studiorum meorum non patitur. Quod si autem in eodem templo duo Sacerdotes alternis diebus dominicis concionentur, quorum alter cathedra sacra abutatur ad euomendum in me succum nigrae loliginis, ac omnes occasiones aucupetur me vellicandi & traducendi; num vilo iure teneor istius hominis virus, quod de suggestu in me euomit, hianti ore praefens excipere? Aut quis me prohibebit tantisper in alio templo concionem audire? Craffissimum porro est mendacium, quod ego vnquam *duos delegatos meo nomine* ad vllum heic sacerdotem miserim. Omnes, si opus sit, vel iurato falsum id esse testabuntur. Sed circa *Secretarium Academiae* ita se res habet: Quando primum heic loci bellum contra me mouebatur, vt etiam fex vulgi, quae alia non capiebat, materiam garriendi acciperet, spargebatur, a me doceri, debere vnum virum duas habere vxores. Iftas nugas ad aures Concionatoris primarii M Iohannis Ernesti peruenisse, ex quibusdam verbis ipsius colligebam. Itaque ne optimus vir in eo errore haereret, Secretarium Academiae, qui tunc domo mea vtebatur, ad eum misi, vt ex meo libro illi ostenderet, mihi eam sententiam a maleuolis falso affingi. Quod vt amico animo a me fiebat; ita & in bonam partem id iste accepit, & ex eo tempore nullum amplius verbum ea de re fecit. De *cantatione missarum* sine dubio per fomnum Alaftori in mentem venit. Nam quid istae nugae sibi velint, ego plane non capio. Inde aliam mendaciorum seriem orditur Satanae fatelles. De quorum falsitate etsi Deo omniscio, & plurimis honestis viris, qui adhuc viuunt, & decursum vitae meae norunt, constet: pauca tamen addam in gratiam eorum, quibus nulla propior mei est notitia. Ac de abominabili crimine primum videamus, quod *anno 1657. & 1658. Sorae* a me patratum scribit. Annum 1657. ego a principio ad finem Ienae in aedibus D. Weigelii exegi. Anno 1658. ab Illustri Viro D. Coyeto Lipsia, vbi tunc mensa D. Ioannis Bornii Iureconsulti vtebar, euocatus fui, vt studiis filiorum ipsius praeessem. Nam quod ego nunquam isti viro *vt scriba inseruierim*, ipse Alaftor optime nouit. Ad memoratum Virum Hafniam perueni, vbi is tunc Legati munere fungebatur, labente mense Aprili. Cum negotiatio Legatorum Suecicorum extraheretur, Hafniae subsistendum mihi erat vsque ad mensem Augustum. Quo mense cum repente bellum recrudesceret, cum altero Legato Illustrissimo Barone Stenone Bielke, nunc Regni Sueciae Thesaurario, (nam Dominus Coyetus paucos ante dies ad Regem Sueciae excurrerat, me Hafniae relicto) ac omni Legatorum comitatu ac familia in custodiam datus, inque ea per octo menses detentus fui. Ergo quo tempore ista Sorae a me patrata mentitur Alaftor, ego Soram nondum oculis meis videram. Sub finem mensis Aprilis anno 1659. Hafnia dimissus Helfingoram perueni viribus valde afflictis, quod me nondum a febris petechiali recreaifem; quae paulo ante Hafniae me morti prope admo-uerat, in qua Valentinus Caspar Rupitius Magdeburgensis, tunc Medicinae studiosus, fidelissime mihi Medicinam fecerat. Festo Pentecostes imminente

Pufend. Eris Scand.

o

Frater

Frater recreationis causa, & praecipue vt D. Henricum Ernstium salutarem, Soram me abduxit. Eo peruenimus die Saturni, quae festum proxime praecedit. Diuersabamur in publico hospitio, in quo tunc temporis quoque agebat Habbeus Secretarius Regius, & N. Mullerus Gedanensis Medicinae Doctor. Prima feria Pentecostes coenabamus apud Praefectum quondam Soranum D. Georgium Rosencrantz, altera apud D. Georgium Witzleben Theologum; tertio die Abraham Wonchter, pictor, prandium nobis adparauerat. Quarto die iterum Helsingoram versus tendebamus, & in transitu D. Thomam Bartholinum Roschildae salutabamus, qui tempore obsidionis Hafniensis ibi commorabatur. Hoc modo, & in talium virorum consortio triduum mihi Sorae exactum; quae ex eo tempore nunquam mihi visa. Ex quibus & quid de carmine in puellam scripto, & de nouellis concinnatis sentiendum sit, adparet. Et fati noui, nemini mortalium Sorae tale quid de me ne per somnium quidem in mentem venisse, nedum vt vnquam constans aliqua fama ea de re fuerit. Sed ista portenta, vt & caetera omnia, diaboli instinctu Alastor finxit, vt illi cui se deuouit, improbitatem suam raro quopiam specimine adprobaret, ac ne periurium suum vulgari cuipiam mendacio impenderet. De vita mea Heidelbergae exacta testes excitare possum tum, qui instar omnium est, Serenissimum Electorem Palatinum, tum Collegas meos, & tot florentissimos iuuenes, qui eo tempore studiis ibi operabantur, tum omnes eius urbis incolas. Quibus vitam me meam adeo adprobasse confido, vt nihil magis optem, quam Alastorem ibidem deprehendi posse, vbi in mei gratiam virgis publice caedendus, & cauterio signandus sit. Et sane vsque adeo vita mihi eo loco non dissolute agebatur, ut citra vanitatem asseuerare auisim, praeter laborem publice priuatimque docendi; plus bonorum librorum Heidelbergae vno anno mihi fuisse euolutum, quam Beckmannus per totum vitae suae spatium inspexit. *Quin & ea, quae vir quondam longe eruditissimus BOECLERVS in epistola dedicata Notis ad Grotii librum II. praefixa, de me in vicina Argentina scripsit, longe diuersa ratione, atque Alastor mentitur, aetatem a me Heidelbergae exactam insinuant.* Sed nimirum praecipuum fontem omnium calumniarum dissimulare non potuit Beckmannus, dum nobilem iuuentutem contubernio meo tunc vsam a me corruptam gannit. Illa enim nobilis iuuentus tantam mihi inuidiam peperit, & eidem a me alienandae conspiratio ista in me inita est; de qua fati in Apologia mea dictum. Si nullos ego nobiles discipulos & contubernales heic loci habuissem, ex ipsius Beckmanni iudicio, sanctitate, deuotione, innocentia nemo superior me existeret. Quod vltius mentitur ALASTOR, *Serenissimi Electoris Palatini Primogenitum contra Parentis salutem & ius diuinam male informatum a me esse; ea calumnia in ipsos quoque Optimos Principes redundat.* De qua vt omnibus constet, pauca haec sufficere possunt. Anno 1667. cum iam decretum esset de me in Sueciam euocando, Serenissimus Elector Palatinus Serenissimo itidem suo Filio iussit, me certum aliquod pensum extra ordinem explicare; (nam habebat alios ordinarios suos informatores.) Id quod intra tres menses aestiuos absolutum fuit. Ac nemo vltius inquirendum iudicabit, vbi intellexerit, id ab Ipso Serenissimo Electore, Principe diuinarum

diuinarum atque humanarum rerum callentissimo, fuisse mihi iniunctum. Atque iste exiguus labor tantum abest, ut *sine praemio* mihi fuerit exactus, ut ipse Alastor non semel fauces suas grandi illo poculo, quo praeter alia eo nomine donatum me norat, proluerit. Per summam quoque impudentiam testes excitat Dominos Blumium & Boeckelmannum, quos honestissimos viros de hoc negotio ne somniasse quidem constat; quorum nominibus ideo abutitur, quod forte audierat, eos parum aequo in me animo fuisse. Sane Blumius quo tempore ista informatio fiebat, in ministerio & gratia Serenissimi Electoris Palatini non erat. Boeckelmanno autem nihil vnquam negotii cum informatione Principis fuit, cuius directio D. Iohanne Ludouico Fabricio, viro mihi amicissimo, commissa erat. Par prioribus mendacium est, quod addit ALASTOR: *Voluisse Serenissimum Electorem ignominiose me Heidelbergae dimittere.* Cum nemo Heidelbergensium ignoret, Serenissimum Electorem, meum discessum aegre tulisse; noluisse tamen incrementa fortunarum mearum, quae in Suecia quaerebam, impedire. Quin post discessum meum Idem clementissimam suam in me propensionem non verbis solum, sed & re ipsa vna plus vice testatus est. Eiusdem generis est, quod ALASTOR pergit: *precario me professionem philosophicam iuris naturalis in Scania adeptum.* Sane extant adhuc literae Illustrissimi Regni Cancellarii ad fratrem meum tunc Parisiis Residentem, quibus ab eo requirit, ut mihi persuadeat, ne vocationem Suecicam abnuerem. Et quam precario huc venerim, testatur salarium, & locus mihi assignatus primarius, cuius inuidia Alastorem non parum adussit. Eius quippe stupor digerere non poterat, leges Dei maiore dignatione quam Iustiniani haberi, & in istis euoluendis non minus ingenii & eruditionis, quam in hisce requiri. Puto iam satis a me ostensum fuisse, abs nullo homine, cui vlla mica honestatis & bonae mentis restat, tantam *varaginem*, ut Beckmanniana latinitate utar, foedissimorum & absurdissimorum mendaciorum potuisse confarcinari, ni patris mendaciorum diaboli instinctu ferretur; cui ut eo firmiter se pignoreret Alastor, periurio tandem in conspectu Germaniae sese adstringit. Ergo viuit profecto Deus, qui impium hominem, cui salutem animae suae immanibus odiis & vindictae libidini immolare propositum fuit, dignis demum suppliciis maetabit; postquam, quae hactenus pro sceleribus inflata est castigatio, malitiam nefarii capitis tantum indurauit.

POST eructatum periurium caetera mendacia securius & languidiore asseueratione expromuntur. Nam quod atrociter in apologiam meam inuehitur, facile Beckmanno ignosco. Ibi quippe sub Afinii Tenebrionis vocabulo suis se coloribus non infeliciter depictum conspicit, & quod hactenus ludibrium omnibus, qui cum ipso conuersati sunt, exhibuit, iam etiam ignotis debet. Inde Alastor, velut proprio veneno exhausto, a fratre & patrono suo dilectissimo Pontifice Garlebiensi nonnulla mutuo sumit, & solícite enumerat officia erga certos viros *magni nominis*; inter quos ipse proximum a primo locum sibi assignat, quae a me violata iacet. Vbi illud ex arte calumniandi, quod plures huic negotio immiscere conatur, qui idem ad se nihil spectare aperte profiten-

tur, Illustres iuvenes meos discipulos Dominum Fossium, Ceruinum, & Papke. Deinde vti ample nimis officia mea erga istos, quibuscum mihi reuera negotium fuit, enumerat, quorum pleraque non agnosco: ita male Beckmannus omisit illa officia, quae vicissim ab istis mihi debebantur, simulque quales iidem aduersus me sese gesserint. De hoc enim nisi constet, durius an mollius iusto illi a me habiti sint, iudicari non potest. Nec amplius quid dici iam opus est, nisi hoc, vt Deus retribuatur illis, sicut de me sunt meriti. Id tantum addo; inauditum hactenus mihi fuisse, me *ab Episcopo Winstrupio*, aut alio quopiam *publice atheismi accusatum*. Et quanquam alias ab ipso nihil omissum est, quo mihi nocere possit: tamen non eo delirii processisse eundem crediderim, vt Beckmanno tam detestabili maledicti formula praeire non erubuerit. Dehinc velut in torrentem se effundit eloquentia Beckmanniana, qua mirifice se iactat, ac subinde ingenii sui stricturas spargit; velut quod de collusionione mea cum diabolo ructat, oblitus, se paulo ante scripsisse, diabolum a me non credi; item *de Caligula Christianorum persecutore, & communionem vxorum Platonica*, quae, si diis placet, a me asseritur L. VI. c. 5. §. 15. p. 775. Qua declamatione fauces sibi praeparat ad euomendum obscoenissimum mendacium, quo vel ipse Beckmanni choragus erubescit, qui ne mendacia auctores tantum suos maculent, aliquam probabilitatis speciem illis circumdare inter arcana artis suae habet. Heidelbergae id factum scribit cum totius vrbs scandalo. An per horam mihi subsistere ibi, & in honesto munere versari licebat talia patranti? Fingit quoque de vxoris meae senectute, quae aequalis mecum est aetatis, & duos menses, antequam Heidelbergam discederem, pulcra me prole parentem faciebat. Ex cuius ore nemo mortalium vnquam verbum paulo liberius, nedum tam foedae rei narrationem audiuit. Et quam plane mente moti hominis est fingere, *me ipsam coram multis honestis viris & matronis ad hanc confessionem adegisse?* Nam flagitia vtique vt taceantur, auctores operam dant. Vt tamen Lectori adpareat, qua occasione Alastori in mentem potuerit venire tam foedam fabulam fingere, narrabo leuiculum quid omnibus heic loci notissimum. Quando in conuiuio, vti iam supra innui, syllogismis suis iam prope nos enecarat, ego restinguendo disputandi ardori, & quia alias in omni congressu hilariori Beckmannus deridiculo esse sueuerat, in sterilitatem matrimonii ipsius iocari incipiebam, qui alias vel Centauris generandis sufficere videbatur, si corporis molem spectares, posse. Caeteris inde pariter cum risu in eum cauillantibus, ita paulatim a syllogismis ipsius respirabamus. Ista facetas tam inficeto modo nunc vltum it Alastor. Dialogum *Sinceri Warenbergii* a me non fuisse conscriptum non modo ipse Beckmannus nouit; sed & probe ipsi cognitum est, quis reuera eius scripti auctor sit, quippe qui in Suecia notorius est. Verum isthoc mendacio fraterculus ipsius Gesenius Garlaeanus demerendus erat; cui de fide & amore tam egregii viri ex animo gratulor. Inde recoquitur explosa dudum calumnia de religione ad statum reipublicae accommodanda; cui fulciendae aduocatur Monzambanus, qui vtique dogmata theologica ad rationes politicas examinare instituit. De quo etsi meum non sit rationem reddere; obiter tamen addo, omnibus non coequentibus perspicuum esse, scriptorem

scriptorem istum praesupponere; religionem Christianam genuinam & sinceram, prout a Salvatore nostro & Apostolis fuit promulgata, nihil continere verae politicae aduersum. Sed quia pleraeque Christianorum sectae systematibus suis Theologicis, ex quibus singulae viam salutis aeternae vnice hauriri contendunt, aliquid dogmatum humanorum admiscuerunt: igitur vti sapientibus fas est discernere, quid in religione diuinum sit, & quid hominibus originem debeat; ita & iisdem licet detorsiones articulorum fidei, & quicquid est assumendorum humanorum, quod in Theologiam irrepsit, sub disquisitionem vocare, quatenus continent aliquid politicae aduersum, postquam Theologi circa demonstrandam talium falsitatem ex Sacris Literis satagunt. Quod tamen idem Seuerinus de multorum Sacerdotum vitiis ita libere non dubitauit scribere, id & ipse aegre fero; & dudum optaui, vt vir quispiam cordatus atque eruditus eam accusationem ex historia Ecclesiastica & ciuili rerum publicarum Christianarum, tum ex praxi communis vitae, ipsaque experientia solide refelleret. Nam vt Beckmannus aliquis eius ordinis aduocatum se ferre velit, id oppido quam indignum est. Tandem vt sibi per totum scriptum constaret Alastor, ad extremum fingit, multa me ex libro meo adhuc Manuscripto monitu amicorum & precibus vxoris, (quae nimirum studia mea moderatur,) deleuisse, ne cum Theologis mihi controuersia oriretur. Atqui nemo mortalium librum meum manuscriptum euoluit, antequam Holmiae censurae offerretur; imo nec post eandem, antequam impressus diulgaretur. Ac eam ansam arripiebant architecti primi Indicis meum librum in suspicionem vocandi, qui tunc temporis heic loci praecipui erant amicorum meorum, aut esse saltem debebant. Qui & ipsi nullitasse dicebantur, me post censuram quaedam addidisse. Sed vtramque criminationem refellere potest manuscriptum meum, quod adhuc mihi asseruatur.

Hoc igitur scripto Nicolaus Beckmannus *pios viatores* in Germania contra me excitare potissimum laborat, eadem fere ratione, qua ipsius frater, Pontifex Garlaeanus, inter Scanos classicum in me canebat. Quorum auspiciis qui militiam in me suscepturi sunt, successum sibi, praedamque & gloriam pro ducum suorum dignitate liquido augurari possunt. Quanquam adparet, Beckmannum non modicum ad sua signa concursum sibi polliceri Lipsiae, Wittebergae, Ienae, & Garlebiae. Hoc ipsum enim manifeste conspicitur non solum ex infami libello, sed & ex epistola, quam incluso libello famoso ad Lipsienses, Ienenses, & Wittebergenses, nec non Gesenium Garlebiensem eodem argumento conscripsit. Huius epistolae autographa duo, quae Wittebergam & Garlebiam destinabantur, quomodo in manus meas peruenerint, operae pretium esse duxi memorare. Commendauerat eas epistolas Beckmannus Francofurti ad Moenum in nundinis autumnalibus ciui cuiquam Salfeldensi, cui nomen Michael Gutwasser, ad praescripta loca curandas, qui ex dicta vrbe ad nundinas Lipsienses erat profecturus. Hic quanquam alias virum non nosset, precibus tamen ipsius permotus eam operam in se suscepit. Cum Ienam transiret, epistolam vnā famulo communi Academiae tradidit; cuius

custodiam procul dubio statim Velthemius sibi asseruit, draconis in vicem aureo velleri inuigilaturus, vt hoc specimen generosi & candidi sui animi ederet, & quam mire suum cum Beckmanni astro conspiraret. Nec dubito, quin idem iam Iubilaeum sit promulgaturus, plenariam bonae mentis remissionem pollicitus omnibus Afini Tenebrionis sectatoribus, qui ad epistolam illam osculandam peregrinationem susceperint. Nam reliqui Ornatissimi Viri eius Academiae Professores magnopere tantum flagitium detestantur. Quin ipsis bibliopolis Ienenibus tam ingenuus est animus, vt dicant: nebulonem esse istius scripti auctorem, & qui eundem impressit. Inde dum Lipsiam tendit lator epistolae encyclicae, forte fortuna in eodem pilento vehebatur amicus quidam meus, fide atque amore mihi coniunctissimus. Ibi ex improviso iste Mercurius non nimis astutus interrogabat; num Garlebiae Academia esset? Cum amicus meus quaereret, quid ipsi negotii cum Garlebiensibus esset; iste statim de commissis sibi epistolis effutiit. Heic amicus meus, qui iam de Ienensi epistola intellexerat, suspicari coepit monstri quid subesse; eoque vt rem expiscaretur, multa iactabat de amicitia, quae sibi cum Pontifice Garleano intercederet. Iste laetus se nactum esse, qui literas Garlebiam curaret, illas amico meo tradidit, adiunctis etiam iis, quae Wittebergam spectabant. Hic cum ex omnibus signis sceleris quid subesse colligeret, eas resignauit, & ad me transmisit. Vtraque manu Beckmanni scripta est, sed quam omni studio dissimulare laborauit, vt primo obtutu aegre agnoscere queas. Nec Beckmanni sigillo sed affinis, eiusdemque famuli Marci Klinck obsignata est. Quae ad Lipsienses destinabatur, alia via peruenit. Haec ideo prolixius retuli, ne Beckmannus exclamet, magicis me artibus adiutum istas litteras interceptisse. Vbi illud primo stultitiae Beckmannianae luculentum est argumentum, quod tribus tam splendidis Academiis quartum velut pari gradu adiungat Gesenium Garlebiensem, vanissimum mortalium, & nugacissimum. Perinde ac si quis inter principes Graecorum ad Troiam Therfitem quoque numerare velit. Quanta enim dignatione Gesenius apud ipsos Lipsienses sit, vel inde colligi potest, quod cum aliquot ante annos eidem litis quid cum defuncto Superintendente Lipsiensi ortum esset, & iste pro more suo in deliria effundi coepisset. Lipsiensis isti per seruulum suum, qui spurius erat, responderi curauit, praefixa quoque huius legitimatione. Qua demum contumelia loquacissimam ranam ad silentium redegit. Deinde illud plane ferendum non est, quod Beckmannus adeo sinistram de tribus illis Academiis concepit opinionem, quasi apud eas potissimum inuenturus sit, qui flagitio & furori ipsius sint adplausuri, & apud quos libelli famosi tam pronam inueniant fidem, vt citra vllam amplius disquisitionem ad maculandam famam viri honesti & innocentis duce infami nebulone sint incubituri. Enimuero longe alia mihi de candore, prudentia & moderatione istorum virorum est persuasio, saltem quod iudicium suum eo vsque suspensuri sint, donec quid reuera in controversia sit, ad liquidum fuerit perductum. Nec minus quod tantum scelus, ad infamiam seculi pertinens, quod in me patratum fuit, ex animo sint auersaturi. Sane vllum Wittebergensem hactenus aliquam tam foedae fabulae partem attigisse nondum mihi fuit aud-

tum.

tum. Nec vniuersis Ienenſibus imputari poteſt, quod Velthemius deliret; cuius veſaniam pleroſque Collegarum ipſius aegerrime ferre noui. Qui & ipſe in *Appendice ad diſſertationes meas Academicas* reſponſum ad cauillationes ſuas accepit, quo non magnopere gauifurus ſit. ** Sic & maxima mihi iniuria fieret, ſi vniuerſus ſacer ordo in ſe trahere vellet ea, quae ego ſolius ranae Garlebienſis coaxationibus oppoſui. Sane ſi vnus impudenter pertendat; ſacerdotibus competere cenſuram cenſura Regia eminentiorem in quaeuiſ ſcripta, eoſdem ab omni errore immunes eſſe, & eruditionem ſuam ex peculiari inſpiratione diuina habere, quolibet ad iniurias ipſorum obmuteſcere debere, & modo zeli & conſcientiae vocabulum crepent, tela eorundem a iugulo ſuo nemini auertere licere, alter autem tam enormia poſtulata neget: vter in iſtum ordinem iniurius fuiſſe cenſebitur? * Quae res vt eo clarior fiat, obſeruari velim, duplicem eſſe de lege naturali tractationem; quarum vna ad Theologiam ſpectat, quae ex Scripturis Sacris hauritur, nec vltius extenditur, quam quatenus locum aliquem in catena velut articulorum fidei habet. Altero autem modo tractatur ius naturale, quatenus peculiarem diſciplinam conſtituit, cuius principium cognoscendi vnicum eſt lumen rationis, ac finis & vſus intra terminos huius vitae coercentur, poſtquam per eam probitatem, quae ex ſolis naturae noſtrae viribus iam promanare poteſt, ſalute aeterna potiri non datur. In poſteriori igitur modo tractandi, qui ſolus meus eſt campus, quando agitur de fundamentali aliqua propoſitione (aut quocunq; vocabulo adpellare velis,) conſtituenda, ex qua praecepta legis naturalis liquido deduci queant; quaefſtio oritur: Num illa theſis Theologica, *quod eſſentialis Dei iuſtitia ſit archetypa legis naturalis humanae*, idonea ſit, vt ſubire locum fundamentalis propoſitionis poſſit in diſciplina iuris naturalis, ſoli rationi ſuperſtructa, & accommodata ad captum vniuerſi generis humani, qua id ratione vtitur, quamcunq; peculiarem religionem foueat? Hanc quaefſtionem nos negamus, & noſtrae negationis inuictas rationes attulimus, tum in opere noſtro, tum in Apologia. Equidem hae propoſitiones ex ſola ratione naturali innoteſcunt; quod Deus ſit iuſtus eſſentialiter, quod nemini iniuriam faciat, quod promiſſa ſua firmiter feruet, quod verax ſit, quodque munus velut iudicarium in creaturas legibus obnoxias incorrupte exercent. Enimvero quod iuſtitia Dei eſſentialis ſit archetypa legis naturalis humanae, propoſitio eſt ſoli rationi humanae incognita. Et ſi vel maxime eam tantisper a Theologia commodato ſumere velis; tamen rationi humanae impoſſibile eſt capere vim conſequentiae, ſi quis ex eadem officia hominum inter ſe deducere inſtituat. Si inquam ita velim argumentari: Iuſtitia Dei eſſentialis eſt archetypa iuris naturalis; Ergo adulterium non eſt committendum: impoſſibile eſt rationi humanae vim & euidentiam huius conſequentiae capere, aut inueſtigare propoſitiones velut interiectas, quibus eadem ſtabiliatur. Sicut contra ſi ex noſtra hypotheſi argumenter; homo debet eſſe ſociabilis; Ergo non eſt moechandum; plana eſt conſequentia, & interiectae propoſitiones facile per ſolam rationem inueſtigari poſſunt. Quo accedunt difficultates iam expoſitae; puta, quod iuſtitia humana reſpiciat legem & ſuperiorem, & ponat in altero ius ad exigendum; id quod in iuſtitiam

tiam diuinam non quadrat. Item, quod quaedam partes iustitiae humanae in Deum non cadant, quae nempe praesupponunt indigentiam humanam; vti est iustitia, qua contractus reguntur. Item quod iustitia Dei vindicativa longe rigidior & exactior sit, quam iustitia humana, quae saepe delictorum veniam facit citra ullam satisfactionem, ex respectu boni publici, aut soli clementiae ostentandae: id quod in iustitia diuina secus est, quae citra satisfactionem generi humano in peccatum prolapsa non potuit placari. Accedit & alia difficultas, quod rationi humanae sibi soli relictæ attributa diuina colligenda sint ex perfectionibus, quae in creaturis ipsoque homine conspiciuntur depurando imperfectiones, quae ex essentia finita, aut materia corporea proueniunt, & ad captum diuinæ eminentiæ istas attemperando; quodque adeo notitiæ humanae, ex solo rationis lumine haustæ, prius cognita sit iustitia humana, quam iustitia diuina; & consequenter in disciplina soli rationi superstructa praepostere iustitia diuina archetypa iuris naturalis & iustitiæ humanae supponatur. Quod ipsum etiam agnouit RICHARDVS CUMBERLAND *de Legibus naturæ, prolegom. §. 6. & cap. V. §. 13.* cui quo minus genuinam ius naturæ tractandi methodum perspiceret, non obstitit, quod natione Anglus sit, & religionem Ecclesiæ Anglicanæ profiteatur; quae duo attributa Beckmanno tam odiosa sunt. Ergo iam tandem perspicuum satis esse puto, in quo cardo huius controuersiae voluatur; & ei, qui nobis velit contradicere, hæc difficultates ex sola ratione esse remouendas, & liquido ostendendum, utique ex illa essentiali iustitia diuina opè solius rationis humanae omnia & singula praecepta legis naturalis deduci posse, ita vt propositiones intermedias & euidentiæ consequentiarum capiant etiam illi, qui Scripturam Sacram plane ignorant. Quod nullus mortalium praestare potest, ** *Legem naturæ cordibus hominum inscriptam esse.* Ast quis hoc vnquam negauit, cum totidem verbis id ab Apostolo asseratur? Sed quaestio est de genuino sensu Phrasæ huius metaphoricae; quae sane, si omnia S. Scripturae loca, vbi eadem occurrit, expendantur, nihil aliud significat, quam notitiæ firmam, stabilem penitissimæ menti infixam, & plane indelebilem. Neque in emphasi istius dictionis peculiaris aliquis modus eius notitiæ comparandæ insinuatur; cum in aliis omnibus Scripturae dictis eadem extra controuersiam notitiæ adquisitionem exprimat. Et quis clarius emphasin illam euoluerit, quam ipse Apostolus verbis immediate subsequenter? *Ipsa quippe conscientia eos, qui in legem naturæ peccauerant, conuincit & cogitationes sese accusantes & excusantes,* sic vt neque ignorantiam eius iuris obtendere possint, neque eius sensum vnquam ex animo delere. Ergo ex locutione metaphorica, nemo vnquam *actuales & distinctas propositiones*, de quibus expressè mihi sermo est, exsculperit; quas nemo hactenus in animis infantum recens natorum obseruare potuit. Et quid me potissimum mordet Schertzerus, cum tamen D. IOANNES MVSÆVS Theologus Ienensis, Schertzero nihilo inferior, *Introduc. in Theologiam* c. 2. § 19. anno 1673. edita, diserte asserat: *Notitias naturæ intellectui insitas esse non in actu secundo aut primo, sed tantum in potentia propinqua.* Quo ipso utique *distinctas & actuales propositiones* natura insitas negat.

Et

Et haec, ni fallor, communis Ienenſium eſt ſententia. Quare ergo mihi ſoli tam obſcoena dica ſcribitur? Deinde per ſummam iniuriam mihi haec theſis affingitur: *Natura nihil eſſe turpe*, quae nuſpiam a me ponitur, nec de ea aſſerenda vnquam in mentem mihi venit. Sed triplex potiſſimum theſis a me L. I. c. 2. §. 6. adſtruitur. Prima eſt, *honeſtatem & turpitudinem eſſe affectiones aut qualitates morales actionum humanarum, ortas ex conuenientia aut diſconuenientia cum lege*. Hanc theſin ſi quis impugnauerit, haruſpices prodigium nunciabunt, bouem eſſe locutum. Altera eſt, *motum phyſicum in actione humana abſque omni reſpectu ad legem conſideratum, eſſe moraliter indifferentem*. Nam contraria huic theſis implicat, abſque reſpectu ad legem congruere ad legem vel non congruere. De ſolo iſto motu phyſico me agere ita crebro inculcaui, vt metuam, ne Lectorem ſtuporis inſimulauerim. Hoc dogma cum inter Theologos haecenus tralatitium fuerit, quando ad id, quod in peccato phyſicum & materiale eſt, Deum tanquam conſeruatoreſ naturae concurrere vnanimiter docuerunt, verbi gratia, ad extensionem manus in furto: (quod citra blaſphemiam dici non poſſet,) ni motus ille phyſicus eſſet res moraliter indifferentis; nunc neſcio qua maligna mentis febris a quibusdam tanquam monſtroſus indifferentiſmus moralis diffametur. Sane quamdiu genus humanum fuit, ſolus motus phyſicus non fuit actio humana & moralis, ſed eiudem duntaxat materiale. Ad actionem autem moralem praeter motum phyſicum requiritur etiam aptitudo ad imputandum, & reſpectus ad legem: Vnde qui indifferentiam motus phyſici trahere volunt ad indifferentiam actionum moralium, perinde fallunt & falluntur, ac ſi in phyſica Peripatetica nullum inter corpora diſcrimen agnoſcere velint, ideo quia materia prima indifferentem ſe ad quamuis formam habeat. Inprimis autem ** cauillari inſtituit illa verba mea, quae extant p. 27. *Quod naturalem (eorum quae turpia habentur) indifferentiam multi aegre concipere queant, inde eſt; quod a teneris iſtorum vitiorum deteſtatio nobis fuit inculcata, quae opinio ſimplici adhuc menti impreſſa in vim naturalis cuiuſdam affectus videtur inualuiſſe*. Vbi primo obſeruandum eſt, quam malitioſe * de ſuo parentheſin verbis meis inferat, *(eorum quae turpia habentur)*. Nam verba immediate praecedentia vtique manifeſta inculcant, naturalem indifferentiam praedicari non de integra actione morali, non de adulterio, homicidio, furto; ſed *de actu phyſico citra reſpectum ad legem*. Non inquam dico, furum, homicidium, adulterium naturaliter eſſe indifferentis: ſed hoc dico, motus phyſicus, qui ad materiale iſtorum vitiorum conſtituendum concurrat, eſt naturaliter indifferentis; quia ad illum motum phyſicum auctor & conſeruator naturae Deus inſluit. Puto autem ignominioſum fore * ſi operoſe ipſum docere aggrediar, quid in actione morali ſit motus phyſicus, & quid illi ex lege accedat, quae vel qualitatem aut diſpoſitionem agentis, vel obiectum, vel finem, vel certas denique circumſtantias determinat, vid. L. I. c. 7. §. 4. De caetero verba mea planiſſimum habent ſenſum apud illos, quorum iudicium libelli famoſi non corruerunt. Scilicet quia probe educatis a pueritia deteſtatio vitiorum inculcatur, inde apud multos ipſis affectibus & ſenſibus quaedam iſtorum aduerſatio imprimatur, ſic vt velut ex naturali quodam horrore

Pufend. Eris Scand.

p

iſta

ista videantur refugere; quemadmodum obiecta sensibus ingrata naturaliter auersamur; vtque adeo aduetudo illa & disciplina in naturam velut abeat. Et tali modo educatis vix in mentem subit, originem istius auersationis ab interdicto legis arcessere, aut de motus physici, qui istis actionibus subest, indifferentia cogitare. Sicut & ab aliis iam fuit obseruatum; quanquam primis mundi temporibus connubia fratrum & sororum vsitata fuerint; tamen ea post apud plerasque gentes vsque adeo non lege tantum, sed & communi auersatione exoleuisse, vt apud probe educatos ipsi sensus velut obtorpuisse videantur. Inde & iuuenes fratres cum formosissimis sororibus versari sine vlla praua cogitatione aut tentatione; quae tamen sese mox circa alias exferat. Tertia mea Thesis est, Deum esse auctorem legis naturalis, & ad illius determinationem atque impositionem referendam esse originem moralitatis, quae in actionibus humanis existat. Quae thesis eo minus scrupuli mouebit, quod is vtique legem aeternam in Deo agnoscit. Iam igitur quaero, vtrum illa moralitas, antecedenter se habeat ad legem aeternam Dei, an per accidens tantum & citra dependentiam ad eam congruat, an vero ab eadem tanquam fonte & origine promanet. Si priorum alterutrum asserere velit, habebimus iam Theologum, qui Deum primam esse causam neget. Postremum a me asseritur. Verum haec omnia in *Appendice ad Dissertationes meas*, Velthemii clamoribus opposita, ita perspicue deducta sunt, vt sperem, cordatos viros, & a vitilitigando atque calumniando alienos, facile declaratione mea adquieturos. Ast ego dico, inter statum purorum naturalium, quem Scholastici fingunt, & inter statum hominum naturalem, de quo ego tracto, tantum esse discriminis, quantum inter ea, quae Theologi de poenitentia seu conuersione hominis, & Iureconsulti de poenitentia in contractibus docent. Quod qui deprehendere non possit, bardum & blennum, ac politices ignarissimum esse oportet. Sicuti & istud spectrum heic loci iam plane disparuit, post publicatam meam dissertationem de statu hominum naturali. Quae vbi cum caeteris iunctim impressis in Germaniam perlata fuerit, non amplius de sagacitate sua multum gloriabitur. Isthac obiter hoc loco addere visum est, vt omnes cordati iudicare possint, siquidem qui ad me diffamandum haecenus incubuerunt, citra praecudicium & affectus sententiam meam penitus agnoscere, atque explicationem aequa mente admittere velint, nullam mihi amplius cum ipsis, saltem circa quaestiones Theologicas, superesse controuersiam. Sin autem id agitur, vt iudicia de bonis viris, eorumque doctrina formentur ex libellis famosis, qui ex non intellectis, aut mutilatis, detortis, & interpolatis sententiis confarcati sunt; neque vlla protestatio, interpretatio, & planior deductio locum inueniat: amplius deliberandum erit, quod remedium tali furori sit opponendum.

SED vt ad Beckmannum reuertar, confido iam omnes cordatos, etiam qui antea me propius non norant, post lectam epistolam liquido agnituros; hoc seculo non extitisse exemplum foedioris calumniae, quam quo me ista orci progenies adspargere instituit: infinitos quoque plus in re literaria praestitisse: neminem autem quam me, ob labores suos peioris exempli infectationes

nes

nes esse perpeffum. Si quis tamen adhuc innocentiae fauor, fi quae aduerfus calumnias deteftatio, inuenientur fane, qui infamem illam belluam condigno malo tandem mactent, aut faltem ab omni honeftorum virorum confortio exclufam velut carcinoma nationis Germanicae, & labem feculi refugiant. Amici autem eo diligentius ad innocentiam meam vindicandam incumbunt, quo magis bonorum omnium intereft, talia exempla non frequentari. Et Deus iuftiffimus iudex illud portentum generis humani, quod per vefanum nocendi ardorem animam fuam exitio pigmorare publico periurio non horruit, eiusmodi tandem fupplicii, quae frangendo tanto furori fufficiant, coërcebit.

PROPTER COGNATIONEM MATERIAE VISVM
EST SVBNECTERE TRIA SEQVENTIA
SCRIPTA.

PETRI DVNAEI
PRO TEMPORE IN ACADEMIA CAROLINA
PEDELLI SECVNDARIJ

E P I S T O L A

A D

VIRVM FAMOSISSIMVM,
NICOLAVM BECKMANNVM,
TOTIVS GERMANIAE CONVITIATOREM ET CALVMNIA-
TOREM LONGE IMPVDENTISSIMVM,

SVPER NOVISSIMIS IPSIVS SCRIPTIS.

QUANQVAM alias non ita frequens fit, vt Pedelli ad tam ingentes viros fcribant: tamen fi quis aequa lance expenderit rationes, quae me ad fcribendum impulerunt, agnofcet, a me nihil praeter decorum fuiiffe fufceptum. Nam licet tu grandius tibi, quam ego, membrum eius collegij, quo antea iungebamur, videreris; tamen quoties cernerem, te in quouis congressu pro deridiculo haberi, faepe me non vsque adeo defpiciebam, vt non mallem fani capitis Pedellus eiffe, quam fatuus Doctor. Sed & non vulgariter me abs te diligi fentiebam, quando blandiffimo vocabulo *Pelle* me appellabas, & hauftrum vini adufti ex Sacro-

sancta lagenotheca depromti propinabas, cuius dulcedo adhuc palatum meum titillat. Nec illud leue vinculum duco, quod & ipse mihi iure optimo maximo titulum *Antecessoris* vindico, quo tu tantopere tibi placebas: & miro omine ego secundus Pedellus, tu *secundus Rector* fuisti. Denique cum caeteros collegas tuos, postquam a nobis aufugas, tui puderet, ego amicitiae ad vltimum memor, diploma relegationis tuae hisce manibus loco solito quam accuratissime affixi, vt elogium tuum ab omnibus legi posset. Quin & cum canes nostri adeo impudentes essent, vt in cineres *Indicis* tui medio foro meiere non erubescerent, ego illos ab ancilla mea in urnam fictilem colligi curavi, vt in Mausoleo, quod Indici Nouitatum b. m. Garlebiae communibus sumtibus tuae sectae extruitur, aurea urna reponerentur. Quò pietatis officio immortalem gratiam ab vniuersis Asinii Tenebrionis sectatoribus iniisse me confido. Facit & hoc spem, scriptionem meam tibi gratam fore, quod in te haut quaquam cadere animaduertam illud tritum; honores mutant mores. Nam non minore nunc vesania agitaris, postquam Cardinalis *Consiliarius Iocosus* es factus, quam cum inter Professores morareris: & ob quod artificium apud nos cum infamia relegabaris, id nunc eo fidentius exerces, quod fama iam tua nihil amplius detrimenti possit capere.

CAETERVM etsi primo omnium multiplici gratulatione apud te defungi debere videar, quod & apud nos carnificis manus effugeris, & in Germania inueneris, qui nebuloni panem dare velit: tamen quia materiam istam carmine aliquo Dielherri Noribergensis celebrari splendidius fuerit, omnia quae speciem adulationis habent, seponam, & nonnulla duntaxat pro iure veteris coniunctionis paulo familiarius monebo circa scripta tua nouissima, quibus non singulis modo viris, sed & integris nationibus insultas. Nam generose tu quidem facis, quod omnibus modis hoc agas, vt carnifex aliquando ex te literam longam faciat; indignum tamen est, in tantum te ab ingenio & memoria defici, vt nec vnum mendacium ita speciose adornare valueris, quin statim eius falsitas manifeste deprehendi posset.

NEC minus cum tam anxie eruditionem ac prudentiam tuam verbis extollere labores, miserandum videtur veteribus tuis amicis, ita inepte id abs te agi, vt ne rideri quidem amplius tua stultitia queat. Dabis autem veniam occupationibus meis, si strictim duntaxat quaedam annotauero circa ea, quae velut pro te, aut in Pufendorffum aliosque scribis. Nam omnia ad vnguem exigere, quae ab homine professi furoris proficiscuntur, non multum a stultitia abfuerit.

LACTAS igitur, *te nunquam amasse abundantiae poculum*. Nam quae aliis vix siti restringendae sufficiebat potio, tibi cerebrum ita turbabat, vt clamoris primo syllogismis omnes enecares, inde saltationibus quicquid erat faeminarum delassares, & reliquis diffugientibus ancillas demum in vertiginem dares. An *in arenam cum inimicis digladiaturus descenderis* nescio. Vidimus tamen te in aulam Episcopi ascendere, & a circumforaneo lanista non mediocriter vapulare. *Plus aequo te studiis inuigilasse* dicis, vt aliquo colore nativam fatuitatem obtegas, velut ex intemperantia studiorum delires. *Optas, vt a Pufendorffo esses*

esses liberatus. Cur igitur libellos famosos in ipsum edebas, & eidem necessitatem imponebas facinora tua publicandi? *Famae* te nunc cura tangi serum est, postquam sententia iudiciali infamis declaratus es: insanum, per novos libellos famosos amissam famam recuperare velle: blasphemum, ob scelera castigatum ad exemplum Christi prouocare. *Inter studiosos olim non primum, sed medium saltem locum occupabas,* eadem qua medius digitus inter caeteros dignatione; & quia in medium protrudi solent, qui in circulis exagitantur. Recte quoque *primariis studiosis aemulus quoad victum* fuisti, quia gladiatores non tenui cibo alendi sunt. Dicis, te *ebrietatem semper vt venenum cane peius & angue natura auersatum esse.* Id quidem vt faceres vxorem tuam subinde tibi ingentem audiebam, quando in conuiuuis ita te deridendum propinaueras. Quid porro sanos homines cogitare credimus, quando legunt te scribentem; te quia *horas subcisiuas exercitiis gloriose tribuisti, inde Pusendorffio harum rerum experto usque adeo esse infensum: & quia ars non habet osorem, nisi ignorantem, pro hisce corporis dotibus eum ridere & cachinnari artificiose scire ac practicari.* Sufficienter isthaec possunt, vt iudicemus, quid sapientiae atque elegantiarum generosus discipulus abs te praeceptore discere potuerit. Etsi non adeo gloriosa res sit, prima literarum elementa puerum docere, nec mirum etiam *faeminas fauentes experiri,* qui omnibus est deridiculo. Sic vt licet trecenti Proceres pro testimonio dicant, te & diligenter opus Aelii discipulo praelegisse, & vermibus tuis saepe totam heri tui domum exhilarasse, nondum tamen adpareat, quare ea res vllum mortalium *miserrime angere, torquere, excruciare* queat. Commenfales porro tui cur non pro lauto conuiuio, quo discessurus eos excipiebas, carmen reponerent, enormibus elogiis adornatum, quibus vanitatem tuam tantopere capi animaduenterant? Ex *Medulla Iustiniana* nihil tuum est praeter lacinosum titulum, & praefationem ad lectorem. Dedicationem amicus quidam composuit; ipsum opus plagio subductum: quod cuius ex stylo patere potest. Et mirum tamen est, quare tantis elogiis commendatus liber tam raros inuenerit emtores, vt gratis tibi pleraque exemplaria fuerint distributa. *Primus* literas vocationis accepisti, vt secundus ordine esses: primus etiam ordine motus es, vt infamis fieres. Ridiculum est, quod iactas, Rectorem te creatum *approbante Rege Carolo.* Id Rex curat scilicet, praecipue adhuc minorennis. Suffragia facile obtinentur, vbi ordo succedendi legibus praeferibitur; & primo absente, secundus in eius locum succedit. *Prudentiam* tuam non extolleret, si micam prudentiae haberes. Hoc faciunt stulti; nostri caetera. Non diffiteor tamen *Studiosos* tibi *perpetuum rectoratum optasse;* quia sub fatuo rectore plurimum istis licentiae est. Ne tamen nimis tenellam tuam conscientiam excruciet, quod Pusendorffius, tantus amici tibi Numinis Barbarici hostis, sub Rectoratu tuo professionem suam Lundini auspicatus sit. Nam eo in negotio tu nihil amplius praestabas, quam ego, qui sceptrum praeferebam; & ipsum programma ab alio Professore, tuo tum domestico, conscriptum est; quod stylus fati arguit. Inhumanum enim videbatur, dictionis tuae gangraena nondum talium adueto nauseam excitare. Credis porro tu, fuisse in Suecia, qui epistolam Commentario tuo ad Instituta praefixam, quam in

lucem edere, Regique dedicare curasti, prae foetore, quem exhalat, perlegere potuerit? nedum ut quis curaret, quid tu ibi de Hobbesio & Monzambano gannires, qui ne grammaticam quidem calles. Quae circa librum Pufendorffii in Suecia gesta sunt, ipse ita exacte in Apologia retulit, ut maleuoli ne minimam quidem circumstantiarum inficiari potuerint. Ut nihil impudentius excogitari possit hoc tuo mendacio; *omnes in Suecia Episcopos, Doctores & Professores isti libro se opposuisse, eumque damnasse*. Id enim Deus auertat, ut quod vnicus Schwartzius delirauit, vniuersus Sueciae Clerus pro suo habere velit. Is solus te chorago in Suecia fabulae huius actor fuit. Winstrupius mutam fere personam egit, & quae a Schwartzio assererentur, coeca fide amplexus est. Quicquid machinarum adhiberetis, duos Theologos Schwartzii collegas permouere non poteratis, ut Indici subscribere vellent. Et cum Schwartzius ad nuper defunctum Archiepiscopum Vpsaliensem prolixam eo nomine dedisset epistolam, & quantum posset, in Pufendorffium classicum cecinisset; iste statim agnouit, ex mera malignitate animi, & calumniandi libidine omnia prouenire, ac responso illum nunquam est dignatus. *Negas, te eo tempore litem illam voluisse facere tuam*, ne aures tuae satyrico sale perfricarentur, et si *conscientia tua* tergo elephanti tenerior, & *Professio Iuris* reclamaret. Atqui te earum turbarum primum auctorem fuisse, & aliquot paria calceorum circumcurfitando contriuisse, ut furori tuo socios quaereres, apud nos notorium est. Et ut aliquam rationem allegares, in Consistorio ad protocollum dictabas; tibi querendi causam esse; quod Pufendorffius tuam Professionem (Iuris Romani) indignam pronunciaisset. Scilicet quia Pufendorffius in dedicatione libri sui scripserat: *Indignum videri, Vlpiani decretis omnia pulpita resonare; Creatoris leges incultu obsolescere*. Et cum iste iuxta affidens sensu communi te gaudere negaret, & ruditatem tuam in os tibi exprobraret, quod reponeres nihil habebas. Denique vsque adeo litem illam fecisti tuam, ut cum Schwartzio silentium fuisset impositum, tu illum Indicem, proprio ausu an alieno instinctu nescio, libelli famosi schemate adornatum typis excudi curaueris, ob quod facinus relegationis infamis poena affectus es, cum grauiorem castigationem fuga declinasses. Metus ergo carnificis Suecia te expulit, non *defectus pietatis*, cum ob frustum panis, & ut mentiendi theatrum haberes, religionem abiuraueris; nec *defectus iustitiae*, quam mox tergo fueras sensurus. *Professionem* te aequo animo *relinquere* potuisse non mirabitur, qui nouerit iam Anno 1671. te ob turbas hic motas salario priuatum; ut tunc demum *luxus* Sueciae tibi displiceret, cum ipse esurire inciperes. *Solemmiter* quoque *valedixisti Regi & Proceribus*, uti fures solent domo expilata. Debebas Holmiae expectasse, quoad dilucesceret, & mox vidisses te in carcerem a lictoribus rapi, & post tergo carmen propempticum a carnifice inscribi. Sic ergo rebus in Suecia gestis deinceps Cardinalis *lateri tanquam consiliarius iocosus adhaesisti*; qui tamen & ipse, ubi elogia tua penitus intellexerit, mox foras te ire iubebit. Inepte quoque & impudenter contra sententiam aduersus te latam disputas. Statim atque *Index* Londini comparuit, nemo erat, quin te eius auctorem agnosceret, cum aliis indicibus, tum flosculis illis tuis passim aspersis. Nolebat tamen Pufendorffius

fius actionem prius in te instituere, quam talia argumenta deprehendisset, quibus tu nihil plane contradicere posses. Vbi demum ipsum & omnes impressionis ministros, & manuscriptum tuum inuenisse cognoueras, & craftina luce Holmiae in carcerem te trahendum praesentaras, nocte aufugiebas. Quamquam autem satis hoc modo te nebulonem declarasses, expedire tamen visum Pufendorfio, vt causa in foro competenti decideretur; neque apud Regiam Maiestatem, vt tu mentiris, sed apud Consistorium Academicum ab initio ad finem eadem acta, & ab hoc pronunciata sententia demum a Regia Maiestate confirmata est: quae sub nouo imperio clementiae ostentandae veniam tibi, si Pufendorfio idonea deprecatione satisfacere velles, offerebat; cum id abnueres, executioni illam dari mandabat. Neque vero opus erat, vt muneribus & aliis artibus Proceres Pufendorfio conciliarentur, cum delictum tuum esset manifestum, & omnibus intolerandum videretur, interdicti Regii auctoritatem ita petalantly abs te proculcatam. Et sane Illustrissimi illi proceres, quos tu nominatenus foedis calumniis, & mendaciis adspergis, ideo quod, vt flagitiis & furori tuo patrocinentur, inducere ipsos non posses, fortasse aliquando tibi crurifragium parabunt, si modo non indignum fastigio suo iudicabunt, ad latratum scabiosi & rabidi canis commoueri. Sic & falsissima sunt, quae de Pufendorfii genere gannis. Nam Senatoris Regni Sueciae praefectum aulae fuisse, & inde senatorem vrbs Holmiensis factum, in se nihil plane ignominiae aut fordium habet. Et quid nuptiae istae ad eam rem facere potuerunt, cum iam mense Septembri An. 1672. vitiligatoribus Ludensibus silentium foret iniunctum; priuigna autem Pufendorfii mense demum Nouembri Anno 1673. ambiri coepisset? Inde dum arguere conaris, iniuste te in Suecia iniuriarum damnatum, impudentiae & ruditatis illustre edis documentum. Negas Indicem primitus a Schwartzio conceptum, abs te interpolatum atque editum? Atqui propria tua manu, & testimonio illorum, quorum opera in eo imprimendo vsus es, conuincebaris; & cum socii tui omnia pro te tentarent, nemo tamen adeo effrons erat, vt negare id auderet. Libellum famosum fuisse negas? Atqui sententia iuratorum iudicum pro tali declaratus & combustus fuit. Et credo satis iam a Pufendorfio ostensum, quale scripti genus is Index sit. Nunquam *confessus es te auctorem eius Indicis?* Atqui pro te & manus tua & fuga, & testes, & stylus confitebantur. Nisi forte in vocabulo *auctoris* pro acumine tuo ingeniose cauillaris. Nam Schwartzius eum primus concepit; tu a Regia Maiestate damnatum interpolasti & edidisti. *Non es accusatus publice eo nomine ante abitum tuum e Suecia?* Nimirum mense Iunio Anno 1673. Index Lundinum afferebatur. Antequam inquisitio Gieslae, Hamburgi & Holmiae locis tam distitis absolui posset, Nouemberaderat, quo te, quantum poteras, in pedes dabas. Mox & publice per legitima interualla citabaris, & exemplum citationis vxori tuae a me ipso in manus tradebatur; quod te accepisse ipse literis ad Consistorium scriptis fatebaris. Sed quod scriberes, te malle aeternae salutis iacturam facere, quam Pufendorfio deprecari, addebas: te curaturum, ne ista infamia tibi in Germania noceret, quod facinore licet coopertus apud Monachos pabulum inuenturus eras. Forum fuisse competens, quo damnatus fuisti,

fuiſti, negas? Atqui iuramento, quo Regi & Academiae eras deuinctus, nondum ſolutus eras, nec miſſionem obtinueras, ſed ipſe conſcientia vecors clam aufergeras; domicilium quoque adhuc Londini, Vxoremque & familiam habebas. Et an numquam, qui Pariſiis Aurelias *peregrinaſti*, deſertorum nomina patibulo affigi vidifti? Et ſane ſi apud *Regem Hiſpaniae natione Danus*, qui Sacramentum ipſi dixiſſet, ſcelere patrato in Daniam refugeret, non minus, quam tu in Suecia, iure optimo maximo nebulo declararetur. Quod porro manifeſtius indicium furoris, quam quod cauſam rerum aduerſarum, quas Sueci experti ſunt, ad hoc refers, quod illi virum bonum & eruditum veſaniae duorum Tenebrionum dedere noluerunt? Quam ergo cauſam allegabis, quod & Hiſpani, & Hollandi vapularunt, & quod Dani intra annum vertentem ter acie victi ſunt?

HACTENVS famam tuam mendacijs & calumnijs defendiſti; nunc eruditionem ineptijs & barbarie adſtrictum iſ. Quare tamen negas, te omnium eruditorum ac doctorum eſſe ſapientiſſimum? Nam ſera tibi nunc ſtoliditatis parſimonia, & inglorium nimis eſt, quod tantum *inter mediocriter doctos viros, & iuris Doctores* (tui conſimiles,) *nunquam loqui & ratiocinari* inter pocula erubiſti. Et facile crediderim, *Pufendorſium nunquam ratiocinando te haefitantem reddidiſſe, aut tacentem*; nam illi abſurdum videtur, cum morione ratiocinari velle. Et quid tu illum virum inter diſputandum ad anguſtias redegeris; cum tu ſcabioſum ſyllogiſmum trepidus & pallidus vix multa cum haefitatione poſſes exſcreare, quod nondum poculis incaluiffes? Nec ſane honoris tui gratia Pufendorſius & in Apologia, & in Epiftola ad amicos te depexum dedit, aut *ſcriptis tecum certare voluit*; nec te vnquam velut iuſtum aduerſarium, ſed vt infamem nebulonem & rudiffimum aſinum tractauit. Circa 14. *ruſticos*, quos pro dedicatione Commentarii tui ad Inſtituta accepiffes te mentiris, ita ſe res habet. Poſtquam per octo amplius meſes Holmiae circumcurſitaueras, & exemplaria libri tui eleganter compacta paſſim diſtribueras, forte fortuna accidebat, vt Vicariatus aliquis morte prioris poſſeſſoris ad Academiam deuolueretur. Cui cum eo anno de reſtitutionibus iam eſſet proſpectum, Proceres quidam efficiebant, vt tibi de iſto vicariatu prouentus eius anni daretur, quo mercedem biblioſtogo exſoluere poſſes, & vt importunum hoſpitem meſis ſuis aliquando amolirentur. De caetero nihil ad te ſpectaſſe iſtos ruſticos vel hoc indicio eſt, quod neque locum, neque numerum eorum ſatis noſti. Nam hic 14. alibi 13. fuiſſe ſcribis; eosque *circa urbem Chriſtianopolim* locas, cum ſupra quatuor milliaria iſta praedia inde diſtent. Quos fabularis te *circa tuum diſceſſum e Suecia Regi obtuliſſe ſub ſpe compensationis*, eodem ſcilicet modo, quo Profeſſorium munus offerebas. Nam per carnificem non ſtabat, quo minus quam merebaris paratiſſimam ſolutionem tergo exciperes. Male vero ſit illi, qui arithmeticam te docuit, ita ne tria quidem numerare noſti. Dicis *te octo annis extitiſſe Profeſſorem Iuris*. Atqui Anno 1668. Academia Carolina inaugurabatur. Initio 1671. propter turbas, calumnias, & priuatae moleſtrinae furta honoris gratia ſalario priuabar. Per triennium ſterile id tamen operae pretium feceras, vt An. 1673. nocte intemperta tibi foret aufugiendum. Arrige iam digitos,

digitos, & numeras; & vbi ad discessum tuum perueneris, noli nimis gloriari, te Professore fuisse. Sed nimirum *Doctrina Iuris* infallibile exhibet argumentum eruditionis tuae, & te *non minus utilia opera elaborare, quam alios Iureconsultos*, paris pretii cum Syndici Goerlicensis abortu, vix grano cassae auenae digno. In qua, si remoueas ridiculam dedicationem, & nefaria maledicta in nationem Suevicam & Pufendorfium, quid tuum est? Nisi id omne pro tuo haberi vis, quod ex aliis ad verbum descripsisti. Fateor tamen, isti operi non parum splendoris conciliari tua imagine aeri incisa: quae uti toruitatem tuam sic satis repraesentat, ita miror, nihil rugarum & cicatricum apparere. Balthei vastitas non parum terroris Gallis videtur incussura, quibus tam infensus es. Agnosco quoque vestem holosericam, quam apud nos gestabas, valde iam detritam, & formae antiquioris; & satius fuerat, nouam commodato sumere tantisper, dum a pictore delinearis. Carmen quoque subiunctum plane est ex tua vena. Nec minus mirum acumen spirat emblemata titulo praefixum, casus & studia tua non obscure exprimens. *Concussus surgo*; id est, ex Suecia relegatus religionem muto, ut panem apud Monachos inueniam. *Scribit in marmore laesus*, id est, quos calumniis & maledictis appetiisti, perpetuum furoris & sceleris tui monumentum statuent. Tandem ipse in terribilem deformatus draconem, assultantibus ventri sectatoribus tuis, eructas; *Ingratis seruire nefas*: malum credo minitatus Monachis tuis, ni esuriam tuam affatim exsatiauerint, quod usum Rosarii ipsos docuisti. Carmen versificis Noribergensis ipsi citius delirii, quam tibi eruditionis opinionem conciliauerit. Denique de torque a Caesare donato fortasse mentiris; & mirum foret, tantam iam Viennae auri vilitatem esse. Suaferim tamen, ut ab aurifabro ad obrussam eum examinari cures. Nam frequens est, ut morionibus ex orichalco inaurato torques appendantur. Quale porro argumentum multae tuae lectionis, quod vnum librum plagio subductum, & duos *multo cum sudore* (ideo hircum olent,) ex aliis descriptos *in lucem edere curasti*? Sane quotiescunque te accedebamus, eosdem semper codices in mensa tua expositos cernebamus tres, quatuorue, ex quibus miseras tuas rhapsodias confarcinabas. Negas te scripsisse, *te mediate & immediate* Pufendorfium *aggressurum etiam cum dispendio salutis tuae aeternae*? Atqui loquebantur id literae tuae mense Decembri Anno 1675. Hafnia scriptae, multis apud nos visae, ex quibus illa ipsa verba Protocollo Academiae inserta adhuc extant. Et quis, cui salutis cura est, auitam religionem eiurat, ut panem, & locum impune mentiendi & maledicendi inueniat? negas quoque, addita execratione, *te literas propria manu scriptas misisse Wittebergam, Lipsiam, Ienam & Garlebiam*? Fortasse iam a Iesuitis mentali restrictione periurio diuerticulum quaerere didicisti. Nam non eo solum, sed & Giesam, & Altorfium, & ad alios fortasse programma illud Afinii Tenebrionis misisti. Ex quibus quae Wittebergam & Garlebiam destinabantur, ab amico Pufendorfii interceptae sunt. Lipsienses & Giesenses quas acceperant, vltro Pufendorfio transmissere. Altorfini in malam rem foedas chartas abiecerunt. Ienae Velthemius apud affinem suum tunc Rectorem obtinuit, ut Patriarchae sui scriptum, sudorem adhuc ipsius redolens, in loco Sacrosancto asseruaretur. Et ne quis ea de re

Pufend. Eris Scand.

q

dubitare

dubitare possit, en exemplum earum literarum, genuinae Beckmanni sobolis. Nam inter mille soloecistas stribligo tua facillime dignosci potest. Sunt autem illae, quae ad Fridericum Gesenium destinabantur, quae in paucis admodum a caeteris discrepant. *Reuerendissime, Praeclarissime ac Doctissime Domine Superintendens, Frater in Christo dilectissime, ac aetatem venerande. Tibi, Vir optime, pietatis studio deditissimo, partim ex publica fama, partim ex ipsis rerum argumentis satis notum est, qualis & quantus sit M. Samuel Pufendorf, Professor Londinensis in Schania, in quantum hic peruersi cerebri homo verum ius naturae & morale, & per consequens decalogum; Deique leges nouo excogitato suo iure naturae & fictis entibus moralibus malitiose ac impie euertere studeat; & in quantum is vulpis instar laudabilem omnium Eruditorum conatum, inordinata Magnatum intercessione, & auctoritate a se suisque scriptis auertere conetur. Ea propter tibi, vt Viro animoso ac Religioso inclusa prae aliis pietransmittere volui, vt inde quasi per indicem primo statim intuitu percipere possis, quantum mali in tota Europa & vniuerso Christianismo nouus atheus atheismi noui Magister Samuel Pufendorf fraudulentis ac diabolicis suis nouis entibus moralibus, actionum humanarum indifferentia, Religione statui Reipublicae accommodanda, & sexcentis aliis in statu suo naturali (quem conuenientius bestialem voco) pessime disseminarit, inque iuuenum nouitatis auidorum animis iam dolose implantare coeperit, quo totum ius naturae, Dei leges, & praecepta Decalogi pro viribus clandestine euertere machinatur. Per Deum & conscientiam te rogo, & exhortor, exulet in te animarum Pastore omnis metus, personarumque respectus, ne diaboli regnum per has clandestinas machinas magis magisque extendatur. Si eadem mecum deprehendas atheismi principia ex Hobbesio Anglo hausta, vt contra huius pestiferi hominis principia amore Christianismi conseruandi heroico animo mascule insurgas, iuuentutem studiosam aliosque probos & incautos publice ac priuatim serio admoneas, ne Pufendorffii ius naturae in sui perniciem legant. Rem sane Deo gratissimam, Reipublicae literariae utilissimam, ac Christianismo quam maxime necessariam, iuxta tuum officium praestabis. Si tibi forsan non vacauerit totum lubrici Pufendorffii ius naturae & gentium vere gentile relegere, attente saltem legas librum primum, in quo adeo obscurus, & obscure ac lubrice omnia ad fallendos incautos tractat, vt nullus Eruditorum eum percipere possit, nisi quod velit atheismum sub aliquo pietatis colore vulpium instar indirecto introducere, seque cum Mahomede per fallacia & ficta sua entia moralia immortalem reddere. Plura non addam, sed ea exquisito tuo iudicio, prudentiae ac pietati amice examinanda relinquo, qui sum & ero Reuerendissimi ac praeclarissimi Domini ad aras devotissimus Veridicus Constans in Academia Catoniana, sitis mecum Catones probi ac veri rerum Censores, Valete. Iudicet nunc quilibet, an non hae literae Nicolaum Beckmannum, eundemque nebulonem prodant auctorem. Damneris ergo voti tui, & ita malefiat tibi, sicuti hae literae abs te primum conscriptae sunt. Sed & valde metuo, ne Monachi tui neophyto Catholico parum conuenire censeant, quos ipsi tanquam haereticos & seductores animarum damnant, veritatis patronos & fratres in Christo indigitare; neue mox agnoscant, te non religionis amore ad eos accessisse, sed quia nemo ex Protestantibus tam scabioso*

scabioso molosso pabulum & locum impune latrandi concessurus erat. Illud quoque imprudenter, quod cum ipse de impotentia suspectus sis, tam effuse in laudem vxoris tuae declamites, immemor inter Monachos te degere, nimis quam facile prurientes. Quin plane barbarum erat, maledicentiam tuam ab honestis matronis sibi temperare non potuisse, vt aduersario tuo necessitas imponeretur & in tuam aliquid dicendi, quae Holmiae memoriam sui reliquit valde inquinatam. Sed infra generositatem irae virilis est, istam camarinam mouere; & miserandum alias fatum est mulieris tot procis expetitae, te maritum accepisse. Atque haec fere sunt, quae velut in defensionem tui delirare voluisti. Sed cum non pauca praeterea facinora tibi sint obiecta, simulque plurimorum mendaciorum, quae in Pufendorfium priore libello famoso iactaueras, fueris conuictus, de quibus ne verbulum iam amplius mutire audes; non obscure silentio tuo ista agnoscere videris. Praesertim cum id breuitatis causa factum dicere nequeas, vtpote qui easdem naenias cuculi instar centies resones.

VIDEAMVS nunc paucis, quid conuictorum ac mendaciorum in Pufendorfium eructes. Ac primo quidem rabiem tuam excipit *familia*, ex qua oriundus est, quam tu vaccimulgorum progenies foedis maledictis adspergis, nullo alio argumento, quam quod te & sub Asinii Tenebrionis schemate in Apologia, & post in Epistola detracta larua pro merito depexum dedit. Sane nullus mortalium capere potest vim huius ratiocinii: Pufendorfius Asinium suis coloribus depinxit, igitur ipse ex fordida familia ortum ducit. De caetero nec te ipsum bubulcigenam, nec quenquam Londinensem Professore latebat, Pufendorfium in Misnia & Patrem, & auum, & patruos, & auunculos habuisse Verbi Diuini Ministros, viros honestissimos. Quali profapia ortum esse nemo cordatus erubescendum duxerit. Quae ergo Alecto te in mortuos saeuire adegit? In Pufendorfii porro familiari sermone caeteri, qui eius consuetudine vsi sunt, nihil adeo indecori obseruare potuerunt. Etsi alias mirum non sit, tecum versanti de stercore in mentem venisse. Eruditionem Pufendorfii vt contemneres grauissimas vtique causas habebas. Nam neque is vnquam pauca verba Gallica & Italica Latino scripto per stultam ostentationem, sicuti tu, immiscuit; nec eos in Theologia sub Hülsemanno praeceptore fecit profectus, vt Tractatum de *salutari vsu sancti Rosarii* nosset conscribere, qualem nuperus Catalogus Francofurtensis sub nomine Nicolai Beckmanni refert. Cuius si tu auctor es, procul dubio te aliquando inter Diuos proximus a S. Marculfo manet locus. Alias Pufendorfius neque Theologiam, neque doctos & cordatos Theologos vnquam spreuit; fas tamen sibi credit esse, Schwartzium & Gesenium, & si qui sunt alii calumniarum architecti, pretio suo aestimare Iurisprudenciam vsque adeo non neglexit, vt non parum operae posuerit, quo ipsa solidis nixa radicibus exurgeret. *Soles* tamen Goerlicii *resplendescentes* pro ignibus fatuis habet, ac dolet tui similes asinos pro triginta vncialibus titulum sibi Doctorum posse emere. Id plane festiuum, quod nugis tuis aliquid auctoritatis conciliare voluisti ex effato *viri illius eruditi, ex Indice Nouitatum*. Male tibi sit, qui vetus nobis prouerbum corrupisti; mutuum muli scabunt,

nam tu iam teipsum scabis. Tu quippe es iste vir, si Diis placet, eruditus; tua est ista gemma, qua fuliginem Schwartzianam interstinguere voluisti. Loca Biblica a Pufendorffio sæpe quidem in rebus seriis adduci, nunquam in prauum detorqueri sensum audiuius. Sed ut in frigidum & maleficiatum Doctorem regula iuris Canonici per cauillum adplicaretur, non adeo grande piaculum fuerit. Dum Pufendorffio contentum *Aristotelis* obiicis, miser prodis Aristotelem tibi nunquam inspectum. Alias enim libros ad Nicomachum Magnis Moralibus non postposuisses. *Nouus atheismus*, quem singulis prope lineis cuculi ad instar importune ingeminas, cum vetere illo & vero atheismo nihil cognationis habet; sed est peculiare maledicti genus, in improbo tuo ore enatum, furoris & malitiae tuae luculentum argumentum praebens. Iste inauditus atheismus ex tua definitione duobus capitibus absoluitur: quorum primum est, vt quis accuratius quam vulgo factum, moralia a physicis distinguere norit? alterum, vt quaedam ipsius sententiae non intellectae aut malitiose detortae ab aliquo Tenebrione calumniis impetitae sint. Huc enim omnia, quae super atheismo cuculas, redeunt. Quid entia moralia sint, te non capere ipse in epistola tua cyclica fateris. Num igitur ideo atheismus sub istis latitat? Graecam linguam Beckmannus non intelligit, igitur qui Graece novit atheus est. *Religionem pro fraeno tantum populi ac fructuoso Politicorum figmento in gratiam Principum* Pufendorffium censuisse, aut *Religionem statui Reipublicae esse accommodandam*, eo impudentius est mendacium, quod eius falsitas ab omnibus, qui legere norunt, deprehendi possit. Aut si vir es ostende paginam & lineam, ubi illud dogma extet, postquam tam importune crocitas; *litera scripta manet*. Obiter aliud mendacium adspergis, quando scribis, quod Pufendorffius in Schwartzii disputatione inaugurali Anno 1672. die 22 Maii habita in auditorio *personatum se stitit*. Nam Anno 1672. Pufendorffius mense Aprili Holmiam proficiscebatur, & sub finem demum Iunii Lundinum redibat; quod hic loci notorium est, & ex Protocollo Academiae demonstrari potest. Vbi nunc artificium tuum mentiendi? Sic & inficeta est calumnia *de indifferentia actionum moralium*, de qua quo plura gannis, eo minus te intelligere, quid in controuersiam proprie venerit, testaris. De caetero Pufendorffii vita, pietas, moresque cum aliis quibusuis, tum praecipue sacerdotibus, quorum ministerio diuersis in locis, vbi aetatem exegit, probati sunt probanturque. Nam Schwartzii malignitatem etiam vulgus apud nos detestabatur, quod cum Pufendorffii haecenus Collega & amicus fuisset, ac pridie quam Anno 1672. iste iter Holmiam ingrederetur, Confessionarii munere circa ipsum functus eundemque, quando currum conscendebat, proluxa benedictione profecutus esset; mox tamen tuo furore inpraegnari pateretur, vt tam deformem foetum abortiret, prodigii auerruncandi causa flammis vstulandum. Ex eo tempore quomodo Pufendorffius Schwartzium pro bono viro habere potuit? cum praefertim hic in malitia sua ita obduruisset, vt, licet Consistorium Academicum semel atque iterum ipsum in gratiam cum Pufendorffio reducere studuerit, & hic ad omnem iniuriam ei condonandam facilem se praebuerit, & nihil aliud satisfactionis postulauerit, quam vt vterque profiteretur, ipsos sententias suas mutuo

tuo

tuo non satis percepisse, (es sey ein Misverstand unter ihnen gewesen,) prae fracte reconciliationem abnuerit. Hinc cum postea Pufendorfius Laurenbergium alterius templi pastorem sibi confessionarium adscisceret, & hic eius rei veniam ab Episcopo Winstrupio peteret, quod alias Pufendorfius extra ipsius parochiam habitaret, Episcopus non solum libenter id indulgit, sed & expresse dixit; non congruere, vt Pufendorfius Schwartzii ministerio vtatur. Et cum Laurenbergius postea Malmogiam euocaretur, Pufendorfius M. Ioh. Ernestum in eius locum adsciuit, quousque Holmiam ipse migraret. Puto haec sufficere ad ostendendum, quae de sacerdotibus in Scania & Suecia gannis, mera esse mendacia. & non nisi duos in Scania ex tuo contagio scabie Tenebrionistica infectos fuisse, qui eam ob rem iam puto sat ludibrii debuerunt. Mirum tamen est, quare de religione aut pietate mutire ausus sis, qui ob flagitia infamis declaratus religionem, cui innutritus eras, eiurasti, vt ventrem latrantem placares, & latibulum inuenires; vnde in alios saniam pectoris tui euomeres. Nam quare ad Principem aliquem Protestantem te non conferebas, si tam splendidis animi corporisque dotibus polles, quales in te iactas? An quia neminem concessurum praeuidebas, vt apud se maledicendi theatrum extrueres? Si porro propter Rosarii sanctimoniam ad Monachos te contulisti, quare more adeo meretricio illis adularis, quos ex nostratibus lues Tenebrionistica affluit. Cum caeteri omnes, qui a nobis ad Monachorum offas transfugiunt, priores suos sacerdotes tanquam animarum seductores detestari soleant; nec alio fere Sacramento Monachi novos istos combibones aestimant. Igitur crede mihi, ne Gefenius quidem, quem vndecim parochiarum rurestrium Inspectorem tu *Reuerendissimum* vocas, vel teruncium pro anima tua dedit. De ineptis illis cognominibus, quorum pleraque nullum sensum habent, nemo apud nos vnquam audiuit nisi quod Afinii Tenebrionis vocabulum tibi iure impositum omnes nouimus; ac si ex illis, quae fingis, quintum quoque & sextum tibi vindicare velis, nemo repugnabit. Denique quam illa se mutuo destruunt, quod cum antea Pufendorfium semper ridentem dixisses, nunc eundem *lupo & tigride immaniorem* clamas. Nam de studioso, illo longe aliter se res habebat, ac tu fingis. Iste a Pufendorfio super aspera nimis tractatione discipuli sui admonebatur; qua re importunus iuuenis offensus tota die poculis se ingurgitabat, & sub vesperam domum reuersus furenti similis multa in hospitem & bene meritum per vinolentiam iactabat. Nox furori illius indulgebatur; sed postera luce orta accusante Pufendorfio ego tanquam secundus pedellus iussu Rectoris cum praefecto Vigilum ingratum hominem aedibus Pufendorfii extrahebam. Et parata erat relegatio, ni aliorum intercessionem iste indulgens deprecatione scripto concepta & Rectori Ceruino tradita adqueuisset; cuius autographum adhuc superest. Quid ergo iam fiet de fabula tua, quam insuper loci & temporis conditio plane destruit? Pariter anile commentum est de ancilla. Nam Pufendorfio nunquam curae fuit, quid in sua culina gereretur. Neque frigidius quid poteras comminisci, quam quod de fagis blateras. Nam praefultore illis opus est, qui saltandi peritia se iactant. Quid autem tu duobus illis Proceribus, magnis Pufendorfii patronis,

aliquid affingere erubesceres, cum mox subiungere non dubites; Pufendor-
fium in praeloquio Apologiae confiteri; *sibi a Magnatibus Sueciae esse suatum,*
ne controuersiam hanc amplius moueret, sed eam tacito pede silentio praeteriret.
Sane nec vola nec vestigium eius sententiae dicto loco extat. Tandem quoque
non immunis debuit discedere Petrus Hauboldus bibliopola Hafnienfis, qui
arguitur operam nauasse in Monzambano imprimendo, qui iam biennio ante-
quam Pufendorfius in Scaniam veniret, diuersis locis impressus extabat; & in
epistola ad amicos, quae Anno 1676. lucem adspexit, cum iamdudum bello
oborto nulla inter Scaniam & Hafniam literarum commercia essent. Causa au-
tem, quare bono viro malum mendacio tuo conciliatum cuperes, duplex est;
vna, quod ex ipso Pufendorfius primum rescuit, quis Indicem Nouitatum
Francofurti distribuisset; ex quo initio ad fontem sceleris penetratum fuit: altera,
quod cum tu multa exemplaria *Medullas, & Commentarii ad Instituta* ob-
trudere ipsi velles, is negaret, illa emptorem inuenire. Quod crimen morte pian-
dum tibi videtur. Sed quare Pufendorfio ista dicta in Danos affingas, facilius
ratio patet, si quis belli tempora cogitat. Ast periit tibi fructus mendacii:
Pufendorfius Holmiae est, & te plorare iubet. Nec est quod Deo gratias agas
ob vnum atque alterum vesaniae tuae socium inuentum, qui sub auspiciis tuis
ludibrio se cordatorum exponere voluerit. Nam & quo isti defricentur sal non
deerit: & tu, si verbulum addideris, ita accipieris, vt ad restim demum tibi sit
confugiendum; quo facto pessimus nebulo a foedissimo carnifice suspensus
dicetur.

HAEC fere sunt, quae pro iure veteris coniunctionis amice monenda iu-
dicaui, ne in tanto fortunae famaeque splendore veteris clientuli obliuio te
plane subeat. Interim vale vt mereris, & si quid nouae scriptionis a Domino

Rolleto acceperis, communicare nobis ne grauere. Dabam Londini Scano-
rum e Museo meo, ne in stabulo me scribere arbitreris,
pridie Calend. Octobris, Anno 1677.

IOHAN.

IOHANNIS ROLLETI,
PALATINI,
DISCVSSIO CALVMNIARVM,
QVAS ABSVRDISSIMAS

DE
ILLVSTRI VIRO
SAMVELE PVFENDORFIO,
RELEGATVS E SVECIA
NEQVAM NICOLAVS BECKMANNVS
PER CAVSAM DEFENDENDAE FAMAE NON
ITA PRIDEM IN VVLGVS SPARSIT.

AD GENVINVM EXEMPLAR MANHEIMENSE.

SI maleuolorum fabulae oracula essent, aut mendacia pondus aliquod, vllamque probandi vim haberent, non facile inueniretur vir eruditus & publice vtilis, quin locum in perditissimis obtineat. Etenim in vsu venire solet, vt quo quis doctior ac meritis in publicum maior est, hoc pluribus vulgo calumniis traducatur; stimulante inuidia, vel quia Satanas non meliorem modum nouit suspectos reddendi, qui progressus eiusdem sistere, & regni tenebrarum auctus morari possunt. Cuius fundamenta vltro corruunt, exulta ratione, sique nullo deinceps numero sint scriptores, quorum somnia prodigiosam orbi barbariem pepererunt, qua postmodum ipsa etiam religio infecta fuit. Sed barbaries quidem illa, tametsi ita late amplius non regnat, haudquicquam tamen vsque adeo suppressa videtur, vt omnino apud nos emergere, & vires iterum resumere nequeat; postquam luce Evangelii restituta, Academiae, quae tum erant, pristino in statu, mansere, reliquae ad illarum exemplum erectae sunt. Eo felicius autem haec Zizania e quibusdam radicibus suis magno Ecclesiarum malo alicubi progerminant, quod aduersarii arte illorum prouentum iuuant; quorum interest, fabulam in tenebris agi, ne quis tertius spectatorem se offerat. Sane enim dum formam quam vocant, distinctiunculas, & reliquas scholarum suarum tricas vrgent, quid aliud agere censendi sunt, quam vt nostrates in oppositum delapsi, Erasmi & Lutheri arma exuant? Vltra quorum victorias nihil haectenus promouimus. Quo astutissimo stratagemate deceptos esse manifestum est, qui exemplo suo iuuentuti ad barbariem praecunt, eo praetextu, quod alioquin nemo cum

cum aduersariis congregari possent. Quasi aliqua obligatio sit, cur eodem, quo hostes telorum genere pugnari oporteat; & nunquam Erasmo cum Scotistis negotium fuerit: e quibus illi omnibus Scholasticorum machinis adhibitis nondum aliquem in castra sua pertraxerunt. Et si quod nascente ex iisdem nugis pertinacia Ecclesia nostra propemodum in partes iuit, non omnino nullum eorum aduersus nos meritum est. Caeterum ut maxime haec & plura nos indicia deficerent, illud tamen abunde testari potest, omnino femina quaedam veteris barbariei in plerisque locis superesse, quod prodeunte in publicum scriptore, abs quo, ne barbaries detrimenti quid capiat, periculum sit, vel ut ex composito integrae stultorum legiones clamorem tollunt; plane exemplo Monachorum Reuchlinum impetentium, quos ad extremum satyra & confusus ex eorum flosculis libellus compefcuit. Vbi obseruare licet, longe maiori zelo & contentione negotium geri, si religionis velum simplicioribus obtendi potest, aut res ad illos praeterea spectat, quorum interest, cum alios, tum praecipue vulgus eruditorum quam minimum ex se sapere. Eoque quod culturam *Iuris Naturalis* vtrumque hominum genus tantis vociferationibus petit, nemo cordatus mirabitur: quippe quo luci suae restituto nec conscientia a sacerdotum libidine suspenditur, & formulariorum mysteria agricolis deinceps ludibrium debent. Sed ut in Papatu quidem sic satis felices sunt, qui hanc disciplinam aeternis sepultam tenebris optant: ita per seculum inter nos multum ipsa splendoris nata est, nuper adhuc felicissimo successu manum eidem admovente Viro illustri SAMVELE PVFENDORFIO; in quem iam Satanas, quicquid calumniarum orcus habet, per iuratos quosdam sycophantas euomit, non alia de causa, quam quod ipse latentis barbariei sententiam mouit. Quae contumelia tantum abest, ut eiusdem animum deiiciat, ut potius hoc ipso confirmetur, personam impostoribus illis detractam esse, quorum illusionibus Satanas ad reducendam barbariem vitur. Praesertim cum omine non careat, quod penes plerosque dolor dissimulationem vicit; & illi optiones, ab auxiliis destituti latibula iam circumspiciant, postquam nihil aliud, quam ludibrium pro nauata mendaciorum patri opera sperare licet. Sane enim niger ille coruus, quo crocitate tot inauspicatae aues aduolarunt, cum risu orbis inter Sanctos, aut quemadmodum consecrationis formula habet, *gementes pro Ecclesia columbas* reponitur. Et caeteri etiam miselli focii, quos nondum mores sui vl-ciscuntur, stultitiae suae praemium in tempore ferent. *Nicolao* interim *Beckmanno*, cuius auspiciis ventres quidam per Germaniam clamare coeperunt, non opus est, per quem stultitiae moneatur, quam forti exorcista, quando hominem reuera complures cacodaemonum manipuli obsessum tenent. Abs quo iacta nuper in vulgus *Defensio* stolidi, absurda, aut si mollius loqui velimus, miseranda, quanquam foli Asinio nocere queat, quippe qua suum ipse nidum prodidit, nemo quoque futurus sit stomachi tam patientis, qui ad eandem non naufeet: visa tamen nobis digna est, quam paululum depexam demus, non sane in gratiam Beckmanni, qui ter iniuriarum conuictus, spurcis etiam, quas olim sparserat, chartis per carnificem crematis frustra cuiquam fidem se facturum credit; neque quod Pufendorfius nobis hyperaspistis indigeat;

geat: Sed quia hostis humani generis Alastore parario studia viri omni calumniarum genere turbare tentat, quae regno ipsius, si quicquam aliud, mirum in modum nocere possunt, efficiemus, ut & in hoc voto suo excidat Satanas. Simulque cum Beckmannus tam ferox sit, non quidem, quia habet imperium in belluas, sed quod interclusis itineribus scelerum eius documenta e Suecia transmitti nequeunt, & ipse interim persuasus est, Pufendorffio nullos per Germaniam amicos esse; nos autem optimo viro, qui cum informatione, tum scriptis suis qualescunque nostros in literis profectus iuuit, multis nominibus deuincti sumus: leui & festinato saltem specimine ostendemus, utique adfuturos in Germania, qui ad Beckmanni mendacia aliquid reponere queant, quosque haec victima carnificis ab ara profugiens percussoribus ceruicem subdet. Neque enim id tutum praestabit nebulonem, quod postquam orcus eundem recipere noluit, in monasterium concessit; videlicet prae desperatione, quae vel militem vel monachum facit. Quanquam inter bonos illos Fratres non desunt aliqui cordati, qui cognitis facinoribus Beckmanni rabiem hanc & effrontem maledicentiam ex animo detestabuntur. Praesertim cum iam illi ipsi, in quorum casses ea bestia primum incidit, venatione sua paulatim erubescant; quod votis suis damnati Dictynae non leonis, sed asini duntaxat exuias suspendere possunt.

ILLUD igitur manifestum est, Beckmannum tamdiu nebulonem & infamem calumniatorem mansurum esse, donec non carminibus per ludibrium, & ut ipsius stultitiam adolescentes etiam flagellent, diu ante hoc negotium fusis, sed rationibus ac testimoniis bonorum virorum omnia illa argumenta diluet, quibus de *Indice Nouitatum* edito in Suecia conuictus fuit. Quae argumenta fidei actorum publicorum, & profecto noctu nebulone, ipsius confessioni superstructa effecerunt, ut iussu *Sacrae Regiae Maiestatis* facerrimus ille Index Londini a carnifice flammis datus sit, Beckmanno in praemium laboris pro infami declarato, postquam ipsum nebulonis Manuscriptum publice in Senatu Regni productum esset. Atqui tantum abest, ut ista ratione Beckmannus se purget, ut potius de scelere isto contra seipsum nulla re, quam defensione sua manifestius & maiori cum pondere testari possit. Praeterquam enim quod totus liber profusus iisdem flosculis vernat, quibus & Index nouitatum & alter libellus famosus refertus est, ut vel ex cantu auiculam agnoscere queas; etiam nihil aliud hic ingerit lectori, quam quod in illis operibus suis nulla cum specie veritatis mentitus erat. Etsi atrocia illa, quae in posteriori libello fomoso periurio confirmabat, in hoc carmine omissa sunt: quod ipse nebulo remittente paululum furore mendaciis suis erubuit, nec male, minimum vxore monente, opinatus est, neminem tam stolidum fore, qui tot scelera, quae gentiles etiam detestantur, in republica Christiana a viro integrae semper famae palam & citra poenam patrata credat. Quo ipso & his mendaciis omne pondus detractum est: cum Beckmannus se fatente periurus, & semel in mentiando impudentissimus fuerit. Sed & expressius scelus istud in Suecia se commississe agnoscit, dum initio defensionis suae citra figuram eloquitur, quod Pufendorffium *arctissima censura iterum perstringere velit*. Ergo Pufendorffium cen-

Pufend. Eris Scand. r fura

fura sua nuper, opinor, perstrinxit, & vbi, nisi in Indice nouitatum & altero libello famoso, qui a Pufendorffio posteriorem epistolam elicuit? Quin illud quoque Beckmannum infamis illius Indicis auctorem ostendit, quod etsi aliquoties rem neget, nunquam tamen id illustre monumentum sine elogio nominat. Ita enim alicubi: *Prodiit sine certo auctore Index Nouitatum, oculos multorum valde claros efficiens. Sine certo auctore, inquit.* Atqui is auctor omnium confessione est vir scelere & infamia nobilissimus *Asinius Tenebrio. Oculos valde claros efficiens, dicit.* Nimirum vt quidam sycophantae *indifferentissimum moralem* inter spectra reliqua prodeambulanti viderent; *Velthemio* autem aliquot modii squamarum ex oculis deciderent. Denique quantumcunque dolorem suum dissimulet Beckmannus, arguunt tamen vniuersa, quam aegerrime ipse pater prolis suae vstulationem tulerit. Caetera quae toto opere non sine tragica verborum atrocitate solita sibi eloquentia deblaterat, omnino a defensione aliena sunt. Cum enim Beckmannus diffiteri nequeat, auctorem Indicis infamiam commeritum esse; (nam alioquin cur tam impudenter negaret, eius confessionem iure sibi impactam?) & vero illa argumenta, quibus se de eodem edito conuictum nouit, ab ipsomet hac scriptione adstructa sint, manifestum est, Beckmannum infamem & nebulonem manere, etiamsi nondum in pueritia ex tali scelere reatum contraxerit. Neque hoc titulo priuabitur, si maxime ponamus Pufendorffium tota aetate sua aliqua in re lapsus fuisse. Ergo si citra pertinacem vesaniam Beckmanni foret, iam haec causa nobis perorata erat: Placet tamen & aliena illa, quorum alteram partem facinora Beckmanni, alteram mendacia de Pufendorffio constituunt, paulo plenius excutere, saltem eum in finem, ne forte Beckmannus semel in vita sapuisse se putet, cui Holmiae viuenti ad morionem nihil, praeter tintinnabula deerant.

PRIMO itaque vt a vitiis mundanis immunem se probet, (*mundana vitia dicit in oppositione ad vitia coelestia*) amissa existimatione cum omnium bonorum applausu laudum suarum testimonia ab emendicatis quibusdam carminibus petit. Quasi vero ignotum foret, tanto meliorem esse Poëtam, quo plura fingat. Et qualem *applausum* esse credimus, si quis ex vna Academia in aliam abeat? Imo vero cui abeunti applaudunt commensales ideo duntaxat, quia abit, eo praesente non admodum gauisi fuerint, oportet. Sed & ipsa illa carmina indicio sunt, Beckmannum iam tum in Academiis ludibrio fuisse habitum. Sane enim in Germanico *mutilate* saltem adducto hyperbolae nimis quam euidentes sunt. In ode autem latina, quam Flaccus Marpurgenfis enixus est, *Nicolaus Beckmannus* comparatur Sancto Nicolao, quem Moscouitae nautis patronum adfoctant. *Ibis profundae nauita gloriae Nicolæ!* Atqui dum bonus noster Nicolaus scelere ad gloriam nauigat, non prohibente Sancto Nicolao, famae & fortunarum naufragium fecit. In *Gallia* autem vti neminem vsque adeo simplicem fuisse putamus, vt eidem Beckmanni eruditio probata sit, ita si maxime aliqui de *Medulla Iustiniana*, quam vocat, benigne senserunt, id vero Beckmannum nihil iuuat. Quippe medulla illa a Professore quodam Marpurgenfi est, cui eandem plagio subduxit Beckmannus. Imo alter

Ante-

Antecessorum Aurelianensium satis animaduertit, abs qua virtute id pecus commendari oporteat. *Cui sic Romani Iuris fluit ore medulla*; id est qui tantis lacertis est, & simul iuri Romano operam nauans, in tam stolidum leguleium abiit, vti Beckmannus; *Olli Romanis viribus ossa vigent*, id est: ille non abfiliis est rudi lanctae & robusto cuiusdam pugili Romano. Iudicium porro, quod de labore illo in *Ephemeridibus* eruditorum legimus, in quoduis compendiolum iuris quadrat. Etsi satis stulte Beckmannus, quod ita postmodum de opere suo loquitur, quasi Rex Christianissimus intuitu illius iudicii vltro & proprio motu bibliopolae Parisiensi diploma aliquod obtulisset. Nam id saltem egit bibliopola, vt *inscio Beckmanno* id priuilegium impetraret, eo facilius quod qui isti curae Regia auctoritate praeerant, animaduernerent, periculum non esse, ne quis in hoc libro medullam Iustiniani latere putet, pridem situ & putredine absumtam. Mirum vero, Beckmannum non gloriari, mandasse Regem, vt filio suo primogenito, quam primum praeter lac & mollem cibum aliud quid digerere posset, singulis diebus eadem medulla ientaculi loco apponeretur. *Rebhanium* denique Argentoratensem qui nouerit, non mirabitur ipsum Beckmanni obiectionibus gauisum fuisse. Cuius rei fidem facere ignotis potest censura programmatis Argentoratensis *Boecleri*. Dein Beckmannus multis verbis titulum *Doctoris* iactat; quem sibi maxime digno collatum ait, postquam & examen *rigorosum* sustinuisset & *magnam* de iudiciis disputationem conscripsisset. Atqui vt ab eiusmodi fociis multis ex libris magnum volumen compiletur, nihil noui est, & Galli his examinibus non admodum rigorosi esse solent. Quin pueris notum est illud vulgatum: *Sumimus pecuniam, & mittimus asinum in patriam*. Caeterum hunc titulum nemo vnquam Beckmanno adimere voluit, (etsi quid haecenus expectare debeat, infra audiet,) de quo neque *Diabolus* sollicitus fuit. Et valde ridiculum est, quod scribit, carmina illa & testimonia poetica *miserrime liuore corripere, angere, torquere, imo macerare & excruciare* Pufendorfium; per quem licebat Beckmanno eadem vel nundinarum tempore peculiari in theatro rusticis canere, adsumta in auxilium vxore, quae plures spectatores allicere poterat, quam simia, aut cercopithecus. Sicut penes nullum literatum, cognito acumine Beckmanni *periculosa aemulatio* oriri potest. Nihilominus noster *Beckmannus* iam velut triumphans verbis Teutonicis paeana canit. Quod nulla alia de causa fecisse censendus est, quam quia cachinum se prouocaturum animaduertebat, si Latine loqueretur, cum ipse tragicum quid spirare vellet. Sane enim vtut & Germanica sic satis faceta sunt, imprimis tamen quoties Latinis verbis paulo magis pathetice furit, nihil aliud, quam risum mouet. Praesertim si quis attendat ad epitheta illa sane in loco adhibita: *male, impie, sceleste, pie, gloriose, laboriose*, verbi gratia. Vbi flagitium aliquod commissum mentitur, plerumque id *impie* commissum ait. Quemadmodum quicquid ipse boni fecit, *pie* videlicet. Quasi aliquis *pie & gloriose* malus aut *impie* bonus esse posset. Vt sic mediocriter adhuc profecerit Beckmannus in Schola Velthemii circa doctrinam de vocabulis, quae in se ac sua natura actum vel honestum vel turpem, expriment. Etsi pius ille mendax iam admittit *mendacium pium*, de quo non

ita pridem disputatio eius auspiciis prodiit, ab amico nobis missa. Quo & illae Beckmanni blandissimae preces spectant, vt epistolam Pufendorffii, priusquam de sua defensione iudicium ferant *remotis omnibus corruptis affectibus pie perlegant* Germani. Ergo si Pufendorffii epistolam remotis omnibus corruptis affectibus pie legere possumus, Beckmanni defensionem impie legamus oportet; quippe quae illi opposita est. Denique ne lectoribus ignotum sit, quo fatorum ludibrio e Suecia in Germaniam venerit, illud quoque, *dum vitam suam deducit in sui dispendium praeteriri noluit*, se professionem iuris reliquisse *ob maximum pietatis & iustitiae in Suecia defectum, summumque luxum & latentem amorem Germaniae ceu natiui soli*. Iam nemo mortalium de pietate Beckmanni dubitat. Addit, quod *Fuldae* eminentissimum Cardinalem Badensem accesserit, vt *declaratus Consiliarius, postquam Regi Regnique Proceribus solenniter valedixisset*. Nimirum quia hodie in Germaniam consilarii vocantur nebulones, bis terue iniuriarum conuicti, & illa solennis valedictio nocte concubia ideo fortasse facta est, ne ob discessum tanti viri iuuenes pariter & senes nimia effusione lacrymarum oculos corrumperent. Quare autem hic nullum carmen recitat; quod viro tam celebri ad principem tam longinquum profecturo & solenniter valedicenti omnino a clientibus offerri par erat? Sed nimirum eadem absurditas est, qua anno 1671. ante hos furores in Pufendorffium, cum ob turbas & scelera quaedam salario priuaretur, persuadere nobis volebat, se *Professorem honorarium* esse factum. Etsi lippis & tonsoribus tum notum erat, Illustrissimos Regni Proceres id egisse, vt daemonem hunc per ieiunium eiicerent. Quod genus multa alia commemorare possemus, si quidem hominis fatuitas finem aliquem ac modum haberet. Illud tamen ingenuum in Beckmanno, quod fatetur, se non esse, *Tulliana puritate puriorem*. Cuius sane rei vel in hac defensione luculentissima aliquot exempla occurrunt. Quo magis miramur, absurdum istud ingenium deinde non erubescere gloriatione ista: *ipsas leges doctrinam suam iuris ob linguae Latinae puritatem & elegantiam rarissimam venerari & adorare*. Quod si Dietherrus ita serio sensit, fortasse eadem Venus in vtriusque labris seshitat. Quanquam potius est, vt dicamus, Poëtam simulasse Dietherrum, vt citra ruborem mentiretur. Quin illud vaticinium, quo elegiam suam finit, *Indici notatum etiam praefigere poterat, a carnifice in rogam coniecto. Flammam perpetuam mox dabit iste liber*. In verbis autem carmini subscriptis profiteretur *se purpurae tanti auctoris pannum suum adfuerit voluisse, & rogatum debuisse, vt id opus tanto magis niteret (fulgore panni adfuti) & in Aula Caesarea imprimis exsplendesceret*. Vtique sane operi Beckmanniano a Dietherro nonnihil splendoris mutuo sumendum erat, minimum ob dedicationem stolidissimam; cuius reuera hic sensus est: Sacram Caesaream Maiestatem isthuc bello contra Regem Christianissimum se immiscuisse, vt defenderet Corpus Iuris. Quanquam alias Phoebus Goerlicensis, cuius facula *resplendescens* nuper in aethere se stitit, plus radorum in Beckmanni lucubrationes proiicere poterat. De Epigrammate autem illo, quod Icon Beckmanni praefert, moriar, ni idem a Beckmanno confictum est. Minutiora persequi superuacuum fuerit. Sane enim, vt demus, Beckmannum ex honestis parentibus natum aliquantisper in Aca-

miis vixisse, dedisse se praeterea peregrinationi seu decursationi potius, Doctorem etiam fuisse creatum, tum panegyricos quosdam eidem dictos extare, denique scriptis editis professioni Iuris meritissimo admotum esse; tamen per haec omnia, velut supra diximus, Beckmannus a scelere postea commissō nequaquam excusabitur. Et cui ignotum est, quomodo paucis ab hinc annis in vicina nobis republicae Iureconsultus eruditione & meritis suis Beckmanno infinitis partibus maior Satanae suggestionibus seductus eodem crimine se alligauerit. Abs quo septuagenario licet, & cuius canities ipsis iudicibus miserationem incutere poterat, magistratus supplicium quod Beckmannus iam meretur, sumpsit. Vt omnino ridendi sint; qui Doctorem iuris cuiquam tam enormem fecisse iniuriam credere nequeunt.

VIDEAMVS igitur quae Sycophanta iterum de Pufendorffio mentiri voluerit; de quibus in vniuersum difficile est pronunciare, malitia an stultitia in iisdem praeualeat. Cuius nomini quod tam sollicitē titulum *Magistri* apponit, ideo potissimum factum videtur, vt Pufendorffius vicissim nebulonem Doctorem vocet. Alioquin eadem auctoritate Magistri creantur, qua Doctores. Sed non moris amplius est Doctores vocare nebulones a carnifice maectandos. *Entia autem moralia*, quae bestia toties *bestialia* vocat, ne quis ignoret, alias dicuntur res morales. Et videtur ista appellatio manere posse, non obstante Commentario Velthemiano ad Grotium, quamdiu res & ens synonyma erunt. Neque metuendum est, ne Pufendorffius *eadem in lucem prolatura*, vt Solocista loquitur, *defendere* non possit. Caeterum primo omnium tristissimus noster *Porcius risum* Pufendorffii notat; quem eundem tamen in fine carminis sui *tygride saeueriores* facit. Verba suo cum flore adscribemus: *Pufendorffius cachinnari ac ridere artificiose practatur*. Cur non potius *practat*? Aut quodnam est illud *artificium videndi*? Cuius plenariam descriptionem fortasse a Beckmanno nobis polliceri possumus, quippe qui tot annis stultitiam suam Holmiae rideri vidit. Sed num ridere & hilari animo esse crimen est? Pergit accusator, quod *loca biblica, canonica & iuridica in prauum sensum detorqueat*. De locis Biblicis more suo mentitur Beckmannus. Illud vero nequaquam est canones in malum sensum detorquere, si quis Beckmannum alioquin scripturientem roget, vt ad titulum decretalium de *impotentia coeundi* commentariolum edat. Longe denique a rabularum malitia abest, aliquid ex iure ciuili ad ridiculum faciendum in loco adferre, & vt alterum leui ioco adspargere possis, Iureconsultos *anserum instar idem semper canere*, verum est de Iureconsultis Beckmanni geminis germanis. De vniuerso ordine idem affirmare nunquam cuiquam in mentem venit. *Ebrietatem* scripta Pufendorffii satis refutant; quae cerebrum hominis vinosi non redolent. Caeterum si qui Norimbergae stultitiae Beckmannianae documentum capere velint, apponant homini cantharum vini, & comoediam videbunt. Quid vero dicemus de illa exprobratione Beckmanni? *Nec exercitia corporis nobiliora didicisti, nec peregrinasti*. (Hic sine dubio *leges virgines* in genua procumbent, & adorabunt.) Quasi necessum sit Professorem saltationes Polonicas nosse, aut a lanista circumforaneo vapulare.

Nam Beckmannus olim vsque adeo non *gloriose* digladiationibus *tempus tribuit*, vt potius cum Londini Professor specimen profectuum in publico edere vellet, plagis in cornua acceptis mire intra testam se contraxerit. Verba interim hunc flosculum proxime sequentia indicant, penes Beckmannum eiusdem turpitudinis vitia esse, *inter libros & inter scorta sedere*. Nam haec ille coniungit. De *Aristotele* aliquid addere nihil attinet; cuius Metaphysicam dum ipse impugnat, impetum in fociorum cohortes; & praecipue dextram Velthemii alam facit. Equidem olim credebamus, Beckmannum nunquam pictum, quod dicitur, Philosophum vidisse; nimirum ob *morosas Themidis Camaenas*, vt ipsius encomiasta loquitur. Et nuper adhuc in frontispicio operis sui imberbis, terribili saltem cum machaera sculpi voluit; videlicet in recordationem plagarum, quas pugil circumforaneus eidem inflixit, & vt Pufendorfius solo adspectu exanimatus duellum recusare pergeret, in quod illum peculiari epistola Hamburgum vocabat. Nunc derepente peripateticus nobis prodit, pallio & barba ornatus, quali vix Cratippum fuisse putamus. Felicem hoc ipso Aristotelem, qui Politicae suae patronum nactus sit, cuius non calamus modo, sed & gladium latissimo e corio pendentem metuere oporteat. Etsi frustra hic ad pugnam se componit loricator noster Beckmannus; cum Pufendorfius nunquam modum accidens esse negauerit. Quantum porro piaculum esse credimus, quod Pufendorfius de vxore *Beckmanni* talia scripserat, quae pueris in Suecia notissima sunt. Et sane vt mulierculam illam reuera *in sui solatium duxit*. Noster; ita quaecunque de ipsius forma, probitate ac diuitiis somniat, *itidem in sui solatium* scripserat videtur. Nam ipse quidem rarissime Iunone sua vel tantillum sibi fauente vtitur; quae si commotior est, etiam si nulla Beckmanni culpa fiat, auctoris conuiciis in eundem detonare solet. Nisi forte postquam columna illa Romanae Ecclesiae inter crassos & bene vasatos monachos versatur, vxorem paulo minus molestam sentit; quae sane per modestiam tam facilis est, *vt omnes cuiuscunque conditionis eam non satis laudare possint*, Beckmanno videlicet praesente. Quod autem ipsa eiusdem verba Germanica, quae dolore animi commotam protrudisse ait, satis equidem emphatica, & quibus vti inter piscatores eductam decet, defensionis suae inseruit Beckmannus, ideo factum est, vt licentiam ab illa impetraret pecuniam perdendi. Scilicet quia *Commentarius ad prima fundamenta* a nemine emitur, in quem ipse tamen vniuersam dotem & praeterea non modicum aeris alieni prodegit, eoque Beckmanno de libris edendis ne verbulum mutire licet, hic quidem eo praetextu vsus est, opusculum scriptum esse causa illius, non sua. Quod ne frustra caneret, adspargenda utique quaedam Germanica erant, etiam quae mulieri suo more fabulanti exciderant, vt opere impresso inueniret ipsa aliquid, in quo phrasin suam agnosceret. Caeterum ne vxoris causa Beckmanno vllus mortalium inuideat, metuere non debet; quae iam vetula propemodum non facile cuiusquam *spiritum excruciare* potest, vt cum Tullio nostro Heidenfi loquar. Post frigidissime perorata causam vxoris, etiam crimen laesarum Maiestatum Pufendorfio impactum it Beckmannus: *Propositum Pufendorfio esse denigrare non modo Schwartzium* (qui iam antea quouis coruo nigrior est) *sed*

& maximae venerationis viros in Germania, vt Reuerendissimum (addendum erat: & serenissimum) Dominum Superintendentem Garlekiensem, celeberrimum Velthemiam Ienensem, & illustrem (ohé iam satis est, ohé Niclaë!) Scherzerum Lipsiensem, contra nouum atheismum fortiter insurgentes. Sed nimirum de Scherzero gestiunt iam eruditi istud noui generis proelium Lipsiense videre, nosque pridem ferio optauimus, tandem aliquando copiolas suas educat, quarum fiducia Pufendorfio tam inanem mouere litem non erubuit. Sane enim Sacra Regia Maiestas Sueciae nunquam per literas a Serenissimo Electore Saxoniae petiit, ne cui Theologorum suorum permitteret facultatem scribendi & ratiocinandi contra Pufendorfii principia; quod Beckmannus comminiscitur; cui dolet, neminem Theologorum Electoralium se praecentore clamorem tollere. Equidem id saepe numero e republica est, sacerdotibus facultatem scribendi non permittere. Vt tamen iidem prohibeantur facultate ratiocinandi, hoc quidem tempore superuacuum videtur; quo plerique Sacerdotes vsu rationis citra omnem prohibitionem religiosissime se abstinere, Velthemii autem cauillationibus non habet Beckmannus, cur exultet; qui famae ieiunio bona fide gloriam in scelere quaerit, nouus videlicet hoc seculo *Campester*, mire cognominis Dominicanus, Erasmus adorti, impudentiam nobis referens. Caeterum quae elogia Velthemium merere putamus, qui non erubuit e libello famoso, ab Alastore quibusdam Academiis oblato, spurcissimo, & quo foedior ne ab ipso quidem mendaciorum patre confarcinari poterat, obscoenissima quaeque in indoctum illud, & plusquam barbarum opus suum transferre, quod introductionem ad Grotium vocat? Nam illa quidem ciuilitas nihil subleuat Pufendorfium, quod memorato in loco, cum libri mentionem faciat, nomen ipsius reticuit. Reliquae autem sycophantiae ingenium produunt stupidum, agreste, malitiosum, & quali omnino opus erat reducendae barbariei, quae ab exteris impulsae, quemadmodum in vorticibus Cartesii materia primi elementi corpora alia ad centrum suum; ita quicquid ipsa difficilium nugarum habet, versus meditullium Germaniae premit. Et ne lectoribus ignotum sit, quae demum in Pufendorfio desideret Velthemius paucis monere iuuat, causam tam effrenati furoris reuera non aliam esse, quam quod Pufendorfius Scholasticorum flosculos & Moralistarum somnia reiicit; quos vtrosque tamen a Grotio magnopere laudari ait. Eoque quemadmodum metuit Velthemius, ne se senem decrepitem de ponte asinorum aliquis deiiciat; (vide *Disputatio posterior de actibus per se honestis* §. 18.) ita Thomam, magna Pufendorfii inuidia, solite Principem Moralistarum vocat, praesertim sicubi lectori *Metaphysicorum Patres* Conscriptos ingerit; & inter illos nescio quem de *S. Porciano* ne non credamus, ipsum magis versatum esse in studio *Metaphysices*, quam ranae virides in nucibus arboribus, (add. *Introduct. ad Grotium Part. I. p. 62. §. 42.*) Vbi quidem de Grotio fatemur, deprompsisse ipsum nonnulla e Scholasticis; quaedam etiam Moralisticis non pessime animaduersa esse concedimus. Sed Grotii ingenium profecto Velthemius non habet, vt scorias in aurum conuertere possit; qui contra disciplinam istam his fordibus iterum coinquinat, quibus tot vigilis a Grotio purgata est. Et cur non Ennium iuuentuti commendamus, equo

e quo itidem Maronem aurum collegisse constat? *De actibus per se honestis* aliquid addere nihil opus est; circa quos Pufendorfius illud reuera docet; lus naturae, quo genus humanum vitur, a Deo optimo maximo originem trahere. Nam quod Velthemius sophisticatur, moralitatem in actionibus hominis saltem *in puncto rationis* diuinam voluntatem antecedere, nemini persuadebitur, cui quidem paulo plus, quam punctum rationis fit. *Peccatum autem transgressionem legis esse, vt est offensa Dei, non vt est malum morale*, vltimum in barbarie videtur. Primarius interim elenchus huc redit. Scripserat Pufendorfius, Deum legem naturae mutare non posse, non propter vocabulum *per se*, sed ob necessitatem hypotheticam. Cum enim lex naturae arctissimam cum natura humana congruentiam habeat, posito Deum velle, vt homo sit homo, quod vtique vult, & semper volet, homini contrariam huic legem naturae ferre nequit. Si enim Is ad contraria officia fuisset adstrictus, non sociale animal, sed alia feri & horridi species animantis fuisset producta. Hic fingit Velthemius, Pufendorfiu[m] respondisse: *Hominem dupliciter spectari, 1. quatenus Deus eum condiderit animal rationale & sociale, 2. quatenus Deus eum condere potuisset animal horridum & ferum.* Cum res ipsa loquatur, Pufendorfiu[m] hoc dicere, hominem, si ad contraria officia adstringeretur, eoque animal horridum & ferum esset, hominem non fore. Quod ex conditionali hac propositione colligere licet, creari potuisse hominem animal horridum & ferum, nimirum eodem Scotista ratiocinante dari poterunt asini alati, qui nobis Velthemium ad sidera ferant. Quippe id tritum Scholasticis exemplum est: *SI asinus volat, IS habet pennas; vt doceant, orationem subiunctiuam consistere, etiamsi neutra pars in se vera sit, aut esse possit.* Imo vero noua hac Velthemii dialectica admissa, abesse non potest, quin ipsa etiam scriptura sacra somniatam Velthemio sententiam foueat. Sane enim in illo Apostoli, Rom. IX, 20. *Num interrogat plasma (verbi gratia, homo) factorem suum, cur me facis tale?* (verbi gratia, rationalem ac socialem, & non potius animal horridum & ferum?) particula ME prorsus eidem calumniae patet, qua ob voculam IS, Velthemius se iactat. Terminum autem, *Necessitas hypothetica*, cauillari, puerile est; cum eodem res redeat, necessitatem absolutam an hypotheticam certos gradus habere dicas. Sed nimirum quia animaduertimus rem in se manifestissimam fycophantam per malitiam capere nolle, (quanquam citra omnem adfectionem stuporis sat stolidus est,) siquidem Velthemius ab eiulatu & clamoribus suis non desistet, omnino e disputationibus & eiusdem nobili illa introductione ad Grotium extantiores flosculos peculiari opere aeternitati consecrabimus, quod certum est, parum concessurum fore Epistolis obscurorum virorum, aut Frischlini Prisciano vapulanti. Nam vbi ratio eiuratur, & alia remedia consumpta sunt, nihil aliud, quam satyra superest. Quae hic quidem non illud modo efficiet, vt Velthemius velut in speculo sibi ostensus ruditate sua paululum erubescere incipiat, sed & eadem opera antiquae barbariei genium deformabimus; quae iam mirum in modum certis hominibus placere coepit, postquam non pauci papalium tenebrarum memoriam perdiderunt, & iuuentuti ignotum est, quem Velthemius, & alii ex iisdem hortis philosophi lactent, communem naturae sensum

sensum

ſenſum amittere poſſe. Eo lepidiores autem nobis in his nugis futuri videmur, quo maiori triſtitia prolatae ſunt; eſſi inter veneres ac delicias iſtas non omnino nihil ſcurrilium iocorum emineat. Neque vero metuendum eſt, *ne verba Velthemio inuertamus, quemadmodum felis inuertit ollas; quae inuito coquo carnes eripit, ut piſciculos minutos eripit, magnus accipiter, deuoratque; qua lepidiſſima ſimilitudine ipſe vtitur in Aetioſcopia practica §. 6. circa fin.* Nam vt barbariſſimi non ſolum in forma, ſed & in materia adſcribantur, curabitur; additis & portentis aliis, quorum ſi lectoribus guſtum aliquem hic dare velle-
mus, vltro faterentur, barbariem terras relicturam in operibus illis extrema ſui veſtigia poſuiſſe. Denique *Pontifex Garlebiensis*, ſomnium hominis, vix pilum viri boni habere videtur. Quod ſi Sua Sanctitas deinceps more ſuo delirare, ac brutis fulminibus faeuire perget, peculiarem quendam modum videbit accipiendi lymphatos ſacerdotes, liberum hominum genus, quod nullis omnino legibus parere nouit. Et eiurata religione Lutherana Beckmannus ſpe ſua omnino fruſtra eſt. Sane enim quemadmodum Pontificii nequaquam Theologis noſtris ex animo fauent, niſi qua horum aliqui communem barbariei cauſam iuuant; ita non temere Vigil frontem ac linguam Beckmanno locabit, qui nullum allegare meritum poteſt, quam quod ipſe patronus deſenſione ſua Geſenium grauet. Sed ad Beckmannum reuertimur. De *atheismo* impudentiſſimum eſt mendacium. Ni tamen illa *communis ſacerdotum accuſatio* attenditur; de qua paulo poſt videbimus. Si pietatem ſtoliditate meriti debemus, & illico Seſquithesus eſt, qui Monachorum deliria in dubium vocat, nimirum Beckmannus magnum Eccleſiae Chriſtianae fulcrum erit. Quod ſi ab atheiſmo parum abſunt, qui quamuis religionem eiſdem valoris eſſe, ac pretii putant, tum vero certi homines meritiffimo hic accuſantur, quippe queis nemo propendenti in ſyncretiſmum ſeculo maius ſcandalum, & plauſibiliorem praetextum affert. Scilicet infirmi illi & in religione noſtra non omnino inconcuſſi, ſi vident, quantis ſtrophis ac cauillationibus vnus alterue theologus viro optimo, & qui eiſdem cum ipſo religionis eſt, craſſiſſimos errores impactum eat, quantaque pertinacia, de iniuria euidentiffime conuictus, malitiae ſuae progreſſum iuuat, quid fieri hi dicent de illis, qui extra eccleſiam noſtram ſunt? Num quiſquam ipſis perſuadere poterit, talem theologum in aduerſariorum ſcriptis bona fide verſari, qui in Lutheranum palam iniurius eſt? Sane ſunt non pauci, qui hac ipſa quorundam pertinacia moti, quidquid vulgo de ſententiis aduerſariorum Theologi memorant, in dubium vocant; quod nunquam horum ſimiles deſuerint, quaedam etiam dogmata adeo delira videantur, vt impoſſibile ſit, eadem a quoquam deſenſa fuiſſe. Quale monſtrum hodie reuera eſt *Indifferentiſmus moralis*, ingenioſiſſimum illud figmentum calumniatorum, quem demiror, ſi Logici inter entia rationis deinceps non referent, quae nec ſunt, nec eſſe poſſunt. Nam aequè contrarium ſibi ipſi ſenſum habet, *Indifferentiſmus moralis*, atque ſi dicas, homo irrationalis, vel aſinus alatus. Quippe morale eſt bonum vel malum, id eſt, lege praeceptum vel vetitum eſſe. Iam qui cohaereat, vt quod indifferens, id eſt, neque bonum neque malum eſt, ſit ſimul morale, id eſt, vel bonum vel malum? Et

Puſend. Eris Scand.

s

peſſime

peffime profecto de ingeniis hominum sentit, quisquis etiam fit, si credit, vlli mortalium perfuaderi posse, viro tam erudito, rem vsque adeo & palam absurdam fomniare in mentem venisse. Quin iam ita clare ostendit Pufendorfius, se nihil aliud dixisse, quam motum physicum, materiale actionis humanae, ad quod Deus, tanquam conseruator Naturae, concurrat, esse actum in se indifferentem, vt nemini dubium superesse possit. Nam quod Beckmannus ait: *Quaerere lubet, salua venia, domine vulpes, in quo foro iam versaris, num in ciuili vel physico?* asini vox est, nescio ex quo Aesopi apologo desumpta. Quasi qui monet, quod physicum in actione humana est, esse rem indifferentem, materiam moralem tractare non possit. Par priori mendacium est, Pufendorfius *religionem pro freno tantum populi et fructuoso politicorum figmento habere*. Quam absurdissimam calumniam toties a Beckmanno eruclari posse, eo minus miramur, quod ipse eodem loco indistincte in omnes principes iniurius est, dum ita docere Pufendorfius in *gratiam principum* ait; quos utique tali impietate delectari oportet. Vsque adeo nebuloni nihil frontis ac pudoris restat. Nisi forte alia ratione orbi literato suam in Politicis peritiam ostendere nequibat, & quantum in lectione *Machiaueli* aut *Platonis* profecisset. Quemadmodum in nupero libello famoso, vt Historicum se probaret, *Caligulam* inter Christianorum persecutores retulit. Quanquam id nomen ea potius occasione Beckmanno excidisse videtur, quod tum forte fortuna laceras suas caligas confuebat, irata Iunone sua, quam illo tempore exul prae miseria compressu lenire, vel vt Beckmanniana phrasi vtar, *physice examinare* non poterat. *Schwartzium* interim initio istarum turbarum tragico Oreste dementiorem fuisse, satis confirmatur per id, quod Beckmannus de illius disputatione inaugurali nobis pandit. Sed illud omnino falsum, quod ait; Pufendorfius *in illo actu personatum se sistit*. Ita enim loquitur Idiota, cui ne prima quidem literarum elementa insunt. De *Monzambano* nihil hic addimus, qui multum supra Beckmanni captum est. *Hobbessi* autem principia Pufendorfius probare, qui haecenus collatis signis cum eodem bellum gerit? Verba *Maenii* verissima sunt, quibus Pufendorfius nihil contrarium docet. Sed nimirum illa huc transcribenda erant, vt vel inde colligeremus, Beckmannum & Indicis Nouitatum, & alterius libelli famosi auctorem esse; quippe quae illic etiam non sine legentium risu recitat, *Concionibus sacris* Pufendorfius reuera nunquam *sub specie Christiani* interest; sat frequenter autem vt verum Christianum decet. Illud quoque glossema peringeniosum est: *Quis me prohibebit*, inquit Pufendorfius: *tantisper in alio templo concionem audire?* Addit Asinus: *per ens scilicet rationis. Domino M. Ernesto* ita deinceps noster Beckmannus: *Alter sacerdos, qui est M. Iohannes Ernestus aequae vehemens erat in atheismo publice e suggestu reprehendendo; sed eum perstringere non audent, ne sic ipse ex communi sacerdotum accusatione innuat ac prodat atheismum suum.* Ergo qui atheismum publice perstringere audent, ex communi sacerdotum accusatione innuunt ac produunt atheismum suum. Et sic cordatissimi e nostratibus Theologi Spizelius & Weberus atheum non mediocriter redolent. *Sacerdotes*, non omnes quidem, sed tamen non paucos togis suis incredibilem tegere nequitiam etiam Lutherus confirmat.

confirmat. Qui & illud praeterea addit, sibi videri ex nullo hominum genere plures in tartara detrufum iri, quem ex sacerdotibus. Quibus magnopere *exofos fieri* qui illorum vitia taxant, citra flumen illud eloquentiae Beckmannianae facile credimus. *Polygamia* nūspiam a Pufendorffio defenfa est. Obscoena autem illa cognomina neminem nisi Beckmannum auctorem habere possunt; quem illud, opinor, ad viuum pungit, quod virtutes *Afinii Tenebrionis & Alastoris* vocabulo tam plene tamque concinne notatas videt. Quibus appellationibus non amplius cohonestabitur, quam primum reperta nobis vocabula erunt, quae significantius nebulonem omni modo deterrimum iuxta & stolidissimum exprimant. Sed *Scherzerum* quidem Pufendorffius haud quicquam *Dictatorem Lipsiensem* facit: quin potius negat, eum Lipsiae vsque adeo Dictatorem agere, vt caeteri in ipsius gratiam prostituere se velint. Quo alio etiam, quam *Pontificis* nomine veniat sacerdos, qui, vt Vigil Garlebiensis, vniuersae Ecclesiae curam sibi vindicat, & tam curiose, quid in aliena republica geratur, exquirat; adscito inter purpuratos suos Afinio Tenebrione, Sedis Garlaeae per Germaniam legato a latere. *Velthemius* interim omnino Beckmanni sectarius est. Et sane ni inter genios illustris huius nonnihil arcanae cognationis intercedit, in amborum tamen genesi mire sidera consensisse oportet, vt Velthemius Beckmanni causa malum sibi accersat. Neque enim prior laceffitus a Pufendorffio est: qui adeo stridore non delectatur, vt crabrones citius irriteret, quam cicadam, quod Graeci dicunt, ala corripit: Caeterum dum *maculam* esse fatetur Beckmannus, si quem eius sectatorem dicas, nimirum nebulonem se agnoscit, qui sectatoribus suis ad nequitiam praebeat. Nam alioquin viri boni sectatorem vocari, macula non est. Attexit quoque Beckmannus par historiarum, quae similes sunt illi, quam in posteriori libello famoso magna legentium miseratione referebat, de pugna duorum Studiosorum prope Erfurtum, & reuera, vt ipse loquitur, *omnem humanam rationem superantes*. Vbi miramur, nebulonem non animaduertere, dum omnium, quae nominari possunt, criminum Pufendorffium infimulat, & singula fabulis plusquam anilibus probatum it, se mendaciis suis, quod alioquin habere poterant, pondus detrahere, vt nihil omnino haereat. Et eadem impudentia dicere licebat Beckmanno, Pufendorffium patrem aut matrem occidisse. Quam illud vero praeter decorum, quod rei tam atrocis causas nullas, aut nullam prorsus speciem habentes affert. Equidem de *Casselio* illo nemo mortalium vnquam verbum audiuit. Sed quantum ad periculum *ancillae*, absque dubio ita secum cogitauit Beckmannus: Si ego ab vxore mea propter acum amissam vapulo, non absurdum erit mentiri, Pufendorffium *ancillam suam ob fractam in culina ollam cultro occidere voluisse*. Fabula non paulo lepidior, quam Aulularia Plautina. De *Apologia* Pufendorffii sane credimus, si qui fycophantae eandem *cum mentis stupore & conscientiae laesione perlegerunt*, quemadmodum Beckmannus, eos non nimium gauifos fuisse. Prudenter tamen illi, *qui emptam Vulcano obtulerunt, ne in liberorum manus incideret*; eoque nepotes auorum suorum stultitiam ridere possent. Et si quod illic nigri salis adpersum est, ad solum Beckmannum eiusque praecentorem Schwartzium & clientem Gesenium pertinet. Nam tunc quidem *magna illa*

illa & excellentia ingenia nondum obseruationes suas in vulgus sparserant. Frigidæ adhortationes Beckmanni Sacram Regiam Maiestatem Daniae non facile permotam dabunt, vt ciuem suum propter amicitiam cum Pufendorffio velut perduellem tractet; in quam iniurius est nebulo, dum eandem Reges Principesque conuiciis infectanti sibi vilo modo auxilio futuram credit. Adsumilat se ad extremum *generosae aquilae* Beckmannus; quam non quidem bicipitem; sed longipedem sectatores Asinii Tenebrionis breui inter insignia sua recipient; & denique tragoediae catastrophæ imponit, lepidam profecto, & qualem omnino a Beckmanno confingi decebat. Vbi dum facetiis lasciuire coepit, nondum fortasse vini poculum hauserat: adeo frigent illi ioci, quos ipse tamen sine dubio falsissimos, & mire præterea acutos credit. Sed nimirum, si literam amplius a Beckmanno videbimus, eius sane martyrium aeri insculpetur, quantumcunque sumptuum impendere oporteat. Hoc minus autem artificis manus aberrabit, quod Beckmannus suam ipse imaginem orbi exhibuit & facile cogitari potest, quis sit status, gladium tenere hunc asinum tantum. Repraesentabitur enim congressus cum lanista & sacrificium Beckmanni, vbi nigram illam victimam absque sale & thure masculino Diis inferis per carnificem obtulit. De Pufendorffio interim non est periculum, ne Beckmannus ab eodem aliquod responsum ferat; cui non vacat, hominis periuri atque intestabilis absurdae fatuitatis mendacia discutere. Sed illi amici Pufendorffii per *Germaniam*, quod toties *scabiosos* vocat morticinus, cui anima foetet, ita Beckmanno caput scabent, vt non facile similem tractationem amplius desideraturus sit. Et quia carminibus tantopere delectatur Beckmannus, scito, esse in Germania iuuenem festiuissimi ingenii, quem non pigebit, cothurnum sibi aptare, vt versu Heroico stultitiam & praelia Beckmanni canat; exemplo Homeri, cui mures etiam ac ranae hoc genere carminis celebratae sunt. En initium illius nouae Iliados:

*Arma virumque cano, Suecis qui pauper ab oris,
Carnificem fugiens, & iustam Regis ob iram
Teutoniæ venit; multum vexatus in aula
Virginibus, quandoque iocos vxore iuuante.
Musa mihi causas memora, quo turbine mentis,
Quidque dolent Garlaea caprum iam mulgeat, aut quid
Illius ad cantum iuuenem clamare cicadam
Impulerit. Tantosne fouet Germanica stultos?*

VTQVE vxor etiam Beckmanni maritum suum recitatione carminum de vesania monere possit, qua super alioquin in Senatulo frequentissime quaeritur, alius iterum versibus Teutonicis stultitiae Beckmannianæ encomium ludet: adiectis sub finem & literis reuersalibus telonæ datis, & comminatione illa Beckmanni, se *Pufendorffium mediate & immediate aggressurum, etiam cum dispendio salutis aeternæ*, prout in Protocollo Consistorii legitur; de qua nunc quidem mendax confiteri non vult. Simul & ex archiuo Academiae describi curabimus, quæ olim inter ipsum & Venerabilem Virum *Dominum D. Bernhardum*

hardum Oelreich, Superintendentem Bremensem, tum Academiae Carolinae Procancellarium gesta sunt: cui itidem, orta ex leuissimis causis rixa furti crimen obiiciebat nebulo; ne quis Beckmannum hac saltem in controuersia furere putet. Quae omnia ex actis & documentis publicis desumpta, & quorum singula iureiurando bonorum virorum, si opus sit, confirmari possunt, plus vtique fidei inuenient, quam vniuersus mendaciorum apparatus Beckmanni, quem retulisse est refutasse. De caetero vtut nullum pro malitia sua *praemium* expectet Beckmannus, sed *gratis* etiam furere velit, quam primum tamen per hos bellorum tumultus licebit, inueniet profecto viam aliquam & modum Sacra Regia Maiestas Sueciae, grauioribus iam curis distracta, animaduertendi in nebulonem e carcere profugum, qui pro insigni clementia gratiaque tam foedis in Eandem conuiciis ludit. Saltem Regia Maiestas Galliae, atrocissime & ipsa attackta, non facile a sua Eminentia Cardinali Badensi repulsam feret; cuius non minus quam aliorum per Europam Principum interest, mutuo Beckmannos non foueri, qui scriptis publicis omni ludibriorum genere refertis in Regum Principumque capita desaciunt. Qui idem Rex Christianissimus a Sacra Regia Maiestate Sueciae de Beckmanni sceleribus certior, Academiae illi, abs qua Beckmanno Doctoris titulus collatus est, non frustra mandabit, vt adempto Doctoris elogio Beckmannum publico programme infamem renuncient; & nomen ipsius carnifex Aurelianensis frequenti hominum concursu solennissime in patibulum efferat. Sed iam horas aliquot perdidimus in nugis Beckmanni, quae id tamen peculiare habent, quod aequalem ad fletum & ad risum efficaciam obtineant. Qui si deliramentis suis denuo in publicum prouolabit, quanquam nihil frontis ac pudoris homini superest, acuemus tamen stylum, quaeque hic tacuimus humanitate quadam, & quia scelus omnino ad suspendium adigere religio erat, non vna scriptione deinceps effabimur, quousque publica Nemesis de cadauere hoc supplicium sumet.

Tv interim, Optime PVFENDORFI, vt aliarum vellicationum & huius potissimum iniuriae sensum fallas, animi tui magnitudine efficitur. Quae vel ideo concidere nequit, quod ingens Tibi solatium recte factorum memoria praestat, & eodem fato vsos esse nosti, quos itidem de studiis in lucem adferendis cogitatio exercuit. Noster vero hic dolor, quod cum seculum plura tibi & maiora debere posset, viles animae & fordida quaedam ingenia meditationes tuas morantur; quae aliqua sui parte literis proditae pridem nos in admirationem rarissimae eruditionis tuae rapiunt. E quibus, quicquid maleuolorum ignauiam vrit, mansurum est in animis hominum, & virtus tua inuidiam supergressa olim inter exempla erit; vt quae decus & perennem ex seipsa gloriam habet.

 IOHANNIS ROLLETI,
 PALATINI,
 SCARENSCHMIDVS
 VAPVLANS.

IN
 MONSTRVM LIBELLI
 CAROLI SCARSCHMIDI,
 IVRIVM STVDIOSI VETERANI,
 EPIGRAMMA.

IVPPI^{TER} indomitos vi vidit quaerere prolem
 Centauros, homines, horreo, quadrupedes.
 Restitit, & nutu totum tremefecit Olympum,
 Diuisosque mares fulmine membra dedit.
 Iuno vicem miserata rogat, num perdere vellet,
 Quae se cunque suo sanguine multiplicent?
 Ille negat, pariterque Deae, postquam ira quieuit,
 Infusus gremio talia dicta refert:
 Nulla mihi terram monstris opplere libido est,
 Nulla giganteo scommata ab ore pati.
 Nec ego semihominem Cacum generasse probabam,
 Cuius erat monstri Mulciber ipse pater.
 Qui quoties Siculos iubet efformare cyclopes,
 Aut maiora Ioui tela trisulca facit;
 Monstra etiam quoties iterato effingere tentat,
 Frustra equidem Superis sic placuisse cupit.
 Nam si terrigenas monstris terrere necesse est,
 Aut si Coelicolae cernere monstra velint:
 Luridus effuso iam pridem lumine cyclops
 Sat mihi Scarfchmidus cudere monstra potest.

H. a M.

EQVES LIVONVS.

IOHAN-

IOHANNIS ROLLETI
SCARENSCHMIDVS
VAPVLANS.

QUOTIES ingenia nostri temporis cum veterum torpore, & diffusa olim per Europam barbarie comparamus, illud se nobis offert admiratione dignissimum, quod qui post reductam bonarum literarum lucem in antiquam barbariem relabuntur, multo, quam illi simplicius, & maiori fere cum stultitia ineptiant. Nam vti superioribus sæculis cultus politiorum literarum tantum non penitus ignorabatur, ita ab illis, qui sua sibi barbarie placebant, ea tum persuasio aberat, qua horum temporum nugatores cum maxime impelli arbitramur, vt nobis lasciuorum afinorum coram orbe literato spectaculum exhibeant. Quibus merita, eruditio, dignitas, adeo non attenduntur, vt vel imprimis calcibus petere, & moribus proscindere instituant, quorum virtutes seculo in exemplum patent; praesertim quando ipsi alia ratione inclarescere non possunt, & facinora sua, foeda licet, a quibusdam vtroque pollice laudari sciunt. Et tale animal iam (ne longe abeamus) in Academia Lipsiensi publicis opinor sumptibus alitur, non tam vt peregrinantibus inter alia eius vrbis cimelia & admiranda ostendatur, quam vt prodigiosæ cuiusdam stultitiæ femina spargat, ne forte iuuentus vltra Magistrorum aliquot dictata quid sapere incipiat. De *Scarenschmido* nobis sermo est, nouo illo sidere inter cyclopes & fabros sandapilarum. Qui stolidissimus asinus diducto in immensum rictu primum tamen rudere duntaxat coepit aduersus Virum incomparabilem, Patronum nostrum: postquam autem leuiter id propter vapulasset, nuper omnino dentibus sibi agendum ratus est, edita miserabili *Defensione Disquisitionis* suæ, in qua ne belluini quidem sensus vestigium conspicitur. Nunquam adeo foedis, adeoque pudendis vtimur exemplis, vt non peiora supersint. Sane Ipsi Beckmanno stoliditatis palmam ambiguam fecit, quem tamen omnium, qui vnquam extitere, sycophantarum impudentiam supergressum fuisse, non citra causam credebamus. Cuius vesaniam quemadmodum nuper castigauimus, ita nunc huius quoque deliria excutere animus est: vt stultissimo adolescenti vanam scientiæ persuasionem de pulmonibus depellamus, simulque ostensum demus, quale portentum hoc cyclope Germania foueat. Quamquam vt Scarenschmidus meliorem deinceps mentem sumat, sperare non licet, quod pridem ipsi nihil mentis aut animi fuisse constat, & belluas in homines transformare ne Dii quidem videntur posse; saltem talis metamorphoseos exemplum in perpetuo Ouidii carmine non legitur. Sufficiet interim nobis effecisse, vt Vir Illustris SAMVEL PV-

FENDOR-

FENDORFIVS, quantumcunque id dedecus naturae Scarsenschmidus infaniam, studiis suis libere vacare queat, neque in nugis conuellendis bonas horas perdere cogatur, erudito qui orbi alia ratione prodesse cupit. Praesertim cum & Regia Maiestas Sueciae Viri cogitationes ab his controuersis auocasse videatur. Quae non ita pridem, morte abrepto Loccenio, Consilarii Ipsum & Historiographi sui munere dignata est. Quam operam aggressuri magnam inde spem concipimus, non omnino frustra fore conatus nostros, quod plerique Lipsiensium, & cordatiores quidem omnes, iam antea Scarsenschmido primum inter stultos locum attribuunt; vt qui exemplo Phanaticorum hominum tota die lectulo adfixus nescio quas inspirationes captet, & postquam recitatione tristium nugarum non sine fereatu vniuerso orbi per horulam leges dictauerit, affectato gressu Hispanico ad caenaculum moueat. Sicut & illud de feroculo hoc referri solet, cum Generosissimi Baronis, cui praefectus fuerat, studia moderari non potuisset, eoque Witteberga Lipsiam, comitante gloria rei bene gestae, reuerteret, praelectione Institutionum iuris victum quaesiturus, Ipsum illico commensalibus suis de *περοεδελος* iure litem mouisse; imo clarissimum hospitem suum, in hanc conditionem adigere voluisse, ne quem priorem prae se locum occupare pateretur. Vt actum pene agere videri possimus, quod vanitatem adolescentis depingere animum induxerimus, quem illi ipsi, quorum gratia potissimum id fieri par est, pridem in Caeritum tabulas retulerunt.

CAETERVM priusquam ad castigandam cyclopi nostri stultitiam accingamur, operae pretium fuerit thesin praemisisse, quam Scarsenschmidus inficeta sua dissertatione impugnandam sibi sumpsit, vt Lectores, quid reuera in controuersia sit, eo liquidius perspicere queant. Praesupponimus igitur, & ex se ipso satis manifestum arbitramur esse, si quidem in ciuitate summum Imperium ita reperiatur vnitum, vt illud indiuisum & inconuulsam ab vna voluntate (hominis aut concilii) per omnes ciuitatis partes, atque negotia se dispenset, rempublicam emergere, cui ad formalem suam perfectionem nihil desit. Qualem Rempublicam regularem vocare placuit, non modo, quia id vocabuli alioquin perfectioribus applicari suevit, sed & quia tales potissimum Respublicas Aristoteles nobis descripsit, praecipuus sane inter eos, quorum circa Doctrinam Ciuilem, Architectonicam puta, & quae indolem rerumpublicarum in genere contemplatur, tradita ex antiquitate nobis superant. Receptum enim est, vt, quae cum artificum Regulis & delineationibus conueniunt, aut iuxta communiorem, notumque iam modulum efformantur, Regularia audiant: sicut contra irregulare nuncupatur, in genere, quicquid praeter solitum fit, aut contingit; imprimis vero quod artificum ideas, & designatas semel ab iisdem limites egreditur. Sic irregulare vocamus, verbi gratia, si aliquando solita nobis hora non prandemus; si tabellarius iusto tardius, citiusue adueniat; si actus non legitimus die nefasto expediatur; & ita in caeteris. Sic irregulare pronunciabit Vulcanus, quod cum reliqui Cyclopes praecipue matutino tempore tenaci forcipe massam versent, Scarsenschmidus non nisi multa die, & quinta cum linea tangitur umbra mollibus e fratris opera ad fabrilis surgat. Et cui ignotae

ignotae sunt munitiones irregulares, quibus sane praestantissimas per Europam Mathematici annumerant. Caeterum quemadmodum fieri potest, vt quod irregulare est, idem quoque vitiosum sit; nempe si per structuram, aut infolitam dispositionem partium res finem, cui destinatur, omnino assequi nequeat: ita irregularitas semper, ac per se vitium aut labem non infert: cum naturalium quidem rerum formae necessario bonae sint, quae vero hominibus irregularia producuntur, etsi respectu habitudinis ad eundem finem magnopere inter se variant, communem tamen illum finem pari saepe felicitate consequantur. Aliunde enim, quod per formam fieri nequibat, pensari potest. Eoque irregulare & vitiosum nequaquam nobis Synonyma sunt, multo minus id vocabuli inter conuitia referimus, qualia dicacitati Scarsenschmidianae, vel potius laboranti eiusdem ex furore animo affectantur. Quanquam disceptatione de formarum praestantia exorta, si caetera omnia sint paria, secundum regulares formas litem dari oportere indubium est. Quibus praesuppositis in procliu fuerit concepisse Rempubicam irregularem; quae scilicet vnione illa, ad robur & essentiam ciuitatis regulariter necessaria deficitur; idque non per modum morbi in administratione Reipublicae haerentis, sed vt publica lege vel consuetudine ea facies tanquam legitima sit recepta. Quale Corpus Germaniam constituere nostro quidem iudicio solidissime ostensum dedit *Seuerinus de Monzambano*; cuius admirandae eruditionis libellum haecenus impugnandum sumpsere non viri docti, & quorum lucubrationibus apud exteros etiam aliquod pretium ponitur, sed illa seculi incommoda Publicistae, quos nobis rabularum per Imperium examina pariunt. Et sane ne nunc illa haec argumenta repetamus, quibus ipse rem ita euicit, ita exposuit, vt nemini cordato dubium superesse possit, vel sola Principum Germaniae libertas, qua hoc etiam bello quidam ex ipsis non timide vsi sunt, ostendere poterat, vtrarum in censu eadem Respublica sit reponenda. Neque enim si regularis Respublica est, (in qua omnia ab vna voluntate gubernari regique iam diximus) fieri potest, vt dum alii bellum ad se pertinere contendunt, reliqua eiusdem reipublicae membra operam & auxilium suum ipsi etiam reipublicae capiti iure denegent. Sicut illa sententia non rationibus modo, sed & ipso rerum actu omnibus, qui extra partes remoti sunt, iam pridem probetur. Licebat tamen Scarschmido quantiscunque clamoribus eandem incessere, & illo stupore, illaque mentis coecitate aeternum laborare, modo Pufendorffium tam proterue non vellicasset. Cui quo minus criminationes Scarsenschmidi a se amoliretur, nullo iure, nulloque priuilegio prohibebatur, per quod cyclopi nostro viris eruditis, & quorum in publicum merita extant, impune, tanta cum acerbitate insultare licet. Praefertim cum quae in Seuerino Pufendorffius exercitii causa, & potius vt Rempubicam irregularem in genere delinearet, quam vt tradita Monzambani super Imperii Germanici forma defenderet, asseruit, adeo non obscura, aut tenebris inuoluta sint, vt & ipse Scarsenschmidus in lepida illa *Dissertatione de Republica monstrosa* fateri cogatur, Imperium Germanicum recte dici posse *irregularem Monarchiam*. Quod si Imperium, fatente Scarsenschmido, irregularis Monarchia est, sine dubio, idem quoque Respublica irregularis erit. Nisi forte non

Pufend. Eris Scand. t amplius

amplius inferre licet: si Lipsiae reperiuntur Doctorandi, necesse est, ibidem reperiri homines. Sed nimirum ne hac consequentia admiffa nihil amplius controuerfiae fupereffet, vel potius vt nofter Cyclops monftrofae fuae Dialecticae emblema aliquod promulgaret, eam illationem ita limitari vult: Irregularis Monarchia eft; Ergo & irregularis Respublica fcilicet *sub concepta specie Monarchiae*. Quod perinde eft, ac fi dicerem, Scarenfchmidus homo eft; ergo & animal fub concepta fpecie hominis. Ne forte quis putet, ipfum animal effe fub concepta fpecie alini aut bouis. Qualem cogitationem non poffe non eruditorum animis obuerrari, facile agnofcet, qui monftra illa Scarenfchmidiana, quae ipfe tamen non citra grauiffimos dolores, & poftquam totis decem annis vterum gelferat, enixus eft, eminus duntaxat confpexerit. Imo contra fi datur monarchia irregularis, & Aristocratia irregularis, & Democratia irregularis, nemo mortalium tam ftupidus erit, quin agnofcat, etiam dari Rempublicam irregularem. Id quod probaffe Pufendorfio fatis eft; quippe qui non tam formam Imperii Germanici definire, quam Reipublicae irregularis naturam in vniuerfum fcruari conftituerat.

EXCVTIAMVS iam paulo preffius, quae pro defendenda ftoliditate fua Nofter affert; vt adpareat, quanta hellebori caritas infet, fi Scarenfchmidus laboranti e ftultitia capiti medicinam facere incipiat. Ac proloquium quidem, quod ea prorfus Maieftate orditur, qua Parafitus Gnatho apud Comicum elementa artis fuae tradit, nihil ad Pufendorfium. Neque enim quod Idiotae, qui adfcito Polyhiftoris vocabulo fuperbiunt, quandoque extra oleas vagantur, ideo aut Imperium irregularis Respublica non eft, aut Scarenfchmidus deinceps primum inter Politicos locum fortietur. Quanquam alioquin ipfum columnam effe non diffitemur *gigantei fui orbis literati*, in quo, praedominante paulatim tyrannide facerdotum, Affectare ferunt regnum coelefte Sophiftas, Altaque congestos ftroxiffie ad fidera pontes, quos vocant, afinorum, aut tabellas Metaphyficas, vt quae craticulis & harpagonibus fuis scalae cuiusdam Iacobaeae vicem commodiffime fubire poffunt. Neque quod non omnes eruditi Sacrofanctum Corpus Iuris pari reuerentia aestimarunt, aut quod *Angelus Politianus* (quem liquet mihi deierare, ne inftectum quidem effe Scarenfchmido,) quid reuera olim fuerit *fuis haeres* ignorare fe falfus eft, ideo Imperatoribus leges fundamentales, quaeque peculiariter a fingulis in Capitulatione, quam vocant, promiffa funt, negligere licuit; per quae ftatus Germaniae multum fupra conditionem fubdictorum, proprie dictorum, conftitui, coecus fit, qui non videat. Quibus tamen cum adhuc aliquid ad fummum Imperium defit, neque obligatio, qua Caefari, tanquam capiti obftinguntur, ex foedere aliquo expreffo originem trahat; etfi illa non plus fere virium habet, quam vinculum pacti inter foederatos inaequales: id propter Imperium recte dici Rempublicam irregularem arbitramur, quicquid de *Polyhiftore* Scarenfchmido, aut *antiquo Patrum Romanorum urinario* fiat; e quo delibato chrifmate in vicem opobalfami principio ftatim lectorum fuorum nares vngit fcurra. Neque vero ideo Germania *campus* vocari non potest, *cui quisque Scholafticus papiliones cerebri fici*

sui immittat; quae Grobschmidii nostri sententia est. Nam & in ciuitatibus, quae regularem formam manifeste prae se ferunt, non minus quam in irregularibus Rebus publicis saepe omnia stultorum plena sunt; & ipsi nos, implicata his bellis Germania chimaeras, ac nescio quos cerebri papiliones, (velut animas Platoniorum per inane volitantes,) magno numero, in Imperio vagari & errare conspeximus, agmen ducente progenie Scarenschmidiana, terribili illa, & qua conspecta Turcas de Hungaria abdicanda consilia captasse dicunt, *Mars Germaniae perpetuus*. Quorum infinitam multitudinem densam in aethere nubem referre, quae Germaniae lucem suam non minima ex parte eripiat, iam pridem apud cordatos in confesso est. Sic quod ad abstrusissimam illam quaestionem de *Austregis* non nemo auditorum Scarenschmidi *barbam & nasum instar galli gallinacei demiserit, putaueritque praeceptorem suum loqui de ostreis*; quod instante merenda, circa quam Scarenschmidus fere e plumis propicere, sensimque ad profitendum accingi solet, animum in patinis haberet; & alioquin Ostrea calleret primo deprendere morfu; id quidem arguit, mirae simplicitatis adolescentes esse, qui Scarenschmido se in disciplinam tradunt. Sed num Austregae eam in Status potestatem Caesari largiuntur, quae alibi locorum Regi in subditos adest? Aut num Principum libertati per id derogatur, quod ipsi inter se controuersias suas componere possunt? Num denique nexus ille feudalis, quo Status Caesari & Imperio obstringuntur, ideo plus virium habet, quam vinculum pacti inter foederatos inaequales? Atqui contra, si maxime Caesar citra discrimen causarum vbique primus ac necessarius Imperio Iudex esset, cui per ipsas tamen Austregas potestas iudiciaria ita illimitate non competit, id solum quidem regularem Rempublicam hautquidquam argueret. Neque enim, vt Grobschmido persuasum est, qui necessario hunc, & non alium controuersiarum suarum Iudicem habent, cui tamen, reliquas Maiestatis partes in eisdem exercere non liceat, illico in subditorum proprie dictorum classem compingentur, aut ea *infallibilis nota est discernendi Imperii a sociali systemate*. Cum etiam inter foederatos, praesertim inaequales, necessarium Iudicem vi pactorum conuentorum dari nihil repugnet, & eius rei hodie adhuc exempla extent. Sane Groeningae, exorta non ita pridem cum Omlandis controuersia, Delegati reliquarum Prouinciarum Belgicarum necessario iudices erant, neque coram arbitris ea causa disceptari poterat, ad quos tamen eandem deferri altera pars magnopere videbatur velle. Sic vt comparatione cum Prouinciis Foederati Belgii facta, quibus singulis Maiestas propterea non deest, haecenus Statuum Germaniae libertas, quam illarum, fere maior sit habenda: vtcunque vulgus Belgii libertatem suam non sine contemptu Germaniae iactet. Denique nec *Camera Spirensis*, nec *Iudicium Aulicum* impediunt, quo minus Ordines Germaniae potestate ac Iuribus suis frui queant; quae cum conditione subditorum proprie dictorum consistere posse, nemo temere affirmauerit, qui genuinae politicae modicam duntaxat notitiam habet. Nam multum falleris, Grobschmidi, qui putas, diiudicandae Imperii formae satis esse, *Ius ciuile, Feudorum Consuetudines, Sanctionem Carolinam, & Recensus Imperii nosse*; sed ad regulas disciplinarum Vniuersalium sententias suas

exigere debent, qui de forma Reipublicae iudicium ferre instituunt. Et vel hoc nomine paulo magis reuerentem aduersus *Magistros* esse, quos subinde vellicas, & coram quibus Lipsiae nudato capite, si quid controuersiae tibi cum ciuibus sit, sententiam audire cogeris, te decuisset; vt quorum aliqui te stolidissimum animal, modo id pridem non recusasses, e bestia iterum in hominem refingere poterant.

QVAE cum ita sint, nihil aliud superesse videbatur, quam vt Scarschmido aeternum valediceremus, ni conuicia, scommata & sycophantiae hominis prolixius animaduerti mererentur. Quorum absurditatem si qui mirari incipient, illi cogitare velint, in patria Scarschmidi *nares & nates cauillari*. Nam id nobis emblema promulgat miser, ac vere deplorandus Idiota, cuius agrestes pariter & scurriles ioci, quos adfectat, tantum abest, vt cuiquam risum mouere possint, vt potius ex animo lachrymentur, qui agnoscunt, quam seculo infamiam Scarschmidus, & reliqua id genus carcinomata impegerint. Neque vero illud hic magnopere attendimus, quod noster Grobshmidus velut summi acuminis conuicium praemittit; *in nouellis Academiis Cathedrae adhiberi*. Quem enim fugit, in nouellas Academias euocatos haecenus non fuisse Magistros nostros, quos fama obscura recondit, aut qui non nisi suis Ortwinis Gratiis noti sunt, sed clarissima quaeque ingenia, & primariae eruditionis viros, quorum vel sola praesentia celebritatem loco adferre potest. Et frustra est Scarschmidus, si metuit, ne erecta alicubi noua Academia ipse cum *cerebri sui papilionibus* primus cathedrae politicae admoueat. Etsi plerisque nondum liquet, quid doctrinae aut dexteritati docentis conferat, Academiam, in qua viuit, veterem vel recentem esse. Si tamen antiquitas Scholarum omnino ad augendam eruditionem facit, tum quidem suaferim *Valentino Velthemio*, vt cum dissertationes, quas euomit, & Epistolae obscurorum virorum aliquin magnam inter se conuenientiam habeant, hauriendae velut ex ipso fonte toti barbariei; simulque ne tantum temporis sopherationibus utcunque addiscendi impartiat, Coloniae quantocyus proficiscatur, & collectum ibi in operibus Doctoris Angelici, & MSCtis Ortwini Gratii plane sacrosanctum puluerem solita humilitate osculetur. Qua antiquitatis vi admissa profecto non mediocriter sapuit Scarschmidus, qui relicta Academia Salana in Lipsiensem sese contulerit, quae & illa antiquior est, & in qua olim vixit *M. Irus Perlirus*, cuius stultitiam ipse haud dubie iam imitatur. Nam Ienae quidem bonus noster Grobshmidus sexennio, quo ibi dormiuit, modicum in literis profecerat, quicquid interim de *Disputatione sua Inaugurali & summis in Iure honoribus oblati* iactat. Quae tamen vna cum caeteris ineptiis & vanitatibus ne quis in malam partem accipiat, prudenter addit: *intentato ictui, quae scribo, imputentur*; Quasi non posset non iniuriam a Pufendorfio animaduertere, eoque necessum fuerit horribilem & sacrum hunc libellum in vulgus spargi. Ast mi Scarschmidi, si utique tua tibi ignorantia placebas, licebat tibi quantumcunque in conspectu orbis literati nugari, modo Pufendorffium hostem non delegisses, virum, ad quem collatus tu nihil es. Qui dum tuas a se criminationes amoliebatur, quid aliud scribere debebat, quam quod

quod ipsa dabat res. Neque vero aliquid ab ipso contra te dictum est, quo Maestas tua laedi potuerit; quin imo infinita propemodum non tui, sed aliorum causa reticuit. Et vide, ego non vereor illud de te scribere, qui per *duodecim continuos annos* in Academiis delituit, nec meliores, quam tu, in literis profectus fecit, eum ne porcorum quidem pabulo dignum esse. Nisi forte infulsam dicacitatem ipse in te admiraris, qua omnes in triuio scurras vincis. Equidem salibus, iocisque literatis orationem condiri tantum abest, vt improbemus, vt contra arbitremur, acrimoniam dictionis in loco adhibitam magnam rebus vim & ἐπέγγραυ addere. Sed quale istud est acetum, quo tu, infulsissime asine, meritissimum & incomparabilem hunc virum perfudisti? Aut Velthemiana tibi facinora probantur? Qui impurissimus homo decerptos e libello famoso flosculos foetidissimos, & quales ne rixanti quidem vetulae exciderent, imo quibus prolatis ipsum Satanam pudere videbatur posse, Commentario suo ad Grotium plusquam barbaro intexuit. (Part. I. pag. 215.) Qui vt nuper stultitiae praemium pro parte tulit, ita, si nondum acquiescet, a nobis etiam, vt meritis est, deinceps castigabitur, compilatis ex operibus Tenebrionistarum *Epistolis obscurorum virorum seculi XVII.* editoque dramate VELTHEMIVS *Heautontimorumenos*, quod fratri ipsius, chorago histriorum Hamburgensium, tibiis dextris & sinistris, per theatra Germaniae agendum commendare sedet. Etsi latibula iam circumspiciat, fuisque facinoribus paulatim erubescere videatur velle infelix puer, atque impar congressus Achilli. Sic quam turpiter te dedisti, Scarsenschmidi, cum tua insipida detorsione nominis Pufendorfforum! Quae locum habere non potest, quamdiu eruditi cum faece Italiae Conia pro ciconia, aut cum rustico Plautino Rhabo pro arrhabo dicere volunt. Et tamen haud dubie eo inuento leporum disertus & facetiarum tibi videris, cum nemo mortalium inuita Minerua & Musis collacrymantibus te magis vnquam sit iocatus, aut frigidiora ineptiis suis scommata miscuerit. Sic cur non praeuidebas, cum politiem stili tui *Lipso, Tacito, Plinioque* comparares, risurum fore, quicquid Lipsiae est, cachinnorum, & illud tibi ingestum iri: *O Imitatores, stultum pecus!* Nam eadem illa Venus, quae in Iauelli labris olim sessitavit, tuum Diis adamatam os irrigasse videtur, nec meliores, quam Ortwinus Gratius flosculos subinde spiras. Qualis est, dum scribis; *te regularum Mysteria non palpasse.* Quid enim ista locutione tibi vis? An Philosophiam tam arguto axiomate traducis; cui suum apud prudentes pretium fuit, priusquam rabulae per Germaniam dominarentur, & tu ferulam, natibus male habitis, reuereri didicisses. Credo te existimare, mundum etiamnum esse tam stupidum, vt ICTI vocabulo audito omnem omnino eruditionem animo concipiat, simulque, qua potest, veneratione profequatur, qui cum HABERKORNIO *Gorlicensi* Politicam suam ex *Tractatu OTTONIS TABORIS de Iure Cereuisario* hausere, & novos hoc tempore Bartolos Baldosque parturiunt. Olim isti fuit generi quaestus apud seculum prius. Nunc qui neglectis politionibus literis, rudes historiarum, nullaque solidae Philosophiae scientia instructi, velut noster Scarsenschmidus, Politicas commentationes enituntur, illi sane quantocyus Anticyras nauigent, ni eruditis asini audire

re malint. Praefertim si pulmonem ventis rumpant, & fatorum ludibrio publice docendi ac nugandi potestatem nacti, viros doctos foedis mendaciis, aut ieiunis sophisticationibus prouocant. Hos irasci, si digna factis suis elogia audiant, quod tu facis, dic, quaesò, bono fide, an Sapientis putas, Scarschmidi? Sane ni gloriatio tua vana est, euoluisti utique *auctores Romanos*, & quidem pluries, quam nos, qui tuam eruditionem non attingimus miseri. Ergo & illud meministi, quod Phaëdrus exemplo cicadae ostendit. Illa cum nescio cui aui acerbum saepe conuicium faceret, rogata vt taceret, multo validius clamare coepit; & rursus admota prece accensa est magis; donec leto admota, quod viua negarat, tandem mortua tribuere coacta est. Nemini, praeterquam sibi ipsi, irascatur, qui dignum scelere praemium aufert; & humanitati qui se non accommodat, sibi habeat, si poenas superbiae suae det. Reputabis hunc tecum apologum paulisper Scarschmidi; quem si prius attendisses, quam laciniam illam tuam nitidissimis Pufendorffii Dissertationibus asfuerè animum induceres, nimirum non paulo rectius existimationi tuae consulueras. Facies interim officium Christiani, si Veltherium Ienensem e propinquo admonebis, cum alioquin omen in nomine sit, velit cauere, ne, continuatis mendaciis & sycophantiis, idem, quod cicada apud Poëtam in se exemplum statui videat. Nam nuper quidem, cum exercitus Afinii Tenebrionis prope Bambergam lustraretur, & commentarius ad Grotium vicem tormentorum bellicorum subire deberet, hic primam ante aciem digna atque indigna relatu Vociferans, tumidusque nouo praecordia partu, Ibat, & ingentem sese clamore ferebat. Caeterum quod eruditionem tuam ipse tam follicite commendas, in eo more vilium animarum facis; quae postquam aliquas disciplinas vix a limine salutarunt, illico doctrinae apicem se attigisse existimant. Quanquam in vniuersum stultorum est, sibi ipsi buccinatorem fieri & omnem omnino modestiam egreditur, quod tu tibi, tuisque nugamentis elogium tribuisti. *Ridebam*, ais, *primo hominis insolentiam, eamque contemptu potius transmittere, quam agnoscere induxeram*. Et quid ni? Si ego tuo loco essem, ne quidem cum hominibus loqui vellem, tantum abest, vt cuiusquam gratia calamum in manus sumerem. *Porro igitur, pergis retorquenda erunt tela, quae vel barba vel pallio excipere poterit*. Facete. Eat nunc aliquis, & Scarschmidum priscae simplicitatis hominem neget, qui hosti suo modos praecauendi ictus telorum suppeditat. *Naso enim obtuso*, ait noster Grobschmidus, *certe imperii forma maxime periclitabitur*. Ergo salus Imperii a salute Publicistarum tam arcte dependet, vt vnus ex illis naso obtuso, libertas ordinum, forma Imperii, & praesens Germaniae conditio vacillare incipiat. Nam tu, & tui similes Publicistae columnas Imperii esse, multoque quam Pufendorffius rectius vobis sapere videmini. Quanta Germaniae calamitas instat, si Scarschmidum omnino mori contigerit! Rationis profecto est, vt Principes nostri, patriae amantes, quique contextum Reipublicae in partes ire nolunt, naso hominis primo quoque tempore praesidium circumponant, ne militari satellitio defectus, si quando talitra ipsum pati necesse sit, aut famulorum pugnos experiri, integritati narium & quae inde dependet saluti Germaniae

pro-

prospicere nequeat. Nam *scutum Ariouisti*, quo hactenus utcunq; nasum protexit, non videtur impetum tot Magistrorum, quos prouocauit, sustinere deinceps posse. *Presso prius nomine*, dicit, *ne quid captasse putarer dederam Disquisitionem de Republica monstrosa, contra Monzambanum*. Atqui praescripseras tamen nomen Perillustris Domini a Friesen, Eique id nobile scriptum streae loco obtuleras. An hunc tantum virum tam imperitum rerum humanarum esse credis, vt ignoret, quid sibi id genus salutationes velint? Sane Augustus e vestigio penetrabat mentem futoris, abs quo educatus coruus *Xaige* ipsi acclamabat. *In antro Platonis non formantur Respublicae*, inquis. Neque, inquam, formantur Respublicae in *dolio Iustiniani*, quod tu sub finem *Disquisitionis* tuae comminisceris. Nam nobis omnino non liquet, quid rei sit antrum Platonis & dolium Iustiniani. Nisi forte, quae tua ferocia est, Platonem in antrum Trophonii, & Iustinianum in dolium Diogenis relegasti, aut illud orbi acumen ostendere voluisti, quo non ita pridem tui similis ICTus publica scriptione se *glebae Iuris Iustiniani adscriptitium* professus est. *Consultius erat nasum suspendere*, habet oraculum Scarsenschmidi. At illi Prophetæ consultum erat naso helleborum ingerere, si modo cerebrum aliquam adhuc medicinam capiebat. De quo tamen vt dubitemus, multae nobis causae sunt. Quantumcunq; enim *collegia tua ad ff.* & nescio quam reconditam Iurisprudentiae notitiam factas, nihil tamen e mysteriis *regnantis in dolio Iustiniani* tui deprehendere licet, quod Pufendorfio obliuione semel iterum transmissum non sit, priusquam tu prima Iuris elementa degustasses. Et aliis omnino armis indutum te esse oportet, si qui sententias Pufendorffii in animum demiserunt, tibi & sociis tuis credere debeant; de quo interim §. 18. stolidissime conquere- ris. Quid enim? Num Philosophis sola fide opus est? Imo rationibus hic pugnari oportet, & stultum est in Philosophia alteri incredulitatem exprobrare: cum quod scitur, non possit non credi. Probate sententias vestras vi ac euidentia argumentorum, & credemus. Sed quid asino concionamur, qui eiurato sensu communi, iam pridem ea capere non potuit, quae lippientibus, sin minus oculis vsurpantur, tactui tamen diiudicanda se offerunt.

VIDEAMVS ergo paucis, quid post tam nobile prooemium circa rem ipsam nugetur Scarsenschmidus. Vbi §. 10. primo loco tradit; *in formandis rebus publicis pro mensura seu regula haberi potius debere, quod materiae aptitudo, & populi genius admittat, non quod idea, & regula literalis fingat*. Nam litera occidit. Atqui eadem ratione dicere possumus, in extruendis munitionibus Architecto mensuram, vel potius primum quod attendatur, esse debere genium loci, non ideas, quas nondum conspecto loco ipse animo conceperat, vel alibi delineatas habuerat. Sed num illud obstat, quo minus munitio regularis ab irregulari discernatur? Imo ne quaestio quidem est, quid praecipue in extruenda Republica Politicum respicere oporteat; sed an dentur Respublicae irregulares, & vtrarum in classe Germania sit reponenda, id vero controuertitur. Caeterum quod ad istam appellationem, eiusque fundamentum attinet, responde- mus; cum ea quae artificum regulis, quas ipsi fere a communioribus abstrahe-
re

re solent, conueniunt, vsitato passim vocabulo regularia audiant; Aristoteles autem, cuius Politica Architectonica sola propemodum ex antiquitate nobis restat, eas praecipue respublicas descripserit, in quibus actiones publicae ab vna voluntate diriguntur; quales respublicae hodie etiam communiores sunt: ideo ciuitates, quarum voluntas per vnum hominem vel vnum concilium se exserit regulares vocare placuit. Sicut contra irregularis Respublica nobis est, vt iam supra ad nauseam vsque inculcauimus, in qua vnio illa, qua ciuitas velut animatur, ita perfecte non deprehenditur; idque non per modum morbi, aut vitii in administratione Reipublicae haerentis, sed vt publica lege, & consuetudine ea facies velut legitima sit recepta. Quo vnico obseruato nullam difficultatem habent, quae §. II. *Secundo & Terio* loco monere voluit noster Grobschmidus. Etiam si enim verum sit, *rigorosam regulae applicationem plus mali habere propter vitiositatem materiae*, id est, si genius populi non permittat, frustra esse, qui regularem Respublicam constituere velit: neque illud non concedamus Scarschmido; *regulas istas esse particulares & imperfectas, nec totum obiectum, eiusque partes exhaurire*, id est, Politicam architectonicam, quoad enumerationem formarum regularium deficere; quod nemo temere affirmauerit: tamen nullus mortalium, puto, erit, qui inde colligat, inter regulare & irregulare discrimen non dari, & collatione facta Imperii cum traditis Politicorum nullum formae diiudicandae indicium suppetere. Neque obstant, quae addit Noster: *Nam a praesupposito, seu Rebuspublicis in indiuiduo tum existentibus, earumque forma regulae istae desumptae*, id est, cum Philosophi doctrinam ciuilem in formam artis redigere molirentur, iam tum Respublicae extabant; earumque intuitu illi formas Rerumpublicarum describere coeperunt; *quo pacto igitur futuris Rebuspublicis propter obiecti varietatem formas proponere queunt*. Nequaquam enim ea Seuerini mens est, omnes Respublicas debere esse regulares; neque de *futuris* Rebuspublicis ordinandis disquiritur. Pari etiam ratione dicere possumus, Mathematicos Architectonicae militari manum admouisse post munitiones quasdam iam extractas. Neque tamen quenquam tam stupidum fore arbitramur, vt Mathematicorum tradita ob distinctionem munitionum in regulares, & irregulares cauillari occipiat, quasi *futuras* munitiones omnes iubeant fieri regulares. Sine dubio certae cuiusdam Reipublicae formationem, cum ista scriberet, animo agitabat Scarschmidus, vt planissimam Pufendorffii sententiam eo detorqueret, ac si Respublicas regulares orbi pro regula obtrudere vellet, ad quam omnes in vniuersum ciuitates refingi oporteat. Et fallor, ni sub idem tempus somniauerat, a S. Maiest. Catholica solenniter se euocatum, vt distributas hinc inde per Americam colonias in iustae ciuitatis formam digereret. Istiusmodi enim imaginationibus Phanatici, & Melancholici, & qui alioquin tristi arrogantia laborant, saepe numero distineri solent; & peculiariter Scarschmido talia sibi visa effingere rarum non est, qui iam ante sexennium Ienae dicitur confirmasse, se prius loco non excessurum, quam abs certo Principe Imperii in aulam accerferetur, missis pilentis, cum tribus paribus equorum. *Si enim aliae*, pergit Scarschmidus, *Rerumpublicarum formae tum extitissent* (nempe cum Aristoteles Politicam suam Architectonicam

nicam

nicam concinnaret) *plures aliaeque regulae conscriptae fuissent*. Atqui post Aristotelem non pauci scriptores politici in publicum prodire, neque tamen quisquam nouas formas regulares, diuersas ab illis, quas veteres iam tradiderunt, commentus est. Habet enim & ipsa regularitas fundamentum suum, & numerus formarum regularium Politicis inuicta apodixi ostenditur. Quod autem noster addit: *Quo animaduerso recentiores doctrinae ciuilibus scriptores plures regulas, scilicet Reipublicae mixtae, formasque communiter statuunt*; id non magis sententiae Seuerini obstat, quam ideo irregulares munitiones non dantur, quia, ni fallor, Fournierius, Briffaci, Ostendae, aliorumque oppidorum egregias quidem illas, sed tamen irregulares munitiones singulatim depictas exhibuit. Neque enim illi *recentes Politici* propterea mixturas suas se confecisse fatebuntur, quod viro illi, cuius Trismegisto nomine audito alioquin attoniti stupent, oblatrare, eiusque Politicam minima ex parte suppletam velint; sed vt imperium Germanicum lepido quodam vocabulo insignirent, postquam illud ad simplices & regulares formas haud satis congruere vidissent, Aristoteles autem (cui caeterae quidem formae plene descriptae sunt) non magis irregularium Rerumpublicarum quam systematum mentionem faceret. Praesertim cum non pauci pari fere anxietate mixturae illius vestigia in Aristotele quaerant, qua hodierni Alchymistae modum conficiendi lapidis Philosophici in Raymundo Lullio venari instituunt; neque quisquam vnquam adeo desipuerit, vt Respublicas mixtas regulares esse, quaeque mensurae vicem in quacunque Republica ordinanda subire debeant, contenderit.

CAETERVM cum Pufendorfius scripssisset, *homines ante Vitruuium aedificasse*; quaestionem mouet noster Scarsenschmidus; *An aedes hodie ad regulas Vitruuii non formatae, sint irregulares*. Ad quod problema respondemus: Et si vsu non ita frequentetur, vt aedificia dicantur regularia vel irregularia, quemadmodum munitiones, dubium tamen non habere, quin qui locum turribus, aggere, aut castellis muniunt, aedificent. Eoque primo non adeo *ridiculum* videri, aedificium irregulare dicere. Deinde discrimen faciendum esse inter Architectonicam veterem & recentem. Quanquam enim vtraque in dispositione partium ordinem, certamque Symmetriam obseruari iubeat: tamen, vt sunt res humanae, quaecunq; saluo aedificiorum fine corrigi aut mutari possunt, non eandem hodie, quam olim faciem obtinere conspiciamus. Nam & hic varietatem delectare constat, & saepe imperito alioquin homini commoditas quaedam obseruatur, quae aciem praestantissimi artificis fugerat. Cum ergo comparatione demum cum aliis facta res regularis vel irregularis audiat, siquidem aedificia ad priscae Architectonicae leges exigamus, omnino irregularia dicentur, quaecunq; Philonis, Democratis, Vitruuii, aliorumque regulis non congruunt. Quod autem Scarsenschmidus iterum iterumque & praesertim §. 38. super aedificiis irregularibus cachinum tollit, id sane manifesto indicio est, idiotam vocem irregularis munitionis (loquamur in gratiam fabri nostri Germanice, *Einer irregular Bestung*) nunquam fando percepisse. Equidem si in Iunonis gynaeceo haecenus puerulus delituisset, vbi lingua artificum non

Pufend. Eris Scand.

v

magnopere

magnopere requiritur; si *dolio Iustiniani*, quod vocat, immerfus nunquam Lipsiam adspexisset, cuius munitio palam irregularis est; si denique inter fabros nomen non profiteretur, e quibus neminem tam imperitum esse constat, quin vim istius appellationis norit; vtcunque excusari posset ignorantia hominis. Nunc cum Vulcani auspiciis plusculos per annos ferrum exercuerint vasto cyclopes in antro, Brontesque, Steropesque & stultus corde Scarenschmith, pudenda profecto focordia est, talia ipsum in armorum officina non attendisse, quae, ne de tyronibus fabrorum, aut gregariis militibus dicam, pueros sane, tonsores, lippos, imo mulierculas non fugiunt. Vt mirer, quomodo Iurisprudentiam profiteri, & Aduocatum agere homini in mentem venire potuerit, quem cyclopes velut carcinoma ordinis sui, pridem a se ad stiuam & aratrum relegare voluerunt. Vsque adeo illud Maronis, leui mutatione facta, hic locum habet: *Excudent alii spirantia mollius aera, Orabunt causas melius, rabelasque dolabunt, Tu modo, Scar Schmidt, minus insanire memento. Hae tibi erunt artes: monstris imponere finem, Parcere Rolletis, & debellare bubulcos.* Denique quicquid de *Materia* solita sibi eloquentia deblaterat Noster, omnino superuacuum est. Etsi enim res formam aliquam fortiri non possit, ni materia ad eandem recipiendam apta sit; seu, vt vulgo loquuntur; *nisi forma educatur e potentia materiae*, num tamen ideo nullum inter formas discrimen statuetur? Aut num id propter rebus ad antiquum chaos relabentibus vnus erit toto naturae vultus in orbe? Neque etiam de irregularibus ciuitatum formis egit Pufendorfius, quasi *ipse solus sciat taxare formas Rerum publicarum*, quae Grob Schmidtii obseruatio est: sed quia inter regulare & irregulare, inter vnitum & disiunctum, inter habile & inhabile, ingens in re ipsa discrimen deprehenderat.

TANDEM reliquis cyclopis nostri ineptiis diluendis id vnum suffecerit notasse, mentem Pufendorfi nequaquam esse hanc, quod Germania foedere aliquo expresso contineatur, aut quod imperium systema duntaxat foederatorum sit. Sed illam obligationem, qua ordines Germaniae Caesari & Imperio obstringuntur, qualicumque eam nomine insignias, non habere plus virium, quam vinculum, pacti inter foederatos inaequales, minimum intuitu Electorum, & praecipuorum Imperii Principum, id vero Monzambanus ait, id Pufendorffio persuasum est, & idem ipse rerum actus palam loquitur. Sunt autem istae theses diuersissimae; quemadmodum aliud est dicere: Scarenschmidum Licentiatum non esse, sed saltem vetulum Studiosum Iuris. Aliud: eruditionem Scarenschmidi maiorem non videri, quam tyronis alicuius. Prius in medio relinquimus; posterius autem tam certum est, quam certum arbitramur, Imperium recte dici Rempublicam irregularem. Ac principio quidem, quod *definitionem ciuis Aristotelicam* attinet, de qua in §. 13. declamat noster, dubium non habet, quin illa sit ciuium Democraticorum. Quomodo autem differant *ius suffragii, & notio suffragantis subiecti*, aut quid illo sibi paradoxo velit, *dari in certis societatis suffragia, vt tamen suffragantes non sint Ciues*, istae, inquam, subtilitates nobis nondum penetrantur. Egregium interim dogma Politicum, quod literato orbi propinat Scarenschmidus *in regno vnicum esse*

esse

esse ciuem, nempe Regem, & regnicolas ob defectum iuris suffragandi, cura quod, ex doctrina Aristotelis, vt ipse contendit, nemo verus ciuis sit, nihil aliud esse, quam seruos publicos, quibus tamen, ne hanc compellationem indigne ferant, id solatii loco ingerit: *libertas personalis respectu libertatis ciuiliis minus absurde dicitur seruitus*. Atqui eodem argumento ostendemus, Scaren Schmidum esse idiotam. Nam quicquid ipse in Iurisprudencia Romana sapit, id quidem respectu Cuiacii aut Iacobi Gothofredi non absurde dicitur ignorantia. Quam tandem Politicam comminiscetur nobis natio Tenebrionistarum! Iam primum *Scaren Schmido* vnicus in Regno ciuis Rex statuitur; Regnicolae autem, quacunque dignatione sint, nil nisi serui publici audiunt. *Valentino Velthe- mio*, citra respectum, quod sociorum aliqui Imperium ciuile non ordinationem, sed omnino creaturam Dei esse, contendant, quam Deus *immediate* velut olim Manna producat, & postea in nouiter electos Reges plure iubeat, nuper religio non fuit, publica ac solenni disputatione inauditum istud dogma promulgare: *Maiestatem esse Non-Ens*. *Gesenius*, Pontifex Garlebiensis, execrabili deuotione, imo anathemate fulminare in pleno Patrum confessu decreuit contra omnes, qui fateri recusabant; expedire, vt in ciuitatibus peruersa, ac fini ciuitatum repugnans Ethica doceatur. Cui denique ignotae sunt *νεγία δοξαι*, quas candidissima illa anima, *Iosua Schwartzius*, & ipse sacrae militiae Deus tutelarum *Nicolaus Beckmannus* non citra tumultum Rebus publicis obtrudere annisi sunt. Neque vero si *Imperium regulare systema* non est, ideo Status Germaniae ad plura, quam Foederati *inaequales* tenebuntur; & qui negat, Principes in subditorum proprie dictorum classem compingi posse, is eosdem omni omnino obligatione liberos solutosque pronunciat. Nunquam enim Pufendorfio in mentem venit affirmare, conditionem subditorum nulla prorsus ratione membris Imperii congruere; sed pleraque Imperii membra pro subditis proprie dictis, & Principes pro meris Praesidibus, quales Romani olim prouinciis imponebant, haberi non posse, id ait. Contra quam thesin ista nobis Scaren Schmidus opponit, §. 15. *Haec Iuris Publici Interpretes in vtramque partem disputant, alii vero distinguunt. Simpliciter certè classi subditorum status iungi, ciuiliis eorum vetat qualitas, quamuis in nonnullis vix secus censeantur, verbi causa, in iudicio Aulico, in Iuramento, quod Caesari praestant, ne de curialibus dixerim*. Quid ergo impugnas Scaren Schmidum? Nam eadem est thesis Seuerini, & ideo Imperium Respublica Irregularis salutatur, quo minus Principes Imperii *subditorum classi simpliciter iungi possint, qualitas eorum ciuiliis seu libertas obstat*; quae alioquin populis & populorum Rectoribus tributa (docente GROTIUS I. B. Lib. I. C. 3. §. 21.) sine summo Imperio non intelligitur. In regulari enim Republica omnia eiusdem membra *simpliciter*, neque in *nonnullis* duntaxat, quae ad ipsam rei summam parum faciunt, sed in omnibus *subditorum loco censeari solent*. Circa *Iudicium Aulicum* vero & quae §. 17. grun- nit noster, taedet toties repetere; Etsi Imperium systema foederatorum non sit, tamen nihil repugnare, quo minus inter foederatos etiam detur *Iurisdictio necessaria*. Sicut & illud ineptum est, quod, quia Iure Romano cauetur, *ne quis inuius in societate manere cogatur*, §. 16. negat, contrahi posse foedus

perpetuum, cui saluis pactis renunciare non liceat. Reliquas absurditates sigillatim percurrere taediosum iuxta & superuacuum videtur. Nam Scarschmidus, postquam in vitiorum callum obduruit, in furorem quidem agi potest, corrigi non potest. Et queis ista nondum sufficiunt percipiendae menti nostrae, aut iniectis sibi a Scarschmido scrupulis eximendis, illi nullius doctrinae animum capacem gerunt.

IAM epilogi loco compellendus nobis est Vir clarissimus, qui haecenus in Scarschmido mensae suae membrum sane quam indignum habuit: non quasi stolidissimo huic sycophantae socius iungi mereretur, sed quia Medicum non nouimus, cui tutius hominem biliosum, & extreme splenicum commendare liceat. Equidem si ea seculo felicitas obtigisset, vt arcanum lapidis Philosophici, tot carbonum clade frustra haecenus quaesitum, cognitum, aut diuulgatum haberemus, ipse praestantissimus Medicus minus opinor desperaret, posse valetudinem hominis in melius ire. Nunc cum plerisque tam beatis esse non liceat, & qui diuinae huius medicinae conficiendae modum reperere, iuxta Poëtam, bene viuere, qui bene lateat, existiment, nescio qua ratione sensus reddi possit aegrotanti, cui ne candentis quidem ferri vstulatio percipitur. Nisi forte vltimum hic erit, detecta nostris temporibus Transfusio; quae re desperata Medicis quibusdam non pessime cessit. Cuius aduersus melancholiam si prudentissimus Poliater ipse vim atque efficaciam expertus est, nobis perhumaniter rogantibus, non recusabit, vitulo aut procello venas quantocyus incidere, ac cruorem nulla febris aut tristitia infectum cordi per canales instillare; vt sic asinino sanguine purgatus, sin plene restitui non possit, saltem ruditu suo bonis viris parcius negotium faceßat. Quanquam, vt vincula homini parentur, cordatiores expeditissimum sint iudicaturi; postquam melancholia magis magisque ingrauescit, & Sirius, qui propediem aestum Solis adaugebit, canina id genus capita multorum saepe exitio praecipitat.

SAMVELIS

SAMVELIS PVFENDORFII
 SPECIMEN
 CONTROVERSIARVM
 CIRCA IVS NATVRALE
 IPSI NVPER MOTARVM.

PROPERT. L. II.

Maxima de nihilo nascitur historia.

REVERENDISSIMO DOMINO
 DOMINO IOANNI BAAZIO,
 S. THEOLOGIAE DOCTORI,
 ARCHI-EPISCOPO VPSALIENSI, EIVSDEMQUE
 ACADEMIAE PRO - CANCELLARIO,
 DOMINO AC FAVORI MEO
 VENERANDO.

Quo calumniarum adparatu Libros meos de Iure Naturae & Gentium maleuoli quidam inuaserint, apud Reuerendissimam Tuam Dignitatem multis exponere superuacuum fuerit, quippe cui dudum istius litigii origo indolesque est perspecta. Ista malignitatis aut inscitiae documenta, vtut sparsim iam a me discussa, denuo vno velut fasce comprehendere, solidaque responsione adiecta orbi erudito exponere, existimationis meae magnopere interesse iudicauit; simul vt aliquando molestae huic scriptioni clausulam imponerem. Nam postquam semel ita perspicue ostendero, quam procul ab illis erroribus absum, quos tanta cum im-
 portuni-

portunitate certorum hominum intemperiae mihi impingere fategerunt, non magnopere mihi deinceps curandum erit, num alii malignitati suae immori malint. Caeterum quod isthoc scripti Reuerendissimae Tuae Dignitati potissimum inscribere sustineam, praeter admirationem, qua sapientiam tuam, aliasque queis praefulges virtutes prosequor, haec me ratio subegit, vt ostenderem, quanta me causae meae fiducia teneret, dum velut arbitrum sumere non vereor, ex eo ordine, cuius vnum aut alterum nescio quam splendidum membrum eas lites praecipue excitauit, aluitue. Simulque vt hoc facto demonstrarem, vtut maleuoli ordinis sacri auctoritate in fraudem meam abusuros sese sperauerint, illibatam tamen penes me persistere venerationem, quae isti ordini debetur, nec iniurias vnus aut alterius vniuersis a me imputari. Quin potius me confidere, Reuerendissimam Tuam Dignitatem, & quibus par animi integritas, quam maxime detestaturam artes oppido quam deformes, quibus ad famam meam maculandam isti homines grassati sunt. Optime nimirum Reuerendissima Tua Dignitas perspicit, quantopere a prudentia, grauitate, atque moderatione, virtutibus vestro ordini tam commendatis abhorreat, re non intellecta tumultuari, per calumniam aliis foeda dogmata affingere, vera & innoxia cauillationibus in sinistram partem detorquere, ad rationes denique aurem obstruere. Et qui circa inania aut falsa tanto cum feruore se iactat, is etiam vbi solida propugnat, impetu potius rapi, quam iudicio duci videtur. Sed mihi causam meam asseruisse suffecerit; aduersarios pro suo quemque merito cordatorum virorum censura notabit. Mihi post tam acerbis insectationes non modico solatio erit, si Reuerendissima Tua Dignitas candorem instituti mei beneuole interpretetur, & me, qui virtutes Iplius ex animo aestimo, fauore suo amplectatur. Ita Deus Optimus Maximus Reuerendissimam Tuam Dignitatem multos per annos Ecclesiae & Reipublicae bono seruet!

REVERENDISSIMAE TVAE DIGNITATIS

Dab. Holmiae, prid. Kal.
Iulias Anno 1677.

ADDICTISSIMVS

SAMVEL PVFENDORF.

LECTO.

LECTORI BENEVOLO SALVTEM.

Et si plerasque calumnias & cauillationes, queis libros nostros de Iure Naturae & Gentium liuor & inscitia incessere haectenus laborauit, iam antea, quantum cordatis & aequis rerum arbitris sufficere poterat, discussi; visum est tamen hoc scripto vniuersam illam litium telam retexere, vnoque obtutu eam talium rerum curiosis conspiciendam exponere. Nam & dispersa minus ad memoriam valent, & interea temporis quaedam istorum hominum schedae, non modico veneno turgidae, in manus meas inciderunt, quibus aliquid reponi existimationis meae interesse videbatur. Simulque otium quantumuis ingratiſſimum suppetebat, turbatis bello Musis nostris, & intra Malmogiae munimenta sese abdentibus. Intra quae claustra dum caeteri connixo studio publicum hostem arcere satagunt, mihi iuratos famae meae latrones propulſasse muneris instar fuit, postquam nihil operae a me in Rempublicam conferri poterat. Et sane istos homines condigna virtutibus suis elogia audire, eorundemque artes in manifesta luce constitui non mea magis, quam omnium bonorum ingeniorum intererat, & quibus aliqua ad excolendam rem literariam facultas. Quae si pro industria sua nullum aliud praemium manet, quam vt tam sordidorum dentium lincinationi exponantur, praestiterit barbariem deinceps & ruditatem, quam bonam mentem habere amicam. Equidem id nunquam sperare ausus sum, vt mea sese omnibus adprobarent; quin & optandum mihi duxi, si cordatus quispiam & eruditus vir discutienda sibi fumere vellet, quae dubii quid habere viderentur. Nam heic vicisse gloriosum, succubuisse non indecorum fuerat futurum; & poterat fortasse eiusmodi collisio ad illustrandam aut solidandam veritatem aliquid momenti non poenitendi adferre. Ast quae mihi mota fuit lis, non disceptationis literariae, sed latrocinii potius indolem habuit; cum aduersariis meis nihil aliud fuerit propositum, quam consumto omni calumniatorum adparatu maculam famae meae adspargere, & liori suo, misellaeque ambitioni litare. Qui praeter alias molestias huius quoque taediosissimi laboris necessitatem mihi imposuerunt, vt elogia ipsorum meo potissimum stylo forent publicanda; postquam non parum ad illustrandam hancce controuersiam facit, istos homines paulo penitius nosse; & *Apologiae* meae nebula potius istos inuoluere, quam in aprica luce destituere propositum fuit. Ac de *Nicolao* quidem *Beckmanno*, cuius vesania primos veluti motus hisce turbis dedit, peculiari scripto satis expositum; nec vt tam infami nomine memorando vltorius immorer, decorum fuerit. Nisi quod hoc praetereundum non est, Alastorem istum vsque adeo ab ingenio suo non discedere, vt etiam nupera Danorum in Scaniam irruptione affinem suum cohortis optionem subornarit, vt
me

me cum vxore & liberis trucidaret. Qui sanguinem meum sitiens cum manipulo ficariorum Londinum aduolabat, & cum ibi me non inuenisset, Malmogia capta facinus sese exsecuturum frendebat. Verum vt istum sicarium sceleris irritum Lundense proelium extinxit: ita sine dubio vniuersa Tenebrionistarum secta ex tanta sui conditoris virtute non parum splendoris mutuatur. Quamquam nescio, an primo huic loco cessurus sit *Iosua Schwartzius*, quippe ex cuius cerebro *Index Nouitatum* progenitus est, qui solus exprimendo viri animo ingenioque sufficit, & qui nouam apud sectam symboli vicem subit. Istum hominem in me imegit genii scaeuitas turbis ferendis nata, & quod hoc velut compendio ad famam singularemque eruditionis opinionem gressari in procliui duceret, postquam bonas per artes tenebris sese eripere non dabatur. Ac statim quidem cum post absolutam peregrinationem, quam ad exemplum Imperatoris Hadriani pedibus fere obierat, in patriam reuertisset, obtentu zeli, aut oestro potius, id turbarum dedit, vt ni Gedanum profugisset, capitis supplicium subiturus fuerat; Quod totum negotium in Pomerania Electorali notorium est. Cum Gedani fati tutum se non crederet, Holmiam se penetrauit; vbi prima cura erat fami depellendae quid circumspicere, simulque bipotentem braccarum portam obstruere. Inde pastoratus indagabatur. Et cum sub id tempus munus Concionatoris Teutonici Holmiae vacaret, magno cum ambitu, & non sine turbis in plebe excitatis ad idem ne quidquam adspirabat. Sed mox cum de instituenda **ACADEMIA CAROLINA** agitaretur, vt importunum flagitatorem aliquo extruderent, Concionatorem Teutonicum Londini ipsum agere iubent, adiuncto extraordinarii Professoris titulo, vt ansam haberet studia sua vltius excolendi. Sed postea cum qui vocatus erat celebris Theologus accedere abnuisset, viro, qui tunc gratia quorundam Regni Procerum florebat, adulando adrepsit, quo procurante Professoris Theologiae vocabulo potitus est. Talem in locum protruso facile quidem erat turbulentiae & rixositatis famam acquirere, mota vanorum litigiorum serie, in quorum praemium parum aberat, quin munere dimoueretur. Sed eruditionis opinionem sibi circumponere difficile fuerat ei, qui ex vniuersa Philosophia praeter vocabula elenchorum sophisticorum, & ex Theologia recentes quasdam controuersias, crepare nihil poterat. De caetero in linguis orientalibus, Patribus, historia & antiquitate Ecclesiastica, elegantioribus literis ac solida Philosophia plane hospes; ingenio insuper ita infelici, ac tardo, vt ad ieiunam concionem confarcinandam integra septimana opus esset, torque annorum spacio vix duae aut tres misellae dissertationes procuderentur, modici tyronis specimen; nisi quod aculei calumniarum, quibus posteriores duae refertae sunt, insignem artis Sycophanticae peritiam prae se ferunt. Igitur cum mire gestiret ostendi, & dici, hic est, vno momento ex numero obscurorum virorum emersurum se sperabat, si quam maculam operi meo mihi que possit adspargere; cum speraret, praetextum zeli Theologici apud imperitos adplausum, & si secus res cecidisset, excusationem sibi pariturum. Praesertim cum natiuum ipsius stuporem, & tenuitatem eruditionis singularis quaedam facultas suppleret innocentissime dicta detorquendi, & vis quaedam, qualis

qualis in certo muscarum genere deprehenditur, proluvie sua etiam optimas carnes polluendi. Sicuti & de istius hominis pia & candida intentione hoc testari potest, quod cum silentium ipsi aspera cum increpatione & comminatione foret impositum, hoc solatio isthanc ignominiam sibi leuauit, quod a suo amico & socio *Nicolao Beckmanno* tanta mihi per libellum famosum contumelia foret inferenda, vt ex illa multum detrimenti existimatio mea per Germaniam sit captura. Hisce igitur si coniungamus fraudes circa hoc negotium adhibitas, quas in *Apologia* mea fatis exposui, & quarum pleraeque a *Schwartzii* malitia promanarunt; Sane nemo cordatus fuerit, quin agnoscat, mitius quam pro meritis *Asinium Tenebrionem* vapulasse. Caeterum, vt, quae mihi intentabantur calumniae, maiore cum pondere procederent, in partes quoque trahitur *Petrus Winstrupius*, *Scaniae Episcopus*, qui cum *Schwartzio* nuper atrocissima lite collisus fuerat, cui hicce & errores circa religionem, & neglectum officii & animum Regi infidum obiecerat; quae lites demum, cum in exitium *Schwartzii* eruptionae viderentur, mea potissimum opera compositae sunt, pro quo officio tam egregiam mihi gratiam *Schwartzius* paulo post retulit. Quod autem *Winstrupius* ille, quem per quadriennium ego omni obseruantia & sincerae amicitiae exhibitione coluissem, tam facili negotio permoueri potuerit, vt in fabula tam inficeta primarum partium actor esse vellet, vna quidem causa fuit, quod illi nunquam moris fuit, actiones suas ad sanam rationem exigere, sed coeco potius impetu ruere. Altera autem, quod solo officii sui vocabulo me oppressurum se speraret. Enimuero auctoritatem & munus istius viri calumniis in me iactatis parum ponderis addidisse nemo mirabitur, qui cogitauerit, impudenter sperasse sui vllam rationem habitum iri, cui cum talibus tam foedo in negotio societatem coisse religio non fuit. Praesertim cum nulli mortalium minus quam ipsi perspectum foret, quid proprie in controuersia esset, quippe cui vocabulum iuris gentium vix fando auditum foret, & cui nullo alio argumento erronea quaedam libro meo contineri constabat, quam quia *Schwartzio* tale quid fabulanti fidem adhibuerat. Sed cum non modica clade istorum copiae in Suecia conciderentur, ex Germania supplementum sibi quaesitum iure successu non plane irritum. Nam & ibi inuenti sunt alii viri, qui tam foedae militiae duces se ferrent. Quorum primus *Fridericus Gesenius*, *Garlebiensium Praeful*, cum sibi a me rectorio iustissime impacta foret, id omnibus viribus egit, vt furoris palmam fraterculo suo *Nicolao Beckmanno* ancipitem redderet. *Valentinus* autem *Velt-hemius* cum nescio quo fato in cathedram publicam protrusus esset, & omnibus iam occupatis nullum tabellis nouis locum relictum cerneret, ac mire tamen aliqua via inclarescere arderet, expeditissimum iudicauit, litem mihi intendere; praesertim cum misere metueret, ne quisquilliae Scholasticorum, & Magistrorum nostrorum Collegia Manuscripta, quibus innutritus erat, detrimenti quid caperent. Fiduciam autem homini potissimum dedit impudentia, & quae ignorantiam comitatur audacia, & quod stentoreae vocis in hoc litigio non modicum fore vsu praeuideret, simulque quod in procliui ipsi esset magnam vim inficetarum dissertationum euomere, quarum puto facile me nausea enecaret. * * * Caeterum quam pium & candidum isti homines scopum circa

Pufend. Eris Scand.

x

mouen-

mouendas & fouendas hasce lites habuerint, artes ab ipsis adhibitae satis loquuntur. Quibus cauillationibus autem strophisque vniuersam calumniarum scenam adornarint, tum aliis scriptis, tum hoc ipso manifestissime fuit expositum, sic vt cordatum Lectorem nihil amplius desideraturum sperem, quod vel ad depellendas aduersariorum criminationes, vel illustrandam meam sententiam faciat: Eoque posthac minus sollicito mihi esse licebit, si qui calumniarum & nugarum desinere non velit; cum semel ita perspicue formato controuersiae statu quae ex aduerso afferri possunt vltro collabantur, & mihi parum decorum sit futurum, quibusuis ieiunis schedis peculiari scripto occurrere. Qui enim haec nostra capit, ei facile fuerit, si quid praeterea scrupuli mouetur, proprio Marte discutere. Sed qui ne nunc quidem inania litium mihi motarum perspicere valet, illius circa negotium literarium nulla ratio est habenda. Et cum ab erroribus Theologicis, quos isti impingere mihi sunt, alienum me esse protestatus sim, ac verbis meis vim illatam ostenderit, si quis ne nunc quidem adquiescere velit, quid aliud praeter professum calumniandi studium prae se fert? Denique si cuiquam quid acerbitatis hoc & alia istis hominibus opposita scripta videantur habere, is facile veniam iusto dolori dabit, si modo cogitare velit, quid animi sibi futurum fuisset, eiusmodi calumniis & iniuriis adperso, & num mollius tractari mereantur, qui vitam, famam, fortunaeque meas & meorum infensissimo atque implacabili animo perditum & subuersum iuere, animae insuper salute me exiuri, si mendaciis & maledicentiae aliqua vis Diuinum apud Numen foret, Bene vale.

CAPVT I.

DE

ORIGINE ET PROGRESSV DISCIPLINAE IYRIS NATVRALIS.

§. I.

Ius naturale, humano generi coaetuum, quod omni tempore populorum mores & negotia ex pleraque parte rexit, quodque actu ipso exprimere optimo cuique semper cordi fuit, hoc demum seculo in iustae formam artis redigi coeptum est. Equidem olim non defuere, qui cultiorum populorum leges ciuiles, in quibus naturale ius magnam partem faciebat, literis consignatas luculentis commentariis illustrare fategerunt. Vber quoque fuit prouentus Philosophorum moralium, quibus circa mores hominum ad dictamen sanae rationis componendos opera est posita. Verum, qui naturalia iura a posituiis accurate discerneret, & ista in pleni systematis rotunditatem disponere aggredieretur, ante *Hugonem Grotium* nemo extitit. Equidem in legibus Ebraeorum & origine diuina & antiquitate quam maxime venerabili vix vllum est caput Iuris naturalis, quod tactum non sit. Sed vti in ipso legum codice, ita & in commentariis, quibus eas leges istius nationis Doctores illustratum iuere, posituiua naturalibus immixta conspiciuntur, ad quae curiose digerenda sese accinxit *Ioannes Seldenus*, honesta, vti adparet, & minime liuida aduersus *Grotium* aemulatione, & quia alias praecipuas Iuris Ebraici partes illustrandas susceperat: sic vt ab hocce in peculiare volumen colligeretur, quicquid ex sententia populi Ebraici Iuris naturalis & gentium haberetur, separatum ab eo iure, quod duntaxat inter ciues eiusdem reipublicae valebat. Quo minus tamen eruditissimum & quantiuis pretii opus vicem pleni, & ad captum omnium populorum attemperati systematis in iure naturali subire queat, tres potissimum causae mihi obstare videntur. Prima est, quia ibi non satis exposita reperiuntur ea, quae ad paediam iuris naturalis pertinent. Per eam autem intelligimus illa velut praecognita, quae ad praeccepta legis naturalis, earumque rationes plene & distincte intelligendas requiruntur, & quidem quae velut domestica sunt huic iuri, nec ex aliis disciplinis mutuo sumuntur. Ex quo genere est doctrina de indole rerum moralium in genere, de principiis actionum humanarum, earumque natura, & affectionibus, de principio moralitatis, de legibus in genere, de statu, conditione & natura hominis in respectu ad actiones morales, de natura & requisitis pactorum, de origine & natura sermonis, & dominii, de modis acquirendi, de pretio rerum. De natura & varietate contractuum, de origine & natura tam societatum

primarum, quam ciuitatum, de imperio ciuili, eiusque partibus & affectionibus, & si quae sunt alia. Deinde *Seldenus* legem naturalem non deducit ex tali aliquo principio aut hypothesi, cuius euidenciam omnes nationes agnoscant, aut ad quam agnoscendam argumentis ex rationis lumine petitis adduci queant. Nam fundamenti loco subternit septem illa praecepta Noachidarum, quorum auctoritas apud Iudaeos antiqua traditione nitebatur, quam adstruere aut eleuare meum non est. Etsi mihi quidem valde probabile videatur, primos homines potius ex diuina quadam & peculiari informatione, quam propria ratiocinatione praecepta legis naturalis hausisse. Verum ut quis omnibus populis & *אוֹדְוּרְיָא* eius traditionis, & numerum istorum praeceptorum argumentis vtrinque admissis persuadeat, id vero valde arduum fuerit. Praesertim cum nec circa id sollicitus fuerit *Seldenus*, ut istorum praeceptorum necessariam conuenientiam cum natura humana, aut eorundem sufficientiam ad regendas omnes actiones hominum morales demonstraret. Denique & illud tantum agit *Seldenus*, ut quid Doctores Ebraeorum senserint, exponat; quam accurate autem istorum sententia cum sana ratione congruat, parum examinet. Quod tamen necessarium erat, siquidem pleni systematis vicem istud opus subire debebat; quippe cum populus Iudaicus seipsum quidem eminenti dignatione, alias autem nationes sat maligna aestimauerit. Cum tamen ius naturale ad gustum totius generis humani adaptaturo necessum sit ponere, omnes homines circa fruitionem iuris naturalis esse aequales.

§. II. In libris Noui Foederis praecepta legis naturalis passim luculentissime inueniuntur expressa, & quidem ut illa non solum iubeantur exerceri citra vllum nationis discrimen, sed & omnibus cum requisitis, quae perfectam actionem absoluunt. Et ea omnia ut ad vnum caput, velut ad legem quampiam fundamentalem, possent reuocari, ex qua caeterae perspicua consecutione deducerentur, ipse Saluator noster eum in finem dilectionem proposuit, quae cum nostra societate quam amicissime conspirat. Isthac porro praecepta omnibus modis illustrare conati sunt, qui in libros diuinos commentarios ediderunt tantum non infinitos; sic ut in Theologia Christiana nullum praeceptum desiderari videatur, quod ad regendas in vniuersum hominis actiones, moresque faciat. Non eo minus tamen res literaria etiam apud Christianos peculiarem disciplinam exponendo iuri naturali requirebat, postquam vniuersum genus humanum, cui vtiq; communi lege opus erat, in religionem Christianam non consensit. Cum enim ea pars religionis Christianae, quae de regendis moribus tractat, satis habeat dogmata sua confirmasse ab auctoritate & iussu Dei, qui filium suum Saluatorem mundi misit, in alias eorundem rationes inquirere parum laboret; inde fit, ut hoc modo adornata praecepta legis naturalis sanctimoniam suam iis duntaxat adprobent, quibus diuina Christianae religionis auctoritas agnoscitur; Sed cum hancce non exigua humani generis pars ignoret aut adspernetur, cui tamen & inter se & cum Christianis agenti negotia utique ad legem naturalem attemperanda; adparet sane, ex alio principio, apud omnes aequae agnito, & ad omnium captum attemperato, deducendum esse ius,
ad

ad quod omnium eorum actiones exigantur, qui tam diuersa circa religionem sentiunt. Est praeterea religio, prout ex adaequato suo principio hauritur, in sua natura ad sublimiorem finem & usum ordinata, quam qui tantum intra huius vitae limites coërceatur. Inde non Christiana solum religio, sed & pleraeque aliae deuotis suis sectatoribus praemia, malitiosis violatoribus supplicia post hanc vitam decernunt. Ita tamen, ut non vera solum religio, sed & falsa cuique abs se diuersae religioni efficaciam ad praemium post hanc vitam nanciscendum detrahant. Sed in eo omnes consentiunt, quod actiones moresque ad legem naturalem bene compositi ad decus, tranquillitatem & emolumentum huius vitae manifeste faciant. Igitur qui disciplinam iuris naturalis ad captum vniuersi generis humani adornare vult, ei sublimior iste probioris vitae finis & usus velut sequestrandus est, & Theologis relinquendus, & ad eum duntaxat usum respiciendum, qui apud omnes in confessio est, & quem vel sensuum iudicio deprehendere queas. Idque eo magis, quod controuersiae Theologicae tanta fere contumacia animorum disceptari soleant, ut si quae disciplina illis inuoluatur, non secus atque ac incerta scyrtium nauis adhaerescat, nec cursum suum ulterius tenere queat. Accedit, quod neque in authenticis noui Foederis libris, neque in commentariis ea inueniantur, quae ad paediam iuris naturalis pertinere supra dicebamus; quippe cum talia tradere, extra scopum istorum Scriptorum fuerit. Nihilominus in aprico est, plurimum lucis & subsidii nostrae disciplinae accedere non solum ex diuinis libris, sed & ex commentariis eorum, quibus primaeva & genuina religionis Christianae dogmata unice cordi sunt. Ast vero illi Doctores, qui in Episcopi Romani verba iurarunt, quis omnia ad potentiam & quaestum Sacerdotum vertere labor est, legi naturali, & vniuersae de moribus doctrinae magnam caliginem offudere, dum immensa voluminum mole id agunt, ut penes solos Sacerdotes facultas sit conscientias hominum ex suo lubitu temperandi, caeteris liquido suarum actionum iudicio adempto coeci obsequii necessitas incumbat.

§. III. INTER veteres populos, quantum nobis constat, non est, qui plus operae in illustrandis suis legibus posuerit, quam Romani, quibus disciplina iuris plurimum sane debet. Et dignum admiratione est, quantum excelluerint ingenia Romana, ubi ad certum studiorum genus velut impetu quodam incumbere coeperunt. Sic quantum eloquentia, quantum poësi & historia valuerint, nemini est ignotum, qui literas nouit. Post cum sub Caesaribus peritiam iuris plurimum commendationis haberet ad nanciscendas administrationes aulicas, & prouinciales, per duo fere secula praestantissima Romae ingenia excolendae Iurisprudentiae sese adplicuerunt. Ex quorum scriptis longe ampliolem nostra secula fructum potuissent capere, si illa volumina integra ad nos peruenissent. Verum Iustinianus, instituto rei literariae oppido quam pernicioso, pro integris operibus lacinias quasdam & excerpta nobis transmisit, quae recentioribus seculis immensam commentariorum molem pepererunt. Cum utique longe fatius fuisset, veterum Iuristarum scripta, erudita sane & magno studio elaborata, euoluere, quae vniuersa non vnus ex recentioribus

scribacitate sua aequauit aut superauit, quam per inexhaustum commentariorum oceanum iactari. Et veterum monumenta integra, sua luce velut radiantia, parciolem longe recentiorum operam admiffissent. Fatendum tamen est, quicquid adhuc Romanae Iurisprudenciae supereft, iuri naturali plurimum lucis attuliffe, non solum quia isti magnopere curae fuiffe adparet omnia ad rectam rationem & aequitatem reuocare; sed etiam quia plurima ad paediam iuris naturalis spectantia ab Ictis Romanis luculenter fuere pertractata. Quamtuncunque tamen laudem Romano iuri tribuamus, fatendum vtique est, peculiari adhuc disciplina iuris naturalis opus fuiffe, siquidem doctrinae morali sua constare debebat perfectio. Nam nec omnia, quae ad paediam iuris naturalis pertinent, in Iurisprudencia Romana ita accurate, prout par erat, deducta inueniuntur; & cum ibidem naturalia positiuus & quae ex peculiari indole Reipublicae Romanae proueniunt, immixta sint, ista vtique liquido discernere non poterit, nisi qui aliunde hauserit, qua nota haecce ab illis dignoscantur.

§. IV. VETERVM Philosophorum monumenta non paucas quidem sententias continent ad ius naturae illustrandum facientes; vt tamen longe minoris sint, quam expectari ab illis par erat, quibus haec praecipua esse opera debebat, mores hominum ad legem naturalem formasse. Neque isthunc veterum defectum suppleuerunt, qui proximis abhinc seculis Philosophiae studium professi sunt. Cum enim inter diuersas veterum Philosophorum sectas Stoicorum placita, nonnullis emendatis, in solidum iuris naturalis corpus facillime videantur potuisse componi, istis neglectis sola Aristotelis dogmata in scholis rerum potita sunt. Cuius viri admiratio nescio quo fato per complura secula gentem scholasticam ita velut attonitam reddidit, vt nihil perfectius ab humano ingenio proficisci posse crederent, & summus eruditionis apex haberetur, istius scripta posse interpretari. Equidem quin inter summa ingenia, quae vnquam innotuerunt, Aristoteles sit referendus, nemo talium rerum intelligens abnegauerit. Dicere tamen, ab eo caeteris nihil relictum, quo vterius progredierentur, & in Creatorem iniurium, & in tot secula contumeliosum fuerit. Ne de aliis partibus Philosophiae quid dicam, sane ipsius Ethica; si seponas, quae de principiis actionum humanarum traduntur, vix aliud quam officia ciuis cuiuspiam Reipublicae Graecanae continere videtur. Sicuti & in politicis maxime prae oculis instituta Graecarum suarum ciuitatum habuisse, earumque libertatem cum primis aestimasse ipsum adparet; qui grauis est defectus disciplinae vniuersi generis humani vsibus inseruiturae. Id quod peculiari scripto deducere animus erat, ni ingruens calumniatorum importunitas alio cogitationes auertisset, & alacritatem meam non parum refrigerasset. Cur enim me scribendo defatigem, si nullum aliud laboris praemium apud me manet, quam vt latratores a fama mea depellam.

§. V. NE igitur res literaria diutius nobilissimam iuris naturalis disciplinam desideraret, prius effecit vir incomparabilis *Hugo Grotius*; tunc temporis otio literisque abundans in Gallia, quae in patria male habitum humanissime exceperat, idque instigante potissimum *Nicolao Peirescio*, celeberrimo illo literato-

rato-

ratorum fautore & ἐργασίῳ. Quem tamen vt de eiusmodi opere concinnando cogitationem sulciperet, monitum fuisse crediderim iis, quae a sapientissimo *Bacone*, Angliae quondam Cancellario, super augmentis scientiarum tradita sunt. Hic enim vir praecipue nostro seculo velut classicum cecinisse, & signum sustulisse videtur, vt in rebus Philosophicis aliquid vltius & exquisitius inuestigaretur, quam quo haecenus scholarum parietes resonuerant. Sic vt si quae est pulchrius nostro tempore efflorescentis Philosophiae gratia, isti viro non minima ex parte debeatur. Accinxit porro sese *Grotius* ad molendum opus, in quo nulla priorum vestigia ipsum regebant, admiranda instructus ingenii & iudicii felicitate, pari scientia literarum sacrarum, iuris ciuilibus, omnigenaeque eruditionis, & infinita lectione. Velut tamen diffusam vniuersam disciplinam primo conatu abs sese exhauriri posse, ita titulum operis temperavit, vt ne eidem temere imperfectio posset obiici. Caeterum quo adplausu istud opus apud solidae eruditionis aestimatores receptum sit, memorare nihil attinet. Et quantamcunque alii culturam aut polituram disciplinae iuris naturalis addiderint, *Grotii* luminibus haud quidquam obstruent, vt vt ab ipso spicilegium haud spernendum sequentium ingenio & industriae fuerit relictum. Neque eo minus illustre opus suum passum est manes. Cum enim vir iste nulli inter Christianos sectae ita rigide se videatur addixisse, nisi quod ad illos proxime accedat, qui Arminiani audiunt; eoque fuerit ingenio, vt propter discrepantes opiniones non statim in partes discedendum arbitraretur: a sacri cum primis ordinis hominibus sat aspere acceptus fuit. Nam a Pontificiis quidem eiusdem opus inter libros prohibitos est relatum, non tam ob ea, quae ipsorum placitis circa religionem dissona continet, quam quia in vniuersum solidior Philosophia moralis rationibus regni tenebrarum aduersatur; cum alias facile fuisset medicinam facere resectis materiis Theologicis. Sicuti a nostratibus hominibus factum est, qui contenti errores notasse, veris debitam aestimationem ideo non detraxerunt. Cum praeterea in opere tam densis sententiis conferto non possint non plurima occurrere, quae vel dubii quid, vel obscuri videantur habere: istis fulciendis aut illustrandis, simulque emendandis, quae & illum hominem fuisse arguant, nonnulli commentarios adornare instituerunt. Quos inter praecipue *Boeclerus* iudicium attulit & doctrinam *Grotiano* opere parem. Sed & aliorum vnus & alter operae pretium fecit non spernendum. Audi tamen sunt etiam in publicum commenta sua protrudere homines adolescentes, aut leuiter literis tincti, aut non nisi nugis Sophistarum innutriti; quos non pauci alii videntur secuturi, qui & ipsi par ius sibi credent periturae non parcere chartae. Vt plane metuendum sit, me successu temporis tot in *Grotium* commentarii, quot in *Petrum Lombardum* aut *Instituta Iuris*, enascantur. Quorum moles tamen neque *Grotio* multum lucis, & disciplinae iuris naturalis plurimum remorae adfert, collisis inter se ipsis Commentatoribus, & lite orta non tam de veritate, quam de sententia *Grotii*, denique nouis subinde exortis scriptoribus, qui in priores commentarios commententur.

§. VI. POST *Grotium* circa ius naturale operam quoque posuit *Thomas Hobbes*, vir summo ingenii acumine; qui vti ipse studiis mathematicis innutritus

tus erat, ita & *ἀντιβέβαιον* demonstrandi mathematicis vsitatam doctrinae moralia accommodare, licet non vsque quaque modo scholaistico adornatum, laborauit. Cui fini etiam certam doctrinae suae hypothesin substrauit, in quam vltimo demum demonstrationes ipsius resoluenter. Arrisit autem ipsi potissimum vetus *Epicuraeorum* hypothesis, vel genii conuenientia, vel quod eam in praxi ciuitatum, omnia fere ad sui conseruationem & vtilitatem referentium, conspiceret; vel etiam, quod aliquando suspicatus sum exemplo & aemulatione viri amicissimi *Petri Gassendi*; qui cum in Physicis maxime Epicuraeorum dogmata recolenda suscepisset, *Hobbes* eiusdem in moralibus stradita nouo schemate induta in theatrum orbis eruditi producere instituit. Ni malis dicere, ipsum vim ingenii ostentare voluisse, suscepta defensione hypotheseos tam exosae vulgo, & paradoxae. A quo non multum abit, quod *Serenissimus Magnae Britanniae Rex* ante aliquot annos *Samueli Sorbierio* de hoc *Hobbessio* dixerat: *se illo viro vti in vicem vsi ad molossorum vires tentandas & acuendas*. Quicquid huius sit, id sane adparet, hoc praecipue ipsum agere, vt potestatem regiam aduersus turbulentos homines, qui tunc Angliam sub obtentu libertatis grauiter exercebant, assereret, simulque ius circa sacra summo imperio ciuili aduersus fanaticos vindicaret. Quod institutum vt in se quidem magnopere probandum est, modo isthoc ius legitimis terminis coërceatur: ita ferri plane non possunt, hypothesis ipsius ita crude assumpta, & quae eidem superstruuntur dogmata quaedam, a sana ratione abeuntia, & non exiguam labem rebus humanis inferre idonea. Ne de iis memorem, in quibus circa religionem Christianam a vero sensu diuinarum literarum diuersus abit; quibus destruendis operam impendere aliorum est. Neque tamen quisquam rerum intelligens inficias iuerit, inter multa mala reperiri quoque plurima exquisite bona, & quantiuis pretii; & illa ipsa, quae ab eo falsa traduntur, ansam praebuerunt scientiam moralem & ciuilem ad fastigium perducendi, sic vt de non paucis, quae ad perfectionem istius faciunt, vix cogitare alicui in mentem venisset, absque *Hobbessio* si fuisset. Caeterum oppugnatus est iste tum a suae nationis hominibus, tum ab aliis, qui tamen non omnes parem ingenii laudem eo nomine adepti sunt. Quantum tamen mihi constat, ipsius hypothesin inter Anglos solidissime destruxit *Richardus Cumberlandus*, libro erudito & ingenioso *de Legibus Naturae*; simulque aduersam hypothesin, quae ad Stoicorum placita proxime accedit, firmissime adstruxit; quorum vtrumque & mihi propositum fuit. Et fateor me magnopere gauisum, cum id scriptum in diuersa terrarum parte eodem anno prodiiisse conspicerem, dispari quidem facie adornatum, sed quod tamen eandem mecum hypothesin assereret, & pleraque a me in *Hobbessio* notata destrueret. Nec ideo alterutrius nostrum opera minoris est, cum vterque praeter illa communia etiam peculiaria quaedam habeat; nec minus dexteritatem suam adprobet iaculator, qui eundem cum altero scopum eodem tempore tetigit. Quid praeterea intra proximos abhinc annos in nostra disciplina elaboratum sit, insigne momentum eidem asserens, ob itinera bello heic loci, vbi isthaec scribo, fere interclusa nondum videre contigit.

§. VII. QUID causarum me impulerit, ut & ipse circa excolendum ius naturale operam nauarem, in praefatione Operis mei satis exposui. In quo id praecipue me egisse adparet, ut quantum ingenio adsequi possem, omnia, quae ad disciplinam iuris naturalis pertinent, complecterer, & in ordinem non hiulcum aut salebrosam digererem. Tum ut omnes controuersias Theologicas ab eadem sequestrarem, ipsamque ad captum vniuersi generis humani, quod circa religionem in diuersissimas opiniones discessit, accommodarem. Id quod etiam solcite video egisse *Richardum Cumberlandum*, ut ut ipse professione Theologus esset. Scilicet quod nunquam natiuo nitore exsplendescere, & tranquilla velut pace laeta efflorescere queat haec disciplina, ni supra istas tempestates subducta fuerit. Praesertim cum viri eruditi iniquissima lege cum talibus congregiantur, qui vel affectibus vel inscitiae suae tam venerabilis vocabuli auctoritatem circumponere soleant, & non contenti super veritate inquisuisse, omnibus viribus ad opprimendos aut infamandos suos aduersarios conitantur, quos rationibus sese superaturos desperant. Eo molestius iniquitatem sortis meae fero, quod cum omni studio id egerim, ut Theologis amicis vterer, ab illorum vno & altero potissimum initium sit factum calumniarum, quibus loca quaedam libri mei exagitata sunt. Neque sermo mihi est de *Iesuitenis Viennibus*, qui librum meum ad ipsos perlatum in publico mercatu Viennae vendi prohibuerunt, ut ut, cum super hoc facto interrogarentur, nullam idoneam eius prohibitionis causam afferre possent. Nam id mihi apud sapientes bonosque commendationis efficacissima loco est, quod istis hominibus mea scripta inuisa sint, utpote quae cum rationibus regni tenebrarum, cuius ipsi columina sunt, hautquidquam congruunt. Sed super importunitate vnus & alterius ex nostratibus queror, quibus licet verba ac mentem meam sat perspicue explanauerim, & quam longe ab sim ab illis opinionibus, quas mihi affingere non verecundantur; tamen velut aures oculosque ad meam responsionem obturassent, ita coeptam semel criminationem pertinaciter coccyssare pergunt. * Igitur & veritatis & aestimationis meae asserendae causa visum est, hanc quoque operam suscipere, & denuo praecipua quae aduersus librum meum obiecta sunt, quantum quidem eorum in notitiam meam peruenit, explanare & diluere. Quo ipso aequos doctosque rerum censores manifeste perspecturos spero, si qui deinceps in me clamare perrexerint, id non aliam ob causam fieri, quam quod per improbam & impudentem iniuriae continuationem obtenturos sese arbitrentur, ut ne iniuriam intulisse videantur. Mihi tamen hac opera defuncto fas deinceps erit, calumnias istas negligere, & qui respicere nolint, maleuolos liuori suo immerfos despiciere. Cum enim in mea potestate non sit, ut isti bonam mentem habeant propriam, causa non est, quare me vltius torqueam. Quin & infinitus iuxta atque inglorius labor foret, tantum scalpere, quantum isti homines pruriunt.

CAPUT II.

DE

NOVITATIBVS PHILOSOPHICIS.

§. I.

RECEPTA sunt inter homines certa quaedam vocabula, odiosam alicuius rei notationem habentia, quibus istas velut per compendium, & citra allegationem alterius rationis damnari moris est. Ex quo genere etiam vocabulum *Nouitatis* est, quo illi qui in magistrorum suorum verba iurarunt, aut receptis semel opinionibus mancipio sese addixerunt, magno cum supercilio proscribere solent, quicquid ab ipsorum sacrosanctis traditis discrepauerit. Cum enim se solos in possessione veritatis, omnibus numeris absolutae, constitutos arbitrentur, & veritatem vniformem esse tralatitium sit, eo ipso grauius antea sibi incognita notari arbitrantur, si ea noua sibi videri pronunciant. Sic Pontificiis ad dogma aliquod damnandum sufficit, id haereticum declarasse. Sic inter opifices, qui in ipsorum tribum receptus non est, certo conuicio notatur, vt vt alias sit callentissimus.

§. II. **V**IDEAMVS igitur, num ipsa nouitas in se aliquid vitii aut falsitatis contineat. Nouum aliquid duplici respectu dici potest, vel quod id recens existere coeperit, vel quod nuper in notitiam eius peruenerit, a quo nouum adpellatur. Priori respectu nouum esse, in se quidem nihil plane vitii habet; imo nouitatem, quae quidem cum bonitate coniuncta est, peculiaris sua comitatur gratia. Ast qui ideo doctrinam aliquam viciosam velit declarare, quod noua sibi videatur, illi hoc primo demonstrandum fuerit, eam, quam ipse hactenus possedit scientiam, non veram modo esse, sed etiam omnibus numeris absolutam, ita vt nil melius inueniri, aut eidem addi queat. Alias enim tyro-ne aut semidocto, etiam quae eruditissimis sunt, noua ac mira videntur. Ast quis erit ita sibi Suffenus, vt tam perfectam rerum philosophicarum scientiam sibi arrogare praesumat? Quantum est quod scitur! quantum est quod nescitur! Igitur mittamus quaerere, quam noua aut vetus aliqua sit doctrina, & illud vnice inuestigemus, quam vera aut falsa eadem sit. Et vero mirum est extare adhuc, qui ex nouitate in rebus philosophicis inuidiam alicui mouere aggrediatur, cum constet, quam multa veteribus ignorata recentium, & nostri seculi felicitas aut industria in Medicina, Astronomia, Mathesi, rebus naturalibus eruerit; imo quam ad plura noua inuestiganda doctissimi viri sub patrocinio & auspiciis maximorum Regum & Principum quotidie adhuc conitantur. Imo ex nouis illis Catonibus libenter quaesierim, si quis loci alicuius ex sacris Scripturis nouam interpretationem eruerit; quam genuinam esse liquido

liquido demonstrare queat, an non isthaec omnino sit admittenda, & vetus haecenus recepta, repudianda? Sane si quis istam solo nouitatis nomine repudiauerit, satis indicat, magis sibi cordi esse hominum errantium auctoritatem tueri, quam Dei & veritatis genuina effata amplecti. Sed nimirum in aperto est, quod noua dogmata, priusquam vsu recepta fuerint, grauem saepe oppugnationem sentiant, id a veteribus Ludimagistris oriri; qui non solum inuidia flagrare solent aduersus recens inclarescentia ingenia, tanquam luminibus suis obstruenda; sed etiam ad auctoritatem haecenus partam defendendam necessarium vident omne illud opprimere, quod ab ipsorum scitis discrepat. Noua enim doctrina recepta, ipsi dictatura haecenus possessa deiiciuntur, & in Caeritum tabulas referuntur. Tum ab ipsis praelecta & commendata compendia, manualia, tabellae, synopsis, & quae vestiuo titulo Vademecum superbiebant, ad piper relegantur. Inprimis vero grauissima tunc strages incumbit collegiis manuscriptis, quibus excipiendis miseri adolescentes tantam atramenti vim profuderant. Ex quibus etiam ratio patet, quare nouae doctrinae apud iuuenes maxime adplausum inueniant. Nimirum quia ipsi non solum gloriae cupidi sunt, & scientia nondum protrita ostentare se gestiunt; sed etiam quia a praconceptis opinionibus vacui nondum mentem suam in certam partem flexerunt; & praecipue quia existimationis istorum nihil interest, an vetus doctrina collabatur, cui ipsi nondum nomina sua dederunt. Multo minus autem reprehensionem meretur illa nouitatis species, quae non tam consistit in nouis veritatibus eruendis, quam in veteribus expoliendis, ac concinna methodo adornandis, aut qua disiectae haecenus & confusae res in formam artis digeruntur, & demonstrationibus stabiliuntur; modo dignum sit opera, quod haecenus receptis superadditur. Talis enim labor in re literaria eandem laudem habet, ac si a magistratibus viae publicae muniantur, remotisque salebris atque ambagibus eadem planae & directae reddantur.

§. III. ΑΤΟΥΙ, reponunt aliqui, qualiscunque nouitas non in religione solum & Republica, sed in re literaria & Philosophia motus & turbas solet excitare; eoque satius fuerit, iamdudum tritam viam placito tenore decurrere. Saep enim veteres opiniones & antiqua instituta ita penitus animis hominum sunt inoluta, vt etiam meliora introduci citra graues motus, ingentia mala producere idoneos, nequeant. Enimvero vt per minutae imperfectionis correctionem grauissima incommoda excitare, & lippitudinem eruto oculo curare absurdum fuerit: ita superiori seculo cum instauratores purioris religionis iudicarent, errores, qui receptae tunc religioni admixti erant, exitiabiles esse, non ideo omiserunt eosdem impugnare & exturbare; etiamsi facile prospicerent, isthanc etiam in melius mutationem citra graues motus non perficiendam. Sic in republica rectores quaedam vitia inueterata quietis causa saepe tolerant; sed vbi ea demum in exitium publicum eruptura videntur, periculis per ipsa pericula medicinam facere non dubitant. Quae autem in re literaria & Philosophica emergunt nouitates saepe strepitum excitant, sed qui fere vltra nubeculam pulueris scholastici, & λογωμαχίαν non procedit. Atramenti plus in hisce

bellis, quam sanguinis effunditur; & postquam scommata, cauillationes, conuicia, clamores, & reliquus adparatus vmbratici Martis est absumptus, vltro malacia redit. Et vbi rixae istae Reipublicae molestae coeperint esse, facillimum est eas iniecto leui puluere, sicut apum praelia, sedare. Quod si a partibus nouitatum veritas stet, multoque magis si emolumenti quid in genus humanum exinde prouenire sit aptum, vesaniae proximum fuerit, solertibus ingeniis torporem imperare, & eximia Creatoris dona abdicare ideo tantum, ne alicui veterum naeniarum cantillatori bilis moueatur. Ac si, qui superiore seculo elegantiores literas instaurabant, magnopere curassent, quid *Magister Ortuimus Gratus* & id genus obscurorum virorum indignaturi essent, barbaries forte in hunc vsque diem Europam sepultam teneret. Quod si alicui graue videtur, tabellas & compendia, tanto adplausu haecenus celebrata, iuuentutis manibus excuti, receptis nouis libellis, ei cogitandum fuerit, valde insolens esse, cum tempus edax rerum & inuidiosa vetustas nobilissima humanae industriae opera destruat, tabellas istas indignari, si in puluerem, ex quo succreuerunt, reuertantur; cum & novos libellos, qui veteres nunc eiecti sunt, deinceps idem fatum sit mansurum, proueniente felicioris ingenii foetu.

§. IV. INSTAT tamen FRIDERICVS GESENIUS *Garlebiensium Superintendens*; Philosophiae Cartesianae nouitates omnem paene Europam perturbasse, eoque ex *praepotentissima Batavia* & *munitissima Heluetia* fuisse proscriptas: idemque meis nouitatibus fieri debere contendit. Ad quod repono; si quid in quacunque parte rei literariae minus recte sese habeat, eius negotii curam nemini minus competere, quam *Gesenio*: qui quanta dignatione inter suos sit, documento esse potest, quod Superintendens Lipsiensis ante paucos annos defunctus ad istius nugax & maledicum scriptum sub nomine seruuli sui, qui spurius erat, responsum edi curauerit; adeo indignum ipsum ducebat, qui cum honesto viro scriptionis commercium intercederet. Deinde non video, quare mihi praeiudicio sit, quod in Cartesium alicubi statutum est. Sane non omnes in Philosophia nouitates, sed Cartesianae duntaxat notatae sunt. Quae autem a me circa ius naturale expoliendum tentatae sunt, e Cartesianis principiis haut quidquam profluxere; neque cum ipsius Philosophia quidquam commune habent, nisi quod vtrinque auctoritati veterum magistrorum parum defertur, qua firmis rationibus non subnituntur. Quod si autem nonnulli Cartesianae Philosophiae sectatores quaedam dogmata ciuitati Theologicae haecenus adscripta sollicitare coeperint, ea primo non Philosophiae culpa est, sed hominum eadem abutentium. Deinde & illud prius dispiciendum erat, num dogmata a Cartesianis in dubium vocata fuerint vere Theologica, seu quae sedem & fundamentum suum in expressis sacrae Scripturae dictis habeant, an vero ex eo sint genere, quae ex Philosophia Aristotelica, aut Scholasticorum commentis in systemata Theologica irrepsert, eoque Theologicam sanctimoniam non sua indole, sed per diuturnam vsurpationem obtinuerunt. Nam priorem veritatem sollicitare impium fuerit. Quae autem ad posterius genus pertinent, vbi a veritate abierint, sub examen reuocare non magis nefas fuerit, quam quod

quod superiori seculo purae religionis instauratores magnam vim traditionum & commentorum humanorum e Theologia exturbarunt. Quin si quis cordatus & solide doctus manum admouere velit, non paulo spissius volumen de abusu vulgaris Philosophiae posset conscribere, quam *Samuel Maresius* de Cartesianae Philosophiae abusu, intra quindecim dies confarcinauit. Facit quoque heic illud *BACONIS* Noui Organi L. I. c. 65. *Pessima res est errorum apotheosis; & pro peste intellectus habenda est, si vanis accedat veneratio.* Praeterea nescio, quas turbas memoret Praeful Garlaeanus, per omnem paene Europam ex Philosophia Cartesiana exortas. Sane de bellis, aut seditionibus aut insignibus mutationibus in religione aut Rebuspublicis ex eo fonte scaturientibus ne fando quidem auditum est. Ridicule autem inter turbas Europae refertur impotentior rixa quorundam ludimagistrorum, aut pueriles factiones scholarium, pro auctoritate praeceptorum verbis, aut quandoque pugnis decertantium. Quod enim tanto cum clamore inter istos homines res geritur, in causa non est materiae grauitas, sed plerumque inexpugnabilis illa peruicacia scholasticis ingeniis vilitata, qualemcunque opinionem adhibito omni iracundiae instrumento defendendi. Sed neque auditum mihi vnquam est de interdicto aliquo ordinum generalium apud Batauos, quo Philosophia Cartesiana e Republica proscripita fuerit; cum eam vnus & alter ibi publice docere aut profiteri non vereatur. Et si maxime tale quid promulgatum fuisset importunitate eorum, qui quod iuuenes didicerant, senes dediscere nolebant; tamen nescio quodnam ea res veritati praeiudicium afferre queat, aut quid decreta Ordinum Hollandiae, aut magistratus Heluetiorum contra naturam rerum, sanam rationem & experimenta faciant. Equidem facile largimur, Batauiam esse *praepotentissimam* & Heluetiam *munitissimam*. Sed num aut istius classes, aut huius montes aliquid momenti habent ad hoc, vt Sacerdotes earum regionum quam dexterrime de Philosophia iudicasse censi debeant? Enimuero quid Cartesianae Philosophiae fiat, me quidem nec tangit, nec angit. Et si qua parte illa a rerum natura & ratione abit, recte impugnatur; quae cum vtraque conueniunt, suos reperient defensores quantoscunque clamores & Scholasticorum mancipia tollant. Eo minus autem aliquis abusus in Theologia ex nostra doctrina metuendus est, quod ego non solum eandem omni studio a controuersis Theologicis remoueam, sed & expresse protestatus sim, ea, quae a me de natura poenarum traduntur, ad tribunal humanum duntaxat pertinere, non autem ad tribunal diuinum; eoque iustitiam, quam homo in hominem exercet, & iustitiam diuinam haud quidquam eodem modulo metiendam. Seu vt apertius dicam, articuli fidei de lapsu Adami, peccato originis, satisfactione Christi, fide, iustificatione hominis, & similes non magis ex disciplina iuris naturae, ad captum omnium gentium adornata, diiudicari possunt aut debent, quam mysterium Trinitatis ex Physica.

§. V. NON minore animi ardore nouitates Philosophicas impugnat *Valentinus Velthemius*, Professor Ienensis, cui magni instar piaculi habetur, quod ego id agere videar, vt Moralistae & Scholastici manibus iuuentutis studiosae excutiantur. Inde acri instinctus oestro non ita pridem in promotione Magi-

strorum orationem recitauit *de Laudibus Scholasticorum*, quae, si digna tractatio accessisset, ob argumenti cognationem locum merebatur inter ludicras illas Eruditorum declamationes, puta, *Maioragii de Luto*, & *Danielis Heinſii de Pediculis*, & ni fallor *Passeratii de laudibus Scabiei*. Atque vt erudito seculo saluam moueamus, locum ex illa declamatione adducemus, ex quo simul stragemata istius hominis, quo ingens causae suae praesidium sibi comparatum it, adparet, dum caniculae instar caudam sub aluum deflecentis Theologorum pedibus adrepat. Cum igitur plurima super argumento suo acerrima faucium contentione vociferatus esset, demum adiungebat: *Sed ne cum turba nobis res sit, demus ei aduocatum, & quem alium, quam qui nouissime opus de Iure Naturae conscripsit*. Et postquam verba ex praefatione operis mei huc spectantia recitasset, pergebat: *Vos venerandi mei Praeceptores Theologi, vos inquam rogo, vos obtestor, eloquamini, per Deum eloquamini, an Moralistarum Princeps Thomas, Metaphysicorum Papa Suarez, Molina, Vasquez, Valentia, Conimbricenses, Sanchietz, & beatus Stablius noster Scriptores aeternitate dignissimi, nugas duntaxat venditauerint*. Vbi non possum quin maximas agam gratias *Velthemio*, quod ita ingenue arcanam, ac praecipuam causam prodiderit, ob quam tantos clamores isti homines in me sustulerunt. Scilicet quia aegre ferunt illi, qui omnem aetatem in Scholasticorum lacunis contriuerunt, in votis mihi esse, ab orthodoxa iuuentute limpidos Doctrinae moralis fontes adiri. Quid enim in hoc genere praestabilius a me posset effici? De caetero quo minus elogiis Scholasticorum oppido quam frigidis immoriatur *Velthemius*, ego quidem minime omnium inuideo. Habeat ille secum suas delicias, feruetque sepulchro; gaudeant similibus labra lactucis, confenescat in nugis, denique vel viuus ob propagatum barbariei regnum in Beatorum classẽ transcribatur. Maiorem sane mihi adplausum apud solide eruditos polliceor, si Scholasticos dixerim tractare Doctrinam barbaris vocabulis, friuolae subtilitatis speculationibus adornatam, scientiae proficue inanem, astutissimo consilio nutritam ad otiosa ingenia vanis disputationibus distinenda, vt a scrutandis diuinis literis, solidaque eruditione, simulque fraudibus regni tenebrarum perspiciendis remouerentur. Quae non solum per se nihil ad culturam aut decus vitae confert; sed & pestilentissima est, dum bonas & vtilis literas suffocat, ingenia vana scientiae persuasione distendit, veraeque sapientiae incapacia reddit. Qua denique sola qui imbuti sunt, ne hilo quidem meliores, prudentiores, rebus gerendis aptiores, aut circa solida rerum diiudicanda perspicaciores redduntur. Quin obseruatum est, eorum, qui vnice istis nugis immerſi sunt, ingenia velut sideratione afflari, vt & circa tractanda solida & seria longe ineptiores, & in conuersatione actuque communis vitae longe sint intractabiliores, quam illi, qui sola natiua ingenii bonitate subnixi nunquam literas attigerunt. Sic vt reuera praestet omnes literas nescire, quam nihil praeter Scholasticos nosse. Et mirum quam misere liberalitatem suam collocent Principes, qui stipendiis eiusmodi homines alant, per quos iuuentus nihil sapere discat.

§. VI. ATQVI ad venerandos Theologos prouocat *Velthemius*, qui sane Scholasticam Philosophiam nauci non faciunt, quippe absque qua negant se cum

cum

cum Pontificiis disputare posse. Ad hoc terriculamentum, quod velut caput Gorgonis mihi ostentatur, repono; mea parum interesse, quam sordida veste illi suam Theologiam adornent. Nam ex eo nequaquam consequitur, disciplinam Iuris naturalis iisdem quoque pannis inuoluendam. Neque enim mihi propositum est cum Pontificiis disputare, sed ius omnibus gentibus commune tradere ex principiis ad omnium hominum captum accommodatis. Neque inuenta est nostra disciplina, ut disputanti materiam praebeat, sed ut actiones ac negotia tum singulorum hominum, tum integrorum populorum ad eandem exigantur. Neque tam praeclare de morali Philosophia meriti sunt isti Scholastici, ut quia e re ipsorum fuit heic nugari, nobis quoque in eorum gratiam necessario nugandum sit. Denique nulla me causa tam abiecte de me sentire cogit, ut non ex meo potius iudicio disciplinam Iuris naturalis tractare debeam, quam ex supercilio eorum, quorum sputa *Veltbemius* lingit. Praesertim cum nec illa ratio omnibus cordatis probetur, quare in Academiis orthodoxis fouenda & propaganda sint Scholasticorum commenta, quod alias cum Pontificiis disputari non possit, & hoc ipso nativam Theologiae faciem non quidem fuce, sed illuue & squalore deformari necessum sit. Cui enim fini cum hisce disputare volunt? An ut ex istis suffragia & testimonia pro firmandis nostris dogmatibus petant? Atqui hoc leui & superficialia eorundem evolutione obtineri potest, & quae haud quaquam legentis animum aut dictionem tinctura sua inficiat. Illis ipsis tamen suffragiis neque nobis opus est ad veritatem nostram adstruendam, neque operae pretium sit circa conuincendos aut conuertendos, & velut propriis telis conficiendos Pontificios. Sane *Luthero* nostro, & aliis purae religionis instauratoribus, de hac methodo Papatum subruendi in mentem non videtur venisse, qui dictis sacrae Scripturae maluit rem gerere, quam disputationibus Scholasticorum, quos Sophisticarum vocabulo notare solenne ipsi est. Quique satius duxit, Theologiam plano & perspicuo modo ex diuinis literis proponere, quam barbarie & obscuritate dictionis, aut Sophismatum importunitate cum aduersariis certare, aut disputationem a solidis & perspicuis rebus ad intricata otiosorum aut astutorum hominum commenta ventilanda transferre. Neque vnquam videtur iste vir credidisse, ut quis nugatorem conuincat, necessum esse cum nugis istius se conformare; aut aciculis in hostem pugnandum, vbi gladii & tormenta ad manum sunt. Et sane superfunctorie admodum rimati sunt compagem regni Pontificii, qui putant, detrimenti quid posse eidem inferri, si quis disputandi & sophisticandi dexteritate ipsorum Doctores Scholasticos excelluerit. Quin & animaduersum est, ex quo tempore quidam nostratium Theologorum istis Scholasticis pretium aliquod ponere coeperunt, neque in uniuersum eosdem cum *Luthero* inter *σκύβαλα* numerarunt, res nostrae religionis subinde in deterius iuisse, Pontificios contra fines suos promouisse, & ad recuperanda, quae quondam amiserant, non parum spei concepisse. Quod si tamen quis sit Theologus, qui ad perfectionem muneris sui Scholasticis se carere non posse persuasus sit, ei quidem ego suas delicias minime omnium inuidebo, sed vnum tantum ab ipso rogo, ne mihi irascatur, si ego vetus & mucidum fermentum ex doctrina morali, eiusque praecipua parte, disciplina nimirum Iuris naturalis, exesse iubeam.

CAPVT

CAPVT III.

DE

STATV Hominvm NATVRALI.

§. I.

INTER ea, quae a maleuolis meis fecus intellecta in clamandi & culumniandi occasionem arrepta sunt, primum videntur locum occupare quae super statu hominum naturali a me tradita sunt. Cum enim isti neque quid status naturalis a me vocitaretur, aut quibus limitibus eius consideratio includeretur, accurate attendissent, neque de ipso aliquid in libellis moralibus, si quos euoluerant, legere se meminissent; in eam prolapsi sunt opinionem, quasi ex Theologia mutuo sumpta ea dogmata forent, & quasi de primaeua conditione protoplastorum in Paradiso mihi ageretur. Eoque cum mea tradita de statu hominum naturali a primaeua conditione Adami multis modis abire viderentur, grauissimorum me errorum esse reum atrociter vociferari coeperunt. Enimvero vel ex solo hoc specimine constare potest, quam dura sit conditio scriptorum, ad quae censenda homines semidocti, & liuore in ipsorum auctores tumidi prouolant: qui licet apud sapientes turpissime se prostituunt, apud imperitos tamen & sui similes indignas saepe suspiciones in viros innocentes excitare possunt. Vt autem maleuolorum meorum incitia eo facilius in apricum protrahatur, pauca quaedam praemittere necessum est, quae ad caeterarum quoque controuersiarum enodationem multum conferre possunt.

§. II. Ac primo quidem considerare debuissent importuni isti censores, quod diserte in *praefatione Operis mei* professus sum, & in ipsa tractatione passim expressi; me disciplinam Iuris naturalis instituisse tractare vniuersaliter, seu ita, vt ea foret ad captum omnium hominum & nationum, quamcunque demum circa diuina persuasionem haberent. Qua de causa etiam quem iuuenilibus annis delineabam libellum, rudimenta huius disciplinae continentem, titulo *Elementorum Iurisprudentiae vniuersalis* inscripseram. Eoque talia a me fundamenta huius disciplinae constituenda fuerunt, quae ad captum omnium hominum essent, & ad quorum veritatem agnoscendam omnes homines ope solius rationis adigi possent. Huius sphaeram quae excedunt, quaeque ex reuelatione diuina dependent, apud omnes populos non aequae probata aut recepta, velut scopo nostro parum inferuentia, & ad partem duntaxat humani generis informandam idonea, seposui. Eoque consulto abstinui ab illis quae in diuinis literis, rationis sibi relictae captum superantia traduntur. Cui inquam solicite, ne vllam controuersiam attingerem, quae vel gentiles inter & Christianos, vel inter horum sectas agitari sueuerunt. Cum autem doctri-

na

na de statu protoplastorum in paradiso ex folis diuinis literis hauriatur, & ex solo rationis lumine inuestigari nequeat; debebant maleuoli ex praesuppositis meis, ac praemissa protestatione colligere, mihi de statu paradisiaco sermonem non institui: neque hunc a me vocabulo naturalis status designari. Quamquam enim apud scriptores gentiles, Poëtas cum primis de aureo seculo, & recentis adhuc mundi placida temperie quaedam iactentur, quae multi ex felicitate Adami in Paradiso detorta autumant: ista tamen vel ex cerebro Poëtarum plane conficta sunt, vel ex dulcedine otiosae & dissolutae vitae interpolata, quae priscis Graeciae incolis ante inuentas vrbes & leges agitabatur. Sicuti & hodie gentes quam maxime incultae suam barbariem politiorum populorum culturae & disciplinae longe praeferunt. Nam neque in ista aurei seculi felicitate Poëtae vnum duntaxat par hominum, sed insignem iam eorum multitudinem vixisse memorant; & degeneratio morum, de qua illi canunt, non ad intrinsecam velut labem naturae humanae, sed ad corruptelam ex praua consuetudine ortam pertinet.

§. III. DEINDE neque hoc insuper habendum erat circa alia plus iusto satagentibus, vocabula *naturae* & *naturalis* quam maxime esse ambigua. Eoque uti qui istis vsurus est, in antecessum perspicue definire debet, in quo sensu ista abs sese accipiantur: ita plane absurdum & malitiosum est, limites, quos scriptor ipse sibi constituit, migrare, & diuersas vocabuli significationes, iisque innixa dogmata nolenti volenti obrudere. Perinde ac si quis ICtos haereseos arcessere velit, ideo quod ipsorum de poenitentia in contractibus placita toto coelo discrepant ab iis, quae Theologi de poenitentia seu conuersione hominis ad Deum docent. Iam autem manifestum est, in quam diuersis disciplinis, & quam diuerso sensu de statu hominum naturali soleat & possit agi. Physicus statum hominis seu conditionem naturalem capit, quatenus is opponitur monstroso, distorto, mutilo, aut male conformato; Medicus, prout idem morbido contra distinguitur. Quidam ex Interpretibus Iuris Romani, quando de statu hominum tractant, diuisiones hominum vel secundum statum naturalem, vel secundum statum civilem considerant. Iuxta naturalem statum considerant hominem, prout est vel mas, vel foemina, vel hermaphroditus; & prout in vtero adhuc vel extra eum existit. Sic Theologi, si ipsis videatur, statum integritatis poterunt vocare statum hominis naturalem, qui oppositus est statui naturae corruptae, seu in quam genus humanum per lapsum Adami deuolutum est. In disciplina autem Iuris naturalis tripliciter a me modo status hominum naturalis consideratus fuit. Vno modo, prout opponitur statui & conditioni brutorum, per quem homo spectatur tanquam eximium prae caeteris animal, insignibus a Deo praeditum donis, per quae idoneum fit Creatorem ex operibus suis agnoscere, mirarique, & vitam agere honestate ac decoro ordine conspicuam. Huic statui & conditioni vocabulum naturalis recte tribuitur, quia non ex proprio arbitrio homines sibi eiusmodi vitam elegerunt & instituerunt: sed ad eam agendam obligatio a Creatore per ipsam natiuitatem iniuncta est, ad eamque cognoscendam solum rationis lumen, quod nunc homini superest, utique sufficit, etsi illa vniuersum hominis officium, quantum ad finem eiusdem supremum requiritur,

Pufend. Eris Scand.

z

non

non plene absoluat. Altero modo statum hominis naturalem considerauimus, prout opponitur illi culturae, quae vitae humanae ex auxilio, industria, & inuentis aliorum hominum propria meditatione & ope, aut diuino monitu accessit. Ad quem statum designandum supposuimus naturam hominis, qualis ea nunc deprehenditur prauis inclinationibus scatens, & quam summa indigentia, inscitia, atque imbellia comitatur, antequam ab aliis hominibus quid opis ipsi accesserit. Quem statum miserrimum esse propter pauperiem, incultum, inscitiam atque infirmitatem pronunciauimus, si cum eo comparemus commoditates, quae postea ope aliorum hominum aut propriam per industriam nobis accedunt. Quae quidem res ita manifesta est, vt sensu plane destitui eum oporteat, qui ista capere nequeat. Et ne quis arbitretur, in hac doctrina noui quid esse, is expendere poterit dicta S. Scripturae, verbi gratia, Iobi I, 21. Ezech. XVI, 4 5. 6. Eccles. V, 14. 1 Timoth VI, 7. & similia, quae sane homini nascenti non multum splendoris aut opum circumponunt. Potuit autem & huic considerationi hominis vocabulum status naturalis non absurde tribui, quod vtique vsus sermonis communis ferat, naturalia, seu quae per natiuitatem adsunt, contradistinguere iis, quae facto alieno aut proprio post accedunt. Tertio modo statum hominis naturalem considerauimus, prout opponitur statui ciuili, per quem plures eidem summo imperio ciuili sunt subiecti. Iuxta hanc considerationem illos inuicem in statu naturali viuere patet, qui neque communem in terris habent Dominum, & quorum vnus alteri non imperat, aut paret, quique adeo nullo alio vinculo inuicem iuncti sunt, quam quod ex communi humana natura resultat, seu quod alter aequae homo sit atque nos. Et isthunc statum naturalis vocabulo insignire nobis placuit non solum exemplo recentium quorundam Politicorum, sed & quia naturale ei, quod ex facto & pacto humano fluit, opponi vsitatissimum est. Hae igitur considerationes naturalis status quam parum pertineant ad statum Adami in Paradiso, de quo ex sacris literis constat, vel pueri nosse poterant, qui nondum aere lauantur. Quod si autem harum litium auctores excipere velint, se de statu naturali in tabellis suis Ethico-Policis, & in notis ad easdem MStis nihil legisse, & ne verbulum de eodem apud Metaphysicorum Papam, Cardinales, Acoluthos, Ostiarios & Exorcistas haberi; eoque hoc vocabulo audito statim Paradisum sibi animo obuersatum: scire debebant, foedam hanc esse & plane inexcusabilem praecipitantiam, quod ad censuram ferendam prouolauerint, antequam quod a me & quo fine traderetur, intellexissent.

§. IV. QVIBVS praemissis facile patet, quam malitiose & imperite primus indicis Architectus *Iosua Schwartzius* mea verba in alienissimum sensum torquere conatus fuerit. Quod licet in *Apologia* mea sat perspicue expositum a me sit: tamen pertinax stupor, aut corrigi necius calumniandi morbus certorum hominum necessitatem mihi adfert eadem denuo inculcandi; & ad veritatis iubar vltro coequentibus forcipe palpebras diducendi. Vt igitur repraesentarem indolem status hominum naturalis iuxta secundum modum considerandi, ita disputare incipio L. II. c. 2. §. 2. p. 140. *Si concipiamus hominem in huncce*

*huncce mundum proiectum, citra ullam curam opemue ab aliis hominibus accedentem. & prout plurimae partes naturae rerum nondum per industriam humanam ad usum hominis erant excoltae ac dispositae, statum ipsius longe miserrimum fuisse, manifestum est: si vel maxime iam iusta praeditum statura ac robore ponamus, quum primum existere coepisset. Ex hisce verbis Indicis auctor pro candore suo talem propositionem elicit: Docet, illum statum, in quo homo absque vlla cura vel ope ab alio homine accedente consideratur, longe miserrimum esse; ne illo quidem excepto, in quo homo iusta statura ac robore praeditus fuit, quum primum existere coepisset, hoc est, statum Adami ante Euam creatam. Quis non videt, vim verbis iuxta ac sensui meo inferri, & mihi plane Sermonem non esse de Adamo in Paradiso? Sed vt eo clarius ostenderem, qualis esset homo sibi soli relictus, finxi duntaxat, aliquem hominem vndecunqve in orbem incultum proiici. Idque ipsum satis inculcaui adhibitis vocabulis *concipiamus*, & *ponamus*; quae vsurpari non solent loquenti de iis, qui reuera existunt, sed qui tantum finguntur, seu melioris declarationis ergo supponuntur. Si enim de Adamo sermo fuisset institutus, non opus erat dicere *concipiamus* statum ipsius; qui non fingendus, aut per meram hypothesein assumendus est, sed quem reuera existentem in diuinis literis descriptum reperimus. Neque de Adamo pronounciari poterat, quod sit in huncce mundum *proiectus*, quod detali dicitur, quem vnde venerit nescimus. Adamum autem velut deliberato Dei consilio in mundum huncce introductum nouimus. Sic etiam de Adamo absurde diceretur; *ponamus* eum iusta statura fuisse, cum existere coepisset. Hoc quippe non ponendum est, sed certo constat, a Deo non infantem, sed hominem iusta statura praeditum esse creatum. Quam porro malitiose verba mea in aliam structuram transmutantur! Cum enim haec sit mea propositio: Etiam si iste homo solitarius, vndecunqve in orbem incultum proiectus, ponatur fuisse iusta statura, cum coepisset existere, eius tamen status erat futurus miserrimus; ex hac *Indicis auctor* talem concinnat enunciationem: Status illius hominis, qui iusta statura erat praeditus, cum primum existere coepisset, erat miserrimus. Perinde ac si dicerem: *Schwartzius* etsi togam gerat ad talos descendentem, tamen totus quantus calumniator est; & illud sic inuertere velim; quicumque togam talem gestat, calumniator est. Aut si dicerem: Simia manet simia, etiam si aurea gestet monilia: ergo qui aurea gestat monilia, est simia. De caetero quod eiusmodi homo, (qualem nos fingimus aut concipimus, vt ostendamus, quid boni homini ab homine accedat,) sit futurus miserrimus, nemo tam stupidus est, qui persuadere sibi possit.*

§. V. NEC minus ea verba, quae dicto loco immediate sequuntur, a *Schwartzio* male habentur: *Inde licet de originibus primorum hominum sacrae literae tacerent, tamen ipsa mortalium primaeva indigentia & imbecillitas nobis fidem facerent, primam homines stirpem seruari non potuisse sine peculiari Numinis cura, recentem & adhuc attonitum orbis incolam media vitae necessaria adhibere docentis.* Adparet puto vel mediocriter perspicacibus, hisce verbis continuari hypothesein coeptam, ac satisfieri illi dubio; quomodo iste, qui in mun-

dum proiectus fingitur, in tanta ignorantia & indigentia rerum feruari potuisset? Ad quod hisce verbis respondetur; etiamsi quis sacras literas ignoraret, ex quibus constat, Deum ante & post lapsum singulari cura primos homines complexum fuisse; tamen si quis solo rationis lumine vsus supponat, hominem vndecunque in mundum incultum fuisse proiectum, simulque consideret eiusmodi hominis ignorantiam & indigentiam, non aliter colligere potest, quam impossibile fuisse eum sine peculiari Numinis cura feruari potuisse. Quis non videt, heic per *primam hominum stirpem, & recentem orbis incolam* a nobis non intelligi Adamum, sed illum, qui in orbem incultum vndecunque proiectus fingebatur seu supponebatur. Scilicet si quis abstrahat a cognitione ex sacris literis hausta, & super originibus generis humani ex solo rationis lumine meditari incipiat; id sane primo deprehendit, genus humanum non extitisse ab aeterno, sed aliquando initium cepisse, & quidem orbe terrarum iam existente. Inde vltius progrediendo alterutrum praesupponere cogitur, primos illos homines vel infantes fuisse cum primum existerent, vel iusta iam statura praeditos. Vtrisque colligit tanta miseria & inopia fuisse conficiendum, vt pereundum ipsis iterum fuerit, nisi Deus peculiarem eorum curam egisset, quousque eo proeucti forent, vt inuento adparatu aliquo vitae, & iuncta atque communicata ope suae indigentiae succurrere didicissent. Et ad hoc colligendum inducit primaeva mortalium indigentia & imbecillitas, id est, quam indigentiam sint homines & imbecilles, quando recens nascuntur. Quis ita stupidus est, quin intelligat, haec ad Adamum non pertinere? Quanquam nec huic peculiarem Dei curam defuisse ex diuinis Scripturis apertissimum sit. Sic & quod recentem istum incolam orbis terrarum dicimus *attonitum* fuisse, id nequaquam ad Adamum spectat, sed ad eum, quem nos tantisper supponimus. Talem enim si fingas repente in hoc mundo constitutum, omnium rerum ignarum prima vice adspexisse clarum Solis iubar, vastissimum coeli spatium, ignotas arborum atque animalium species, mox obortas tenebras, coelum stellis confutum, se solum inter omnia noua locatum; annon credimus talem ista attonitum adspecturum, quousque adfuetudo admirationem minuisset?

§. VI. SED & alio ex loco conatur euincere *confector Indicis*, quasi Adamus in statu integritatis a me miserrimus fuerit pronuntiatus. Ego enim cum L. II. c. I. instituissem ostendere, quare naturae hominis non congruat, vt vivat exlex, rationes desumo *ex conditione naturae humanae primigenia aut post superueniente*. Cum enim in natura hominis deprehendantur quaedam egregia, quaedam praua, & vero per solam rationem firmiter demonstrari nequeat, imperfectionem & labem illam ex culpa ipsius hominis prouenisse; inde origo eius labis in medio relinquatur in disciplina, quae vltra rationem adfurgere non vult. Etsi ex diuinis literis constet, quae praeclara sunt in hominis natura ex primaeva conditione, praua, ex superueniente esse. Vnde illi quidem, qui sola ratione agit, non opus est explicare, ex quo fonte bonae aut malae affectiones hominis promanent. Sed Christiana religione imbutus etiam me non monente intelligit, ex conditione hominis post superueniente, id est, quae
per

per lapsum Adami in genus humanum redundauit, esse quoque hominis recens nati imbecillitatem; quae tanta est, vt nisi accedat aliorum hominum auxilium, vel pereundum ipsi esset, vel in animal quouis bruto horridius adolefendum. Eum locum hisce verbis claudio: *Igitur quod homo non miserrimam vitam inter omnia animantia degit, a coniunctione & societate sui similium habet. Non est bonum hominem esse solum non ad matrimonium duntaxat, sed ad societatem cum aliis hominibus in vniuersum pertinet.* Heic manifestum est, sermonem mihi esse non de Adamo in Paradiso, sed de infantibus in ista, quae nunc conspicitur, imbecillitate natis. Sententia autem illa, *non est bonum, hominem esse solum*, quae initio a Deo ad significandam necessitatem comparis Adamo adiungendae proferebatur, a me latius extenditur, & ad praesentem materiam adplicatur. Id quod in materia graui seriatimque facere fas piumque est. Hinc patet, quantum specimen calumniae sit, quod *Index Nouitatum*, verba mea hoc modo adducit: *Illud autem, quod primus homo extra societatem sine lege, ordine ac decore fuerit, probari illo posse dicto putat: Non est bonum, hominem esse solum.*

§. VII. ALIA quoque corradit *Auctor Indicis*, quae cauilletur, tanquam pugnancia cum dogmatibus, quae super primaeuo statu hominis in nostris Ecclesiis recepta sunt. Dicit, me p. 140. *primos homines, prout in origine & statu suo primaeuo se habuerunt, non tantum mortalium nomine appellare, sed tantam etiam imbecillitatem illis tribuere, vt sine peculiari cura seruari non potuissent.* Atqui iam abunde ostensum fuit, mihi dicto loco sermonem non esse de statu Adami paradisiaco; sed vnice mihi propositum fuisse quadam fictione repraesentare conditionem hominis ab omni ope aliorum hominum in orbe terrarum adhuc inculto destituti, indicio capto ab illa imbellia, ignorantia, & incultu, quae nascentes iam mortales comitantur. Haec quippe isto loco nobis est *primaeua indigentia & imbecillitas*. Igitur nullo modo a me Adamo in statu innocentiae mortalitas tribuitur; neque negatur mortem demum per peccatum in mundum introiuisse. Sic & manifesta calumnia est, quod vltterius arguit, me asserere: *Mortalitatis causa genus humanum diuersitate sexus, propagandique se facultate creatum esse.* p. 750. Ita enim mea verba sunt: *Postquam igitur morti obnoxium fuerat redditum genus humanum, ne aut noua semper stirps creando esset sufficiens, aut tam nobilis speciei duratio vnus aevi spatio extingueretur, sapientissimus Creator prospexerat discrimine sexus, & naturali facultate indita commixtis corporibus sese propagandi.* Heic sane impudentissime mihi tribuitur haec propositio: genus humanum ab initio mortale creatum, eoque fine datam ipsi diuersitatem sexus. Sed dum verbis plusquamperfecti temporis vtor; *genus humanum morti fuerat redditum obnoxium, Creator prospexerat*; fatis innuo, ab initio genus humanum morti non fuisse obnoxium, sed ex facto post accedente tale redditum. Et quia omniscius Creator illum casum vtique praeuiderat, eidem quoque velut euentualiter prospexisse per discrimen sexus, & facultatem propagandi, ne genus humanum vltra aetatem vnus hominis non duraret. Eoque per sapientiam Creatoris generandi mediante sexus diuersitate vsum habuit in statu hominis tam in-

tegro, quam corrupto. In illo enim statu prouentura erat soboles primae integritatis haeres, vt plures Deus haberet cultores; in altero autem statu prouentura erat soboles corrupta, ne per irrepentem ex peccato mortem intra vnam aetatem genus humanum interiret, postquam Deo visum non fuit, extincto priore nouum genus hominum innocentium denuo creare; eoque maluit orbem terrarum a corruptis hominibus incoleri, quam plane desertum iacere. Patet ergo *Auctorem Indicis* eiusmodi errores in meo libro non inuenisse, sed de suo intulisse, ac postquam decreuerat omnino quosdam errores mihi impingere, verba mea quouis modo ad scopum suum detorsisse; quae sane lectori aequo & erudito, & qui ex calumniis, vanisque litigijs gloriam non capat, tale quid vltro non insinuant.

§. VIII. NON erubescit quoque *Auctor Indicis* aliam non paulo atrociorum calumniam circa hoc caput mihi impingere, dum hanc mihi sententiam tribuit: *Quod homo prout ex creatione physice perfectus extra societatem existit, sine lege, ordine & decore reluctanter habuerit voluntatem, brutisque ipsis inferior ac prauior fuerit, quae causa, quamobrem lex illi superaddita sit.* p. 3. 4. p. 136. 138. Si hoc artificium viris cordatis probatur, vt ex diuersis locis non quidem integrae sententiae, sed singula verba combinentur, & nonnulla de alieno infarciantur; tunc sane facillimum fuerit, vel sanctissimis sententijs diuersos, eosque foedissimos sensus tribuere. Nullibi enim in omnibus meis scriptis haec propositio extat: *hominem physice perfectum sine lege, ordine & decore vnquam extitisse.* Quin potius contrarium doceo p. 6. vbi statum hominis naturalem ex primo considerandi modo, per quam tenetur esse creatum auctorem suum agnoscens, colensque, & opera eiusdem admirans, & cui vita sit diuersa a brutis exigenda, expresse trado hominem comitari *ab ipsa natiuitate.* Et p. 312. ex professo explico *de obligationibus commatis, seu quae omnibus eo ipso, quod praedita ratione animalia sunt, inhaerent; seu quae ipsam naturam rationalem vt talem comitantur.* Quomodo igitur in mentem mihi venire potuerit, asserere, hominem physice perfectum vnquam sine lege, ordine & decore extitisse? Si obligationes insunt homini vt tali, quomodo lex vnquam ab eo abesse potuit? Sic & nullibi in meis scriptis doceo, *hominem ab ipsa creatione reluctanter rationi habuisse voluntatem, brutisque ipsis miseriorem ac prauiozem fuisse.* Quin potius etsi meum non fuerit de hominis integritate aut corruptione tradere, cum ea doctrina Theologiae sit propria; tamen vt omnem cauillationibus ansam praescinderem, disertis verbis *conditionem naturae humanae* dixi esse *primigeniam aut postsuperuenientem.* Quo ipso vtique fatis pro ratione instituti mei, quod nequaquam fuit locus Theologicos conscribere, insinuaui, quicquid miseriae aut prauitatis in natura humana iam deprehenditur, non ad primigeniam ipsius conditionem, sed ad postsuperuenientem, mediante Adami lapsu, referendum. Et valde lippum esse oportet, qui cernere nequeat, ea quae dicto loco I. §. 5. traduntur, ad conditionem hominis primigeniam, quae §. 6. 7. 8. ad post superuenientem statum pertinere. Sed & in eo insignis stupor *Schvartzii* conspicitur, quod putarit, quia dicto loco ex contemplatione naturae humanae colligo, non congruisse homini, vt viueret exlex; igitur
me

me statuere & praesupponere hominem vnquam a lege immunem extitisse. Nullo inquam modo sequitur: Quia incongruum est homini, si conditionem naturae ipsius contemplerur, vt sit exlex; igitur homo vlllo temporis momento sine lege extitit. Sane enim & Medici, quando de vsu partium in corpore humano commentantur, non solum positivae ostendunt, cui vsui quaeuis pars in corpore humano inferuat; Sed & quam incommodum, noxium, aut indecorum fuerit, si illa pars deesset. Num idcirco statuunt aut praesupponunt, istam partem aliquando abfuisse, & post deprehensa ea incommoditate superadditam? Si dicant, verbi gratia, congruum valde esse homini, vt cervicem habeat flexilem, ne semper toto corpore sese inclinare aut circumvertere opus habeat; Num ideo statuunt, homines aliquando rigida ceruice extitisse, & vertebrae post accessisse? Nisi quis forte eo absurditatis velit descendere, vt dicat: Deum non potuisse velut in antecessum prospicere, quid creaturae abs se producendae decorum sit futurum, sed capto prius experimento defectum deprehensum suppleuisse. Sicut imperiti Architecti solent, qui iam extracta vbi displicuerint, reformant, & mutant quadrata rotundis. Scilicet imperfectionis humanae hoc opus est, tentando demum rei conuenientem formam adaptare, & Creatoris opera, ab ipso vno velut momento absoluta, per partes contemplari, & addendo aut abstrahendo horum inter se conuenientiam & relationem rimari, vt hac via vestigia sapientiae diuinae vtcunque deprehensa admirari liceat. Ex eo autem creaturarum attributa re ipsa separare velle, & vnus sine altero, existentiam comminisci, summa ruditas aut malitia foret.

§. IX. SED & ea, quae super indole entium moralium in genere tradidi p. 3. ab *Indicis compilatore* arripiuntur, velut grandem errorem aduersus primaeum hominis statum, prout Theologi hunc considerant, continentia, dum inter errores meos & hunc recenset: *Attributa vel Entia moralia originis homini physice perfecto superaddita saltem, non concreata esse.* Vbi planiorem nobis respondendi viam fecisset, si paulo disertius explicasset, aduersus quem articulum fidei nostram sententiam pugnare iudicaret, aut vbi in locis Theologicis de natura entium moralium in genere traderetur. Nunc coniectura tantum nobis indagandum est, quid scrupulorum ipsi suggererit rerum moralium ignorantia. Et id quidem pro more suo *Auctor Indicis*, quod de suo infarciat haec verba, *non concreata*, quae in libro meo nullibi extant. Quin potius eorum contrarium a me docetur, eoque fingit iste repugnantiam inter *superaddi & concreari*, quae reuera nulla est. Deinde quantum supplicando licet assequi, id sibi, aut aliis persuadere voluit *Schwarzius*, a me statui; hominem ab initio creatum partibus quidem physicis perfectum, sed absque omni velut moralitate, quae deinceps ipsi tanquam extrinsecum aliquod accidens, & quod essentiam ipsius non necessario comitabatur, sit superaddita. Ex quo consequi somniat, a me negari, imaginem Dei fuisse homini concreatam, aut quod ea ad naturalem primi hominis perfectionem pertinuerit; sed habuisse tantum rationem ornamenti cuiusdam accessorii, quo sublato de perfectione hominis nihil decesserit. Enimuero in hoc hominem istum ratio vehementer fugit, quod

quod imaginem Dei in classẽ entium moralium conicere vult, cum tamen illa quam maxime inter entia naturalia locum sortiatur. Equidem videre mihi videor, quid istum mouerit; Putauit scilicet id omne ad entia moralia referendum, quod quemcunque respectum ad mores habet. Sed quo priuilegio, quam sibi ipse finxit definitionem, authentica erit? Aut quare cum ad librum meum calumniandum prouolaret, non id otii sibi fumsit, vt accurate consideraret, quid mihi entia moralia dicerentur, quae super earum origine & natura traderentur, quae classes denique earundem constituerentur? His enim perspectis facile fuisset animaduertere, imaginem Dei & dona primi hominis, de quibus Theologi agunt, nullo modo ad entia moralia posse referri, prout illa a me definiuntur. Alias enim si quae iste super entibus moralibus somniat, obtinerent, in eorum classe quoque censeri deberent omnes libri, qui ad mores spectant, imagines itidem sanctae apud Pontificios; tum ipsa templa, & campanae, atque earum sonitus, quo homines euocantur ad audiendos sacros sermones morum emendationi subseruientes; toga insuper holoserica ad talos descendens, capillus castigatior, collare fistulosum, abdomen & ronchi, superciliumque, tanquam grauitatem morum arguentia; denique & ipsum patibulum, cui maxima inest efficacia ad malos mores dedocendos. Quo cum nihil absurdius dici queat, vel hoc indicio esse potest, quam turpiter se dare soleant homines semidocti, idiotis longe intractabiliores, magisque importuni, qui ad censuram ferendam prouolant super rebus, quas vix primis labiis degustarunt; & quam horribilia fingendi ansam sua inciticia praebeat ingeniis turbulentis, & quibus ad famam, cuius tam ardens sitis eos coquit, nulla alia patet via, quam ex litigijs aduersus viros celebres susceptis. Sicuti & ex eodem fonte promanat alius articulus *Indicis: Entia moralia eorumque effectus originitus etiam considerata amitti vel deleri pro lubitu posse sine vlla mutatione aut corruptione eius rei, cuius antea fuerunt*, p. 4. § 19. Vbi itidem primo loco obseruanda est foeda illa verborum meorum interpolatio; non nisi triobolaribus calumniatoribus vsurpata, quippe quae fraudem ita aperte apricatur. Nam nulli in meo libro extant haec verba; *originitus etiam considerata*, quorum sensum mihi diuinando nondum tum suspicando assequi. Sicuti & vocabulum *amitti* de suo addidit *confector Indicis*. Tum & dicto *pro lubitu* insidiosè posita est, quae fortasse imperitiori insinuari posset; Entia moralia pro nudo lubitu eius, cui inhaerent, deleri posse: cum tamen haec sint mea verba: Entia moralia eorumque effectus deleri iterum posse pro lubitu *eorundem*, a quibus suam habent originem. In quo ipso cum vtique momenti aliquid sit ad istorum naturam exprimendam, a viro candide agente id omitti non debebat. Denique & hoc malitiosè est positum; *sine vlla mutatione aut corruptione eius rei, cuius antea fuerant*. Quod non leuiter abijt a meis verbis; *nulla mutatione physica in re cui erant superadditi proueniente*; item, *ipsa personarum aut rerum substantia physica haurit quidquam immutata*. Sane enim licet substantia physica subiecti non mutetur, sublato ente morali; potest autem eandem sublationem grauis mutatio, aut corruptio alterius sequi. Sic, verbi gratia, vbi statu suo quis exiit, eius substantia physica non mutatur; sed nihilo secius grauiusima

uissima

uiffima inde mutatio ipfi prouenire potest, quae ad contemptum, insultationem aliorum paupertatem, aliaque mala illum deducere valent. Sic dominio in res suas amiffio non mutatur substantia physica hominis, molestam tamen idem mutationem inde sentit, e diuite pauper factus. Sic dispensator ille iniquus munere dimotus suam substantiam physicam retinebat, vt tamen mox de insolitis laboribus aut mendicitate metuere inciperet. Igitur cum ego de mutatione substantiae *physica* ita sollicitè inculcarim, malitiosum est, pro ea substituere *vllam* mutationem aut corruptionem. Sed haec ideo tantum a me paulo latius deducta sunt ad ostendendas foedas calumniandi artes isti homini tam familiares. Nam ad me ab opinione erroris eximendum sufficit dixisse; Imaginem Dei, qua primus homo praefulgebat, & qua per lapsum amiffa natura nostra labe peccati originalis est infecta, non fuisse ens morale; sed fuisse perfectionem quandam physicam naturae humanae, eoque ipsa sublata vtique substantiam physicam hominis sensiffie mutationem, dum morti variisque imbecillitatibus ac sensui tot malorum obnoxia fuit reddita.

§. X. PORRO quos *auctor Indicis* ex vocabulis *superaddendi* & *imponendi* scrupulos concepit, illi itidem ignorantiam agnoscunt parentem. Neque ex eo quod dicimus, entia moralia rebus iam existentibus & physice perfectis superaddi inferre licet; nos asserere, hominem per vllum temporis momentum reuera extitiffie omnibus entibus moralibus vacuum. Sane nos de statu hominis naturali p. 6. & obligationibus congenitis p. 312. diserte docemus, quae homini vtique coaeguae sunt, & sine quibus nullo momento temporis homo extitit. Sed dum indolem entium moralium penitus rimamur, deprehendimus ea diuersum quid esse a substantiis, eoque ad modos, aut si ita mauis, accidentia esse referenda. Iam autem modorum natura est, vt intelligantur; praerequirere subiectum aliquod, cui inhaerent, quod licet non semper tempore, tamen natura & ordine concipiendi prius est. Eoque summa inscitia est, si quis natura & ordine concipiendi prius quid altero dicat, arguere, quasi idem tempore quoque prius existere asserat. Sane & circa attributa physica prius Subiectum, quam adiunctum, prius materiam, quam quantitatem concipimus, vt vt illa nunquam sine hac extiterit. Quia porro entia moralia non ex substantia & qualitatibus hominis physicis resultant, sed originarie a determinatione, decreto atque imperio Creatoris; inde istorum subiectum non aliud animo concipere possumus, quam hominem physice perfectum, cui ista attributa ex impositione Creatoris superaddita intelligantur. Nam de caeteris entibus moralibus, quae ex impositione hominum proueniunt, manifestum est, illa substantiae hominis iam perfectae post superaddi, eoque & tempore posteriora ipso homine sunt. Vnde & patet, *non conuari* & *superimponi* imperite sibi opponi; cum vtique dentur entia moralia, quae humano generi concreata, id est, in ipso creationis momento superimposita sint. Eoque superimpositionis vocabulo non notatur productio aliqua creationi quoad tempus posterior; sed idem adhibetur peculiariter ad exprimendum modum originarium producendi entia moralia; sicuti ex vsu Theologorum modus originarius entia Physica finita producendi creatio nuncupatur.

Pufend. Eris Scand.

§. XI. CAETERVM *Schwartzius* longe post flagellatum Indicem interuallo, calumniam, quam supra §. 8. excussimus, alia dissertatione remouere non erubuit, etsi paulisper interpolatam hoc modo: *Reluctante legi voluntate, qua nunc vivitur, velut re per se & naturam suam indifferente, creatum esse hominem.* Vbi mirari libet hominis vesaniam, cui non suffecit de eadem calumnia semel conuinci, & insuper ruditatem suam foedis modis apricari. Nam isthaec propositio, quam mihi malitiose affingit, reuera est ineptissima; & aperte contradictionem inuoluit, *aliquid legi reluctans indifferens esse ante respectum ad legem.* Quod perinde est, ac si dicerem, qui pedalem habet barbam, citra respectum ad barbam imberbis est. Deinde & hoc magnam ipsius in rebus moralibus inscitiam arguit, quod indifferenciam de voluntate dici posse putet. Sane bonitas & malitia, quando sunt attributa actionum, medium habent, indifferenciam. Sed quando personae aut rei Physicae, in quam bonitatis aut malitiae denominatio cadere potest, non datur medium, verbi gratia, inter rectum & prauum, iustum & iniustum, integrum & corruptum. Ex quo genere est etiam voluntas hominis, quam aut bonam aut malam, seu integram, aut corruptam esse oportet: indifferencem, seu quae neque bona neque mala sit dari absurdum dictu est. Denique miserabiles plane sunt consequentiae, quas ex somniis suis elicit; quasi nempe ex sententia, quam mihi affingit, sequatur: Deum creasse aliquid, quod infinitae ipsius sanctitati & iustitiae aduersatur, Filium Dei de rebus per se indifferentibus hominem factum, in vita aeterna rebellionem affectuum locum habiturum. Quarum ineptiarum absurditas clarius adparebit, si haec illatio cum thesi mea conferatur. Ita enim iste ratiocinatur; Si lex in ipsa creatione homini superaddita, & nunquam sine lege homo fuerit. Et Deus creauit aliquid, quod infinitae ipsius sanctitati & iustitiae aduersetur. Id est, quia Deus statim in creatione hominem esse bonum iussit. Ergo eundem malum ipse creauit. Item: Si Deus nullo momento hominem fuit exlegem esse. Ergo Filius Dei de rebus per se indifferentibus homo factus est. Item: Quia malitia hominis post creationem ipsi superuenit. Ergo in vita aeterna rebellio affectuum locum habebit. Antecedens meum est, illatio *Schwartzii*: Quem animi morbum eiusmodi ratiocinia arguant, Medici viderint.

§. XII. DENIQUE & illud summi stuporis est argumentum, quod maleuoli statum hominis naturalem, de quo mihi sermo est, confundere instanciant cum *statu purorum naturalium*, quem Scholastici quondam commenti sunt. Quirites vestram fidem! Quid cognationis mea dogmata cum istis commentis habent? Vbi ego de puris naturalibus Scholasticorum ago? Vbi locorum mihi inquiritur, dona gratiae, seu quae hominem in statu gratiae ponunt, Adamo esse concreata, an post superaddita? Neque vero qui vocabulo superaddendi in alia materia vtitur, is statim cum *Bellarmino* sentit. Et plura vtique sunt, quae homini superaddita dici possunt, praeter ea, de quibus inter Theologos nostrates & Pontificios disceptatur.

CAPVT IV,

DE

FVNDAMENTALI PROPOSITIONE
LEGIS NATVRALIS.

§. I.

POST QVAM constitutum mihi fuerat, Ius naturale in iustae formam disciplinae redigere, cuius partes inter se bene cohaerent, & ex se euidenter fluere; Prima cura fuit circa constituendum idoneum fundamentum, seu propositionem fundamentalem, quae videlicet omnia eiusdem praecepta compendio complecteretur, & ex qua ista facili & perspicua subsumptione deduci, in eamque resolui possent. Quae quidem, si congruere debebat scopo nostro, quo eam disciplinam ad captum vniuersi generis humani attemperare, & supra controuersias circa peculiarem cultum diuini Numinis eleuare studemus, debebat talis esse; vt non solum caetera praecepta per euidentem consequentiam inde fluere, sed & vt eiusdem veritas ex solo rationis lumine exsplendesceret; adeoque ad eandem agnoscendam omnes homines perspicuis demonstrationibus adigi possent, quamcunque de modo propitiandi Numinis haberent opinionem. Neque enim opus erat, vt isthaec propositio esset ex earum numero, quae communiter natura notae vocantur, seu quarum euidentia citra ratiocinationem intellectui sese adprobat. Sed sufficebat eam ex eiusmodi extractam obseruationibus, quas ipsa natura rerum & hominis suppeditat, & quae a nullo sanae rationis compote in dubium vocari possunt. Haec porro propositio licet eundem in disciplina iuris naturalis vsum praebeat, quem in physicis & astronomicis exhibent hypotheses; eadem tamen hypothesis proprie dicta non est, ideo quod non duntaxat tanquam vera supponatur, non definito, vtrum reuera cum natura rerum congruat, an minus; sed eius veritas & existentia manifestis & certis demonstrationibus vtique subnitatur. Quod si quis vocabulo *fundamenti* in alio sensu vtatur, faciat id suo lubitu, dummodo non putet, eo ipso se mihi contradicere, aut per ea, quae ipse super caepis declamat, destruere ea, quae ego de aliis commentor. Sicuti VELTHEMIO *fundamentum Iuris vocatur id, quo aliquid aptum est, vt sit vel fiat Ius; & in specie fundamentum naturalis iuris constituitur natura obiecti iuris naturalis, ideo quia actus illi, qui obiectum iuris naturalis esse dicuntur, talis naturae sunt, vt si quis recta ratione vtatur, & de hisce practice iudicare vult, aliter iudicare nequit, quam quod huiusmodi actus ex sua natura necessarii sint in genere morum.* Quae *vogelii de legibus* promulgatur ab ipso in prooemio *Synopses Institutionum iuris naturalis* §. 22. *manuscriptae.* Quae vbi publici iuris facta fuerit, orbem erudi-

eruditum nouum sidus irradiabit, quod splendeat velut inter ignes Luna minores.

§. II. TALEM igitur, quam designauimus, propositionem fundamentalem vt inueniremus, visum fuit eas, quae a quibusdam loco talium adhibitae sunt, paulo curatius excutere, & num scopo nostro congruant, examinare. Ex hoc ipso enim ratio adparebit, quare caeteris sepositis illa quam elegi, sese potissimum potuerit adprobare. Primo igitur loco excutitur, quod Icti Romani ius naturale pronunciauerunt id, quod natura omnia animalia docuit, ita vt ad hoc ius spectent illi actus, in quos connata quadam necessitate fertur, aut a quibus refugit hominum aequae, ac brutorum animalium indoles. Ex horum mente fundamentalis propositio legis naturalis haec esset: in quoscuque actus homines aequae ac bruta feruntur, illi legi naturali praecepti, quos vtrique refugiunt, eadem lege vetiti intelliguntur. Isthac propositio quare a nobis repudiata sit, non opus est, vt heic repetamus. Neque ad rem facit, quod non nemo hoc sensu ius naturale in bruta cadere tradat, quatenus brutorum certae actiones instinctu quodam, voluntatibus hominum simili, peractae congruant cum diuini Numinis ordinatione, & eatenus sint iustae; & per consequens in bruta haec cadere rectitudinem suorum actuum, quatenus secundum ordinationem diuinam peraguntur. Nam hoc non obstante dissimilitudo & inadaequatio inter actus hominum, & brutorum remanet, dum diuersum vtrique scopum actibus hominum, quam brutorum Creator praefixit, & diuersae speciei brutorum actus non minus cum hominum actibus, quam inter se discrepant. Et si vel maxime regulam illam, iuxta quam Deus ab aeterno actus creaturarum suarum regere decreuit, legem Dei aeternam vocare velimus, cuius intuitu brutorum aequae ac hominum actus aeterna lege Dei regantur, aut ad eandem quadrent; hautquaquam tamen ideo actus brutorum & hominum eodem modulo metiendi sunt; cum lex illa aeterna bruta regat tanquam machinas vel automata quaedam, queis nulla abs regula sibi praefixa discedendi libertas, aut voluntaria & deliberata ad eandem conformatio; eadem autem lex regat homines, tanquam tales, quibus actuum suorum antegressa cognitio & libertas est.

§. III. INDE tanquam scopo meo incongruam reieci thesin isthanc: quod in se & sua natura honestum aut turpe est, id lege naturali praecipitur aut vetatur. De qua sequenti capite peculiariter erit disceptandum. Tum vltius a me inquisitum; num commode ad finem meum adhiberi queat dogma nostratibus Theologis familiare; quod ius naturale sit *ἐκτίπωμα* iustitiae Dei essentialis; adeoque num in disciplina iuris naturalis, ad omnium hominum captum accommodata, propositionis fundamentalis vicem subire possit isthac: Quicquid cum iustitia Dei essentiali congruit, id lex naturalis hominibus praecipit; quicquid eidem repugnat, eadem lex hominibus interdicit. Haec propositio, quare a nobis non potuerit ad eum, quem diximus, scopum adsumi, L. II. c. 3. §. 5. & in Apologia §. 9. & 25. expositum fuit. Qua super re ne cuiuspiam scrupulus remanere queat, denuo eam quantum potest perspicue inculcare taedio non erit. Ac primo quidem obseruandum est, ea quae super iustitia

stitia

ffitia diuina nobis perspecta sunt, vel ex solis diuinis literis hausta esse, rationi nostrae in se incognita, vel ex lumine rationis, conspirantibus simul sacris Scripturis, innotuisse. Ad posteriorem classẽ pertinet, quod Deus promissa sua firmiter seruet, in verbis suis sit veracissimus, nemini iniuriam faciat, munus velut iudicarium in creaturas legibus obnoxias incorruptas exerceat, etsi regulas iustitiae diuinae vindicatiuae non parum a regulis iustitiae in foro humano exercendae abire, satis patere potest, si quisea, quae nos L. VIII. c. 3. tradidimus, cum articulis fidei, qui ad munus velut iudicarium Dei respectum habent, conferre velit. Et quidem vt haec iustitia competat Deo essentialiter, id est, vt hoc attributum ex perfectione ipsius essentiae necessãrio resultet, & vt per essentiae suae perfectionem non possit aliter cum creaturis suis quam iuste agere. (Nam iustitia etiam in Deo concipitur tanquam attributum, quod respectum ad alios inuoluit.) Non autem quod adsuetudine sibi talem perfectionem comparauerit, aut quod ad eam exercendam lege aliqua a superiore lata obligetur. Ad priorem classẽ spectant ea dogmata de iustitia diuina, quae substernuntur & implicantur articulis fidei Christianae de lapsu Adami & subsecuta inde miseria generis humani; de incarnatione Filii Dei, eiusque satisfactione, merito, & passione; de iustificatione hominis; de poenis impiorum aeternis. Haec vt captum humanae rationis superant; ita eadem excedere regulas iustitiae humanae, eoque has ad illam adplicandas non esse, diserte protestati sumus L. VIII. c. 3. §. 2. Nam nisi quis huic discrimini iustitiae diuinae & humanae presse innitatur, mihi quidem non adparet, quomodo Socinianoꝝ strophis satisfacere queat, qui regulis iustitiae humanae ad iustitiam diuinam translatis, articulos iam memoratos, adeoque integrum systema Theologiae Orthodoxae subuersum eunt. Quae ergo a me obiter super iustitia diuina tanguntur, vnice ad posteriorem classẽ pertinent. Prioris generis dogmata captum humanae rationis superantia Theologiae in solidum referuntur.

§. IV. DEINDE quamquam Deum esse iustum essentialiter etiam ex lumine rationis notum sit; tamen quo minus hoc effatum; (essentialẽ Dei iustitiam esse *πρωτότυπον* legis naturalis, & hanc esse illius *ἐκτύπωμα*,) vicem propositionis fundamentalis in disciplina iuris naturalis subire possit, graues rationes obstant. Sane enim non potest sola ratio nostra, quae tamen pro vnico cognoscendi principio nostrorum dogmatum circa ius naturale fuit assumpta, perspicere, quod Deo necessum fuerit, iustitiam, quae in homines cadere debebat, exprimere ad propriam & essentialẽ suam iustitiam; aut quod necessum sit creaturam perfectionum diuinarum adaequate praesertim, repraesentare. Deinde rationi nostrae sibi soli relictæ iustitia humana prius cognita est, quam iustitia diuina, eoque in disciplina soli rationi superstructa loco fundamenti adsumi non potest, iustitiam humanam diuinae esse *ἐκτύπωμα*. Ratio enim humana sibi soli relictæ Deum ex operibus suis cognoscit, eiusque attributa colligit ex perfectionibus, quae cum in aliis creaturis, tum in homine praecipue conspiciuntur, depurando imperfectiones, quae ex essentia finita, aut mole corporea proueniunt, & ad captum diuinae eminentiae istas attemperando. Sic quando animaduer-